

**ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ PROGRAMI**

**SANAT YAPITLARINA DAYALI ETKİNLİK EĞİTİM PAKETİ İLE İŞİTME ENGELLİ
ÖĞRENCİLERDE ÖZ DUYARLIK GELİŞTİRİLMESİ**

DOKTORA TEZİ

BERFİN URAL

Ankara, Mayıs 2018

**ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ PROGRAMI**

**SANAT YAPITLARINA DAYALI ETKİNLİK EĞİTİM PAKETİ İLE İŞİTME ENGELLİ
ÖĞRENCİLERDE ÖZ DUYARLIK GELİŞTİRİLMESİ**

DOKTORA TEZİ

BERFİN URAL

**DANIŞMAN: PROF. DR. AYŞE ÇAKIR İLHAN
PROF. DR. TEVHİDE KARGIN**

Ankara, Mayıs 2018

Eğitim Bilimleri Enstitüsü M¼d¼rl¼đ¼'ne

Berfin URAL'ın hazırladığı "Sanat Yapıtlarına Dayalı Etkinlik Eğitim Paketi İle İşitme Engelli Öğrencilerde Öz Duyarlık Geliştirilmesi" başlıklı bu çalışma, j¼rimiz tarafından G¼zel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı, G¼zel Sanatlar Eğitimi Programı'nda Doktora Tezi Olarak Kabul Edilmiştir.

İMZA

Başkan: Prof. Dr. Ayşe ÇAKIR İLHAN

¼ye: Doç. Dr. Ayşe OKVURAN

¼ye: Doç. Dr. Kafiye Özlem ALP

¼ye: Doç. Dr. Berrin BAYDIK

¼ye: Doç. Dr. Hasan G¼RG¼R

ONAY

Bu Tez Ankara ¼niversitesi Lisans¼st¼ Eğitim - Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin İlgili Maddeleri Uyarınca Yukarıdaki J¼ri ¼yeleri Tarafından ...../...../20..... Tarihinde Uygun Gör¼lm¼ř ve Enstit¼ Yönetim Kurulunca ...../...../20..... Tarihinde Kabul Edilmiştir.

Prof. Dr. İsmail Güven
Eğitim Bilimleri Enstitüsü M¼d¼r¼

ETİK BİLDİRİM

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

Berfin URAL

ÖNSÖZ

Çağlar boyunca sanat, yaşamın her anında, insanlığın ayrılmaz bir parçası olmuştur. Sanat zenginleştirici, teşvik edici, iyileştirici doğası gereği, dünyayı ve bireyi farklı şekillerde beslemektedir. Sanat insanlara eşsiz ve evrensel perspektifler kazandırmaya yardımcı olur. Kaynağını bilim ve felsefeden alan sanat, her şeyden beslenirken insana ve doğaya özgü duyguları dışavurum yoluyla somutlaştırır ve iletileri etkin bir iletişim aracıdır.

Bir sanat yapıtında, insanoğlunun dilsel özelliklerini harekete geçirmek için gerekli ön koşullar oluşturulabilir. Yaratıcı bir şekilde kendini ifade etmesi ve başkaları ile temasa geçmesi için derin bir temel oluşturulabilir. Sanat etkinlikleri, iç süreçleri, görsel sanatların materyalleri ile görselleştirilmekte; renk ve form nitelikleri kişisel deneyim, kişisel yaşam motifleri ile birleştirilmektedir. Hem tasarım sürecinin kendisi hem de ortaya çıkan ürünler içsel bir eylem içindedir. Gösteri ve prova alanı, eylemleri ve kişisel kabulü kolaylaştırırken, bireyi geliştirerek anlamlı değişikliğe tabi tutulabilir. Çalışma sürecinde, yaratıcı kaynaklar keşfedilebilir, bireyi iyileştirici güçler devreye girebilir ve farklı değişim süreçleri teşvik edilir. Sanat, kültürel normlarla savaşmanın bir yoludur.

Özel gereksinimli bireylerin topluma eşit ve onurlu katılımlarını, herkesle bir ve aynı olduklarını algılamalarını sağlayabilmek, gelişim ihtiyaçlarının farklı boyutlarını karşılayabilmek için sanattan yararlanılabilir. Eğitim olanaklarından ve toplumsal fırsatlardan yeterince yararlanamama, fiziksel ayırmacılığa maruz kalma, toplum içindeki düşük roller, engelliler tarafından yaşanan temel sorunlar arasında sayılabilir. Genellikle işitme kaybıyla ilişkili olan bir kişilik özelliği içe kapanıklıktır, işitme engelliler için kullanılan utangaç, sessiz ve hassas terimlerinin çoğu buna işaret etmektedir. Genel teori, dış dünyadaki uyarının azalması nedeniyle işitme kaybı olan bireyin daha iç odaklı olmasıdır. Bu iç odaklanma, “farklı olmanın” yarattığı yabancılaşma hissi ile akran etkileşimlerinden çekilebilmekten doğar. Zor yaşam olayları karşısında birey kendini diğer insanlardan ayrı gördüğünde değersizlik duygusu yaşar. Öz duyarlık bireyin ne kadar eğlenceli ve mutlu bir yaşam sürebileceğini belirleyen merkezi bir yetenektir. Bazen bir başkasının acısı bizi ona yardım etmeye zorlar. Öz duyarlık, bireyin kendisine, içine yönelik merhametidir. Öz duyarlık, kendimize dokunmaktır. Bireylerde olumlu kişilik gelişiminin sağlanabilmesi ve devamlılığı için içsel çatışmanın azaltılması gerekmektedir.

Bütün kùltùrlerde insanlar sanatı, bir dil olarak; aynı zamanda psikolojik, fiziksel acıların iyileştirici bir aracı olarak kullanmıştır. Sanat yapıtı duyu yolu ile algılanan uyarınlarla anlatımı sayesinde, bilince ulaşmayan, belleğe inerek, psikolojik sağlamlığı güçlendirmektedir, kaybı telafi etmektedir. İşitme engelli bireylerin iç içe oldukları zor yaşam olayları düşünöldüğünde öz duyarlı davranışlar geliştirmeleri ile kişisel bütönlüklerine katkı sağlanabilir.

Bu gerekçe ile öz duyarlıklarının geliştirilmesi için sanat yapıtlarına dayalı etkinlik eğitim paketi hazırlanmıştır. Bu çalışmanın işitme engelli bireyler özelinde bütün özel gereksinimli gruplarda öz acıma yaşayan bireylerin, diğerleriyle olan bağlantı ve ilişkilerini güçlendireceği düşünölmektedir.

Yaratıcı drama öğrenciliğimde güzel sanatlar eğitime yönelimimde bana yol açan, bu araştırmanın yürütölmesinde bütün süreçte akademik katkılar ve psikolojik destek sunan, çalışma için her bir araya geldiğimizde beni değerli hissettiren, içtenlikle beni destekleyen değerli hocam ve tez danışmanım Sayın Prof. Dr. Ayşe ÇAKIR İLHAN'a ve güler yüzünü, kucaklaşmasını, enerjisini esirgemeyen ikinci tez danışmanım Prof. Dr. Tevhide KARGIN'a, son güne kadar emeği geçen ve tez izleme komitesinde yer alan, her an ulaşabildiğim, görüşlerinden yararlandığım Sayın Doç. Dr. Ayşe OKVURAN, Doç. Dr. Kafiye Özlem ALP'a sayılamaz sonsuzlukta teşekkürlerimi, minnetlerimi sunarım.

Çalışma sürecinde benimle birlikte yola çıkan, araştırmaya katılan bana öğretileri için öğrencilerime, akademik ve sosyal desteğini esirgemeyen dostum Cennet ERDOĞMUŞ ZORVER'e, saatler boyunca süren çalışmalarım sırasında başlarını dizimden ayırmayan, ihmallerime rağmen benden şefkatlerini eksik etmeyen evcillerim Çiçek ve Body Hero'ya teşekkürler.

Berfin URAL
Mayıs, 2018 Ankara

ÖZET

SANAT YAPITLARINA DAYALI ETKİNLİK EĞİTİM PAKETİ İLE İŞİTME ENGELLİ ÖĞRENCİLERDE ÖZ DUYARLIK GELİŞTİRİLMESİ

Ural, Berfin

Doktora, Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Tez Danışmanı:

Prof. Dr. Ayşe Çakır İlhan

Prof. Dr. Tevhide Kargin

Mayıs 2018, xvi + 180 sayfa

Yapılan araştırma, sanat yapıtlarına dayalı etkinlik eğitim paketi ile işitme engelli öğrencilerde öz duyarlık geliştirilmesidir. Araştırma, sekiz hafta, 90 dakikalık oturumlar şeklinde sürdürülmüştür. Çalışmada öz duyarlık temel felsefesine dayalı olarak modern sanat yapıtlarına yer verilmiş, görsel sanatlar teknikleri, uygulamalarda yaratıcı drama yöntemlerinden yararlanılmıştır. Çalışmaların yürütülmesinde Türk İşaret Dili araştırmacı tarafından kullanılmıştır.

Ölçek, geliştirme aşamasında 2016-2017 eğitim öğretim yılında, Ankara Altındağ Kemal Yurtbilir Özel Eğitim Meslek Lisesinde öğrenim gören işitme engelli 188 öğrenciye uygulanmıştır. Ölçeğin geçerlik ve güvenirlik çalışması yapılmıştır. “*İşitme Engelliler İçin Öz Duyarlık Ölçeği*” geliştirilmiş ve çalışma grubunun belirlenmesinde, amaçlı örnekleme kullanılmıştır. Onikişer kişiden oluşan deney ve kontrol gruplarına yansız olarak katılımcılar atanmıştır. Çalışmaya 15-21 yaş arası, işitme engelli öğrenciler katılmıştır. Kontrol ve deney gruplarına öntest, sontest ve izleme testi uygulanarak öntest ve sontest kontrol gruplu model uygulanmıştır.

Veri toplama aracı olarak “İşitme Engelliler İçin Öz Duyarlık Ölçeği” ve “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır. Veriler, SPSS (Statistical Package for Social Sciences) paket programı kullanılarak, analizler ham puanlar üzerinden gerçekleştirilmiştir. İstatistiksel analizler R 3.3.2v (açık kaynak) programı ile yapılmış ve istatistik analizlerde anlamlılık düzeyi 0.05 (p-value) olarak dikkate alınmıştır.

Araştırmada, katılımcıların öz duyarlıkları deney ve kontrol gruplarına göre öz duyarlık son ve izleme puan ortalamaları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Deney grubunda olan bireylerin öz duyarlık son ve izleme puanları, kontrol grubundakilere göre anlamlı düzeyde daha yüksek çıkmıştır. Sanat yapıtlarına dayalı etkinlik eğitim paketi deney grubundaki işitme engelli katılımcıların öz duyarlık

düzeylerini artırdığı bu artışın kalıcı olduğu, bu sonucun deneysel uygulamanın etkisinden kaynaklandığı, öz duyarlıkları ile ilişkili araştırma sorularının doğrulandığı söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Öz Duyarlık, Sanat Yapıtları, Sanat Etkinlikleri, Yaratıcı Drama.

SUMMARY

DEVELOPING SELF-COMPASSION OF HEARING IMPAIRED STUDENTS WITH ACTIVITY EDUCATION PACKAGE BASED ON WORKS OF ART

Ural, Berfin

Doctorate, Department of Fine Arts Education Thesis Supervisor:

Prof. Dr. Ayşe Çakır İlhan

Prof. Dr. Tevhide Kargin

May 2018, xvi + 180 pages

The research is to develop self-compassion of hearing impaired students with activity education package based on works of art. Research was conducted in 8 weeks as 90 minute sessions. Modern works of art were included in the research depending on basic philosophy of self-compassion; techniques of visual arts and methods of creative drama were benefited. Turkish Sign Language was used by the researcher while carrying out the studies.

During the development stage the scale was applied to 188 hearing impaired students who were studying at Ankara Altındağ Private Education Public Vocational High School during 2016-2017 academic year. Validity and reliability study of the scale was realized. “*Self-compassion Scale for Hearing Impaired*” was developed. Purposeful sampling was used in order to determine the work group. Participants were detachedly assigned to experimental and control group which included 12 persons each. Hearing impaired students between the ages 15-21 participated in the study. Pre-test and post-test control group model was used by applying pre-test, post-test and follow-up test to control and experimental groups.

“*Self-compassion Scale for Hearing Impaired*” and “*Personal Information Form*” were used for gathering data. SPSS (Statistical Package for Social Sciences) package program was used for data and analyses were made over raw scores. Statistical analyses were made with R 3.3.2v (open source) program and significance level was considered as 0.05 (p-value) in statistic analyses.

In the research self-compassion of the participants, the difference between self-compassion post and follow-up point averages according to the experimental and control groups were found as statistically meaningful. Self-compassion post and follow-up points of the individuals included in the experimental group were meaningfully higher than the

individuals included in the control group. It can be said that activity education package based on works of art increased the self-compassion level of hearing impaired participants included in experimental group, that this increase was permanent, that this result was derived from the effect of experimental application and that sub-hypotheses which are related to their self-compassion were confirmed.

Key Words: Selfcompassion, Works of Art, Art Activities, Creative Drama.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
BİLDİRİM	iii
ÖNSÖZ	iv
ÖZET	vi
SUMMARY	viii
İÇİNDEKİLER.....	x
ÇİZELGELER DİZİNİ.....	xii
ŞEKİLLER DİZİNİ	xii
ETKİNLİK UYGULAMALARINDA KULLANILAN GÖRSELLER DİZİNİ.....	xiii
ETKİNLİK UYGULAMALARINDAN FOTOĞRAFLAR, ÖĞRENCİLERİN YAPMIŞ OLDUĞU ÇALIŞMALAR VE ÖĞRENCİLERİN ÖZNEL DEĞERLENDİRMELERİ DİZİNİ	xiv
BÖLÜM I	1
GİRİŞ	1
1.1. Problem.....	1
1.2. Amaçlar.....	13
1.3. Önem.....	13
1.4. Sayıtlar.....	18
1.5. Sınırlılıklar.....	18
1.6. Tanımlar.....	19
1.7. Kısaltmalar.....	19
BÖLÜM 2	20
KAVRAMSAL ÇERÇEVE ve İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	20
2.1. Öz Duyarlık Nedir	20
2.2. Öz Duyarlığın Üç Hali	24
2.3. Öz Duyarlığın Duygusal Düzenleme İle İlişkisi.....	25
2.4. Öz Duyarlıkla İlişkili Temel Kavramlar	26
2.4.1. Öz Duyarlık Öz Saygı	26
2.4.2. Öz Duyarlık ve Psikolojik İşlevsellik	27
2.4.3. Öz Duyarlıkta Birey ve Grup Farklılıkları	28
2.5. İlgili Araştırmalar	30
BÖLÜM 3	39
YÖNTEM	39
3.1. Araştırma Modeli	39
3.2. Çalışma Grubu	40
3.3. Verilerin Toplanması	41
3.3.1. Kişisel Bilgi Formu	42
3.3.2. İşitme Engelliler İçin Öz Duyarlık Ölçeği	42
3.3.2.1. Kapsam Geçerliliği	43
3.3.2.2. Yapı Geçerliliği	44

3.3.2.3. Ölçeğin Güvenirliği.....	49
3.3.3. İşitme Engelliler İçin Sanat Yapıtlarına Dayalı Etkinlik Eğitim Paketinin Uygulanma Süreci.....	50
3.4. Verilerin Analizi	51
BÖLÜM 4	52
BULGULAR	52
4.1. Nicel Değerlendirmeler.....	52
4.2. Öznel Değerlendirme	56
BÖLÜM 5.....	70
TARTIŞMA VE YORUM	70
BÖLÜM 6	80
SONUÇ VE ÖNERİLER	80
6.1. Sonuç	80
6.2. Öneriler	81
KAYNAKLAR.....	83
EKLER	97
EK A İşitme Engelli Öğrenciler İçin Sanat Yapıtlarına Dayalı Etkinlik Eğitim Paketi	98
EK B.1 Kişisel Bilgi Formu	121
EK B.2 İşitme Engelliler İçin Öz Duyarlık Ölçeği.....	122
EK C İşitme Engelliler Öz Duyarlık Ölçeği İlk Analiz Sonuçları	123
EK D.1 Çalışma Grup Uygulaması İçin Bilgilendirilmiş Gönüllü Onam Formu ...	125
EK D.2 Araştırma İzin Yazısı.....	126
EK D.3 Ölçek İzin.....	129
EK E Etkinlik Çalışmalarında Kullanılan Görseller	130
EK F Etkinlik Uygulamalarından Fotoğraflar, Öğrencilerin Yapmış Olduğu Çalışmalar ve Öğrencilerin Öznel Değerlendirmeleri	137
ÖZ GEÇMİŞ.....	178

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge	Sayfa
1. Araştırma Deseni	39
2. Çalışma Grubu İstatistiksel Dağılımı	41
3. Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ve Bartlett's Küresellik Testi Sonuçları.....	44
4. Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ve Bartlett's Küresellik Testi Sonuçları.....	45
5. Ölçeğe İlişkin Açıklanan Varyans Yüzdeleri	46
6. Ölçeğe Ait Faktör Deseni ve Faktör Yük Değerleri.....	47
7. Öz Duyarlık Ölçeğine Ait Maddelerin Ortalama, Standart Sapma, Madde Toplam Korelasyonları, AFA ve DFA Yükleri.....	47
8. Öz Duyarlık Ölçeği Doğrulamalı Faktör Analizi Model Sonuçları	48
9. İşitme Engelliler İçin Öz Duyarlık Ölçeğinin Test-Tekrar Test Korelasyon Sonuçları	49
10. Deney ve Kontrol Gruplarına Göre Öz Duyarlık Ölçeği Öntest Puanlarının Karşılaştırılması	52
11. Deney ve Kontrol Gruplarına Göre Farklı Zamanlarda Alınan Öz Duyarlık Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması.....	53
12. Farklı Zamanlarda Alınan Öz Duyarlık Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması (Deney ve Kontrol Ayrı Ayrı)	54
13. Öz Duyarlık Ölçeğine Ait Farklı Zamanlarda Alınan Öntest, Sontest ve İzleme Testlerinin İkili Olarak Karşılaştırılması (Deney ve Kontrol Ayrı Ayrı).....	55
14. Aile Engel Durumuna Göre Farklı Zamanlarda Alınan Öz Duyarlık Ölçeği Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması (Deney ve Kontrol Ayrı Ayrı).56	56

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil	Sayfa
1. Yamaç Birikinti Grafiği.....	46
2. Path Diyagramı.....	48

ETKİNLİK UYGULAMALARINDA KULLANILAN GÖRSELLER DİZİNİ

Görsel	Sayfa
1. “Açık Pencere”, Henri Matisse	130
2. “Orkestra”, Fikret Muallâ.....	130
3. “Çılgılık”, Edvard Munch.....	131
4. “Kulağı Sargılı Otoportre” Vincent van Gogh	131
5. “Echo”, Jackson Pollock	132
6. “Plastic Construction Of Noise Ve Speed”, Giacomo Balla	132
7. “Coşkunun Fenomeni”, Salvador Dali	133
8. “Too Much Ego Will Kill Your Blue Face” Hugh Kretschmer	133
9. “Don Coucou Bazar”, Jean Dubuffet	134
10. Yeşil Coca Cola Şişeleri” Vey Warhol	134
11. Ann Silver (İşitme Engelli Sanatçı) “Deaf Identity Crayons”	135
12. “Bicycle Wheel” Marcel Duchamp	135
13. Joseph Kosuth “Bir ve Üç Svealye.....	136
14. Ahmet Öktem “Koridor 1-2-3-4” (Video).....	136

**ETKİNLİK UYGULAMALARINDAN FOTOĞRAFLAR, ÖĞRENCİLERİN
YAPMIŞ OLDUĞU ÇALIŞMALAR VE ÖĞRENCİLERİN ÖZNEL
DEĞERLENDİRMELERİ DİZİNİ**

Fotoğraf	Sayfa
1. Ölçek Uygulaması	137
2. Grup Başlangıç Fotoğrafı	138
3. Tanışma Kişisel İşaretlerini Söylerken.....	138
4. Sanat Yapıtını Tartışma ve İnceleme	139
5. Ortak Duygulardan Grup Heykeli	139
6. Öğrenci Öznel Değerlendirmesini Yazarken	140
M. Rumuzlu Kız Öğrenci Çalışması (Tüm Aile Üyeleri İşitme Engelli) “Evin İçi Açık Pencereden Görünen”	140
7. S. Ç. Rumuzlu Erkek Öğrenci Çalışması (Ailede ki Tek İşitme Engelli) “Evin İçi Açık Pencereden Görünen”	141
Birinci Hafta Çalışma Sonunda Öğrencilerin Öznel Değerlendirmesi	142
8. Seçtikleri Renge Göre Yürüme, Isınma Çalışması.....	143
9. Sanat Yapıtı Hakkında Tartışırken ve Paylaşım.....	143
10. Grubun Seçtiği Sanat Yapıtı Grup Çalışması Öncesi Paylaşım	144
11. “Çılgıya Yardım” Adlı Donuk İmge Çalışması	144
12. “Akan Boyalar” Adlı Donuk İmge Çalışması	145
13. Kolaj Çalışma Hazırlığı.....	145
14. Damlatma Tekniği, İp Baskı ve Serbest Teknik Çalışması.....	146
15. “Melekler Duyar” Öğrenci Kolaj Çalışması	146
16. “Boyalı Eller Heykel” Çalışması.....	147
17. “Boyalı Eller Heykel” Çalışması II.	147
18. “Damlayan Boyalar” Öğrenci Çalışması.....	148
19. Öğrencilerden Gelen Otoportreler	148
20. “Benim Dünyam” Adlı Film izlerken	149
21. Film Analizi Çalışması.....	150
22. “Şefkat-Yardım” Adlı Grup Heykeli.....	150
Film Analizi Formu Grup Çalışması Film Değerlendirmesi.....	151
T. A. Adlı Öğrencinin Kişisel Film Tasarımı.....	152
Üçüncü Hafta, Çalışma Sonunda Öğrencilerin Öznel Değerlendirmesi	152
23. “Vücut Parçalarını Bazılarını Kullanmadan” Grup Yürüyüşü	153
24. “Plastic Construction Of Noise Ve Speed” Sanat Yapıtında “Dinamizm-Hareket” İncelemesi	153
25. “Makinalaşmak İstiyorum” Şiiri İşaret Dili ile Yapılan Heykel Çalışması ...	154
26. Yazdıkları Şiiri Türk İşaret Dili ile Okurken	154
27. Öğrenci Haftalık Çalışma Değerlendirmesi	155
Dördüncü Hafta, Çalışma Sonunda Öğrencilerin Öznel Değerlendirmesi.....	155
28. “Too Much Ego Will Kill Your Blue Face” Sanat Yapıtını İnceleme	156
29. “Too Much Ego Will Kill Your Blue Face” Donuk İmge Çalışması.....	156

30.	Salvador Dali'nin "Coşkunun Fenomeni" Sanat Yapıtını İnceleme ve Seçtikleri Duyguları Eşleştirme.....	157
31.	Seçtikleri Duygulara Göre Yürüyüş	157
32.	"Beni Tanımla Formu" Sanat Yapıtlarını Tanımlamalarını Paylaşırken	158
33.	Kendilerini Tanımladıkları Duygu Sözcüğünü Beden Dili İle Kendilerine Gösterirken	158
34.	Salvador Dali'nin "Coşkunun Fenomeni" Sanat Yapıtından Yola Çıkarak Öğrencilerin Yaptıkları Çalışma "Duyguların Fenomeni"	159
	"Too Much Ego Will Kill Your Blue Face" Sanat Yapıtı Öğrenci Tanımlaması	159
35.	Öğrenci Haftalık Çalışma Değerlendirmesi	160
	Beşinci Hafta, Çalışma Sonunda Öğrencilerin Öznel Değerlendirmesi.....	160
36.	Dokunarak Nesnelere Tanımlama Çalışması	161
37.	Jean Dubuffet'in "Don Coucou Bazar" Sanat Yapıtını Tartışırken	161
38.	Heykel Çalışması Hazırlıkları	162
39.	Heykel Çalışması İçin İşaret Dili İle Yaptıkları Kelimeleri Kartona Çizerken.....	162
40.	Giyilebilir Heykel Çalışması "Kucaklaşma"	163
41.	Giyilebilir Heykel "Kucaklaşma"	163
42.	Giyilebilir Heykel "Kucaklaşma"	164
	Altıncı Hafta, Çalışma Sonunda Öğrencilerin Öznel Değerlendirmesi	164
	Altıncı Hafta Sonunda Verilen Sorumlulukların Kapsamında Öğrencilerden Gelen Çalışmalar	165
43.	Müzik Ritmini Hissetme Çalışması.....	166
44.	Müzik Ritmini Hissetme Çalışması.....	166
45.	Sanat Yapıtını İnceleme ve Çalışma Hazırlığı	167
46.	Sanat Yapıtını İnceleme ve Çalışma Hazırlığı	167
47.	"Mesaj Gemisi Uzayda" Heykeli Biçim Alırken	168
48.	"Mesaj Gemisi Uzayda" Heykel Çalışması.....	168
49.	"Mesaj Gemisi Uzayda" Heykeli	169
50.	Kişisel "Privy Deaf Identity Colors" Çalışması Yapılırken.....	169
	Kişisel "Privy Deaf Identity Colors" Öğrenci Çalışması (Ailedeki Bütün Üyeler İşitme Engelli)	170
	Kişisel "Privy Deaf Identity Colors" Öğrenci Çalışması (Ailedeki Tek İşitme Engelli).....	171
	Yedinci Hafta, Çalışma Sonunda Öğrencilerin Öznel Değerlendirmesi.....	172
51.	Dokunarak Yürüyüş Çalışması.....	173
52.	İşitme Engelli Türkiye Şampiyonu İki Sporçunun Kişisel Eşyaları İncelerken	173
53.	Ahmet Öktem'in "Koridor 1-2-3-4" Sanat Yapıtından Yola Çıkarak Kendi Çalışmalarını Planlarken.....	174
54.	"Dostluk Konuşma, Güven, Dedikodu " Yerleştirme Çalışması	174
55.	"Dostluk Konuşma, Güven, Dedikodu " Yerleştirme Çalışmasını Gezerken.....	175

56.	“Dostluk Konuşma, Güven, Dedikodu ” Yerleştirme Çalışmasını Öğrenciler Gezerken.....	175
57.	Grup Üyeleri Birbirlerine Olumlu Duygu Söyleyip Alkışlarken	176
58.	Öğrenci Haftalık Çalışma Değerlendirmesi	176
	Sekizinci Hafta, Çalışma Sonunda Öğrencilerin Öznel Değerlendirmesi.....	177
59.	Çalışma Sonu Grup Fotoğrafı.....	177

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde yapılacak araştırmaya ilişkin problem durumuna, araştırmanın amacı ve önemine, sayıltılarına ve sınırlılıklarına yer verilmektedir.

1.1. Problem

Yetişkinlerden, boş zamanlarında yapmayı çok sevdiği bir etkinliği, uğraşlarını düşünmeleri istendiğinde pek çoğunun sanatla ya da bedenle bağlantılı bir etkinlik ile ilgili yaşantılarını tanımladıkları dikkati çekmektedir (Upitis, 1990, 2010). Tercih edilen etkinliklerin neyle ilişkili olduğu, neden bu etkinliklere yönellindiği sorularına verilecek yanıt, bireylere dengeli ve tatmin edici yaşama ne derece önem verdiğini görmek açısından çok önemlidir. Bireyin dengeli ve tatmin edici yaşama verdiği önem nediniyle okulda başlayan sanat ve spor etkinlikleri örgün eğitimin bitiminden sonra da devam etmektedir.

Bireylerin örgün eğitim yıllarında başlayan bu uğraşlar bazı bireyler için rastlantısal olarak başlasa da özellikle sürdürülmesi söz konusu olduğunda bunların düşünülmeden üstlenilen uğraşlar olduğunu söylemek mümkün değildir. Genellikle bir tutku birçok yılı aşkın sürede gelişmektedir. Öğrenirken duyduğumuz hazzın yanında, önemli miktarda mücadele de vardır. Bu tür öğrenme, vücut, zihin, duygular ve ruhla tamamıyla ilişkili, yoğun ve karmaşık bir süreçtir. Esas olarak bakıldığında, bu tip bir anlamlı öğrenme, insan olmanın ve dünyada yaşamının ne demek olduğuyla ilgili bireylerle bağlantı kurmaktadır. Sanatla ilgili etkinliklerde bulunmak, fotoğraf çekmek, müzik aleti çalmak vb. bütün bu çabalar sanat eğitimi ve bilgiye ulaşma çabalarını zorunlu kılmaktadır.

Toplumsal gelişim süreci çeşitli evrelerden geçmiştir. İçinde bulunduğumuz çağ bilgiyi, düşünceyi üretme ve yapılandırma dönemidir. Bu dönemde bilgi toplumu,

ekonomik, sosyo politik ve kültürel alanlarda yeniden yapılanma içindedir. İnsanların sosyal varlık olarak bilgi toplumunun gereklerine yanıt verebilmesi için toplumla uyum halinde yaşaması, kendini doğru ifade edebilen bireyler olabilmeleri gerekmektedir. Kendini ifade etme yollarından biri de iletişimdir. İnsan, toplumsal ve bireysel varlığının bilincine başkalarıyla kurduğu iletişime varır (Zıllıoğlu,1993). İletişim, bireyin kendisi ve çevresi ile kurduğu kişisel ve toplumsal bir süreçtir (Cüceloğlu, 2002).

Günlük iletişimimizin büyük bir bölümü sözsüz iletişime sağlanmaktadır. Sözsüz iletişim oranının %70 olduğu tahmin edilmektedir (Blom ve Chaplin, 1989). İnsanlığın varlığını devam ettirme ve iletişim kurma yollarından biri de sanat ve sanat yapıtlarıdır. MÖ 40.000-15.000/10.000-8.000’li tarih aralığında, insanlar binlerce yıl boyunca mağara duvarlarına resimler yaparak yaşantılarını dile getirmişlerdir. Duygularını, inançlarını, heyecanlarını, arzularını; dans, müzik ve resimlerle anlatmışlardır. Bu bağlamda sanat yolu ile kendini ifade etme insanlık tarihi kadar eskidir.

Sanatın kökleri tarihe uzanmaktadır. İnsanlık tarihinin başından beri, çeşitli şekillerde kendini ifade etmenin bir yolu olarak kullanılmıştır. Bunu sanat olarak etiketlemeden ve iyileştirme etkisinin farkında olmadan insanlar, bedenleri ve simgeler aracılığı ile kendilerini ifade etmişlerdir. Sanat, antik dönemlerden günümüze kadar insanları geliştirici, olumsuz yaşantıları önleyici, yaşamı onarıcı ve bireyi koruyucu olarak kullanılmaktadır (Brommer ve Horn, 1985).

Çağlar boyunca sanat, yaşamın her anında, insanlığın ayrılmaz bir parçası olmuştur. Sanat zenginleştirici, teşvik edici, iyileştirici doğası gereği, dünyayı ve bireyi farklı şekillerde beslemektedir. Bireyler sanatın eğlenceli, işbirliğine dayalı ve iletişimsel boyutlarına girerek, hayatlarının karmaşıklığını ve basitliğini daha net bir şekilde tanıyabilmektedir. Sanat, insanlara eşsiz ve evrensel perspektifler kazandırmaya yardımcı olmaktadır.

İnsan, temel gereksinimlerini karşıladıktan sonra yaşamında ve yaptığı işlerde haz alma arayışına girer ve güzeli, estetik olanı arar. Bu arama süreci onu yaratma eylemine yöneltir. Sanat yapma isteği insanda, faydacı yaklaşımla değil, evrenin ve dünyanın sınırlarına erişebilmek içindir. Sanat eylemi insanın, içsel huzurunu artırma, coşkusunu doyurma, başkalarına sezdirme ve sonunda da tinsel özlemlerine uygun yaşamına devam etme isteğidir (Kınay, 1993). Kaynağını bilim ve felsefeden alan sanat, her şeyden beslenirken insana ve doğaya özgü duyguları dışı vurum yoluyla somutlaştırır ve iletilerin etkin bir iletişim aracı olarak kullanılmasına aracılık eder.

Hissetmenin, üretmenin ve öğrenmenin arasındaki bağlantılar yüzyıllardır önemsenmektedir. Dewey'nin 1906'daki sanat tanımı: "Bir kişinin yaptığığın anlamını hissetmek bu anlamdan zevk almak. Aynı anda meydana gelen bir gerçek hakkında birleşmek, iç dünyayı açmak ve varlık dünyasının düzenli gelişimi, sanat budur." Demektedir (Dewey, 1906, 1977).

Jackson, bize Dewey'nin tanımının iki sözcüğünü, "*anlamını hissetmek*", hatırlatırken; anlamın ve hissetmenin bağlantılı olduğunu, "*anlamın bilinebileceği gibi hissedilebileceğini de*" belirtmiştir. Derinlemesine bir deneyim için insan hem "*anlama*" hem "*hissetme*" ihtiyacı duyar demektedir (Jackson, 2002; Pessoa, 2008).

Hegel sanatı doğanın ve insanlığın tarihini, kendisine gelen ruhun tarihi olarak anlamaktadır. Bu ruh, kendini gerçekleştirerek ilerlediği bir dizi aşamadan geçer. Bu nedenle, bir şey ne kadar bu ruha sahipse, o kadar gerçek olacaktır. Yani gerçeklik = doğruluktur. Bunun sonucu olarak sanatın görevi, kendini gerçekleştiren ruhu doğru gerçeklik olarak görünür kılmaktır (akt: Hauskeler, 2013).

Sosyolojik önerme olarak "*sanat*", toplumun ayrılmaz bir parçasıdır. Sanat nedir, ne değildir veya bir şeylerin sanat olup olmadığı nasıl anlaşılır soruları sanat tanımlarını ve sanata bakışı farklılaştırmaktadır. Sanat; güzel, estetik kavramları ile iç içedir. İlk Çağ filozoflarından Platon ve Aristoteles sanatı iyilik, estetik ve güzellik kavramları ile tanımlamaktadırlar. 17. yy'da "*güzel*", "*yüksek*", "*yüce*", "*özgür*", "*ideal*" fikirleriyle sanat, el sanatlarından ayrılmaktadır (Harrison ve Wood, 2003). Hegel sanatı, ruh durumunu ortaya çıkaran düşünce görüşünün gerçekleşmesi, din ve felsefeyle birlikte bilinçlere ulaşmanın, ruhun en yüce gerçeğini üretmenin aracı olarak ifade etmektedir (Danto, 1991).

Modern çağda sanatı bir oyun olarak tanımlayan Kant, sanatın kaynağı olarak "*iş*"i görmektedir (akt: Türkdogan, 1981). Kant sanatı; güzellik karşısında duyulan zevk olarak tanımlar. Sanat bir taraftan mutlaka kurallara bağlı kalırken, öte taraftan da hazla ilişkilendirilir. Kant'a göre bu haz, ilgisiz ya da sabit bir ihtiyaçla özgür refahı ayarlar. Estetiği ilgi çekici yapan, izleyiciye önemli kılan güzel bir şeyin olası amacı, yalnızca estetik zevkle göze çarpar ve hatta üretilir. Sanatçı da eserlerini kurallara göre yaratır ifadeleri ile açıklamaktadır (akt: Hauskeler, 2013).

Fischer, sanat tanımında insanın sınırsız birleşme, yaşantıları ve düşünceleri paylaşma yeteneğini yansıttığını söylemektedir (Fischer, 1969). Edman, sanatı yaşamı anlamakta olan zekanın, onu en ilgi çekici, en güzel biçimlere sokması olarak

tanımlamaktadır. Picht, sanatı tanımlarken “*sanat birincil, indirgenemez ancak tüm bilgi ve yetenek için dünya bilgisinin kurucu biçimi*” dir demektedir (akt: Mahlert, 2004).

Sanat, insanla birlikte uzun bir yolculuğa sahiptir. İnsanın en önemli ifade araçlarından biri olmuştur. Başka bir anlamda sanat, insan üzerinde doğanın yaratıcı faaliyetidir. Sanat insanın dünyaya bakışıdır; yaşama ve yaptığı etkinliklere yönelik bir tutum, yeni bir şey için derin özlem, anlam, kendini gerçekleştirme ve ifade biçimidir. Her insanda var olan keşfedici, araştırmacı, maceraperest yanı teşvik eder. İnsan, sanat yaratma yeteneğine sahip tek canlıdır.

Sanat tanımları incelendiğinde sanatın, görsel kavramlarla tanımlandığı anlaşılmaktadır. İlhan sanatı; gerçekliğin görsel olarak kavranan ve nesnel yansılarını veren, algılanan, kişide düşünceyi zenginleştirerek estetik bir yaşantıya götüren tüm sanatsal etkinlik alanlarını kapsar, şeklinde tanımlanmaktadır (İlhan, 2008). Sanat, aşıkınlığın güzel ve estetik alanın ötesine yerleştirme çabasıdır. Sanat kavramının karmaşık ve bazen tartışmalı olduğu, son yüz yılda modern sanatla görünür olmuştur. Sanat sembolik bir form veya ifade biçimidir.

Schiller, sanatın karakterize etmek için insanın neyi amaçladığını temel alır. Sanatın amacı Schiller'e göre duygu ve mantığı birleştirmek ve bunların birbirlerini geliştirmesini sağlamaktır. Duygu ve mantığın uyuma ulaştıran araçsa açıkça sanattır. His ve akıl sanata aynı ağırlıkta, yani biri diğerine baskın çıkmaksızın etki eder. Bunun mümkün olduğu deneyimi yeni bir dürtüyü oluşturur yani asıl insani olanı. Schiller bunu, oyun dürtüsü olarak adlandırır ve bu bağlamda çokça alıntılanılan tümcesi “*İnsan yalnızca kelimesinin tam anlamıyla nerede insan olabiliyorsa oynar ve yalnızca oynadığı yerde tamamen insandır*” ile açıklamaktadır (akt: Hauskeler, 2013).

Bütün bu tanımlar ve açıklayıcı ifadeler, sanatın tanımının neredeyse erişilebilir olmadığını açıkça göstermektedir. “*Fikir*”, “*estetik*” gibi kelimelerle ilişkilendirilmeye cesaret edilebilir ancak sanat tanımlanamaz. Ayrıca sanatı, hakim bir görüşe uyarlamak da mümkün değildir. Çünkü sanat hiçbir amaç bilmez, ana akım değildir. Bu fiziksel nesne ile içsel içeriğin birlikteliği ile oluşur. Sanat veya güzellik her zaman alımlayıcının gözündedir. Sanat görünebilirliği yansıtmaz onu görünür kılar. Sanatın tanımının başka bir düzeyi sanatçının sanatıdır.

Sanat, derin evrensel “*arketipler*” veya insanlığın ortak paydaları ile evrensel bir eylem olarak anlaşılabilir. Alternatif olarak kültürel normların bir ifadesidir ya da sanat, kültürel normlarla savaşmanın bir yoludur (Rose, 2011, akt: Huss). Sanat nesne ilişkilerinde, ilişkiyi görünür kılar ve onun içinde sembolik bir bölge oluşturur. Adorno’

ya göre, sanatın çirkin ve anlaşılmaz olma zorunluluğu konusunda ısrarcıdır. Hayat, olması gerekenden farklı olduğu sürece sanat, yaşamın olumsuzluğu konusunda farkındalık göstermektedir demektir. Sanat her zaman ütopyaydı hayatın olumsuzluğuna karşı ütopya olmuştur. Bununla birlikte, sanat başka bir dünya inşa etmez, tam tersine bunun için özlemi harekete geçirir biçiminde açıklamaktadır (akt: Hauskeler, 2013).

Sanat yaratıcı bir süreçtir. Sanatçı yaşadıklarını, düşünce ve çatışmalarını özgün bir dille anlatmak için sanat yapıtlarını üretir. Sanat yapıtı kavram olarak modern dönemde ortaya çıkmıştır. Çünkü sanatın ve sanatçının, üretilen sanat yapıtının dünyayı algılayışı, dünyaya bakışı değişmiştir. Sıradan bir gerçeklik algısından, görüngüsünden çıkarak kendi gerçekliğini yeniden kurgular. Goodman “Sanat yapıtı nedir? Bir nesne ne zaman sanat yapıtı olur?” sorularına yanıt aramıştır. Bir sanat yapıtı olarak, özelliklerine dikkat çekilen, simgeleştirilen her türlü objenin, sanat yapıtı olabileceğini gösterir. İçerik ve biçimin birbirini tamamlaması sanat yapıtında önem taşımaktadır.

Deluze ve Guattari, sanat yapıtının, alımlayıcıyı konumlandırış biçimi ile kendini gerçekleştirdiğini açıklamaktadır. Yapıtın yarattığı algılanma ve duyguların, alımlayıcıyı düşünülmemiş olana, yaşanılmamış olana taşımasının gerekliliğini vurgularlar (Deleuze ve Guattari, 2001, akt: Ilgaz).

Pouny, sanat yapıtını, derinlik, boyutsallık, uzam, kalınlık, renk gibi okumalarla ele alarak, modern sanat yapıtını metafizik bir anlamla tanımlamaktadır. Eco ise modern çağda “açık yapıt” kavramı ile sanat yapıtını tanımlarken, “açık yapıt kavramı”nı da ortaya koymaktadır (akt: Savaş, 2001).

Kavramsal sanatla birlikte sanat yapıtı, özne ve kişinin dışında kalan, otonomi ve biricikliğe karşı oluşuyla yeniden tanımlanmıştır. Duchamp, “insan hiç de sanat yapıtı olmayan yapıtlar yaratabilir mi”, sözüyle son noktayı koymuştur. “Öyleyse sanat, yalnızca bir nesneye biçim verme eylemi olarak anlaşılabilir.” demektir (akt: Karayağmurlar, 1990).

Sanat her zaman kendini tekrar yaratır. Basit yaratıcı süreç boyunca, sanatçıların yeni fikirleri, üretimleri, gözlemleri, çatışmaları yansıtmaları, bireyde verimli üretim süreçlerini tetikler. Sanat yapıtı yeni fikirler tasvir eder, insanda yeni deneyimleri uyandırır. Sanat mermeri heykelde, taşı mimaride, sesi müzikte, hareketi dans ve tiyatrodaki, rengi boyada, fikri edebiyatta elle tutulur hale getirir. Yalnızca yaratıcı ile alıcı arasında bir iletişim köprüsü kurmakla kalmayıp aynı zamanda duygusal bir köprü de kurar.

Sanat yapıtları, ilgili sanatçının belli bir yaşam tarzının kanıtıdır. Belirli bir zamanın ifadesi ve özgül bir toplumsal durumun bir şekilde ifade edilmesidir. Sanat yapıtları, yaşam biçiminin, bir zamanın, bir toplumun veya bir sosyal grubun hayatının temel görüşlerini yoğunlaştırır. Sanat yapıtları, fark edilmemiş veya henüz farkında olunmayan şeyleri de görünür kılmaktadır.

Sanatçı, bir sanat yapıtını üretirken, psikolojik bir nitelikte kazandırmaktadır. Sanat yapıtında psikolojik niteliğin kökeni, insanın "*iç ben*"i, psikolojik dünyasıdır (Çetişli, 2013). Sanat yapıtı hemen kabul edilmesi gereken "*çıkarsız hoşlanma*" nesnesi değil, izleyicinin veya sanatçının aradığı bir soruya yanıtıdır (Ergüven, 1985).

Sanat yapıtları güzel olanın ötesine yerleşme çabası ile zaman dışıdır. Çağımızda artık içsel yönler sanatın içine akmaya başlamıştır. Hayal gücü giderek daha önemli bir rol oynamaktadır. Sanatçı dünyayı gördüğü biçim ile izleyiciye gösterme eğilimindedir. Kriterleri reddederek gözlemci için anlaşılabilir kılmaya çalışır. Sanat ve sanat yapıtları bir şeyi açıklığa kavuşturabilmek için topluma ikinci derecede hizmet eder. Sanatın toplumsal işlevi çok yönlüdür. Sanat yapıtları, anlatımı ile somut analizlere dayanırken eserin niteliği sosyal etkileşimin bir katalizörü olarak yaşama odaklanır.

Bazı sanat yapıtları milyonlarca insan için milyonlarca anlam içerir ve sanatın anlamı alımlayıcıya göre değişir. Bu nedenle sanat yapıtları birer iletişim nesnelere dir. Sanat yapıtlarını bütün insanlar akılları ve kalpleriyle birlikte görür. Sanat yapıtı insanın yaşam kalitesini yükseltmek için hizmet eder. İlke olarak, sanat insan yaşamını zenginleştirir. Bir yanda, sanatçının yarattığı şeyleri anlamaya çalışırken bir yandan da yaşamı deneyimleyebilmektedir. Sanat daima anlatmak istediğini, maksatlı olanı aşar. Bu nedenle, sanatın ifadesi daima sanatçının ve izleyicinin içsel bir ifadesidir. Sanat yapıtı, diğer şeyler arasında, insan zihninde derinlere inmeye çalışarak kendini ifade eder.

Yunan kültüründe ilk çağda beden, us ve ruhu birbiri ile çok bağlantılı bulduklarından Pisagor takipçileri, sağaltım amacı ile sanatı iyileştirici bir güç olarak kullanmada etkin rol üstlenmişlerdir (Feder ve Feder, 1981; Gladding, 1992). Kaynağını bu düşünceden alarak bireyin içgörüsünü geliştirmesi, bilinçaltına atılmış duygulardan arınması ve toplumla arasındaki ahengin korunmasında sanat türlerinden, özellikle müzik ve edebiyattan yararlanmışlardır. Eski Mısır uygarlığında da ruh sağlığı bozukluklarının iyileştirilmesinde, müzik ve danstan faydalanmışlardır (Coughlin, 1990; Meyer, 1999). Aristo, insanların müziği dinlerken duygusal boşalma yaşadıklarını gözlemlemiştir. Yerli halkların gelenekleri (örn. Kum resimleri, şarkılar, dans ve mandalalar) birbirini izleyen nesillere aktarılmış ve günümüze kadar devam etmiştir (Gladding, 1998; Malchiodi,

1998). Anadolu'da akrabalık ilişkileri, sosyal statüler, travmatik yaşantılar kilim desenlerinde, yazma oylarında hayat bulmuştur. Türk kültüründe de müzik ve makamlar psikolojik iyileştirme için kullanılmıştır.

Hem Yahudilik hem de İslam kültürleri birbirine bağlı bir bedene ve ruha inanmaktadır. Bu inanışın bir sonucu olarakta, müzik, tıbbi tedavilerde uygulanmıştır (Meyer, 1999). Çünkü sanat, eski zamanlardan bu yana yardım mesleklerinde yardım aracı, yöntemi olarak önemli rol oynamıştır (Fleshman ve Fryear, 1981). Sanat, bütün dönemlerde toplumsal kültürlerin ayrılmaz bir parçası olmuştur.

Beyin fonksiyonları hakkında son yapılan araştırmalar duyguların; hissetmenin ve öğrenmenin vücuttaki hallerin değişikliğinin temeli olduğunu ileri sürmektedir. Bunun nedeni de duyguların, beyni ve bilinci harekete geçirmede önemli bir rol oynamasıdır (Damasio, 1994). Diğer birçok araştırmacı ve eğitmen, duyguların öğrenmedeki önemini benimsemiştir (Goleman, 1995; Pessoa, 2008; Rettig ve Rettig, 1999).

Sanat yaşam içinde toplum ve birey hayatında çeşitli rolleri örtülü veya açıktan üstlenmektedir. Bunlardan biri yaşamı güzelleştirerek, insan yaşamına yeni anlamlar katmaktır. Sanat bunu bireylerin duyu ve algılarını harekete geçirerek, farkındalık düzeylerini geliştirerek gerçekleştirmektedir. Eğitim süreci içinde, öğrenmeye, fark etme becerisine ve kavrama sürecine duyu boyutu öğretimi eklenmeden, sanat ve psikolojik deneyimleri anlamlandırmak güçleşmektedir (Kırıçoğlu, 2005).

Eğitim, bireylerin toplumsal yaşamda var olmalarını sosyal ve psikolojik bir statü elde etmelerini sağlamak üzeri edinilen bilgi, beceri, davranış yeterlik edindirme sürecidir. Özel eğitim ise “*Örgün eğitim içinde yer alan okullardaki eğitim ve öğretimden yararlanmada güçlük çeken bireylerin özel gereksinimleri dikkate alınarak yapılan planlı, programlı eğitimi ifade etmektedir.*” (Çağlar, 2009). Eğitim ve öğretimin temel amacı “*eşit eğitim olanakları içinde her bireyin kişisel yeterlikleri ve yönelimleri, yeteneğini ölçüsünde en üstün düzeyde yetiştirmek*”tir (Çaplı, 1993). Özel gereksinimli bireylerin topluma eşit ve onurlu katılımları, herkesle bir ve aynı olduklarını algılamalarını sağlayabilmek, gelişim ihtiyaçlarının farklı boyutlarını karşılayabilmek için sanattan yararlanılabilir.

Georges Braque “*Sanat, yaranın ışığa dönüşmüş halidir.*” derken, sanatın iyileştirici yönüne dikkat çekmektedir. Bütüncül bir yaklaşımla toplumlardaki bütün bireylerin toplumsal işlevselliklerini, psikolojik iyilik hallerini geliştirmenin yollarından biri de özel gereksinimli bireylerin öz duyarlıklarının geliştirilmesi ile sağlanabilir.

Türkçe alan yazınında öz duyarlık kavramları, “öz şefkat, öz anlayış, öz merhamet” olarak açıklanmaktadır.

Duyarlı davranışlara sahip olma ile öz duyarlık tanım olarak birbiri ile ilişkilidir. Duyarlı davranma başka insanların yaşadıklarına karşı farkında olma halidir. İnsan olmanın getirdiği duygu durumlarından uzak durmamayı ifade etmektedir. Bu farkındalığa sahip birey diğer insanların acılarını paylaşma ve incelikli davranma davranışları göstermektedir (Wispe,1991).

Öz duyarlık ise bireyin içinde bulunduğu bunaltıcı duygu durumlarını kabul edilebilir görmesidir. İç dünyasının ona getirdiği elem ve kederi kabul edici olmasıdır. Bireyin kendisine yönelttiği negatif duygu durumu karşısında iç benine karşı özenli ve şefkatli davranışlar sergilemesini açıklayan bir kavramdır. Bireyin yaşadığı, yeterliliğe dayalı olmayan başarısızlık, tutum ve davranışlarının yerine hoşgörülü ve onaylayıcı olmasını ifade etmektedir. Yaşamındaki her türlü olumsuz tecrübelerin, var olmanın ayrılmaz bir yanı olduğunu onaylayarak kabul etmesini açıklamaktadır (Neff, 2003a).

Özellikle yakın olduğumuz bir insan kendini iyi hissetmiyorsa bir başkası için merhametli, sevecen olmanın önemi, ihtiyacı ve değeri o zaman ayırt edilebilmektedir. Öz duyarlık bireyin ne kadar eğlenceli ve mutlu bir yaşam sürebileceğini belirleyen merkezi bir yetenektir. Kendileri ile savaşıyorlar ve kendilerini mahkûm edenler öz duyarlı davranışlar sergilemekte zorlanırlar. Bazen bir başkasının acısı bizi ona yardım etmeye zorlar. Öz duyarlık bireyin kendisine, içine yönelik merhametidir. Acılar, başarısızlıklar, kişisel yetersizlikler ister içsel, ister dışsal kaynaklardan gelsin nasıl ki bir başkasına şefkat gösteriyorsak öz duyarlık bu şefkati kendi içimize doğru yöneltmemizdir. Öz duyarlık, kendimize dokunmaktır. Bireyin kendi acılarına açık olması, yetersizliklerine ve başarısızlıklarına karşı anlayışlı, yargısız davranarak bu deneyimin insanlığın bir parçası olduğunu görmesidir. Kendimize karşı bireysel destektir.

Zor yaşam olayları karşısında birey kendini diğer insanlardan ayrı gördüğünde değersizlik duyguları yaşar. Bütün yetersizlikler, kusurlar, hatalar insan olmanın tecrübesidir. Öz duyarlık bireyin bu deneyimi farkına varmasını içerir. Öz duyarlık başarısızlık ve kaybetme karşısında izole olma duygusu yaşayan kişiyi, kendine şefkat göstermesi ve aitlik duygusu için teşvik eder. Öz duyarlık, zor yaşam deneyimleri karşısında dengeli ve dikkatli yanıt vermeyi gerektirir. Bu yanıt, verme rahatsız edici duyguları ne bastırır ne de önler; bireyin düşünmesini sağlar. Öz duyarlık, kendini hoşgörü ile karşılamaktan ve özür dileyerek pasif davranmaktan farklı ve buna karşıttır.

Bireyin yaşamını açık yüreklilikle karşılmasına izin verir. Öz duyarlık kişide daha fazla psikolojik, duygusal esneklik sağlayan psikolojik iyilik halidir (Neff ve Germer, 2017)

Öz duyarlık temel felsefesi nedeni ile bireyin kendine dönük benlik algısına yönlendirdiği tutum ve davranışlarla ilişkilidir (Goleman, 2001; Brown, 1999). Bu bağlamda toplumsal yaşamda her bireyin bir sınırlılığı olduğuna vurgu yapılmaktadır. Öz duyarlığın bileşenleri, “*kendine güven*”, “*izolasyona karşı ortak insanlık deneyimi*”, yaşanan güç yaşam deneyimini çok yoğun duyumsama karşısında “*dikkatlilik*”tir. Bu bileşenler yaşam zorlukları, algılanan kişisel yetersizlikler karşısında birbiri ile etkileşim kurar. Aktif bir etkileşimle bireyin kendisine karşı anlayışlı, nazik ve sevecen davranmasını motive eder. Öz duyarlığın neyi amaçladığını daha iyi anlayabilmek için ilk önce başkaları için şefkat hissetmenin ne anlama geldiğini kavramak gereklidir. Öz duyarlık zor yaşam olaylarına karşı acıyı hafifletmek için merhametle derin bir şekilde birleşir (Goetz, Keltner, Simon ve Tomas, 2010).

Kendilerine karşı acıma duygusu içinde var olan bireyler, o problemin sadece kendilerine ait olduğuna dair bilişsel şema geliştirirler. Problemin onları içine alması ile ortak insanlık deneyiminden uzaklaşırlar. Bu kabul içinde olduklarından toplumsal iletişim ve ilişki biçimlerini de yadsırlar (Neff, 2003). Artık dünyada yalnız ve sadece kendileri bu deneyimi yaşamaktadır. Herhangi bir özel gereksinime sahip olmak hem travmatik hem de yalnızlık duygusunun birlikte yaşanması sonucunu doğurur. Bunu deneyimlemek bireyin öz duyarlık algılayışını etkileyebilmektedir. İşitme engelli bireyler için en önemli gereksinimlerden biri de iletişimdir.

İşitme engelli bireylerle diğer insanlar arasında en temel sorunlardan biri iletişimdir. Bu etkileşimdeki güçlük öğrenme güçlüğü ile birlikte sosyal yalıtımda ortaya çıkarabilmektedir. İnsanlar arasında normal sayılabilecek etkileşimler, işitme kaybı olan bireyler için çok dikkat gerektirebilmektedir. Dinleme, işitme engelli bireyler için işitenlere göre çok daha görsel ve genel ilgi içeren, çok duyuşal bir görev haline gelebilmektedir.

İşitme engelli bireyler için etkili bir şekilde iletişim kurabilmek büyük miktarda enerji gerektirmektedir. Davranışsal problemlerin görülme sıklığı, işitme engelli veya işitme zorluğu çeken bireylerde ilgili alan yazında sıklıkla belirtilmiştir. İşitme kaybı, hiperaktivite veya saldırganlık gibi davranışsal sorunların; depresyon, anksiyete ve öğrenme bozuklukları gibi içsel zorlukların dışı vurumu olabilmektedir. İç kapanıklık genellikle işitme kaybıyla ilişkili olan bir kişilik özelliğidir, işitme engelliler için kullanılan utangaç, sessiz ve hassas terimlerin çoğu buna işaret etmektedir. Genel teori,

dış dünyadaki uyarının azalması nedeniyle işitme kaybı olan bireyin daha iç odaklı olmasıdır. Bu iç odaklanma, iletişimde talep edilen ekstra çabaya ya da “farklı olmanın” verdiği yabancılaşma hissi nedeni ile akran etkileşimlerinden çekilebilmektedirler. Araştırmalarda; işitme engelli bireylerin, işiten bireylere benzer şekilde genelde öfke, inkar, yalıtım, sosyal çekilme, yorgunluk ve depresyon bildirdiklerini açıklanmaktadır. Bu durumu da işitme kaybına bağlanmaktadır (Hearingview, 2017).

Özel gereksinimli bireylerin toplumsal yaşam alanlarında görmezden gelinmesi, özel gereksinimli bireyin de izole olmasına, toplumdan ayrışmasına sebep olmaktadır. İfadesi veya ifade etme yolları bulunamamış ve baskılanmış duygu ve düşünceler, bilinç alanı dışında görsel imajlar biçiminde simgelere dönüşebilmektedir. Bir ifade aracı olarak sanat ve sanat yapıtları, herkes gibi özel gereksinimli bireylerin de duygu, düşünce ve davranışlarını bulabilecekleri bir ayna olabilmektedir.

Bireylerde olumlu kişilik gelişiminin sağlanabilmesi ve devamlılığı için içsel çatışmanın azaltılması gerekmektedir. Yaratmanın, var olmanın ve nesnelere arasındaki biçimsel güzelliklerle, işlevsel ilişkileri sezebilmenin mutluluğunu yaşayan birey, kendine güvenmeyi, karar vermeyi, paylaşmayı, düzensizliklerden ve çarpıklıklardan rahatsız olmayı öğrenirler (Bora, 2000). Dengeli bir perspektife dayanan bilinçlilik düzeyi, yalıtılmışlık ve insanlığın geri kalanından ayrılık duygularına neden olan benmerkezcilikle mücadele eder (Elkind, 1969). Benmerkezcilikle mücadele ve denge, öz duyarlı kişilerin kendilerine ve başkalarına karşı aynı biçimde nazik ve sevecen olmasını sağlar (Neff 2003; Neff, 2003a; Neff, Kirkpatrick ve Rude 2007).

Özel gereksinimli bireylerin genel nüfusa oranı yüzde 12.29’dur. Eğitim olanaklarından ve toplumsal fırsatlardan yeterince yararlanamama, fiziksel ayrımcılığa maruz kalma, toplum içindeki düşük roller, engellilerin yaşadığı temel sorunlar arasında sayılabilir. İşitme engelli bireyler, iletişim ve öğrenme ile ilgili sorunlarını duygusal, sosyal ve akademik sorunların olumsuz etkileri ile birlikte yaşamaktadırlar.

İşitme kaybı farklı biçimlerde sınıflanmaktadır. Bu sınıflama fizyolojik olarak ve işitme testi sonuçlarına göre yapılmaktadır. Hafif işitme kaybindan, çok ağır işitme kaybına kadar işitme kaybı tür ve derecesi gruplandırılmaktadır. “*İşitemeyen bir birey, işitme kaybının, bir işitme cihazı ile ya da cihazsız, yalnız işitme yolu ile ana diline ilişkin bilgileri başarılı bir biçimde işlememesini önemli derecede engellendiği bireydir.*”. Özel eğitim desteğine gereksinim duyan işitme kaybı olan bireyler işitme engelli olarak tanımlanmaktadır (Tüfekçioğlu, 2003). İşitme engelli birey, işitme kaybı sonucu, iletişimde yaşanan güçlük nedeni ile eğitimi, öğrenimi ve toplumsal yaşamı olumsuz

yönde etkilenen birey olarak tanımlanmaktadır (MEB, 2006). İşitme engelli birey, işitme kaybı nedeni ile alıcı ve ifade edici dil becerilerinde, eğitim sürecinde, sosyal ve duygusal gelişim alanlarında, bulunduğu yaş grubundan beklenen düzede gelişim gösteremeyen bireydir.

Toplumsal bir varlık olmanın gereği, ortak yaşamın devam ettirilebilmesi ve zorunluluğu iletişim kurmaktır (Konrot, 2003). İşitme engelli insanlar, görme duyularının verilerinden yararlanarak bu bilgi sayesinde iletişim kurmaya çabalamaktadır (Brown ve Foster, 1991). İşitme engelli bireyler, temel sosyal becerileri yerine getirmekte güçlükler yaşamaktadır. Bu durum onların toplumdan uzaklaşmalarına, yeteneklerine, becerilerine odaklanamamalarına, özgüven kaybına ve mutsuzluğa sebep olmaktadır. Tükenmişlik hissi, yetersizlik duyguları engelli bireylerin mutsuz bireyler olmalarına neden olabilmektedir. Hem bu güçlükler hem de engellilik, travmatik yaşantılara neden olmaktadır.

İşitme engelli bireyler okul çağında diğer öğrenciler gibi öğrenmeyi aynı yollardan gerçekleştirmektedir. İletişimde yaşanan güçlükler nedeni ile çoğunlukla yaşantı oluşturulmasına gereksinim duymaktadırlar. Bu nedenle, işitme engelli bireylerin öğrenme yaşantılarına aktif olarak katılımının önemli olduğu belirtilmektedir (Girgin, 2003). Öğrenmede kavramsal ilişkileri direkt olarak deneyimlemeleri sağlanarak, bileşik duyuların işe koşularak bir öğrenme yaşantısı oluşturulması gerekmektedir. Çeşitli öğrenme yaşantısı ve öğrenmeyi anlamlı kılan yaratıcı farklılaşmalarla ilişkisel bağlar kurmalarını sağlamlaştırmak, kavramsal dizgelerini zenginleştirmek gereklidir (Akçamete, 2003).

İnsanların yaşadıkları zorlu yaşam olaylarını anlamlandırma biçimleri çoğunlukla bilişsel tecrübelerinden çok, duygu durumlarında ortaya çıkan duygusal etkilerdir (Malchiodi, 2001). Sanat, bu nedenle ortaya çıkan duygu durumlarının dışavurumunu kolaylaştırmaktadır. Bütün kültürlerde insanlar sanatı, bir dil olarak, aynı zamanda psikolojik, fiziksel acıların iyileştirici bir aracı olarak kullanmıştır. Sanat yapıtı, duyu yolu ile algılanan uyaranlarla anlatımı sayesinde, bilince ulaşmayan, belleğe inerek psikolojik sağlamlığı güçlendirmektedir, kaybı telafi etmektedir (Arrington, 2001).

Modern çağlara gelince, 18. yüzyılda İngiltere'deki Sanayi Devrimi zamanında, sağlık hizmetlerinde sanatın kullanımı genişlemiştir. Sanatın iyileştirici özelliğini kullanmak üzere çalışmalar başlatılmış ve bu doğrultuda zihinsel hastalara yönelik, seçilmiş okuma parçaları, müzik ve resim çalışmaları kullanılmıştır (Gladding, 1998).

20. yüzyılda hastaneler, klinikler ve rehabilitasyon merkezleri gittikçe artan bir şekilde yalnızca görsel sanatları değil, aynı zamanda müzik, hareket ve yaratıcı yazarlığı bireylerin sosyal, duygusal, psikolojik gelişimi için destekleyici araç olarak dahil etmeye başlamışlardır (Malchiodi, 1998).

20. yüzyılın başında, zihinsel rahatsızlığı olan çocuklar tarafından yaratılan sanatın anlamına olan ilgi, bilimsel kitaplarda dile getirilmesini ve sanat eserleri üzerine makalelerin yazılmasına neden olmuştur. Bu tür resimlerin araştırılması, sanatın tanınan olanaklarına olan ilginin artmasını doğurmuştur. I ve II. Dünya Savaşı'nı takiben, insanları iyileştirmek, geliştirmek, değişime entegre olmalarını, kendilerini fark etmelerini sağlamak için sanat alanlarından yararlanılmıştır (Malchiodi, 2001).

Sanatın iyileştirici amaçlarla çağdaş kullanımları alan yazında iki şekilde ifade edilmektedir. Bu kullanım biçiminden birincisi, bir terapistin veya sanat danışmanın yardımıyla (Elinor, 1992; Naumburg, 2001), bir sanat yapıtı hakkında konuşmak ve kendini ifade etmek için iyileştirici sürecin doğasında olan yaklaşımı yansıtmaktadır. Bu kişi genellikle terapist veya danışmanlıktan ziyade sanatta sertifikalandırılmış profesyonellerdir. İkinci kullanım biçimi ise belirli yaratılış eylemine özgü olarak iyileştirici süreç olarak kullanılmasıdır (Elinor, 1992). Bu iki kutup arasındaki fark da bunların temelleri ile açıklanabilmektedir. Sanat eğitimi kuramları ikincisine temel oluşturmaktadır. Sanatın değerlendirilme gücü, iyileştirici ve sanatsal beceriler arasındaki bağlantının anahtarı, kişinin farkındalığını yoğunlaştırmak, arttırmak ve netleştirmektir (Appalachian Expressive Arts Collective, 2002).

Ülkemizde öz duyarlık kavramı 2000'li yıllardan sonra akademik çalışmalarda yer almıştır. Alan yazında, özel gereksinimli bireylerle öz duyarlık kavramı konusunda deneysel bir çalışmaya erişim sağlanamamıştır. Bu çalışmada işitme engelli bireylerde öz duyarlığın geliştirilmesi için sanat yapıtlarının kullanılması açısından ülkemizde yapılan ilk deneysel tez çalışması olma özelliğindedir.

Bu gerekçe ile tasarlanan araştırmanın problemi; *“sanat yapıtlarına dayalı etkinlik eğitim paketi ile işitme engelli öğrencilerde öz duyarlık geliştirilmesi”* olarak belirlenmiştir. Bu çalışmanın işitme engelli bireyler özelinde bütün özel gereksinimli gruplarda öz acıma yaşayan bireylerin, diğerleriyle olan bağlantı ve ilişkilerini güçlendireceği düşünülmektedir.

1.2. Amaçlar

Bu araştırmanın genel amacı, hazırlanmış olan sanat yapıtlarına dayalı etkinlik eğitim paketinin işitme engelli öğrencilerde öz duyarlık gelişimine etkisinin incelenmesidir. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki araştırma sorularına cevap aranmıştır.

Sanat yapıtlarına dayalı etkinlik eğitim paketi ile öz duyarlık geliştirilmesi grup etkinliklerine katılan katılımcıların;

1- Sanat yapıtlarına dayalı etkinlik eğitim paketine katılan işitme engelli deney ve kontrol grubu katılımcılarının; öz duyarlık öntest puanları arasında anlamlı fark var mıdır?

2- Sanat yapıtlarına dayalı etkinlik eğitim paketine katılan işitme engelli deney ve kontrol grubu katılımcılarının; öz duyarlık öntest, sontest ve izleme puan ortalamaları arasında deney grubu lehine anlamlı bir fark vardır.

3- Sanat yapıtlarına dayalı etkinlik eğitim paketine katılan işitme engelli deney ve kontrol grubu katılımcılarının; aile bireylerinin işitme engelli olması öz duyarlık öntest, sontest ve izleme testi puan ortalamaları arasında işitme engelli aile bireylerine sahip olan katılımcılar lehine anlamlı bir fark vardır.

1.3. Önem

Ülkemizin sosyo-ekonomik ve kültürel koşulları dikkate alındığında, özel gereksinimli bireylere götürülmesi gereken eğitim-öğretim daha zor ve daha fazla çaba gerektirmektedir. Özel gereksinimli bireylerin, toplumsal ve psikolojik yönden desteklenmesi, alan çalışanlarına önemli görevler, sorumluluklar yüklemektedir.

Dünya nüfusunun yaklaşık %15'i özel gereksinimli bireylerden oluşmaktadır. Ülkemizde toplam nüfus içinde özel gereksinimli olarak tanımlanan bireylerin genel nüfusa oranı, Nisan 2017 verilerine göre 12.29 olarak belirtilmektedir. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı verilerine göre örgün eğitim çağında 306.205 öğrenci bulunmaktadır. Son verilere göre 8.5 milyon özel gereksinimli birey yaşamaktadır (ENİ, 2017). Özel gereksinimli bireylerle ilgili, öngörülen alt sosyal roller, ön yargılar, eğitim ve öğretimden, sosyal ve kültürel yaşamdan eşit olarak yararlanamama temel sorunlardan bazılarını oluşturmaktadır. Özel gereksinimli bireyler içinde işitme engellilik öğrenme ve

iletişim alanlarında, kişiler arası ilişkilerde, duygusal ve sosyal problemlerde, akademik güçlüklerde öne çıkmaktadır.

Kimlik, iyi olma ve pozitif kişisel gelişim anlamında kritik olan psikolojik işlevselliğin bir yönüdür (Waterman, 1992). Farklı sosyal çevrelerden kişilerle etkileşimler yolu ile kimlik gelişir. Bu gelişim içinde benlik algısı ve betimlemelerini içeren karmaşık toplumsal bir yapıdır (Baumeister, 1997; Grotevant, 1997). Kimlik, toplumsal beklentiler ve kültürel bağlamla güçlü bir şekilde ilişkilidir. Temel olarak kimlik insanların seçtikleri davranışlarını, kendilerini temsil ettikleri şeyleri değiştirecekleri ve kültürel dünyalarını etkiledikleri bağlı oldukları eksenleri haline gelebilmektedir (Woodward, 1997).

İşitme engelli bireylerde, toplumdan uzaklaşma, kendi yaş grubunun ilgi alanlarından farklılık, duygu ve eş duyum becerilerinde sınırlılık, sosyal etkileşimde otokontrol eksikliği olduğu aktarılmaktadır. İletişimde yaşanan zorluk nedeni ile öz farkındalık geliştirme, toplumun öngördüğü iletişim ve sosyal becerilerde gerilik olduğunu açıklanmaktadır (Akfirat, 204; Antia, Kreimeyer, Eldredge,1993; Tüfekçioğlu, 2005).

İşitme engelli çocuklarla yapılan sosyal becerileri geliştirme çalışmalarında, içinde buldukları gelişim çağına uygun olumlu sosyal beceri davranışlarının, toplum içinde kendini algılayış biçiminin, iç denetimin geliştiği, dürtüsel davranışların azalmasını sağladığı tespit edilmiştir. Ayrıca, sosyal çevresinde bireyler arası olumlu etkileşimde bulunma sıklığının kimlik gelişimine katkı sağladığı tespit edilmiştir (Clark ve Fullwood, 1994). İşitme duyusu, diğer gelişim alanlarında önemli bir role sahiptir. Alıcı ve ifade edici dil becerilerindeki eksiklik sosyal, psikolojik gelişim basamaklarını olumsuz yönde etkilemektedir (Ekim ve Ocakçı; 2012).

İleri derece işitme kaybının sağlıklı bireylere göre yaşam kalitesini düşürdüğü, bu durum işitme engelli bireylerin fiziksel, duygusal iyilik, özsaygı ve aile alanlarında daha psikolojik değerlendirmelerde düşük puanlar aldıklarını ortaya koymaktadır (Leigh ve Lewis, 1999). Engele sahip olma bireyi varoluş olarak iki kültürlü ve kimlikli grubunun üyesi yapar. Örneğin işitme engelli kişiler hem işitme engellilerin kültürel kimliklerini hem de toplumda diğerlerinin kimliklendirme süreçlerini edinirler (Higgins ve Nash, 1999). Özel gereksinimli olmayan bireylerin de büyüme, gelişme ve toplumsallaşma süreci içinde birçok güçlük yaşadıkları, sorunlardan olumsuz etkilendikleri bilinmektedir (Akkök, 1991; Yavuzer, 2002).

Özel gereksinimli bir birey olmak, sorunlarla baş etmeyi, kendini ifade etmeyi daha da zorlaştırmaktadır. Sanat ve sanat yapıtları da birer iletişim aracıdır. Sanat yapıtı, alımlayıcı ile iletişimini şimdi ve buradaki yaşatıya olan etkileri üzerinden kurmaktadır. İçte atılan yaşantılar bir şekilde dışa vurulamadığında, psikolojik iyi olma olumsuz olarak etkilenmektedir (Luzzatto, 2010). Sanat, bu riske karşı koruyucu bir işlev görebilmektedir.

Hareket, çizim, boyama, heykel yapımı, müzik, yazı, ses ve doğaçlama bireysel bütünlüğe bir yol olarak gösterilir. Duygusal derinlikten gelen tüm sanatlar kendi kendine keşif ve iç görü süreci sağlamaktadır (Rogers, 2001). Zihni, beden ve duygulara dahil etmek, sezgisel, yaratıcı yeteneklerin yanı sıra mantıksal, doğrusal düşüncüyü de ortaya çıkarabilmektedir.

Alan yazında; “Okul Öncesi Dönem İşitme Engellilerde Müzik Eğitimi İle Çocukların Gelişim Özellikleri Üzerine Terapötik Bir Çalışma” başlıklı araştırmada; müzik terapisi ile işitsel yetersizliğe sahip çocukların zihinsel, bedensel, dilsel ve öz-bakım gelişim alanlarında ilerleme kaydettiği gösterilmiştir (Malkoç ve Ceylan, 2013).

Sanat yapma, gizlenmiş bakış açılarını birleşik bir bütün haline getirerek, benliğin gizli yönlerini ortaya çıkarmaktadır (Kahn, 1999). Sanat, bireylerin kendileriyle tamamen temasa geçmelerine yardımcı olmak için birincil araçtır (Gladding, 1998). Sanat çalışmaları bireylerin zihinleri ve bedenleri arasındaki bağılılığı teşvik edebilmektedir. Son zamanlarda, özellikle sanat formlarının kullanımı doğrudan iyileşmek için etkileyici bir yol olarak kabul edilmektedir. Yardım etme aracı olarak sanat, bireyin bilinçli kararlar almasını sağlayarak, çok yönlü düşünmeyi geliştirir. Duygularını ileten bireylere seçenekler sunar. Sanat ve sanat yapıtlarının ortak paydası, sessiz iç görü ve doğal yeteneklerin kullanılmasıdır. İnsan duyarlılığını geliştiren, insana özgürlüğünün kapılarını aralayan sanat yapıtları, kalıp yargıları zorlayarak aşar. İnsan duyarlılığını alışılmış, genel düşünce yapısı açısından daha üst seviyelere taşır (Arrington, 2001). Genellikle, sözel ve sözel olmayan sanatlar birbirini tamamlar ve birçok sanatsal ifadenin birbiri ile önemli derecede entegrasyonu vardır. Bu durumda, bütün sanat türlerinin ifade aracı biçiminde kullanımı birleştirilir (Gladding, 1992).

Somut sanat yapıtı yeniden yorumlama ve yeniden keşfetme şansı sağlar. Yaratma eylemi sırasında (1) insan tecrübesinin genişlemesi, (2) kendini dengeleme, yaşam entegrasyonu ve artan bir benlik anlayışı; ve (3) içinde normal olarak erişilemeyen yerlere erişme potansiyeli sağlar (Reynolds, 1990).

Sanat insanların güçlü yönlerini belirlemede yararlıdır. Resim veya heykel yaparken öğrenilebilir, prova edilebilir ve uygulanabilir. Bu davranışlar, hayal kırıklığına (bu boya fırçasının kontrol edilmesi zor), hazzın ertelenmesine (şimdi mükemmel görünmesini istiyorum!) ve çatışmaya (bu sert kil bana ne kadar inatçı olduğumu hatırlatıyor) karar vermek (ben inatçıyım) bilgilerini bireye sağlayabilmektedir (Malchiodi, 1998). Sanat malzemesi ve süreci harekete geçmek için bir ayna görevi görebilmektedir (Franklin, 2000).

Sanatın sözsüz dili, kişisel gelişim, içgörü ve dönüşüm için kullanılabilir. Bu bağlamda sanat, düşünceleri, duyguları, algıları dış gerçeklere ve yaşam deneyimlerine bağlamak için bir araç olabilmektedir (Malchiodi, 1998). Sanat yapma süreci boyunca bireyler sıklıkla yaşamlarındaki zor konulara yöneldikleri çalışmalarını ile kendilerine yaklaşılabilmektedir. Sözcüklerden çok daha net ve daha güvenli bir mesajı yaptıkları ürünlerle başkalarına iletmektedirler (CATA, 2001).

Sanatın birincil kullanımı, önlemedir. Bireylerin ortamlarını değiştirerek korumak, ruh sağlığını geliştirmektir (Bowman, 1987). Böylece yaşam becerileri öğretimine yöneliktir. Bireysel düzeyde, çocuklar için, oyuncak, kukla ve tiyatro yolu ile uygun sosyal davranışları desteklemek ve modellemek için etkili yoldur (James ve Myer, 1987; Irwin, 1987). Sanatın ikincil kullanımı, yüksek riskli kişi veya grupların psikolojik kriz kaynaklı sorunlarını önlemek ve azaltmaktır. Bireylerin odak işlevsizliğini en aza indirmektir. Örneğin resim yapmak, bir müzik aleti çalmak veya dans etmek, bu kişilerin acılarını yumuşatır, duygularını daha somut ve anlaşılır kılar (Adelman ve Vogel 1998).

Sanatın üçüncü kullanımında, psikolojik bozukluklar sonucu ortaya çıkan belirtilerin azaltılması amaçlanır (DeAngelis, 1992). Sanatın yöntem olarak bütün kullanımlarında kendilerini keşfetme, yaşam deneyimlerini zenginleştirme amaçlanmaktadır. Böylece, duygular serbest bırakılır.

Birey, sanatla olan etkileşiminde bilinç düzeyi yükselerek dünyaya temas edebileceği bir süreç yaşar. Tepki yaratan bu uyarıcıya karşı farkındalık düzeyi derinlemesine gelişir. Çünkü sanat yapıtları bilgi üreten kaynaklardır (Kütükçüler, 1990). Sanat yapıtının dolaysız bir etkileşime sahip olması ve sanat yapıtlarının tanıtılması, öğrencinin görsel ve zihinsel zenginleşmesine derin katkılar sağlamaktadır (Özsegin, 1993). Deneyimlenerek kişisel alana giren etkinlik psikolojik düzeyde benliği etkiler ve kalıcı bir şekilde kişiliğin bir parçası olur (Aytaç, 1980).

Bireylerin potansiyellerini geliştirmek için sanatın ilham veren soyut, sözel ve sözel olmayan formları yardımcı olmaktadır. Sanat, yardım etme sürecinde bireyin bilinçli kararlar almasını sağlayarak çok yönlü düşünmesini geliştirir.

Sanat, bireyin duygularını temsil eden sözel ve sözel olmayan yollardan oluşur. Duygularını ileten bireylere seçenekler sağlar. İster gösteri sanatları ister plastik sanatlar olsun genellikle benzersiz bir yaratılış deneyimidir, paylaştıkları ortak payda sessiz içgörü ve doğal yeteneklerin kullanılmasıdır (Gladding, 1992).

Yaratıcı ifade etme biçimleri, iyileşme ve kişisel büyüme için mümkün kılar; vücut bilgisini, öznel tecrübeyi artırır. Duyguları kendi içinde ve kendilerinde bilinen geçerli yollar olarak ifade etme şansı tanır. Derinlik odaklı bir süreç ve disiplinler arası bir çalışmayı mümkün kılar; sanatın ve yaşamdan ayrı olmadığı varsayılarak topluluk bağlamında iyileşme deneyimleriyle bütünleştirilebilir (Vick, 2003).

Hiç şüphesiz, ergenlik döneminin etkilerine bir de işitme engelli olma durumu eklendiğinde yaratacağı benmerkezcilik bireyin öz eleştirisinin, yalnızlık hissini ve duygularıyla aşırı tanımlama yapmasının artışına sebep olabilir. Bu da hayatın en önemli gelişim çağı olan bu dönemde öz duyarlılığa özellikle ihtiyaç duyulduğu fakat eksik kaldığı anlamına gelmektedir. Öz duyarlılık ülkemizde ve dünyada yeni bir çalışma alanıdır. Öz duyarlılığın kavramsal olarak temel felsefesi ve dayanağı dikkate alındığında özel gereksinimli bireylerin ve ailelerinin ilişkisel, deneysel olarak inceleyecek özgün araştırmalara gereksinim olduğunu göstermektedir.

Yukarıdaki açıklamalar bağlamında bu çalışmada sanat yapıtlarına dayalı eğitim paketi ile işitme engelli öğrencilerde öz duyarlılık geliştirilmesi amaçlanmaktadır.

Araştırmanın kuramsal yararlarından birincisi, öz duyarlılık kavramının akademik çalışmalarda 2000’li yıllardan sonra çalışılmaya başlanmasıdır. Hem sanat yapıtlarının kullanılması hem işitme engelli bireylerle çalışılması hem de özduyarlılık kavramını incelemesi açısından ülkemizde yapılan deneysel ilk tez çalışması olma özelliğindedir. Ayrıca; işitme engelli bireylerin “öz duyarlılıklarının” ölçülmesi için “İşitme Engelliler İçin Öz Duyarlılık Ölçeğı” geliştirilmiş olması alan yazında ve öz duyarlılığın farklı boyutlarını çalışacak araştırmacılara önemli katkı sağlayacaktır.

Öz duyarlılığın ilişkisel olduğu kavramların, sanat yapıtları aracılığıyla özel gereksinimli bireylerle çalışan uzmanlarla da çalışması, araştırılması, özel gereksinimli bireylere ve ailelerine katkı sağlayacaktır. Okullarda, görsel sanatlar dersinden farklı olarak sanat eğitimi uygulamaları, özel gereksinimli bireylerin psikolojik ve toplumsal iyilik hallerine olumlu katkı sağlayacaktır. Bu çalışmada seçilen sanat yapıtları ve

etkinlikleri öz duyarlık kavramına ve temel felsefesine göre hazırlanmış olup çok farklı boyut ve değişkenlerle başka deneysel çalışmalar yapılabileceği düşünülmektedir.

Uygulama boyutuyla ilişkili olarak sanat yapıtlarına dayalı etkinlik eğitim paketi ile işitme engelli öğrencilerde öz duyarlık geliştirilmesi, gelecek araştırmalarda geçerli ve güvenilir biçimde kullanılabilir nitelikte olacaktır. Farklı bireysel gereksinimli gençlerle çalışanlara model olabileceği düşünülmektedir. Sanatın özel eğitim alanında farklı bir boyutu ile kullanılması, bireyin gelişimi açısından önemli katkılar sunacaktır. Destek hizmetlerinin önemini anlaşılmasının, hizmetlerin sunulması açısından uygun stratejilerin geliştirilmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. İşitme engelli bireylerin kendilik bilgisi, kendilerine duyarlı davranmaları ve psikolojik anlamda sağlıklı olmaları, yaşamlarının kalitesine önemli oranda katkıda bulunacaktır.

1.4. Sayıtlar

Araştırmaya katılan işitme engelli lise öğrencileri, ölçeklerde yer alan maddeleri içtenlikle, kendi durumlarını yansıtacak şekilde cevaplamışlardır. Seçilen etkinlik ve sanat yapıtları öğrencilerin gelişim ve gerçekleşim düzeyine uygundur. Sanat yapıtlarına dayalı etkinliklerin öz duyarlığı geliştireceği düşünülmektedir. Tüm katılımcıların, kontrol edilemeyen değişkenlerden aynı derecede etkilenecekleri varsayılmaktadır.

1.5. Sınırlılıklar

1. Çalışma, 2016–2017 öğretim yılında, Ankara Altındağ Kemal Yurtbilir Özel Eğitim Meslek Lisesinde öğrenim gören araştırmaya gönüllü olarak katılan 9,10 ve 11. sınıfa devam etmekte olan 12 işitme engelli öğrenci ile

2. Kişisel Bilgi Formu ve İşitme Engelliler İçin Öz Duyarlık Ölçeğinden elde edilecek verilerle

3. Bu araştırmada seçilen 20. yüzyıl çağdaş sanat akımları, sanat yapıtları ve uygulanacak etkinliklerle sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

İşitme Engellilik: Özel gereksinimli bireyler içinde yer alan işitme engelli birey, işitme kaybı sonucu, iletişimde yaşanan güçlük nedeniyle eğitimi, öğrenimi ve toplumsal yaşamı olumsuz yönde etkilenen birey olarak tanımlanmaktadır (MEB, 2006).

Öz Duyarlık: Bireyin içinde bulunduğu bunaltıcı duygu durumlarını kabul edilebilir görmesidir. İç dünyasının ona getirdiği elem ve kederi kabul edici olmasıdır. Bireyin kendisine yönelttiği negatif duygu durumu karşısında iç benine karşı özenli ve şefkatli davranışlar sergilemesini açıklamaktadır (Neff, 2003a).

Özel Eğitim: Bireylerin eğitim ve sosyal gereksinmelerini karşılamak için özel olarak yetiştirilmiş personel, geliştirilmiş eğitim programları ve yöntemleri ile onların bireysel yeterliliklerine dayalı, gelişim özelliklerine uygun ortamlarda sürdürülen eğitimidir (MEB, 2002).

Sanat: Gerçekliğin görsel olarak kavrandığı ve nesnel yansılarının kişiye aktarıldığı alandır. Algılanan kişide düşünceyi zenginleştiren ve estetik bir yaşantıya götüren tüm sanat etkinlik alanlarını kapsar (İlhan, 2008).

Sanat Yapıtı: Yararlı, iyi, değerli, güzel vb.zihisel tasarımlardan uzaklaşmış olarak alımlayıcıda estetik duygu ve duygular oluşmasını sağlayan yapıtlara sanat yapıtları adı verilir. Sanat yapıtları, görsel, işitsel, dokunsal uyaranları içerir (Ergün, 2018).

Yaratıcı Drama Yöntemi: Doğaçlama, rol oynama vb. tiyatro ya da drama tekniklerinden yararlanılarak, bir grup çalışması içerisinde, bireylerin bir yaşantıyı, bir olayı, bir fikri, kimi zaman soyut bir kavramı ya da davranışı, eski bilişsel örüntülerin yeniden düzenlenmesi yoluyla ve gözlem, deneyim, duygu ve yaşantıların gözden geçirildiği “oyunsu” süreçlerde anlamlandırılması, canlandırılmasıdır (San, 2002).

1.7. Kısaltmalar

İEÖDÖ: İşitme Engelliler İçin Öz Duyarlık Ölçeği

SYDE: Sanat Yapıtlarıyla Düzenlenmiş Etkinlikler

BÖLÜM 2

KAVRAMSAL ÇERÇEVE ve İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Öz Duyarlık Nedir

Öz duyarlık birçok insancıl psikologların çalışmalarıyla yankı bulur (Ellis, 1973; Fromm, 1963; Maslow, 1954; Rogers, 1961). Örneğin “*İnsan Olmanın Psikolojisi*” kitabında insanların acılarını ve başarısızlıklarını kendi gelişimleri için gerekli görmeleri ve kabul etmelerinin önemini vurgular. Çoğu psikolojik hastalığının en büyük nedeninin; kişinin, duygularını, dürtülerini, kapasitesini ve potansiyelini yani kendisini tanıma korkusu olması ile açıklanır. “*Genel olarak bu tür bir korku, savunmacıdır ki bu savunmacı yan öz saygının bir korumasıdır.*” Diğer insanları kendi acıları ve hatalarına karşı duyarlı olma konusunda desteklemek kişinin kendini anlamasını artırmanın bir yoludur (Maslow, 1954). Benlik algısı (bireyin kendini kabul edip sevmesi, kendine karşı affedici ve önyargısız olması durumu) kişiliği geliştirmeye yardımcı olur. Böylelikle öz duyarlık kişinin kendisine “*koşulsuz olumlu saygı*” olarak adlandırdığı şeyle kıyaslanabilir. “*Koşulsuz olumlu saygı*” kişinin kendini koşulsuz bir şekilde olumlu değerlendirmesi ya da yargılaması anlamında değil, kendisine karşı koşulsuz bir şekilde şefkatli duygusal bir duruş benimsemesi anlamındadır. Önyargısız, merhametli benlik tutumu; bireyin kendini daha çok tanıyan, daha çok kabul eden, daha açıklayıcı, daha az savunmacı ve daha açık (değişimde, kendini geliştirmede ve insanlığın doğasında olan bir yönde hareket etmek konusunda özgür) olmasına izin veren durumdur (Rogers, 1961). Bu açıklamalar ve çalışmalar öz duyarlığın temellerini oluşturmaktadır.

“*Öz duyarlığın*” tanımı “*duyarlığın*” genel tanımıyla ilgilidir. Duyarlılık, başkalarının acılarını hissetmeyi, onların acılarının farkında olmayı bu acılardan uzak durmamayı ve kaçınmamayı içermektedir. Böylece başkalarına karşı nezaket hissi ve onların acılarını hafifletme isteği ortaya çıkar (Wispe, 1991). Duyarlığın aynı zamanda yanlış yapan ya da başarısız olan insanları yargılamadan anlamayı içermesi, bu insanların

davranışlarını ve hareketlerini, insanoğlunun hata yapabilir olma özelliği kapsamında değerlendirmemizi sağlar. Sonuç olarak öz duyarlık, birisinin acısına açık olmayı onu hissedebilmeyi; ondan kaçınmamayı; o kişinin acısını hafifletme isteğini ve onu iyileştirmeyi içinde barındırmaktadır. Öz duyarlık bir de kişilerin hatalarını başarısızlıklarını ve acılarını yargılamadan anlamayı gerektirir ki bu da geniş insani deneyimlerin bir parçası olarak görülebilmektedir.

Öz duyarlık çoklukla sevginin artırılması ve diğerlerini önemsemekle de ilgilidir. Öz duyarlık kişinin yapıp ettiklerini insanoğlunun yapıp ettiği deneyimler ışığında görmesini gerektirir. Bu acının bilgisi ve eksiklikler insan olmanın bir parçasıdır. Bütün insanlar kendisi de dahil bu sevgiye layıktırlar. Kişinin kendi ve diğerleri hakkında kıyas yapması, öz saygısının ve duyarlığının artması savunmasını gerektirmez. Kişinin kendisine daha az önyargılı davranması diğerlerine karşı olan ön yargının azalmasına izin verir. Kişinin diğerleriyle olan eşitlik ve bağlılığının bireysel farklılığından dolayı daha öncüdür. Bu yüzden kişinin kendine sevgi duyması kendini affetmesine benzetilebilir (Brown, 1999).

Birçok psikolojik teori bireylerin bencil olduğunu, başkalarından çok, kendilerini düşündüklerini varsaysa da ortak deneyim, insanların kendilerine, önemsedikleri hatta onlara yabancı olan insanlara davranabileceklerinden, çok daha sert ve kaba davrandıklarını göstermektedir. İnsanların kendilerine bu kadar yüklenmesi egoizm, kendini şımartma ve benmerkezcilik korkusundan kaynaklansa da bir insanın kendine karşı duyarlı olması onun benmerkezci biri olduğunu göstermez. Aksine, öz duyarlık başkalarına karşı duyarlı ve ilgili olma hissini artırma eğilimindedir (Miller, 1999).

Öz duyarlık, insanın, kendi deneyimlerini evrensel insani deneyimler ışığında görmesine; acının başarısızlığın ve yetersizliğin insani bir durum olduğunu kabullenmesine; kendi de dahil olmak üzere bütün insanların hassasiyeti hakettiğini anlamasına yol açar. Öz saygıyı artırmak ya da savunmak için kişi kendisiyle diğerleri arasında kıyaslamaya ihtiyaç duymadığı için, insanın kendisine karşı daha az yargılayıcı olması başkalarına karşı da aynı şekilde olmasına izin verir. Öz duyarlık, bireylerin kendilerinin, başkalarıyla eşit ve bağlantılı olduğunu fark ettiğinde gelişim gösterebilmektedir (Brown, 1999).

Bu yüzden, bireyin kendine karşı duyarlı olması kendini affetme duygusuyla benzerdir. Affetmek, diğer insanları, topluluğa kabul ettiğimizi ve birbirimizi eşit ölçüde saygıya değer bulduğumuzu göstermektedir (Enright, Freedman ve Rique, 1998). Aynı

şekilde öz duyarlık kişinin kendi başarısızlıklarını ve zaaflarını affetmesine ve kendine kusurlarıyla ve sınırlarıyla tamamen bir insan olarak saygı göstermesine yol açmaktadır.

Bazıları aşırı öz duyarlığın pasifliğe yol açacağından korkabilir. Ancak öz duyarlılığa sahip olmak, kişinin ideal standartları karşılayamamasından ötürü kendini sert bir şekilde eleştirmemesini gerektirirken, başarısızlıkların farkedilmeyip düzeltilmeden kalması anlamına gelmez. Daha ziyade, öz duyarlık, sağlık ve en iyi amaç için gerekli olan eylemlerin (ve öz duyarlık insanın iyi olma isteği anlamına gelir) sabırla ve kibarlıkla desteklenmesi anlamına gelir. Bu nedenle öz duyarlık benlikte gözlemlenen zayıflıkla ilgili pasifliği ve eylemsizliği işaret etmemelidir. Aksine öz duyarlığa sahip olmamak daha muhtemel bir şekilde pasifliğe neden olacağı beklenmektedir. Benlik, değişim için direnç gösterebilmektedir. Bu değişim sürecinde kendini cezalandırma yönteminin değişimi ve düzelmesini tetikleyeceği düşüncesi ile birey hataları için sert bir şekilde kendini yargılamaktadır. Yargılandığında, egonun koruyucu işlevlerini kullanarak, öz saygıya tehdit oluşturmasını diye, benlik sıklıkla yetersizlikleri kişinin farkındalığından ve bilincinden (öz farkındalık) saklamaya çalışmaktadır (Horney, 1950). Ancak, kişi kendine duyarlılık göstererek, kınanma korkusu olmadan kendini açıkça görebilmesi için gerekli duygusal desteği kendisine sağlayabilmektedir. Bu durum bireyin uygunsuz düşünce, duygu, davranış kalıplarını daha doğru algılamasını ve düzeltmesini sağlamaktadır (Brown, 1999).

Dahası, duyarlığın özünde olan kendini önemseme ve özen hissi, büyüme ve gelişme için motive edici bir güç sağlamaktadır. Mesela, çocuklarına karşı duyarlı olan aileler onların kendilerine zarar vermelerine izin vermezler. Onların sağlıklı gelişimini desteklemek için hoş olmayan zorunluluklar ve kısıtlamalar getirebilirler. Benzer bir şekilde, kişinin kendine karşı duyarlı olması, bağlı olduğu zararlı davranışlardan vazgeçmesi ve kendisini iyileştirmek için acı verici ya da zor olsa da yapılması gereken her şeyi yapması konusunda teşvik etmektedir.

Öz duyarlığın kendine acıma hissinden oldukça farklı olduğu belirtilmektedir (Goldstein ve Kornfield, 1987). İnsanlar başkalarına acıdıklarında, tipik olarak çoğunlukla ayrı ve onlardan bağımsız hissederler (Şükürler olsunki benim değil senin problemin.). Ancak duyarlılık durumunda başkalarına karşı bağlılık hissederler. Onların acısının bütün insanların yaşadığı bir his olduğunu farkedebilirler (Çok şükür benim başıma gelmedi, halime şükreliyorum.). Aynı şekilde birey, kendine acıma duygusu geliştirdiğinde, kendi dertlerine gömülüp başkalarının da aynı sorunlara sahip olduğunu unutabilmektedirler. Başkalarıyla olan bağlantılarını unutup bunun yerine dünyada acı

çeken tek insanın kendileri olduğunu zannederler. Kendine acıma duygusu bireyleri başkalarından ayırıp benmerkezci duyguları öne çıkarma ve kişinin yaşadığı acının boyutunu abartma eğilimindedir. Diğer taraftan öz duyarlık, böyle bir çarpıklık ve kopukluk olmadan, kişinin kendisinin ve başkalarının bağlantılı deneyimlerini görmesini sağlamaktadır.

Öz duyarlığın kendine acıma duygusundan ayrıldığı bir diğer yol da bireylerin kendi acı ve ızdırapları ile ne ölçüde özdeşleştikleriyle ilgilidir. Bireyler kendilerine acırlarken tipik olarak yaşadıkları duygulara sarılıp bu duygularda kaybolurlar. Bu süreç aşırı özdeşim olarak adlandırılmaktadır. Aşırı özdeşimde, bireyler var olan mevcut duygusal tepkilerine o kadar gömülüdürler ki bireyin duygusal olarak başka tepki verebilme veya zihinsel yorumlar yapabilme tarafları ulaşılmaz görünür (Goleman, 2001).

Kişinin farkındalığı tamamen öznel tepkilerle tüketildiği için, birey bu durumdan geri adım atamaz ve daha nesnel bir bakış açısı geliştiremez. Bunun aksine öz duyarlık, bireylerin kendilerini duygularıyla tanımlamamalarını gerektirir. Bu da bireylerin deneyimlerindeki insani yönü daha geniş bir açı ile görmelerini sağlar. Edinilen bakış açısı kendilerine iyilikle yaklaştıkları zihinsel bir alan olduğunu onlara göstermektedir (Goldstein ve Michaels, 1985).

Öz duyarlık, aynı zamanda bireylerin acı veren duygularından kaçınmamalarını ve bu duyguları bastırmamalarını gerektirir. Böylece ilk etapta deneyimlerine karşı bir duyarlılık hissedip onları kabul edebilmektedirler. Bu yüzden bir kişinin kendine karşı duyarlı olması farkındalık olarak bilinen dengeli bir zihinsel bakış açısı gerektirir (Goleman, 2001; Epstein, 1995; Nisker, 1998; Rosenberg, 1999).

Farkındalık dengeli bir bilinç halidir ki bu bilinç hali aşırı tanımlama ve ayrışmanın aşırı noktalarını önlemektedir. Martin'e göre farkındalık zihinsel ve duygusal olayların açıkça görülmesini ve kabul edilmesini sağlar. Farkındalığın kişilerin duygu ve düşüncelerinin benliklerini nasıl etkilediğini değil onların gerçekte ne olduklarını ön yargısız ve anlayışlı bir şekilde kavrayan zihinsel bir durumun oluşmasına izin verir. Farkındalık belirli bir bakış açısına bağlı olmayan geniş ve esnek bir zihin yapısıdır (akt: Langer, 1989).

Bireyler acı veren duygu ve düşüncelerinin farkında olmadıklarında, deneyimlerinin ne için olduğunu kabul etmezler. Kabul etmeme durumu deneyimlerini bilinçli farkındalık durumuna getirmeyi ret olarak veya acıya karşı yoğun duygusal direnç olarak ortaya çıkar (Hayes, Wilson, Gifford, Follette ve Strosahl, 1996) . Böylece birey

acımasız tepkileri tarafından ele geçirilir ve yok edilir. Bu ikinci tip tepki tipik olarak kişinin olumsuz duygulara yoğunlaşmasını ve dalıp gitmesini içerir (Nolen, 1991). Negatif duyguların kişisel başarısızlık ve yetersizlikle ilişkilendirilmesi durumunda, öz değer çıkarımlarına karşı abartılı bir yoğunlaşma vardır (aşırı tanımlama durumunun olduğu bir diğer yol), bu durum kişinin kendini fazla derecede ağır bir şekilde yargılamasına ve eleştirmesine yol açar. Bütün insanların acı ve hayal kırıklığı yaşadığı farkındalığın belirsizleştiği durumlarda, aşırı tanımlama, ayrılık ve yalnızlık duygusunu kişi abartır. Araştırmalarla, dalıp gitme durumunun, öz eleştiri ve yalnızlık hissinin depresyon gibi kötü sonuçlarla yüksek oranda ilişkili olduğu gösterilmiştir (Blatt, Quinlan, Chevron, McDonald ve Zuroff, 1982).

Benzer bir şekilde, kendine duyarlılık ve sevgi duymak, kişiye yapışmış kötü davranışlardan kaçınmayı gerektirir. Kişinin daha iyi bir duruma gelmesi için ister acı ister zorlayıcı bir durum olsa bile duyarlık gereken adımları atmasında motive edici olmaktadır. Ayrıca öz duyarlık, kendine acımadan kesin olarak ayırdır (Goldstein ve Kornfield, 1987). “*Kişi kendini affettiğinde diğerlerinin de içeri girmesine izin verir.*” Ayrıca diğerlerini de saygı duymaya değer görür. Kendine karşı öz duyarlılığa sahip olmak, kişinin eksik ve zayıflıklarını görmesini gerektirdiği gibi, kendine saygıyı da gerektirir (Enright ve diğerleri 1998). Öz duyarlık daha çok edimlerimiz için gereken en üst faaliyet, sağlık durumunun, incelik ve sabır ile artırılması anlamına gelir (Horney, 1950).

Kişinin kendi farkındalığı öznel tepkilerinin toplamı olduğu için, kişi durumundan geri adım atamaz veya daha olumlu bir bakış açısı çizemez. Diğer taraftan, öz duyarlık kişinin duygularının aşırı özdeşleşmesine izin vermez. Bu yüzden kişiye daha geniş bir zihinsel alan tanımlar ve kişinin kendisine karşı inceliğini genişletir (Scheff, 1981).

2.2. Öz Duyarlığın Üç Hali

Özetle, kişisel başarısızlık ve acı deneyimleriyle karşılaşıldığında, öz duyarlık üç temel bileşenden oluşur:

- a) *Öz merhamet*; sert bir şekilde kendini yargılamaktan ve eleştirmekten ziyade bireyin kendini anlaması ve merhamet göstermesi,
- b) *Ortak insanlık*; bireyin deneyimlerini ayırmak ve izole etmek yerine onları daha geniş bir insanlığın parçası olarak görmesi,

c) *Farkındalık*; bireyin acı veren duygu ve düşünceleriyle aşırı tanımlama yapmasından ziyade onları dengeli bir bilinçte tutmasıdır.

Öz duyarlığın bu yönleri kavramsal olarak birbirlerinden farklı olup olgusal olarak farklı düzeyde deneyimlenselerde birbirlerini karşılıklı olarak geliştirmek ve birbirlerini teşvik etmek için etkileşim içindedirler. Kişinin, öz merhamet ve ortak insanlık hislerinin ortaya çıkabileceği olumsuz deneyimlerden kendisini zihinsel olarak yeterince uzak tutması için belli bir oranda farkındalık olması gerektiği uzun süredir tartışılmaktadır. Ancak farkındalık, diğer iki bileşene de doğrudan katkı sağlamaktadır. İlk olarak, farkındalığın ön yargısız objektif bakış açısı öz eleştiriye azaltır. Bireyin kendini anlama durumunu artırır. Böylece doğrudan öz merhameti artırmış olur. Ayrıca farkındalığın dengeli bakış açısı diğer insanlardan ayrılmaya ve yalnızlık duygusuna sebep olan benmerkezciliğe doğrudan karşı çıkar ve böylece karşılıklı bağlılık duygusunu geliştirir (Elkind, 1969).

Öz duyarlık ve bağlılık duygusu farkındalığı daha da artırmaya hizmet etmektedir. Örneğin bir kişi, benliği kabul etme derecesini deneyimleyecek kadar yeterli bir süre kendine kızmayı ve kendini yargılamayı bırakırsa duygusal deneyimlerin olumsuz etkileri azaltılacaktır. Kişinin ne hisleriyle ne de hislerinden kaçmamak için duygu ve düşüncelerinin dengeli farkındalığını sürdürmesi kolaylaşacaktır (Goldstein ve Kornfield, 1987). Benzer şekilde, acı ve kişisel başarısızlığın bütün insanların başına gelebileceğini hatırlamak, insan deneyimlerinin bir parçası olduğunun anlaşılmasına yardımcı olmaktadır. Duygu ve düşünceleri aşırı tanımlamayı onlara karşı duyarlı olma yeteneğini geliştirir (Brown, 1999).

Kişinin kendine karşı duyarlılığı benlik bilincini yumuşatır. Bağlılık duygusunun artmasına izin verir (Fromm, 1963). Kişisel başarısızlıkların diğer insanlarla paylaşıldığını farketmek kişinin kendini yargılama ve suçlama duygusunu azaltır.

2.3. Öz Duyarlığın Duygusal Düzenleme İle İlişkisi

Öz duyarlık yapısı, duygusal gelişim ve duygusal düzenleme ile baş etme konusunda son zamanlarda yapılan çalışmalarla tutarlılık göstermektedir (Brenner ve Salovey, 1997). Duygusal düzenleme, bireylerin duygularına dikkat ettiği, duygusal uyarılma yoğunluğunu, süresini yönettiği, stresli veya üzücü durumlarla karşı karşıya

kaldığında duygu durumlarının doğasını ve anlamını dönüştürdüğü süreçleri ifade etmektedir (Thompson, 1994).

Geleneksel olarak, duygu odaklı baş etme durumu duygusal kaçınma (Örneğin, önemsiz şeyleri gülererek geçiştirme) bağlamında ele alınır. Böylelikle zorluklara karşı verilen duygusal tepkiler kişinin direk olarak o problemlerle yüzleşmesinden dikkatini dağıtmak ve inkar etmek için kullandığı savunma mekanizmaları kabul edilmektedir (Lazarus, 1993).

Birçok açıdan, öz duyarlık, bir duygusal yaklaşımla kullanışlı başa çıkma stratejisi olarak görülür. Öz duyarlık bireyin duygularını duyarlı bir şekilde farketmesini gerektirir (Goleman, 2001; Kabat, 1994; Salzberg, 1997). Böylece, acı veren stresli duygulardan kaçınılmaz, aksine bu duygulara karşı anlayışla, duyarlılıkla ve paylaşılan insani hislerle yaklaşılır. Dolayısıyla, olumsuz duyguları daha net anlamak, kendisini ve çevresini uygun ve etkin biçimde değiştiren eylemleri benimsemek için daha olumlu bir duygu haline dönüştürülür. Bu nedenle, öz duyarlık kişinin, duygularını izleyebilme, düşünce ve davranışlarını yönlendirmek için bu bilgiyi ustalıkla kullanabilme yeteneğini içeren duygusal zekanın önemli bir parçası olduğunu ispatlamaktadır (Salovey ve Mayer, 1990).

2.4. Öz Duyarlıkla İlişkili Temel Kavramlar

2.4.1. Öz Duyarlık Öz Saygı

Öz duyarlık, kendine karşı olumlu bir duygusal duruşu temsil eder. Bu da kişinin kendisine duyduğu merhamet ve şefkat duygularını geliştirir. Öz duyarlık üretken davranışları motive ederek depresyon ve kaygı gibi kendi kararlarının zayıflatıcı etkilerine karşı koruma sağlar (Blatt ve diğerleri, 1982). Bununla birlikte, öz duyarlık, bireyin kendisi ve başkalarının performanslarının değerlendirmelerine ya da ideal standartlarla uyumsuzluğa dayanmamaktadır. Aslında öz duyarlık olumlu ya da olumsuz öz yargılama yapmaktan ziyade kendine karşı duyarlı olma, kişinin duygularını ve insanlıkla ortak yönlerini tanıması üzerine odaklanır. Böylelikle, yüksek öz saygıyı sürdürme girişimlerinden kaynaklanabilen, narsisizm ve ben merkezli olma eğilimine karşı koyar (Finn, 1990; McMillan, Singh ve Simonetta, 1994).

Öz duyarlık başkalarına muhalefet yerine, diğer insanlarla olan bağlılık duygusunu geliştirir. Kendi deneyimlerine duyarlı olan insanlar, başkalarına karşı da

duyarlı olma eğilimindedirler. Çünkü benliğin kabul edilebilir olduğunu düşünmek için aşağı doğru toplumsal karşılaştırmalar yapmaya gerek yoktur (ki bu çoğunlukla başkalarına üstün olmak anlamına gelir). Teorik olarak, insanın öz duyarlık duygusunu yükseltmek, kendine olan öz saygısını artırmaktan daha kolay ve etkili yoldur. Çünkü öz duyarlık bireylerin kendi içlerinde gerçekçi bulmadıkları bir durumu, düşünceyi, bir görüşünü benimsemelerini gerektirmemektedir (Swann, 1992).

Öte yandan, başarısızlıkları ve yetersizlikleri için insanları duyarlı olmaya teşvik etmek, bu eksiklikleri daha net görmelerini sağlamaktadır. Böylece öz doğrulama gereksinimi karşılanmış olur. Ayrıca, insanların değer veya statülerini geliştirme ihtiyacından değil, kendilerinin ve başkalarının iyi olması isteği ve bu durumun öneminden kaynaklanan bir dürtü ile zararlı davranış şekillerini düzeltmelerini sağlar.

2.4.2. Öz Duyarlık ve Psikolojik İşlevsellik

Öz duyarlık konusunda yapılan çalışmalar henüz yeni olsa da kişinin kendisine karşı duyarlı olmasının zihinsel olarak iyi olmayı teşvik ettiği söylenebilir (Blatt ve diğerleri, 1982). Kişinin, kendisine karşı sergilediği destekleyici tavır, daha az depresyon, daha az endişe, daha az nevrotik mükemmeliyetçilik ve daha büyük yaşam doyumu gibi çeşitli pozitif psikolojik sonuçlar ile ilişkilendirilebilmektedir. Bu yüzden öz duyarlık iyi olmayı artırmayı ve devam ettirmeyi amaçlayan proaktif davranışlara neden olmaktadır.

Bir bireyin eylemleri kendi doğal benliğini yansıttığında “gerçek öz saygı”nın (Belirlenmiş standartlara veya beklentilere bağlı olmayan öz varlık değeri, varlık olmanın doğasında olan bir yönü olarak kabul edilir.) geliştiğini ileri sürmektedir. Başka bir deyişle, gerçek öz saygı, özerk davranışlar, özünde dışa bağımlı olmaktan ziyade kendiliğinden oluştuğu zaman ortaya çıkar. Böylece eylemler harici bir tehdit veya ödüle tepki vermek yerine gerçek ilgi ile gerçekleştirilir. Öz duyarlık seviyesi yüksek olan insanların gerçek öz saygılarının da yüksek olması gerekliliği vardır. Yüksek öz duyarlılığa sahip bireylerin içsel motivasyonlarının da yüksek olma eğilimi olduğu söylenmektedir (Deci ve Ryan, 1995).

Bu motivasyonel fark, akademik öğrenme de dahil olmak üzere birçok alanda kendini gösterebilir. İçsel olarak yeni beceriler geliştirmek, merak, öğrenme sevinci ve kendini geliştirme arzusuyla motive olurlar. Öz duyarlığın psikolojik işlevle ilişkili olabileceği diğer bir yol da kişisel değerlendirmelerin açıklığı ve doğruluğu ile ilgilidir.

Öz duyarlık kişinin kendi sınırları hakkında daha fazla bilgi ve netlik sahibi olması ile bağlantılıdır. Bunun nedeni, bireylerin kendi kendilerini zorlamalarını önlemek için eksikliklerini kendilerinden gizlemek zorunda kalmamasıdır. Dahası, öz duyarlığa sahip olmak, acı ile ilişkili olumsuz havanın kısmen daha olumlu etkili bir duruma dönüştüğü anlamına gelir (Aspinwall, 1998).

Öz duyarlığı yüksek olan bireyler, kendilerini daha açık bir şekilde değerlendirebildiklerinden dolayı hedef belirleme, risk alma vb. bakımından daha etkili bir şekilde öz düzenleme yapabilecekleri tahmin edilmektedir. Buna ek olarak öz duyarlığı yüksek olan insanlar kendi hareketleri sonucunda, stresli durumu devam ettirebilecek ve kötüleşebilecek davranışlarının neler olduğunu anlayabilmektedirler.

2.4.3. Öz Duyarlıkta Birey ve Grup Farklılıkları

Grup farklılıkları bireylerde öz duyarlık gelişimini teşvik eden veya engelleyen ortam türleriyle ilgilidir. Örneğin, bir çocuğun erken yaşta aldığı eğitim ve bakım, onun öz duyarlılığa sahip bir birey olarak yetişip yetişmeyeceği konusunda etkili olabilir. Bireyin, kendi duyularına yeterince dikkat etme becerisi olarak tanımlanan “*içsel psikolojik empati*”nin çocukken çevresinde gözlemlediği empatik tepkileri içselleştirme yoluyla geliştiği öne sürülmektedir (Schafer, 1964).

Bu, çocukken ebeveynleri ile sıcak ve destekleyici ilişkiler yaşamış, anlayış ve duyarlı olarak algılanan bireylerin, yetişkinler gibi, kendine karşı daha fazla öz duyarlık eğiliminde olmaları gerektiğini göstermektedir. Tersine, soğuk ve yüksek derecede eleştirel aileye sahip olan çocuklar (psikolojik, cinsel veya fiziksel olarak istismara uğrayan çocuklar) daha az öz duyarlılığa sahip olma eğilimindedirler (Brown, 1999).

Bir başka merak uyandıran soru, bireylerin yaş, cinsiyet veya kültür gibi grup değişkenlerine dayalı olarak öz duyarlık farklılıklarının olup olmadığıdır. Kadınların daha bağımlı bir benlik duygusu olduğu (Cross ve Madson, 1997) ve erkeklerden daha çok empati kurdukları (Eisenberg ve Lennon, 1983; Zahn-Waxler, Cole ve Barrett, 1991) düşünüldüğü için kadınların erkeklere kıyasla daha çok öz duyarlılığa sahip olmaları beklenmektedir. Asyalı insanların Batılılara göre daha öz duyarlı olmaları beklenebilir çünkü kolektif (toplumsalıcı) bir kültürden gelen insanlar, daha bağımlı bir benlik duygusuna sahiptir. Ancak Asyalıların Batılılardan daha çok öz eleştiri yaptıkları

görülmüştür. Bu da Asyalıların daha az öz duyarlılığa sahip olabileceğini göstermektedir (Markus ve Kitayama, 2000).

Öz duyarlıkta yaş grupları farkı ise gelişimsel alan yazın için daha net ve açık bir temel oluşturmaktadır. Hayatın ergenlik dönemi çoğunlukla öz duyarlığın en düşük olduğu dönemdir. Ergenlik dönemindeki zihinsel gelişmeler artan iç gözlem, üst biliş, kendini yansıtma ve toplumsal bakış açısı bazı sorumluluklar taşımaktadır. Yeni keşfedilen bu gelişmeler ergenlik dönemindeki insanların sürekli olarak kendilerini değerlendirdikleri ve kendilerini başkalarıyla kıyasladıkları anlamına gelir çünkü bu insanlar toplumsal hiyerarşide kendilerine yer edinmeye çalışırlar (Brown ve Lohr, 1987; Harter, 1990). Çoğu ergenin karşılaştığı yoğun baskılar (akademik performans yüzünden oluşan stres, popüler olma ihtiyacı, doğru akran grubuna uyum sağlama, beden imajı ergenlikten dolayı artmıştır, arkadaşlık, seks vb.) göz önüne alındığında bu değerlendirmeler çoğunlukla olumsuzdur (Harter, 1990; Rosenberg, 1979).

Olumsuz öz yargılamanın, ergenler arasında bulunan depresyonun en büyük göstergelerinden biri olduğu araştırmalarla desteklenmektedir. Hatta daha şiddetli vakalarda, olumsuz öz yargılama intihara teşebbüsle ilişkilendirilmektedir. Sonuç olarak öz duyarlık, bireyin değerinin ölçülmediği ya da değerlendirilmediği ancak varlığının içsel bir bakış açısı olarak kabul edildiği “*koşulsuz benlik kabulü*” kavramına sahip olmasını sağlar (Ellis, 1973). Psikolojik olarak iyi olmanın anahtarı hayattaki belirsizlikleri tolere edebilme tutumu geliştirmek ve kişinin kendi sınırlarını kabul edip affedici olması ile açıklanır. Öz duyarlık kavramı da bu konudaki inancı destekler (Harter ve Marold, 1994).

Bununla birlikte, kendini kabullenme duygusunu paylaşılan insanlık hissine dayandıran öz duyarlık, bireyin kendisini başkalarından ayırmaz. Bu yüzden öz duyarlık, bireyselci öz odağı aşırı şekilde teşvik etmeden kişinin kendini kabul etmesinin insancıl değeriyle tutarlı bir tavır sergiler. Öz duyarlık sosyal bağlılık duygusunu geliştirmekte ve böylece başkalarına karşı sorumluluk duygusunu zayıflatmak yerine bu durumu desteklemektedir.

2.5. İlgili Araştırmalar

Çalışma konusu ile ilgili olarak anahtar kelimeler belirlenmiş; kelime grupları için Webofknowledge, eş anlamlar için the Thesaurus, yakınlık ilişkileriyle ilgili olarak Deeper web kullanılmıştır. Daha sonra, ulusal ve uluslararası veri tabanlarından olan “ Scencedirect, Scopus, EBSCO, ERIC, Ulak Bilim, Scholar Google, Wiley Online Library, Sage Journal, Ebray, Ulusal Tez Merkezi” taramaları gerçekleştirilmiştir. Son 10 ve 12 yıl aralığındaki alan yazın incelenmiştir. Çalışma alanı kapsamında alan yazında çalışma konusu ile ilgili olabilecek aşağıdaki çalışmalara erişilebilmiştir.

Öz duyarlıkla ilgili çalışmalar incelendiğinde 2007-2017 yılları arasında ülkemizde yapılmış olan doktora çalışmalarına bakılmıştır. Çalışmaların çoğunlukla üniversite öğrencilerini kapsadığı, psikoloji ve psikolojik danışma ve rehberlik anabilimleri tarafından yapıldığı tespit edilmiştir.

Alan yazında öz duyarlığın ilişkisel olarak incelendiği görülmüştür. Öz duyarlıkla, yaşam uyumu, psikolojik katılık, endişe, ebeveyn tutumları, suçluluk, utanç, kendini affetme, öznel yaşam enerjisi ve mutluluğa yönelim, öznel iyi oluş, sosyal bağlılık, iyimserlik düzeyleri ile psikolojik dayanıklılık, öz-bilinç, depresyon, anksiyete, stres, tekrarlayıcı olumsuz düşünme, olumsuz duygulanım, uyumsuz şemalar, yaşantısal kaçınma kavramları çeşitli değişkenler açısından incelenmiştir.

Çalışmaların tümünde Akın ve Akın, Abacı (2007), tarafından Türkçeye uyarlanmış olan “öz duyarlık ölçeği” kullanılmıştır. Çalışmalar sonucunda, ilişkisel olarak incelenen kavramların öz duyarlıkla anlamlı olarak güçlü yordayıcısı olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır (Akın, 2009; Aydın, 2016; Başak, 2012; Bayramoğlu 2011; Cuğ, 2015; İnan, 2016; Öveç, 2007; Yakın, 2015).

Ülkemizde alan yazında yapılmış olan yüksek lisans tez çalışmalarına bakıldığında; öz duyarlığın ilişkisel olarak incelendiği tespit edilmiştir. Korku, özgeci davranış, öz duyarlığın negatif ve pozitif alt boyutları, öz şefkat, tekrarlayıcı olumsuz düşünme, öz eleştiri, öznel iyi oluş, öz anlayış, mizah tarzları, depresyon, olumsuz duygulanım, mükemmeliyetçilik, özgünlük, mutluluk, yaşam doyumu ile ilişkileri incelenmiştir. Ayrıca iletişim becerileri, kaynaştırmaya karşı tutum, özgüven, baş eğici davranış, ana baba tutumları, öz anlayış gibi psikolojik boyutların çeşitli değişkenler açısından çalışıldığı görülmüştür. Çalışmaların büyük çoğunluğu üniversite öğrencilerini kapsamaktadır.

İncelenmiş araştırmalardan elde edilen sonuçlar özetlenirse, psikolojik kavramlarla ilişkisel olarak öz duyarlığın anlamlı ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Çetin, 2017; Duman, 2014; Erkoç, 2017; Kıcalı, 2015; Kısa, 2015; Kuzu, 2011; Sümer, 2008; Sünbül, 2016; Tel, 2011; Tezcan, 2015).

Lise düzeyinde iki çalışmaya erişim sağlanmıştır. Birincisi, Muğla il merkezindeki ortaöğretim kurumlarında öğrenim gören 762 (420 kız, 342 erkek) ergen üzerinde yapılmıştır. Cinsiyet, sınıf düzeyi, algılanan sosyo ekonomik düzey ve algılanan ana-baba tutumu değişkenlerine göre ergenlerin iletişim becerileri, öz duyarlık düzeyleri ve mizah tarzlarını; iletişim becerileri, öz duyarlık ve mizah tarzları arasındaki ilişkiyi; öz duyarlık ve mizah tarzlarının iletişim becerilerini yordayıp yordamadığını incelemiştir. Araştırma betimsel olarak hazırlanmıştır. Veriler Kişisel Bilgi Formu, İletişim Becerileri Envanteri, Öz Duyarlık Ölçeği ve Mizah Tarzları Ölçeği kullanılarak toplanmıştır. Sınıf düzeyleri arasında mizah tarzlarının farklılaştığı bulunmuştur. Ayrıca, iletişim becerileri, öz duyarlık ve mizah tarzları arasında anlamlı ilişkiler olduğu; öz duyarlığın ve mizah tarzlarının iletişim becerilerini yordadığı araştırma sonuçlarına göre tespit edilmiştir (Akyol, 2011).

İkinci çalışma, ortaöğretim öğrencilerinde algılanan sosyal destek ve öz duyarlık düzeylerinin araştırıldığı yüksek lisans tez çalışmasıdır. Edirne iline hizmet veren devlet liselerinde öğrenim gören son sınıf öğrencilerini kapsamaktadır. 400 öğrenciyi ulaşmıştır. Algılanan Sosyal Destek Ölçeği ve Öz Duyarlık Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu uygulanmıştır. İstatistiksel analizler sonucunda özduyarlık düzeyi açısından cinsiyete, ebeveynlerin beraberlik durumuna; sosyal destek ve aile desteği açısından doğum sırasına göre anlamlı bir fark bulunmamıştır. Sosyal destek ve öz duyarlık arasında, aile desteği cinsiyet değişkeninde, öz duyarlık düzeyleri açısından akademik başarı değişkenine göre anlamlı farklar bulunmuştur (Akkaya, 2011).

Yurtdışında konuyla ilgili araştırmalardan öz duyarlık modeline en yakın ilk çalışma, kadınların psikolojik gelişimlerinde kendini tanıma modelinin kurucularından biri olan Jordan'ın çalışmalarında ortaya konmuştur (Jordan, Kaplan, Miller, Stiver ve Surrey, 1991). Yazılarında öz empatiden kısaca bahsetmiş, (düşünceler ayrıntılarıyla verilme de) öz empatiyi kişinin kendisine karşı açık ve ön yargısız davranışsal tutumu benimsediği bir süreç olarak tanımlamıştır. Çalışmada, öz empatinin bir çeşit düzeltici ilişkisel deneyimler olduğunu söylemektedir. Bu durumda birey, önceden yargıladığı ve sahiplenmediği benliğini şefkatli, duygusal bir şekilde var olan bağlantılı durumlarla kabul eder ve benliğine tepki verir demektir (Jordan ve diğerleri, 1991).

Yurtdışında öz duyarlıkla ilgili alan yazın incelendiğinde, dikkatlilik, anksiyete, iletişim bozuklukları, öz duyarlıkta yer alan bileşenler, narsizim, psikoterapötik süreçler, zihin ve beden sağlığı, iyilik hali kavramları ile olan ilişkilerin incelendiği görülmektedir. Öz duyarlığın alternatif tıp ve diğer psikolojik yapılar arasındaki ilişkilerin araştırıldığı tespit edilmiştir. Bu araştırmalarda; öz duyarlığın psikolojik işlevleriyle olan ilişkileri, klinik psikoloji alanlarında araştırmaların yapıldığı erişilebilen alan yazında tespit edilmiştir (Arnos, 2017; Hoge, Britta, Hölzel, Marques, Metcalf, Brach, Lazar ve Simon, 2013).

Öz duyarlık müdahaleleri iyimserlik, mutluluk, yaşam memnuniyeti, özyeterlik ve beden takdir, ruminasyonu, depresyonu, endişeyi azaltmak, stres ve olumsuz beden imajı ve pozitif olarak fizyolojik etkileri, strese verilen tepkiler araştırılmıştır (Albertson, Neff ve Dill-Shackleford, 2014; Germer ve Neff, 2013; Smeets, Neff, Alberts ve Peters, 2014; Warren, Smeets, Neff, 2016). Benzer şekilde, deneysel olarak kendine merhamet duygusu uyandırmak için tasarlanmış çalışmalarla da olumlu duyguları ve motivasyonu artırmak; aynı zamanda negatif endişe, utanç ve depresyon gibi duygu alanlarında çalışmalar yapılmıştır (Breines ve Chen, 2012; Diedrich, Grant, Hofmann, Hiller, Berking, 2014; Edward, Johnson ve O'Brien, 2013; Leary, Tate, Adams, Allen ve Hancock, 2007). Öz duyarlık müdahalelerinin iyimserlik, mutluluk, yaşam memnuniyeti, öz yeterlilik ve beden takdir, ruminasyonu, depresyonu, endişeyi azaltmak, stres ve olumsuz beden imajı ve pozitif olarak fizyolojik etkilerin ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, olumlu duyguları ve motivasyonu artırmak, negatif endişe, utanç ve depresyon gibi duygu alanlarında da öz duyarlıkla ilişkili sonuçlara ulaşılmıştır.

Diğer bir çalışmada, kendine karşı öz duyarlığın beden imajı, kişinin kendi beden imajına yönelik olumlu davranışları, kendine güvenin sağlıklı tutumlarla bağlantılı olduğu belirtilmektedir. Konuyla ilgili bir meta-analiz gerçekleştirilmiştir. Bu meta-analiz, 28 çalışmanın gözden geçirilmesini kapsamaktadır. Bulgular kendine merhametin koruyucu bir faktör olduğunu düşündürmektedir (Braun, Park, Gorin, 2016). Nesnelleştirilmiş vücut bilinci konusunda da öz nesneleştirme ve kendini incitici organ ile konuşmanın, araştırmada kendine karşı öz duyarlığın gelişimine katkı sağladığı sonucuna ulaşılmıştır (Webb, Fiery ve Jafari, 2016).

Öz duyarlık açıklamalarında kendini eleştiren bireylerin, değersizlik, aşağılık hissi, başarısızlık ve suçluluk yaşadıklarını belirtilmektedir. Bunun gibi öznel değerlendirmeler kişisel yetersizlikler, hatalar, başarısızlıklar ve acı verici hayat durumlarını içermektedir. Kendini eleştirinin, suçluluktan farklı olarak, kötü davranışı

kabul etmek olduğu ifade edilmektedir. Çalışmada, eleştirinin, klinik bozukluklarda yıkıcı olsa da kendine karşı öz duyarlı davranışların, kişilerarası sağlıklı ilişkiler, duygusal refah ve daha iyi tedavi sonuçları verdiğini belirtmektedir. Kişisel yetersizlikler, hatalar, başarısızlıklar, endişe ve ağrılı yaşam durumları kendine öz duyarlı davranma, merhamet, özen ile iyileşebilir denmektedir. Öz duyarlıkta her biri birbiriyle etkileşim içinde olan bileşenler yer almaktadır. Bu bileşenler, benlik saygısı, ortak insanlık duygusu ile izolasyon ve dikkatlilikdir. Kendini aşırı tanımlama bu bileşenlerin bir biri ile olan ilişkisinin pozitif ve negatif kutbu ile açıklanmaktadır (Neff, 2003).

Araştırmaların sonucunda, öz duyarlığın, psikolojik kavramlarla pozitif yordayıcı ilişkisi tespit edilmiştir. Kendine karşı öz duyarlı davranmanın daha fazla motivasyon sağladığı, geçmiş hataları önlediği sonuçları yapılan çalışmalar ile desteklenmektedir.

Ergenlik döneminde utanç, öz duyarlık ve benlik algısı ilişkilerini incelendiği araştırmada, utanç tipik olarak benliğin olumsuz yönlerine sahip olma deneyimiyle bağlantılıdır. Olumsuz deneyim hor görülen veya alaycı davranılmaktır. Negatif olmasına rağmen öz değerlendirme, utancın önemli bir özelliğidir. Ergenlerin bu rekabet alanlarına nasıl girdikleri, bir dizi psikolojik süreçle toplumsal rekabet açısından birbirine bağlıdır. Bunlar arasında utanç duygularına yatkınlık, sosyal karşılaştırma üzerinde yoğunlaşmış bir odaklanma (ve birinin görelî toplumsal yeri), itaatkar davranış ve iç öz düzenleme; öz eleştiri veya kendine güvenme ile bağlantılıdır. Duyguların utanç hali, kendini ortaya koyan değerlendirmeleri içerir. Araştırma sonucunda, utanç, öz duyarlık ve benlik algısı arasında ilişkiler tespit edilmiştir (Gilbert ve Irons, 2008).

Avustralya’da bir grup araştırmacı 9. sınıf öğrencilerinden oluşan 2448 ergen üzerinde çalışma yapmışlardır. Ergenlerde benlik saygısının öz duyarlıkla nasıl etkileşime girdiğini değerlendirmek için bağlamsal davranış modeline dayanarak uzunlamasına bir çalışma modeli kullanılmıştır. Düşük benlik saygısı genellikle kötü zihinsel sağlık gibi olumsuz sonuçlara bağlı olarak açıklanmaktadır. Çalışma, düşük benlik saygısı ve düşük zihinsel sağlığın, öz duyarlığı bağlantılı olarak zayıflattığı düşünülerek tasarlanmıştır. Kendine karşı öz duyarlık ve merhamet, kendinden emin olma, şüphe etme, negatif olma kişisel değerlendirmeler ve olumsuzluklar, insan olmanın bir parçası olarak değerlendirilmektedir. Öz duyarlığın, benlik saygısı ve akıl sağlığı üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Düşük benlik saygısının zihinsel sağlık üzerinde eksinin çok az etkisi olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır. Kendinden şüphe edilen durumlarda ergenler arasında öz duyarlığın teşvik edilmesinin benlik saygısını azaltabileceği bulunmuştur (Marshall, Parker, Ciarrochi, Sahdra, Jackson, Heaven, 2015).

Ülkemizde öz duyarlıkla ilgili ergenlik dönemine ait az sayıda çalışmaya alan yazında ulaşılabilmektedir. Benlik saygısının öngörücü rolünün araştırıldığı çalışmaya 211'i kadın, 190'ı erkek olmak üzere toplam 401 lise öğrencisi katılmıştır. Bu çalışmada, "Kendilik Seviyesi Ölçeği ve Toplum Duygusu Ölçeği" katılımcılara uygulanmıştır. Öz duyarlık ve toplum duygusu arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Korelasyon analizi ve çoklu regresyon analizi kullanılmıştır. Korelasyon analizinde, kendine güven, ortak insanlık ve merhamet duygu faktörleri olumlu; kendine güven, izolasyon ve aşırı kendini özdeşleştirme faktörleri topluluk duygusu ile olumsuz ilişkili olarak bulunmuştur. Regresyon sonuçlarına göre, topluluk duygusu tecrit yoluyla olumsuz olarak öngörülmüştür. Kendine daha fazla duyarlık, nezaket, ortak insanlık ve dikkatliliğin topluluk duygusunu olumlu bir şekilde etkilediği sonuçları tespit edilmiştir (Akın ve Akın, 2015).

Ülkemizde işitme engelli bireylerin benlik saygılarını ölçen bir araştırmada, işitme engelli milli sporcuların benlik saygılarının, spor yapmayan işitme engellilere göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Karakoç, 2010). İşitme engelli olan ve işitme engelli olmayan futbolcuların benlik saygıları ve saldırganlık düzeylerini inceleyen başka bir çalışmada, işitme engelli olan futbolcuların benlik saygılarının daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Açak, 2011).

Gerek yurtdışında gerekse ülkemizde alan yazın incelendiğinde, öz duyarlıkla ilgili yapılan çalışmaların çoğunlukla üniversite öğrencilerini ve özel gereksinimli olmayan bireyleri kapsadığı görülmektedir. Çalışma alanı kavram olarak psikolojik kökeninden kaynaklanan nedenlerle de psikoloji ve psikolojik danışma anabilim dallarının çalışma konusu olmuştur. İşitme engeli bireylerle ve farklı özel gereksinimli grupları ile herhangi bir çalışmaya alan yazında erişilememiştir.

Alan yazında ve sanat ve sanat eğitimi alanlarında özel gereksinimli bireylerle yapılan çalışmalar incelendiğinde görsel sanatlar dersinin özel gereksinimli bireylere katkıları ve öğretmen görüşlerinin araştırıldığı, görsel sanatlar eğitimi programlarının incelendiği görülmektedir. Aşağıda, sanat ve sanat eğitimi alanlarında özel gereksinimli bireylerle yapılan çalışmalara yer verilmiştir:

Görsel sanatlar uygulamaları ile özel eğitim kapsamında yer alan bireylerin eğitsel gelişimlerinin incelendiği çalışma 12-16 yaş aralığında bedensel ve hafif, orta düzeyde zihinsel yetersizliğe sahip öğrencilerle gerçekleştirilmiştir. Bu çalışma sekiz hafta ile 16 hafta süreli olarak yürütülmüştür. Bu süre içinde çeşitli uygulamalar yaptırılıp öğrencilerin kavramsal algılarına bakılmıştır. Ayrıca araştırmada sanat terapisi ele

alınmış ve bunun engelli öğrencilere yararları belirtilmiştir. Görsel sanatlar uygulamalarının psikolojik, fizyolojik, sosyolojik, eğitsel açıdan güncel yaşam standartlarını geliştirici olduğu, ince kaslarda tedavi edici, rehabilite edici bir rol oynadığı sonuçlarına ulaşılmıştır (Geçen, 2015).

Duyu ve algı gelişiminin, görsel algı kavramının öğrenme üzerindeki etkilerinin araştırıldığı başka bir çalışmada, görsel sanatlar eğitiminin işitme engelliler üzerindeki olumlu etkileri ve işitme engellilere olan faydaları öğretmen görüşlerine göre araştırılmıştır. Araştırma, İstanbul'da bulunan işitme engelliler ve özel eğitim kurumlarına gidilerek görsel sanatlar ve işitme engelliler öğretmenleriyle yapılan görüşmeler ve gözlem yapılarak yürütülmüştür. Görüşmeler sonucunda işitme engelli öğrencilerin, işitme engeline ek olarak herhangi bir zihinsel problemi olmadığı sürece, görsel algı düzeylerinin normal gelişim gösteren çocukların görsel algı düzeyine benzediği sonucuna varılmıştır. Bu tip çocukların en önemli probleminin iletişim olduğu ve kendilerini ifade edip sosyal çevreye kabul ettirmede zorluklar yaşadıkları tespit edilmiştir. Görsel sanatlar eğitiminin işitme engelli çocuklarda kendini ifade etmede ve sosyal çevreye kendilerini kabul ettirmede olumlu etki ettiği sonuçlarına ulaşılmıştır (Sarp, 2014).

Zihinsel engelli çocuklara verilmek istenen sanat eğitiminin, özel eğitim çerçevesinde nasıl şekillendiğinin incelendiği çalışmada, sanat eğitiminin zihinsel engelli çocukların akademik, motor, iletişim, öz bakım, günlük yaşam, dil ve konuşma becerilerine; kişisel, duygusal, sosyal gelişimlerine katkıları, zihinsel engelli çocuklarla yapılan etkinlikler sonucun katılımcılarda olumlu gelişimsel gözlemlerle aktarılmıştır (Bolu, 2010).

Görsel sanatlar eğitiminin down sendromlu bireyler üzerindeki etkilerinin araştırıldığı yüksek lisans çalışmasında, yaş aralığı 7-35 olan toplam 44 Down sendromlu çocuk ve yetişkin ile uygulama yapılmıştır. %9.1 Öğrencinin resim yapmaya başlamadan önceki durumu çok mutlu iken bu oran, resim yaparken %32'ye, resmi tamamladıktan sonra ise %45'e yükselmiştir. Resim yaparken öğrencinin genel durumunda, kararsız, huzursuz ve öfkelenmenin sırasıyla oranları; %18, %4.5 ve %0' dır. Özetle görsel sanatlar çalışmaları ile öğrencilerin öfke, huzursuzluk ve mutluluk gibi duygu durumlarının uygulamalar sonucunda olumlu duygu durumları ile yer değiştirdiği sonuçlarına ulaşılmıştır (Adan, 2009).

İşitme engelli ilköğretim okullarında verilen görsel sanatlar eğitimi çeşitli açılardan nitel olarak incelenmiştir. Araştırmanın bulgularına göre, başka engeli olmayan işitme engelli çocukların, işiten yaşlılarıyla aynı resimsel gelişmeye sahip oldukları;

işitme engeliyle birlikte farklı seviyelerde zeka yetersizliği de olan çocukların ise sanat eğitimi sayesinde olumlu gelişme gösterdikleri tespit edilmiştir. Arkadaş çevrelerinde daha olumlu kabul edildikleri; engelli çocuklara gösterilen saygı ve sevginin, onların tavırları, özgüvenleri ve resimsel gelişimleri üzerinde olumlu etki yarattığı çalışmayla ortaya konulmuştur (Engin, 2005).

“Türkiye’deki Zihin Engelliler İş Okullarında Görsel Sanatlar Dersinin Öğrencilerin Beceri, Davranış ve Meslek Edinimindeki Katkısına Yönelik Öğretmen Görüşleri” başlıklı doktora tez çalışmasında da şu sonuçlara ulaşılmıştır: Araştırmanın sonucunda resim öğretmenleri, özel eğitim öğretmenlerine kıyasla, görsel sanatlar eğitimi dersinin öğrencilerin iletişim, çalışma ve kişisel alanlardaki sosyal yaşam becerilerinin edinimi ile devinsel, bilişsel, dil ve konuşma alanlarındaki günlük yaşam becerilerinin edinimine, daha fazla katkıda bulunduğu bulguları elde edilmiştir (Salderay, 2008).

Özel gereksinimli bireylere dönük görsel sanatlarla ilgili yurtdışında alan yazında çalışmalar incelendiğinde “*sanat terapi, uğraşı terapi*” olarak çalışmaların yürütüldüğü görülmüştür. Görsel sanat eğitimi programları ve sanat, uğraşı terapi araştırma konu alanı dışında olduğundan çalışma konusuna yakın sınırlı çalışmaya erişim sağlanmıştır.

Farklı ve karmaşık ihtiyaçlara sahip gençlerle (zihinsel sağlık, öğrenme güçlüğü yaşayanlar), görsel sanatlar ile müdahale ve değerlendirmenin yapıldığı başka bir araştırma bir vaka çalışmasıdır. Çalışma, sosyal hizmetler, toplum sağlığı, görsel sanatlar uygulamaları olarak disiplinler arası uygulamaları içermektedir. Yürütülen araştırmada 10 genç, 10 hafta boyunca sanat atölye çalışmasına katılmıştır. Hem gençleri esneklik konusunda eğitmek hem de gençlerin genel direncini arttırmak için görsel sanat etkinlikleri kullanılmıştır. Çalışmalarda odak grup tartışması ve gözlem tekniği kullanılmıştır. Veriler nitel olarak analiz edilmiştir. Kısa süreli görsel sanatlar müdahalelerinin bile gençlerin esnekliğini etkileyebileceğini ortaya koymuşlardır. En önemlisi, etkinliklere katılım sonucu gençlerin aidiyet duygusu ve zor duygularla baş etme becerisi için son derece yararlı sonuçlara ulaşılmıştır (Macpherson, Hart ve Heaver, 2015).

Sanat yapıtlarını engelli öğrencilerin eğitimi üzerindeki etkisini incelendiği çalışmada; iki yılda 16 eyalette 34 odak grup ve görüşme yapılarak gerçekleştirilmiştir. Daha sonra, akademik, bilişsel, sosyal ve sanatsal beceri gelişiminin ölçülmesini de incelemek için bir pilot proje (II çalışma) uygulanmıştır. Öğretmenlerin ve sanatçıların, hem sanatın öğrenmeye nasıl erişim sağladığı hem de öğrencilerin kendilerini ifade etme imkanlarını nasıl buldukları araştırılmıştır. Görsel sanatlar etkinliğine fiziksel katılım ile

sosyal, bilişsel ve sanatsal gelişme arasındaki ilişkinin pozitif olduğu, sanatın öğrencilere akademik alanlarda bilgi sunmada yardımcı olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır. Araştırma sonucunda, görsel sanatlar etkinliğine katılımın öğrencilerde olumlu kişisel gelişim sağladığı ifade edilmektedir (Mason, Steedly, Thormann, 2008).

Yapılan araştırmalara bakıldığında, araştırma bulguları, sanatın benlik saygısını artırmak, risk altındaki çocukları motive etmek için etkin bir araç olduğunu ortaya koymuştur (Cho, 1996). Pediatrik ortamda öğrencilerin duygularını iletme ve ilkokuldaki yıkıcı sınıf davranışlarını azaltmak için sanat eğitiminin kullanıldığı çalışmada; sanatın, çocukların yaşadığı acı verici olayları ifade etmede etkili bir yöntem ve araç olduğu yapılan çalışmalarda alan yazında sıkça yer almaktadır (Finn, 1990; Gladding ve Newsome, 2003). Buna ek olarak, çok sayıda çalışmada farklı kültürlerden gelen çocuklar üzerine yaratıcı sanatların etkisinin fayda sağlayıcı sonuçlarına ulaşılmıştır (Omizo, Omizo ve Kitaoka, 1989).

Ergenlik çağındaki sanat etkinlikleri ve sanat eğitimi çalışmalarının çeşitli nedenlerden dolayı gençlerin gelişimini olumlu yönde etkilediği araştırmalarla tespit edilmiştir. Örneğin, ergenlerin duygusal sağlığı ile kendini ifade etme arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu için, hayatın bu evresindeki sanat, gençlerin kendini ifade etmeleri ve böylece daha sağlıklı olmaları için faydalı bir araç olabilmektedir. Son olarak, sanatın kapsamlı olan dili, ergenlerin karmaşık dünyalarına ulaşılmasına yardımcı olmaktadır (Linesch, 1999). Sanatın çeşitli konularda, yaş gruplarında, ırklarda ve etnik kökenlerde etkinliğini araştıran araştırmalara son yıllarda ilginin arttığı yapılan çalışmalarda görülmektedir.

Alan yazında, insanlar için sanat etkinliklerine dayalı müdahalelerin etkin kullanımları üzerine örnek bulmak mümkündür. Sanat, kişinin kendine güvenini arttırmak ve iletişim becerileri geliştirmek için bir araç olabilmektedir. Üstelik çocuklarla çalışırken belirli sorunları veya olayları keşfetmek için etkili bir yoldur. Sanat ayrıca, okul ortamlarında işbirlikli davranışları ve grup oluşturma çalışmalarını desteklemek için kullanılmaktadır. Çocukların dili kullanmada ve kendini ifade etmede ileri becerileri olmadığı veya yüksek sesle söyleyemedikleri şeyleri ifade etmelerine yardımcı olabilmektedir. Sanatın eğlenceli yapısı, okul içinde dışlanmış çocuklar için “başa çıkma becerileri ve duygusal destek sağlamak, stratejiler geliştirmek için” kullanıldığında, aktivitelere dayalı çalışmalar olumlu sonuçlar doğurabilmektedir (Ross, 1997).

Yapılan alan yazın araştırması kapsamında “öz duyarlık ve sanat etkinlikleri” “sanatın” ifade aracı olarak kullanıldığı, işitme engelli bireylerde öz duyarlık ve

geliştirilmesi konularında deneysel ve betimsel herhangi bir çalışmaya erişilememiştir. Ayrıca, normal bireylerde de “öz duyarlık ve sanat”ın ilişkilendirildiği ulusal ve uluslararası bir çalışmaya da ulaşamamıştır. Öz duyarlıkla ilgili yapılan birçok araştırmada öz duyarlığın, psikolojik iyi olma ve psikolojik sağlığın önemli bir yordayıcısı olduğu görülmektedir. Öz duyarlığın, öfke, genel öz bilinç, kendini derin düşünme, koşullu ve kararsız öz değerın güçlü bir negatif yordayıcısı olduğu bulunmuştur.

Özel gereksinimli bireylerde gruplar arasında işbirliği ve güven inşa etmeyi, kendine güven, kendini geliştirme, benlik saygısını, benlik bilincini artırmak ve kendi davranışlarını anlamak için bireysel ve sosyal etkileşimleri artırmak (dinamikleri, rolleri değiştirmek, sosyal beceriler geliştirmek ve karşılıklı saygı geliştirmek) üzere sanat etkinlikleri kullanılabilir. Sanat etkinlikleri, çatışma durumlarının anlaşılmasını teşvik etmek ve problem çözme yaklaşımını desteklemek, iletişim becerilerini geliştirmek; zorbalık, taciz vb. çeşitli konuların araştırılmasını, paylaşılmasını, tartışılmasını sağlamak için duygusal ve psikolojik destek çalışmalarını desteklemektedir. Sanat etkinlikleri grup kimliği ile işbirlikçi bir tutum geliştirir, atılganlığı artırır ve endişeyi azaltır (Ross, 1997).

Özellikle işitme engelli bireylerin ve özel gereksinimli bireylerin iletişim kurma, diğerleriyle sosyal etkileşimlerin kalitesi, kendini ve engelini kabul, kendine özenli davranma, sosyal duygusal gelişme, benlik saygısı, empati gibi güçlükler yaşadığı düşünüldüğünde çalışmanın önemli bir gereksinimi karşıladığı düşünülmektedir.

BÖLÜM 3

YÖNTEM

Bu bölümde araştırma modeli, çalışma grubunun özellikleri, verilerin toplanması, verilerin çözümlenmesi ve verilerin yorumlanmasında izlenen yaklaşımlar açıklanmıştır.

3.1. Araştırma Modeli

Bu çalışmada, Ankara Altındağ Kemal Yurtbilir Özel Eğitim Meslek Lisesi 9, 10 ve 11. sınıflarında ki bir grup işitme engelli öğrencide sanat yapıtlarına dayalı etkinlik eğitim paketi ile öz duyarlık geliştirilmesi amacıyla nicel paradigma kapsamında gerçek deneme modeli kullanılmıştır.

Gerçek deneme modelinde katılımcılar gruplara yansız (random) olarak atanır. Grupların uygulamadan önceki ve sonraki durumları karşılaştırılır. Bu çalışmada gerçek deneme modellerinden birisi olan *öntest ve sontest, izleme testi kontrol gruplu deneysel model* kullanılmıştır (Şimşek, 2013). Çalışma kapsamında önceden belirlenen kontrol ve deney gruplarına öntest, sontest ve izleme testi uygulanarak öntest ve sontest kontrol gruplu model uygulanmıştır. Araştırmanın deseni Çizelge 1’de belirtilmiştir.

Çizelge 1

Araştırma Deseni

Gruplar	Öntest	İşlem	Sontest	İzleme Testi
Deney	İEÖDÖ	SYDE	İEÖDÖ	İEÖDÖ
Kontrol	İEÖDÖ	Etkinlik yok	İEÖDÖ	İEÖDÖ

İEÖDÖ: İşitme Engelliler için Öz Duyarlık Ölçeği

SYDE: Sanat Yapıtlarıyla Düzenlenmiş Etkinlikler

Bu desende birinci faktör bağımsız işlem gruplarını (deney ve kontrol) gösterirken, diğer faktör bağımlı değişkene ilişkin farklı koşullardaki tekrarlı ölçümleri (öntest, sontest ve izleme testi) göstermektedir (Büyüköztürk, 2003). Araştırmanın

bağımsız değişkeni “sanat yapıtları ile düzenlenmiş etkinlikler”, tekrarlı ölçümü alınmış olan bağımlı değişkeni ise “özduyarlık”tır. İzleme testleri son testin uygulanmasından bir ay sonra gerçekleştirilmiştir.

3.2. Çalışma Grubu

Çalışma grubunun belirlenmesinde, amaçlı örnekleme (purposive sampling) yöntemlerinden kolay ulaşılabilir durum örnekleme kullanılmıştır. Amaçlı örnekleme yönteminin belirli, sınırlayıcı ve ulaşılması güç bireysel özelliklere sahip bireyler üzerinde yapılmasının uygun olduğunu, amacın ilgili özelliklere sahip bireylere ulaşabilmek olduğunu açıklanmaktadır (Erkuş, 2011). Araştırmaya hız ve pratiklik kazandırması açısından kolay ulaşılabilir durum örneklemesinin uygun olduğu ifade edilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Bu bağlamda ölçek geliştirme aşamasından yürütülen çalışmalar “*İşitme Engelliler İçin Öz Duyarlık Ölçeği*” başlığında detaylı olarak verilmiştir.

Çalışma grubuna, 2016-2017 öğretim yılında, Ankara Altındağ Kemal Yurtbilir Özel Eğitim Meslek Lisesi 9, 10, 11. sınıf öğrencileri tesadüfi yöntem ile deney ve kontrol gruplarına 12’şer kişi olmak üzere toplamda 24 kişi olarak atanmışlardır. Çalışma grubunu 15-21 yaş arası gençlerden oluşmaktadır. Deney grubunda bir, kontrol grubunda iki katılımcı ilköğretimi kaynaştırma eğitiminde tamamlamışlardır. Deney grubunda 11, kontrol grubunda 10 katılımcı ise işitme engelliler ilköğretim okulundan mezun olmuşlardır. Çalışma grubu istatistiksel dağılımı aşağıda Çizelge 2’de verilmiştir.

Çizelge 2’de çalışmaya dahil edilen bireylerin genel istatistikleri verilmiştir. Buna göre çalışmadaki bireylerin %66.7’sinin kız, %33.3’ünün erkek olduğu görülmüştür. Sınıf düzeylerine bakıldığında, %41.7’sinin 11. sınıf, %20.8’inin 10. sınıf ve %37.5’inin 9. sınıfta oldukları gözlenmiştir. Ailelerinde engel olup olmama durumu araştırıldığında, %50’lik oranla engel olup olmama durumunun eşit olduğu sonucuna varılmıştır.

Çizelge 2

Çalışma Grubu İstatistiksel Dağılımı

	Sayı	%
Cinsiyet		
Kız	16	66.70%
Erkek	8	33.30%
Sınıf		
9.Sınıf	9	37.50%
10.Sınıf	5	20.80%
11.Sınıf	10	41.70%
Aile Engel Durumu		
Var	12	50.00%
Yok	12	50.00%

Tesadüfi olarak belirlenmiş olan 9, 10 ve 11. sınıflardan seçilmiş öğrencilere çalışmayla ilgili bilgi verilip, “İşitme Engelliler İçin Öz Duyarlık Ölçeği” ve “Kişisel Bilgi Formu” araştırmacının kendisi tarafından uygulanmıştır. Öğrencilerle ön görüşmeler yapılarak çalışmanın içeriği hakkında genel bilgi verildikten sonra, araştırmaya katılmak isteyen öğrenciler belirlenmiştir.

3.3. Verilerin Toplanması

Bu araştırma kapsamında verilerin toplanmasında kullanılan ölçme araçlarının gerekli olan izinleri alınmıştır. İlgili izinler EK. D’de sunulmuştur. Çalışma başlamadan çalışmaya katılan öğrencilere “İşitme Engelliler İçin Öz Duyarlık Ölçeği” ve “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır. “İşitme Engelliler İçin Öz Duyarlık Ölçeği” (öntest), deney grubunun uygulamaları bittikten sonra (sontest), çalışma tamamlandıktan bir ay sonra deney ve kontrol grubuna (izleme testi) uygulanmıştır. Bu çalışmada verilerin toplanmasında:

- 1- Kişisel Bilgi Formu,
- 2- İşitme Engelliler İçin Öz Duyarlık Ölçeği olmak üzere iki ölçme aracı kullanılmıştır.

Ayrıca her ne kadar analiz edilmese de araştırmacının İşitme Engelliler İçin öz Duyarlık Ölçeği’nden elde ettiği bulguları yorumlamasını desteklemek üzere araştırmacı tarafından haftalık olarak çalışma günlükleri tutulmuş, katılımcıların öznel değerlendirmeleri için eğitim oturumları sonunda katılımcılara;

a) Sence bugün bu çalışmalardan ne öğrendin?

b) Duygun ne? Soruları sorulmuştur. Öznel değerlendirmelerini yazmaları istenmiştir. Bu iki sorudan elde edilen bilgiler ve araştırmacının tuttuğu günlük tartışmada ele alınmıştır. Araştırmacı tarafından tutulmuş olan günlük öznel değerlendirme başlığı altında haftalara göre detaylı olarak verilmiştir.

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmada veri toplama araçlarından biri olan Kişisel Bilgi Formu araştırmanın amaçlarına uygun olarak hazırlanmıştır. Kişisel Bilgi Formu ile sınıf düzeyi, cinsiyet ve ailede başka işitme engelli bireyler olup olmadığı verilerinin toplanması amaçlanmıştır. Kişisel Bilgi Formu EK. B. 1’de sunulmuştur.

3.3.2. İşitme Engelliler İçin Öz Duyarlık Ölçeği

İşitme engelli bireylerin gelişim özellikleri, okuma ve okuduğunu anlama becerileri dikkate alınarak öz duyarlılıkla ilgili alan yazın taraması yapılmıştır. İşitme kaybında işitsel girdilerin eksik olması ya da olmaması konuşma, anlama ve dilde şema bilgisi geliştirmeyi engellemektedir. İşitme engellilerin söz dizimi ve anlam boyutlarını geliştiremedikleri belirtilmektedir (Tüfekçioğlu, 2003). Bu bağlamda Neff (2003a) tarafından geliştirilen Akın ve diğerleri (2007) tarafından Türkçe’ye uyarlanarak geçerlilik, güvenilirlik çalışması yapılan Öz Duyarlık Ölçeği ifadeleri, işitme engelliler alan çalışanları ve tez izleme komitesi üyeleri tarafından incelenmiş, ayrıca işitme engelli bir grup ortaöğretim öğrencisi ile deneme uygulamaları yapılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre araştırmaya katılacak olan işitme engelli ortaöğretim öğrencileri için söz konusu Öz Duyarlık Ölçek maddelerinin uzun ve anlaşılmasının güç olduğu tespit edilmiştir. Bu gerekçeyle Akın ve diğerleri (2007) tarafından Türkçe’ye uyarlanan Öz Duyarlık Ölçeği’nden esinlenerek ortaöğretim düzeyindeki işitme engelliler için öz duyarlık ölçeği geliştirme çalışması yapılmıştır. Ölçeğin geçerlik çalışmaları kapsamında kapsam geçerliği, yapı geçerliği (açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi) çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Ölçeğin güvenilirliğinin tespiti için iç tutarlık katsayısı hesaplanmış ve

test-tekrar test güvenilirliğine bakılmıştır. Ölçeğin psikometrik özellikleri aşağıda açıklanmıştır. EK B.2’de İşitme Engelliler İçin Öz Duyarlık Ölçeği sunulmuştur.

3.3.2.1. Kapsam Geçerliliği

Araştırmacı tarafından 18 madde olarak hazırlanan ölçek formu işitme engelli bireylerin özellikleri dikkate alınarak kapsam geçerliliği için uzman görüşüne sunulmuştur. İşitme engellilerle beş yıl ve daha fazla süredir çalışan öğretmenlere öz duyarlılıkla ilgili iki saatlik sunum yapılmış ve öz duyarlılığı anlatan doküman hazırlanarak verilmiştir. Söz konusu öğretmenlerden her bir maddenin öz duyarlık boyutları ile ilgili olup olmadığını belirtmeleri istenmiştir. Kendilerine verilen formdaki her bir maddenin yanına “uygun”, “düzeltmeli” ve “çıkarılmalı” ifadeleri yazılmıştır. Dokuz uzmandan ölçülmek istenen özelliği öz duyarlık ölçeğinin ne düzeyde ölçtüğünü 5’li puan sistemine göre değerlendirmeleri istenmiştir. Değerlendirme sonucunda ortalamaları alınmış ve ortalama puanın 4.5 olduğu görülmüştür. Ayrıca madde ifadelerinde önerilen değişiklikler yapılmıştır. Yapılan işlemlerden sonra ölçek tipi 5’li likert olup 18 maddelik bir deneme formu oluşturulmuştur. Deneme formu 9, 10, 11 ve 12. sınıf öğrencilerinden oluşan 12 kişilik işitme engelli bir gruba uygulanıp pilot uygulama yapılarak ifadelerin ve derecelendirmelerin anlaşılabilirliği test edilip ölçeğe son hali verilmiştir.

Böylece yapı geçerliliği kapsamındaki açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleri ile ölçek diğer geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları için hazır hale gelmiştir.

Bu veriler doğrultusunda, “İşitme Engelliler İçin Öz Duyarlık Ölçeği”nin;

- 1- Maddelerinin ölçülmek istenen alanı temsil ettiği (*kapsam geçerliliği*),
- 2- Araştırılan yapıyı ölçtüğü (*yüzey geçerliliği*),

belirlenerek uygun bir ölçek olduğu kararlaştırılmıştır. Ölçek geliştirme aşamasında 2016-2017 eğitim öğretim yılında Ankara Altındağ Kemal Yurtbilir Özel Eğitim Meslek Lisesi’nde öğrenim gören 15-21 yaş aralığında 175 öğrenci ile 2015-2016 öğretim döneminde yine aynı okuldan mezun olmuş 13 işitme engelli öğrenci olmak üzere 188 öğrenciye uygulanmıştır.

3.3.2.2. Yapı Geçerliği

İşitme Engelliler İçin Öz Duyarlık Ölçeği'nin yapı geçerliğini belirlemek amacıyla yapılan açımlayıcı faktör analizi uygulamasından önce, örneklem büyüklüğünün faktörleştirmeye uygunluğunu test etmek amacıyla Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ve Bartlett's Küresellik Testi yapılmıştır. Elde edilen veriler için yapılan analizlerde Kaiser-Meyer Olkin değeri, .87 olarak bulunmuş olup Bartlett's Testi sonucunun anlamlı olduğu saptanmıştır ($p<.05$). KMO değeri, .87 ve Bartlett Sphericity testi de, .001 çıkmış ve verilerin analize uygun olduğu kanıtlanmıştır (Gorsuch, 1997; Akt. Büyüköztürk, 2003). Buna göre örneklem büyüklüğünün faktörleştirmeye uygun olduğu tespit edilmiştir. Çizelge 3'te Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ve Bartlett's Küresellik Testi verilmiştir.

Çizelge 3

Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ve Bartlett's Küresellik Testi Sonuçları

Kaiser-Meyer-Olkin		.87
Bartlett's Küresellik Testi	Ki-Kare	469.75
	Sd	66
	p	.001*

* $p<.05$

Ölçeğin yapı geçerliliğini belirlemek için açımlayıcı faktör analizi yapılmıştır. Temel bileşenler yöntemi kullanılmış olup açımlayıcı faktör analizi uygulamasında verilerin yorumlanması için varimax eksen döndürme tekniği uygulanmıştır. Varimax döndürme yönteminde az sayıda olabildiğince yüksek ve çok sayıda olabildiğince az (sıfıra yakın) yüklenmiş faktörlerin oluşması amaçlanır (Alpar, 2013).

Hiçbir müdahalede bulunulmadan yapılan "İşitme Engelliler Öz Duyarlık Ölçeği İlk Analiz Sonuçları" EK C'de sunulmuştur. Yapılan ilk analiz çalışmasında ölçeğe ilişkin yamaç birikinti grafiği ve ölçeğe ilişkin açıklanan varyanslar incelenmiştir. Bu bağlamda ölçeğin öz değeri birden büyük iki faktörde toplandığı görülmüştür. Gerçekleştirilen faktör analizi sonucunda ölçeğin iki faktörlü olduğu belirlenmiştir. Birinci faktör toplam varyansın %31.92'ünü açıklarken, toplam iki faktörün ölçeğe ilişkin açıkladıkları varyans ise %44.37'tür. Yapılan ilk analiz sonucunda madde faktör yükleri, dağılımları ve oluşan öz değerleri ve yamaç birikinti grafiği incelendiğinde ölçek üzerinde, ölçeğin kuramsal çerçevesinden yola çıkarak ölçeğin tek faktörlü bir yapı

içerdiği saptanmıştır. Bununla beraber toplamda, madde 1, 2, 3, 4, 6, 8, 11, 13, 14 ve 15 birden fazla faktöre yüklendiği için veya bu maddelerin faktör yükleri düşük olduğu için ölçekten çıkarılmasına karar verilmiştir. Ardından faktör sayısı bir ile sınırlandırılarak tekrar analizler yapılmıştır.

“İşitme Engelliler İçin Öz Duyarlık Ölçeği”nin yapı geçerliğini belirlemek amacıyla bir faktör ile sınırlandırılarak tekrardan yapılan açımlayıcı faktör analizi uygulamasından önce, örneklem büyüklüğünün faktörleştirmeye uygunluğunu test etmek amacıyla Çizelge 4’te Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ve Bartlett’s Küresellik Testi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda elde edilen veriler için yapılan analizlerde Kaiser-Meyer-Olkin değeri, .87 olarak bulunmuş olup Bartlett’s Testi sonucunun anlamlı olduğu saptanmıştır ($p<.05$). Buna göre örneklem büyüklüğünün faktörleştirmeye uygun olduğu tespit edilmiştir.

Çizelge 4

Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ve Bartlett’s Küresellik Testi Sonuçları

Kaiser-Meyer-Olkin		.87
Bartlett's Küresellik Testi	Ki-Kare	341.51
	Sd	28
	p	.001*

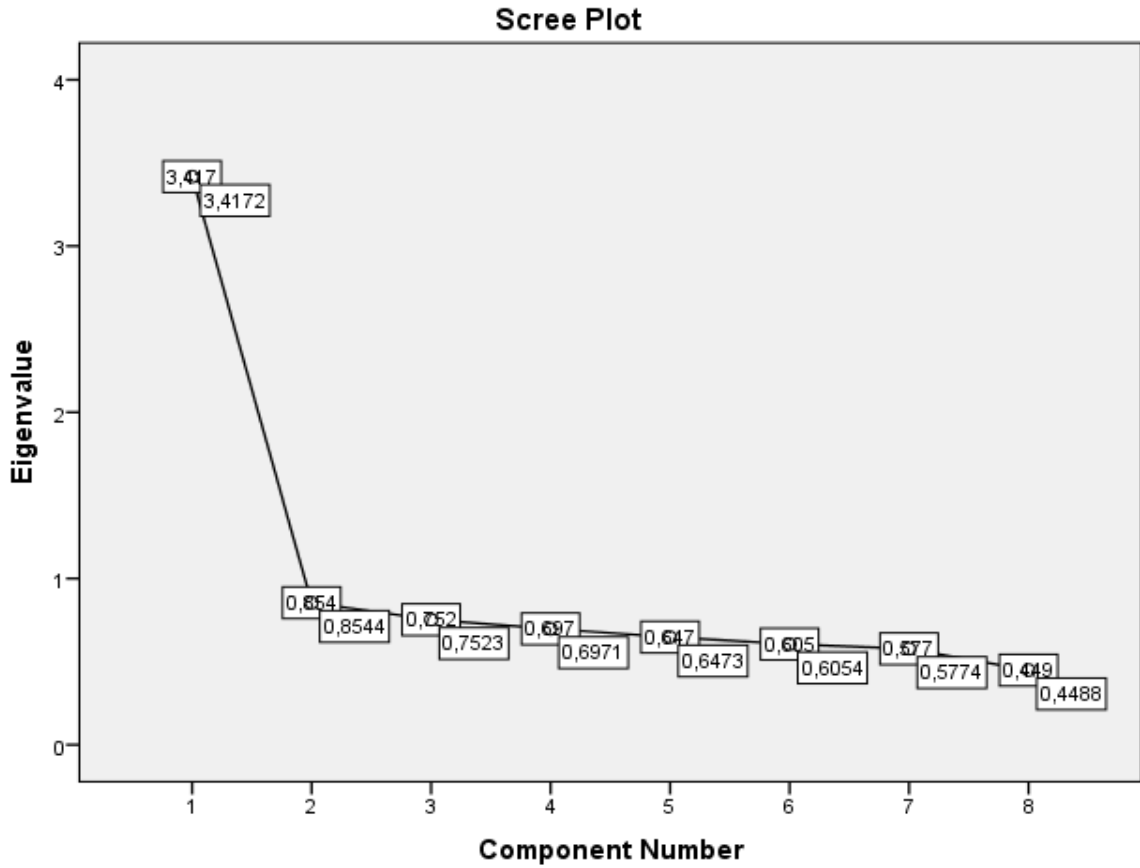
* $p<.05$

Analiz sonucunda açıklanan varyans yüzdeleri Çizelge 5’te sunulmuştur. Faktör yükü ne kadar yüksek olursa o maddelerin açıklayıcılık gücü o derecede iyi kabuledilmektedir. Açıklanan varyansların en az % 40 olması gerekliliğine dayanarak (Kline, 1994). İşitme Engelliler İçin Öz Duyarlık Ölçeğinin bir faktör boyutunda açıklanan varyansı % 3.42 iken toplamda ölçeğe ilişkin açıklanan varyans ise % 42.72’dir. Şekil 1 Yamaç Birikinti Grafiğindeki kırılmalara bakılmış, kırılmaların tek bir faktörde belirginleştiği ve faktör öz değerlerine bakıldığında da ölçeğin tek faktörlü bir yapısı olduğu görülmüştür.

Çizelge 5

Ölçeğe İlişkin Açıklanan Varyans Yüzdeleri

Bileşen	Olası Tüm Faktörlere İlişkin Değerler			Belirlenen Sayıda Faktöre İlişkin Değerler		
	Öz Değer	Açıklanan Varyans Yüzdesi	Toplamalı Açıklanan Varyans Yüzdesi	Öz Değer	Açıklanan Varyans Yüzdesi	Toplamalı Açıklanan Varyans Yüzdesi
1	3.42	42.72	42.72	3.42	42.72	42.72
2	.85	10.68	53.40			
3	.75	9.40	62.80			
4	.70	8.71	71.51			
5	.65	8.09	79.61			
6	.61	7.57	87.17			
7	.58	7.22	94.39			
8	.45	5.61	100			

Şekil 1. Yamaç Birikinti Grafiği

Madde faktör yük değerinin genellikle, .45 ve daha yüksek olması istenmekle birlikte faktör değerleri, .30 ve üstü olan değerler de ölçekte tutulabilir (Büyüköztürk, 2003). Ölçeğin faktör desenini ortaya koymak amacıyla yapılan faktör analizinde, Çizelge 6'da görüldüğü gibi ölçek maddelerinin faktör yükü, .58 ile .73 arasında değişmektedir. Madde faktör yük değerleri, 0.30'un altında olan madde bulunmamaktadır.

Çizelge 6

Ölçeğe Ait Faktör Deseni ve Faktör Yük Değerleri

	1
16. Bana acı veren olaylarda iyi ve kötü düşüncelerimi dengede tutmaya (yapmaya) çabalarım.	.73
9. Kendimi kötü hissettiğimde başkalarının da benim gibi benzer duyguları yaşadığını hatırlarım.	.70
7. Başarısızlığın insanın bir özelliği olduğunu bilirim.	.66
5. Sıkıntılı olduğumda kendime sevgi ve merhamet gösteririm.	.66
17. Başarısızlık yaşadığımda kendime adaletli davranırım.	.65
18. Yaşamım kötüye gittiğinde hayatın normal bir parçası olduğunu bilirim.	.65
12. Hata ve yetersizliklerimi (eksikliklerimi) kabul ederim.	.59
10. Kendimi kötü hissettiğimde duygularımı anlarım.	.58

Geliştirilen İşitme Engelliler İçin Öz Duyarlık Ölçeği için ek yapı geçerliği kanıtı elde etmek amacıyla 188 kişilik gruptan elde edilen puanlara Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) yapılmıştır. Çizelge 7'de nihai ölçekteki maddelerin ortalama, standart sapma, madde toplam korelasyonları, açımlayıcı faktör analizi ve doğrulayıcı faktör analizi yükleri ve doğrulayıcı faktör analizi uyum indeksleri verilmiştir.

Çizelge 7

Öz Duyarlık Ölçeğine Ait Maddelerin Ortalama, Standart Sapma, Madde Toplam Korelasyonları, AFA ve DFA Yükleri

	Ortalama	SS. Sapma	Madde Toplam r	Maddeler Silindiğinde α	AFA Yükleri	DFA Yükleri	α
o5	3.35	1.31	0.52	0.79	.73	0,23	
o7	3.07	1.27	0.52	0.79	.70	-0,61	
o9	3.16	1.29	0.58	0.78	.66	-0,55	
o10	2.98	1.30	0.44	0.80	.66	0,62	
o12	2.94	1.33	0.46	0.79	.65	-0,49	.807
o16	3.04	1.39	0.61	0.77	.65	0,23	
o17	2.88	1.23	0.52	0.79	.59	-0,51	
o18	2.87	1.20	0.51	0.79	.58	0,32	

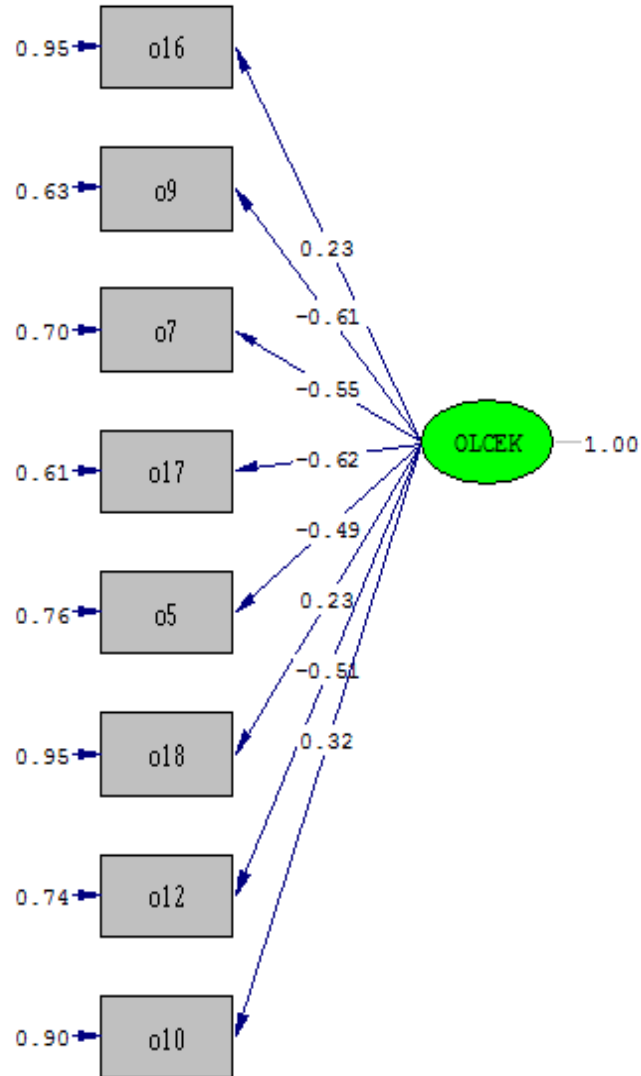

Bütün maddelere ilişkin t değerlerinin anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Bu amaçla ki-kare, CFI, SRMR, RMSEA, GFI, AGFI ve NNFI değerleri Çizelge 8’de verilmiştir.

Çizelge 8

Öz Duyarlık Ölçeği Doğrulayıcı Faktör Analizi Model Sonuçları

	X ²	DF	RMSEA	SRMR	CFI	GFI	NNFI	AGFI
Model	23.81	20	0.07	0.05	0.98	0.97	0.98	0.94

Chi-Square=23.81, df=20, P-value=0.25088, RMSEA=0.032

Şekil 2. Path Diyagramı

Ki-kare/serbestlik derecesinin 1.19 olduğu tespit edilmiştir. Ki-kare/serbestlik derecesinin 3'ün altında olması iyi uyum olduğunun göstergesi olarak kabul edilebilir. RMSEA ve SRMR değerlerinin sıfıra yakın olması ve 0.05'e eşit ya da daha küçük değerler çok iyi bir uyumu gösterir. Modelin karmaşıklığı dikkate alındığında 0.08 ve hatta 0.10'un altındaki değerler de kabul edilebilir (Sümer, 2000). Uyum indekslerinden RMSEA için .07 ve SRMR .05 ya da daha az bir değer model için kabul edilebilir uyumun göstergesidir. GFI ve CFI değerlerini, .95 ve üzeri olmasının çok iyi uyumu, 0.90-0.95 arasında olmasının tatminkâr düzeyde uyumu gösterir (Sümer, 2000). CFI, GFI, AGFI uyum indekslerinin sırasıyla, .98 kabul edilebilir, .97 kabul edilebilir ve .94 ile kabul edilebilir uyum değerlerine yakın değerler aldığı gözlenmiştir. Şekil 2'de ölçeğin uygulanması sonucunda elde edilen puanlara uygulanan doğrulayıcı faktör analizi yol (path) diyagramı sunulmuştur:

3.3.2.3. Ölçeğin Güvenirliği

Ölçekten elde edilen puanların güvenirliliğini hesaplamak için iç tutarlılık ölçüsü olan Cronbach-Alfa katsayısı kullanılmıştır. Ölçeğe ilişkin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı Çizelge 7'de verildiği üzere ölçeğin tümü için, .81 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğe ait Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı incelendiğinde, güvenilirlik derecesinin yüksek olduğu sonucuna varılmaktadır (Özdamar, 2004). 70 öğrenciye 15 gün ara ile uygulanan test-tekrar test uygulaması sonucu elde edilen veriler üzerinde ise korelasyon katsayısı hesaplanmış ve Çizelge 9'da sunulmuştur.

Çizelge 9

İşitme Engelliler İçin Öz Duyarlık Ölçeğinin Test-Tekrar Test Korelasyon Sonuçları

	N	r	p
o5 & t5	70	.92	.001
o7 & t7	70	.83	.001
o9 & t9	70	.90	.001
o10 & t10	70	.85	.001
o12 & t12	70	.87	.001
o16 & t16	70	.86	.001
o17 & t17	70	.85	.001
o18 & t18	70	.82	.001

Çizelge 9'da İşitme Engelliler İçin Öz Duyarlık Ölçeği'nin test-tekrar test uygulaması sonucu elde edilen korelasyonların 5. maddede $r = .92$, 7. maddede $r = .83$,

9. maddede $r = .90$, 10. maddede $r = .85$, 12. maddede $r = .87$, 16. Maddede $r=.86$, 17. maddede $r=.85$, 18. Maddede $r=.82$ ve ölçeğin tümü için $r = .87$ olarak hesaplandığı görülmektedir.

Elde edilen veriler doğrultusunda “*İşitme Engelliler İçin Öz Duyarlık Ölçeği*”ne son şekli verilerek 8 maddelik geçerlik ve güvenilirliği olan tek boyutlu 5 derecelendirmeye sahip ölçek geliştirilmiştir.

3.3.3. *İşitme Engelliler İçin Sanat Yapıtlarına Dayalı Etkinlik Eğitim Paketinin Uygulanma Süreci*

Eğitim paketinin hazırlanması sırasında işitme engelli öğrencilerin gelişim özellikleri, öz duyarlık temel kavramları buna uygun kazanımlar ve öz duyarlığın geliştirilmesine yönelik 20. yüzyıl modern sanat yapıtları dikkate alınarak hazırlanmıştır. Sanat yapıtlarına dayalı etkinlik eğitim paketi ile işitme engelli öğrencilerde öz duyarlık geliştirilmesi için hazırlanmış eğitim paketi ve kazanımları, seçilen sanat yapıtı, yöntem ve teknikler, araç gereçler, beceriler sekiz haftalık çalışma planları EK. A’da detaylı olarak sunulmuştur.

Araştırmacı tarafından hazırlanmış “*işitme engelliler için sanat yapıtlarına dayalı etkinlik eğitim paketi*” sekiz hafta boyunca 90 dakikalık etkinlik çalışmaları şeklinde sürdürülmüştür. Deneysel işlemin etkililiğini anlamak için işlem öncesi ve sonrası uygulanan İşitme Engelliler İçin Öz Duyarlık Ölçeği uygulanmıştır. Elde edilen nicel verilerin yorumlanmasını desteklemek amacıyla araştırmacı tarafından haftalık olarak çalışma günlükleri tutulmuştur. Her oturum sonunda tesadüfi seçilen iki katılımcının öznel değerlendirmelerini yazmaları istenmiştir. Bu sorulardan elde edilen bilgiler ve araştırmacının tuttuğu günlük tartışmada araştırmayı desteklemek için ele alınmıştır. Çalışma okul ortamında toplantı salonunda gerçekleştirilmiştir. Çalışmaların yürütülmesinde *Türk İşaret Dili* araştırmacı tarafından kullanılmıştır. Sanat yapıtlarına dayalı öz duyarlık geliştirme etkinlik eğitim paketi işitme engelli öğrencilerde öz duyarlık geliştirilmesi amaçlanmıştır.

3.4. Verilerin Analizi

İşitme Engelliler İçin Öz Duyarlık Ölçeği'nden alınan puanlara ilişkin betimsel istatistiklere yer verilmiştir. Veriler, bilgisayar ortamında SPSS (Statistical Package for Social Sciences) paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Analizler ham puanlar üzerinden gerçekleştirilmiştir. Deney grubuna uygulanan “sanat yapıtlarına dayalı etkinlik eğitim paketi ile işitme engelli öğrencilerde öz duyarlık geliştirilmesi”nin etkisini saptamak amacıyla, alınan puanların dağılımının normalliği test edilmiştir.

Kategorik değişkenlerden olan cinsiyet, ailede engel olma durumu *sayı ve yüzde* olarak özetlenmiştir. İşitme Engelliler İçin Öz duyarlık Ölçeği toplam puanı için normallik testi $n < 50$ olduğu durumda *Shapiro Wilks Testi* ile kontrol edilmiştir. Bağımsız iki grup karşılaştırılmalarında normal dağılım göstermeyen veya $n < 30$ olan durumlarda ise *Mann Whitney U Testi* kullanılmıştır. Bağımlı iki grup karşılaştırılmalarında normal dağılım göstermeyen veya $n < 30$ olan durumlarda ise *Wilcoxon İşaretili Sıralar Testi* kullanılmıştır. Bağımsız ikiden fazla grup karşılaştırılmalarında normal dağılım göstermeyen veya $n < 30$ olan durumlarda ise *Kruskal Wallis Testi* kullanılmıştır. Bağımlı ikiden fazla grup karşılaştırılmalarında normal dağılım göstermeyen veya $n < 30$ olan durumlarda ise *Friedman Testi* kullanılmıştır. Grup içi farklılıklar ikili olarak *Wilcoxon İşaretili Sıralar Testi* ile karşılaştırılmış, *Bonferroni düzeltmesi* yapılarak değerlendirilmiştir. İstatistiksel analizler R 3.3.2v (açık kaynak) programı ile yapılmış ve istatistik analizlerde anlamlılık düzeyi 0.05 (p-value) olarak dikkate alınmıştır.

BÖLÜM 4

BULGULAR

Aşağıda araştırmanın bulgularına amaçlar doğrultusunda yer verilmiştir. Bu bağlamda deneysel işlemin etkililiğine ilişkin bulgular nicel ve öznel değerlendirmeler başlığı altında sunulmuştur.

4.1. Nicel Değerlendirmeler

Deneysel işlemin etkililiğinin incelenmesinde araştırmanın birinci amacı olan sanat yapıtlarına dayalı etkinlik eğitim paketine katılan işitme engelli deney ve kontrol grubu katılımcılarının; öz duyarlık öntest puanları arasında anlamlı fark var mıdır? sorusu araştırılmıştır. Çizelge 10'da öz duyarlık öntest toplam puan ortalamalarının deney ve kontrol grubuna göre farklılık gösterip göstermediği incelendiğinde benzer dağılım gösterdikleri, deney ve kontrolleri arasında anlamlı bir fark olmadığı gözlenmiştir.

Çizelge 10

Deney ve Kontrol Gruplarına Göre Öz Duyarlık Ölçeği Öntest Puanlarının Karşılaştırılması

	Grup						Z	p
	Deney			Kontrol				
	Ort±SS	M(Q1-Q3)	Sıra Ort.	Ort±SS	M(Q1-Q3)	Sıra Ort.		
Öz Duyarlık Öntest	15.67 ±3.55	15.5 (12.5-18.5)	13.04	15.17 ±4.41	15.5 (11-9.5)	11.96		

* $p < .05$

Araştırmanın ikinci amacı olan sanat yapıtlarına dayalı etkinlik eğitim paketine katılan işitme engelli deney ve kontrol grubu katılımcılarının; öz duyarlık düzeyleri öntest, sontest ve izleme puan ortalamaları arasında deney grubu lehine anlamlı bir fark

vardır, sorusu araştırılmıştır. Sonuçlar; Çizelge 11, Çizelge 12 ve Çizelge 13'te verilmiştir.

Çizelge 11'de bireylerin gruplara göre öz duyarlık öntest, sontest ve izleme testi toplam puan ortalamaları arasındaki farklılığın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı araştırılmıştır. Deney ve kontrol gruplarına göre öz duyarlık sontest ve izleme testi puan ortalamaları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<.05$). Deney grubunda olan bireylerin öz duyarlık sontest ve izleme testi puanları kontrol grubundakilere göre anlamlı düzeyde daha yüksek çıkmıştır.

Çizelge 11

Deney ve Kontrol Gruplarına Göre Farklı Zamanlarda Alınan Öz Duyarlık Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması

	Grup						Z	p
	Deney			Kontrol				
	Ort±SS	M(Q1-Q3)	Sıra Ort.	Ort±SS	M(Q1-Q3)	Sıra Ort.		
Öz Duyarlık Öntest	15.67 ±3.55	15.5 (12.5-18.5)	13.04	15.17 ±4.41	15.5 (11-19.5)	11.96	- 0.38	0.71
Öz Duyarlık Sontest	32.67 ±3.23	32.5 (31-35.5)	18.50	15.42 ±4.06	14.5 (12-19.5)	6.50	- 4.17	p<0.001*
Öz Duyarlık İzleme Testi	33.75 ±2.49	33.5 (32-35.5)	18.50	15.67 ±3.82	14.5 (12.5-19.5)	6.50	- 4.17	p<0.001*

*p<.05

Çizelge 11'de çalışmaya dahil edilen bireylerin deney ve kontrol grubu ayrı ayrı olmak üzere, farklı zamanlarda alınan öz duyarlık toplam puanları arasındaki farklılığın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı araştırılmıştır. Buna göre, deney grubundaki bireylerin farklı zamanlarda alınan öz duyarlık toplam puan ortalamaları arasındaki farklılık anlamlı bulunmuştur ($p<.05$). Bu farklılığın öz duyarlık öntest, sontest ve öz duyarlık öntest-izleme testi ikili gruplarından kaynaklandığı görülmüştür. Deney grubundaki bireylerin izleme ve sontestte alınan puan ortalamalarının öntest öz duyarlık puanına göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Çizelge 12

Farklı Zamanlarda Alınan Öz Duyarlık Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması (Deney ve Kontrol Ayır Ayır)

		Ort±SS	M(Q1-Q3)	Sıra Ort.	Ki-Kare	<i>p</i>			
Grup	Deney (n=12)	Öz Duyarlık Öntest	15.67±3.55	15.5(12.5-18.5)	1.00	21.256	<i>p</i> <0.001*		
		Öz Duyarlık Sontest	32.67±3.23	32.5(31-35.5)	2.29				
	Kontrol (n=12)	Öz Duyarlık İzleme Testi	33.75±2.49	33.5(32-35.5)	2.71				
		Öz Duyarlık Öntest	15.17±4.41	15.5(11-19.5)	1.88				
		Öz Duyarlık Sontest	15.42±4.06	14.5(12-19.5)	1.96			1.040	0.60
		Öz Duyarlık İzleme Testi	15.67±3.82	14.5(12.5-19.5)	2.17				

* *p*<.05

Çizelge 12’de, deney ve kontrol grupları ayrı ayrı olmak üzere, öz duyarlık öntest, sontest, öz duyarlılık öntest-izleme testi ve öz duyarlık sontest, izleme testi ikilileri ayrı ayrı karşılaştırılmış ve puan ortalamaları arasındaki farklılığın anlamlı olup olmadığı araştırılmıştır. Buna göre deney grubundaki bireylerin öz duyarlık öntest ve sontest, öz duyarlık öntest-izleme testi ve öz duyarlık sontest-izleme testi ikili karşılaştırmalar sonucunda, ortalamalar arasındaki farklılık anlamlı bulunmuştur (*p*<.05). Öz duyarlık sontest ve izleme test puanlarının önteste göre daha yüksek; izleme testi öz duyarlık puan ortalamaları ise sontest puanına göre anlamlı düzeyde daha yüksek çıkmıştır. Kontrol grubundaki ikili karşılaştırmalara bakıldığında, ortalamalar arasındaki farklılıklar istatistiksel olarak anlamlı bulunamamıştır (*p*>.05).

Çizelge 13

Öz Duyarlık Ölçeğine Ait Farklı Zamanlarda Alınan Öntest, Sontest ve İzleme Testlerinin İkili Olarak Karşılaştırılması (Deney ve Kontrol Ayır Ayır)

		Ort±SS	M(Q1-Q3)	Sıra Ort.	Z	p
Deney (n=12)	Öz Duyarlık Öntest	15.67±3.55	15.5 (12.5-18.5)	0.00	-3.065	0.002*
	Öz Duyarlık Sontest	32.67±3.23	32.5 (31-35.5)	6.50		
	Öz Duyarlık Öntest	15.67±3.55	15.5 (12.5-18.5)	1.00	-3.076	0.002*
	Öz Duyarlık İzleme	33.75±2.49	33.5 (32-35.5)	2.71		
	Öz Duyarlık Sontest	32.67±3.23	32.5 (31-35.5)	2.29	-2.05	0.040*
	Öz Duyarlık İzleme	33.75±2.49	33.5 (32-35.5)	2.71		
Kontrol (n=12)	Öz Duyarlık Öntest	15.17±4.41	15.5 (11-19.5)	2.75	-0.544	0.586
	Öz Duyarlık Sontest	15.42±4.06	14.5 (12-19.5)	3.17		
	Öz Duyarlık Öntest	15.17±4.41	15.5 (11-19.5)	1.88	-1.211	0.226
	Öz Duyarlık İzleme	15.67±3.82	14.5 (12.5-19.5)	2.17		
	Öz Duyarlık Sontest	15.42±4.06	14.5 (12-19.5)	1.96	-1.134	0.257
	Öz Duyarlık İzleme	15.67±3.82	14.5 (12.5-19.5)	2.17		

* $p < .05$

Araştırmanın üçüncü amacı olan sanat yapıtlarına dayalı etkinlik eğitim paketine katılan işitme engelli deney ve kontrol grubu katılımcılarının; aile bireylerinin işitme engelli olması ya da olmaması öz duyarlık öntest, sontest ve izleme testi puan ortalamaları arasında işitme engelli aile bireylerine sahip olan katılımcılar lehine anlamlı bir fark vardır. Sorusu araştırılmıştır. Bulgular aşağıda Çizelge 14’de sunulmuştur.

Çizelge 14’te deney ve kontrol grupları ayrı ayrı değerlendirilmek üzere, ailede başka işitme engelli birey olması açısından, öz duyarlık öntest, sontest ve izleme testi puan ortalamaları karşılaştırılmış, yalnızca deney grubundaki bireylerin öz duyarlık sontest puan ortalamaları arasındaki farklılık anlamlı bulunmuştur ($p < .05$).

Çizelge 14

Aile Engel Durumuna Göre Farklı Zamanlarda Alınan Öz Duyarlık Ölçeği Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması (Deney ve Kontrol Ayır Ayır)

		Aile Engel Durumu						Z	p	
		Var			Yok					
		Ort±SS	M(Q1-Q3)	Sıra Ort.	Ort±SS	M(Q1-Q3)	Sıra Ort.			
Grup	Deney (n=12)	Öz Duyarlılık Öntest	18.6 ±2.51	20 (17-20)	9.40	13.57 ±2.57	14 (11-16)	4.43	-2.38	0.02
		Öz Duyarlılık Sontest	34.4 ±2.41	33 (33-37)	8.70	31.43 ±3.31	31 (28-35)	4.93	-1.80	0.07
		Öz Duyarlılık İzleme Testi	34.8 ±2.59	34 (33-37)	8.00	33 ±2.31	32 (31-35)	5.43	-1.23	0.22
	Kontrol (n=12)	Öz Duyarlılık Öntest	16.57 ±4.28	19 (11-20)	7.36	13.2 ±4.21	12 (11-14)	5.30	-0.99	0.33
		Öz Duyarlılık Sontest	16.71 ±4.07	17 (12-20)	7.43	13.6 ±3.65	12 (12-13)	5.20	-1.07	0.29
		Öz Duyarlılık İzleme Testi	17 ±3.65	17 (13-20)	7.71	13.8 ±3.56	13 (12-13)	4.80	-1.40	0.16

* $p < .05$

Ailesinde işitme engeli bulunan bireylerin sontest ve izleme testi öz duyarlık toplam puan ortalaması, ailesinde işitme engeli olmayanlara göre anlamlı düzeyde daha yüksek çıkmıştır. Diğer karşılaştırmalar incelendiğinde ise ortalamalar arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunamamıştır ($p > .05$).

4.2. Öznel Değerlendirme

Sanat yapıtlarına dayalı etkinlik eğitim paketi ile işitme engelli öğrencilerde öz duyarlık geliştirilmesi araştırması kapsamında sekiz haftalık eğitim paketinin deney grubunda uygulanması süresince araştırmacının ve katılımcıların paylaşımlarına değerlendirmelerine haftalara göre yer verilmiştir.

Çalışma, “sanat yapıtlarına dayalı etkinlik eğitim paketi ile işitme engelli öğrencilerde öz duyarlık geliştirilmesi” olarak belirlenmiştir. Çalışma dokuzuncu,

onuncu ve on birinci sınıf öğrencilerinden oluşmuştur. Haftada bir gün grup çalışması gerçekleştirilmiş, her grup çalışma süresi doksan dakika sürmüştür. Bu çalışma, Altındağ Kemal Yurtbilir Özel Eğitim Meslek Lisesi'nin konferans salonunda yürütülmüştür. Etkinliklerde 20. yüzyıl modern sanat yapıtları kazanımlar doğrultusunda kullanılmıştır. Araştırmacı Türk İşaret Dili'ni kullanarak araştırmaya katılan öğrencilerle iletişim kurmuştur.

Aşağıdaki öznel değerlendirmelerde öğrencilerin ifadeleri katılımcıların söylediği biçimi ile değiştirilmeden yazılmıştır. İfade ve anlatım biçimlerindeki eksiklik veya bozukluk işitme engelli bireylerin Türkçe dil becerilerini kullanmakta yaşadıkları güçlükten kaynaklanmaktadır. Bu nedenle öğrencilerin anlatmak istedikleri duygu ve düşünceleri araştırmacı tarafından anlaşılır bir biçimde parantez içinde açıklanmıştır. Etkinlik uygulamalarından fotoğraflar, öğrencilerin yapmış olduğu çalışmalar ve öğrencilerin öznel değerlendirmeleri çalışma haftalarına göre bir EK F'de, deneysel çalışmada kullanılan görseller ise EK E'de sunulmuştur.

1. Haftaya İlişkin Öznel Değerlendirmeler

Katılımcıların çalışmaya heyecanlı ve merakla geldikleri gözlemlenmiştir. Onlara çalışma süreci, etkinlikler hakkında bilgi verilmiştir. Çalışmada ilk hafta grup çalışma kuralları belirlenmiştir. Katılımcılar kuralları onaylayıp kabul etmişler ancak daha fazla ara verilmesini talep etmişlerdir. Ortak bir kararla çalışmada sürece göre aranım düzenlenebileceği açıklanmıştır. Öntestin uygulanmasında ifadelerin derecelendirilmiş olmasından dolayı örnek açıklama yapılmak zorunda kalınmıştır. Çalışmada ilk grup fotoğrafı çekilmiştir. Fotoğrafta katılımcılar kız ve erkek olarak hem cinsleri ile yan yana durarak poz vermişlerdir.

İlk hafta, yaratıcı drama etkinliklerinde grup etkileşimi ve tanışma amaçlı yapılan oyunlarda çok eğlendikleri gözlemlenmiştir. Kendilerini tanıtırken öncelikle adlarını söylemek yerine onlara ilkokulda diğer öğrenciler tarafından takılan işareti (bu işaret bir davranış, tekrar eden bir hareket, bir yara izi, fiziksel göstergelerdi) söylemeyi tercih etmişlerdir. Yönergeleri anlamakta güçlük yaşamamışlardır. Yönergeler açıklanırken örneklendirilmiştir.

Henri Matisse'e ait "Açık Pencere" ve "Fikret Muallâ"ya ait olan "Orkestra" adlı sanat yapıtları kullanılmıştır. Etkinlik sırasında katılımcılar birinci incelemede "Açık Pencere" adlı yapıtını araştırmışlardır.

Sence eserin adı nedir?

Sence sanatçı yaşlı mı? Genç mi? Nasıl bir hayat yaşamış?

Sence eserlerin duygusu ne?

Sence bu eserler bize ne anlatır? Soruları sorularak tartışma başlatılmıştır.

Katılımcıların çoğunlukla verdikleri cevaplar, sanat yapıtının çok renkli olmasından dolayı genç birinin yaptığını, huzur, keyif için yapılmış, gözlem yapıyor, mutlu olmuş ifadelerini söylemişlerdir. Odalarına asmak istemişlerdir. Kendi odalarının penceresinden çevreyi veya evlerinin içinin nasıl olduğunu yapmalarının istendiği etkinlikte zorlandıkları görülmüştür. Dört öğrenci evin içini çizmiştir. Renkleri kullanma konusunda katılımcıların büyük çoğunluğu karakalemle yapmayı tercih etmişlerdir. İki öğrenci olmasını istediği açık pencereyi çizmiştir. Çalışmaların hemen hemen hepsinde hiç insan çizmemişler, çizen bir katılımcının, teleskop yapmasına rağmen evin içindeki ve dışındaki insanları bir nokta olarak göstermesi, bir diğer katılımcının odanın ortasına mezar çizimi dikkat çekmiştir.

Fikret Mualla'ya ait olan "Orkestra" adlı sanat yapıtı için eğlence, yaşlılar, sokak sanatçısı, üzüntü, mutsuzlar, anı gibi açıklamalar yapmışlardır. Kişisel duygularını düşünerek paylaşmaları ve benzer duygulara sahip olanların bir araya gelmeleri istendiğinde zorlanmışlardır. Çoğunlukla katılımcılar hemcinsleri ile bir araya gelme eğilimi göstermişlerdir. Grup liderinin duyguları hatırlatması ile dağılım farklılaşmıştır. "Rahat, huzur, gözlem, değişim" diyenler bir araya gelerek bu duyguların heykelini yapmışlardır. Heykel çalışmasında kendilerini çok iyi ifade etmişlerdir. "Yaşlı ve ona yardım eden bir grup genci ve gücü" ifade eden heykel yapmışlardır. "Özlem, evim, anı gibi" diyenler bir araya gelerek kendi bedenlerini ve seslerini kullanarak müzik yapmaları istenen diğer grup çok yüksek tonda bacaklarına, göğüslerine elleri ile vururken ayaklarını da yere vurarak sert sesler çıkarmışlardır. Çalışmalarını "ormanda yürüyüş ve büyük yağmur" olarak adlandırmışlardır.

Katılımcıların etkinliklerde yaptıkları kendi pencerelerinden görünen çalışmalarını duvara asarken zıplayarak ve sallanarak yapıştırmalarından ve yüksek sesli alkış ve ellerini havada açarak sağa sola sallamalarından (işitme engelli bireylerde alkışlamak anlamındadır) mutlu oldukları anlaşılmıştır. Çalışmalarının duygusunu katılımcı grubun büyük çoğunluğu "mutlu, heyecanlı, özlem" olarak belirtirken, evlerinin içinini ve hayali bir görünüş çizen öğrenciler "özlem, anı" duygularını ifade etmişlerdir.

Çalışmadan heyecanlı ayrıldıkları gözlemlenmiştir. Çalışmadan ayrılırken gelecek haftaya çok var ifadesini dile getirmişlerdir. Ertesi gün de gelerek çalışmak istediklerini söylemişlerdir.

2. Haftaya İlişkin Öznel Değerlendirmeler

Grup lideri tarafından öğrencilerden gelen fotoğraflardan paylaşmak isteyenler, paylaşımlarda bulunmuşlardır. Anlatmaları istendiğinde “sıkıcı ve yalnız” duygularını kullandıkları görülmüştür. Bu katılımcılar evde konuşacakları kimse olmadığından şikâyet etmişlerdir. Çünkü işaret dilini diğer aile üyelerinin bilmediklerini belirtmişlerdir. Evde işaret dili konuşan öğrenciler diğerlerini “bize gel” diye davet etmişlerdir. Sembol seçen öğrenciler çoğunlukla internetten “kocaman gözlü emojileri ve Amerikan işaret dilindeki “seni seviyorum” işaretini paylaşmışlardır. “*En beğendikleri özellikleri, neleri yapabildikleri, yetenekleri, hoşlandıkları şeyler, kızdıkları şeyleri*” paylaşmakta zorlandıkları gözlemlenmiştir. Genelde erkek katılımcılar başarılı buldukları becerilerini, kızlar ise yapmaktan zevk aldıkları durumları paylaşmışlardır. Kolaylıkla ifade ettikleri durumların “kızgınlık ve öfke” duydukları konuları rahatlıkla gruba anlattıkları görülmüştür. Bu kızgınlık durumlarını “dokunulmak, anlaşılmamak ve yasaklar” olarak ifade etmişlerdir.

Bir sonraki çalışmada “bordo, kırmızı, mavi, turuncu, mor, kahverengi, beyaz, yeşil” renkleri seçmişlerdir. Bu renkleri örneğin “kırmızıya ateş, maviye bulut, mora güzel kız elbisesi, turuncuya güneş, sarıya çiçek, kahverengiye türk kahvesi, beyaza melek” adını vermişlerdir. Beyaza melek, maviye bulut diyen katılımcılar sallanan hareketler, diğer renkleri seçen katılımcılar daha coşkulu ve eğilip doğrulma gibi büyük hareketlerle yürüyüş yapmışlardır. Grup liderinin role girerek renk seçerek yürüş yaparak çalışmaya katılması ile katılımcıların motive olduğu gözlemlenmiştir. Renklere göre yürüme ve liderin onları boyaması ve onlar gibi davranması katılımcıları çok eğlendirmiştir. Beni boya diyerek lidere defalarca gelmişlerdir.

Duyular hakkındaki bilgiye şaşırdıkları konuyla çok ilgilendikleri görülmüştür. Duygu, duyu arasındaki farklar hakkında çok soru sordukları gözlemlenmiştir. Katılımcıların soruları üzerine konu çok örneklendirilmiştir. Kendi özelliklerinde başarılı oldukları beceriler ve özellikleri eşleştirip grup olurken yardım istemişlerdir. Bu, bununla aynı mı, bu gibi mi, sorularını sormuşlardır. Katılımcıların eşleştirme ve becerilerdeki benzerlikleri seçmede zorlandıkları, tartışma yaparak birbirlerine göstererek açıklama yaptıkları gözlemlenmiştir.

İkinci etkinlikte, sanat yapıtlarına uygun hareketleri kolaylıkla tespit edip gruplarını oluşturmuşlardır. Edvard Munch “Çılgılık” yapıtına işaret dili ile “yardım ve bağırma” hareketi yapmışlardır. Fotoğraf anı tekniğini kullandıkları canlandırmada “çılgılık atan bir katılımcı ona uzanan birkaç kişi ve görmezden gelenler” sonra “ona yönelip ilgilenme” olarak sergilemişlerdir.

Vincent van Gogh “Kulağı Sargılı Otoportre” nin yanında duran katılımcılar, “yalnız ve üzgün biri onu izleyenler” ikinci anda “yalnız ve üzgün duran kişiye destek” olarak fotoğraf anını canlandırmışlardır. Jackson Pollock, “Echo” sanat yapıtını seçen katılımcılar “akışkan boya ve hareketler” ile ikinci fotoğraf anını “karışık” olarak canlandırmışlardır.

İkinci etkinlikte kolaj çalışması yapan grup Vincent van Gogh “Kulağı Sargılı Otoportre” sanat yapıtından esinlenmişlerdir. Yünler, ipler, kesik kâğıtlar kullanarak “sesler ve sargılılar” yaparak çalışmalarını kulağın yapısından dolayı melek kanadına benzeterek çalışmalarına “Melekler Duyar” adını vermişlerdir.

İkinci grup, heykel yapmak istemiştir. Edvard Munch “Çılgılık” sanat yapıtından etkilenerek “Çılgılığa Uzanan Yardım Elleri ve Sağır mısınız?” adlı çalışmayı yapmışlardır. Grup önce mavi ve beyaz renklerle halkalar yapmış, bunu yaparken sadece ellerini kullanmışlardır. Buna ses dalgaları dediler. Sonra daha koyu ve sıcak renkler kullanarak “ses dalgası olarak yaptıkları halkaları” çalışma kâğıdının köşelerine doğru çekmişlerdir. Her iki kâğıdı da birleştirip yaptıkları çalışmayı yırtarak boyalı ellerini kâğıttan dışarı çıkarıp çalışmalarını bitirdiklerini ifade etmişlerdir. En son da bir heykel diye salonun kolonunun arkasına saklanıp boyalı ellerini çıkardıkları çalışmayı yapmışlardır.

Üçüncü grup, “akışkan boya ve hareketleri” ile ifade ettikleri fotoğraf anından yola çıkarak elleriyle ve boyayı bardakla boşaltarak çalışmalarını gerçekleştirmişlerdir. İp baskı yapmışlardır. Bütün çalışmalarını ortaklaşa ve birlikte karar vererek yaptıkları ve çok eğlendikleri, çalışmalarını bırakmakta zorlandıkları gözlemlenmiştir.

Süreç değerlendirmesinde, katılımcıların özellikle Vincent van Gogh “Kulağı Sargılı Otoportre”, Edvard Munch “Çılgılık” sanat yapıtlarından etkilendikleri görülmüştür. Çok acıdiklarını, çılgılık atana yardım etmek gerektiğini, hayatın onlar için de çok zor olduğunu anlatmışlardır.

Jackson Pollock “Echo”, sanat yapıtına “kargaşa, karışık” demişlerdir. Bu resim “duyan birinin bizimle konuşması” gibi olduğunu ifade etmişlerdir. Sanat yapıtlarında lekelere, detaylara, geometrik şekillere “dörtgen, daire, iç içe geçmiş halkalar” biçimleri inceledikleri ve odaklandıkları görülmüştür. Benzerlikleri bulmaya çalışmışlardır. Sanat

yapıtlarında daha çok “korku, şaşırma, yalnızlık” duygularına odaklanmışlardır. İşaret dili ile konuşmanın çizgiler gibi olduğunu dört katılımcı ifade etmiştir. Diğer katılımcılar onaylamıştır. İnsanların duygularını en çok gözleri ile anlattığını söylemişlerdir.

3. Haftaya İlişkin Öznel Değerlendirmeler

Katılımcıların bazıları bu haftaki çalışmaya arkadaşlarını da getirdiği görülmüştür. Gelen misafir öğrenciler de etkinliklere katılmak istemişlerdir. Uygun bir şekilde neden katılamayacakları lider tarafından açıklanmıştır. Ancak zor ikna edilmişlerdir. Nedenini anlamakta zorlanmışlardır. İçlerinden yalvaranlar olmuştur. Bu durum beni biraz üzmüştür.

Bir önceki hafta verilen sorumluluk, grup çalışmasından önce paylaşılmıştır. Kendilerine iyi gelen bir kelime, duygu, nesne vb. bulmaları istenmişti. Onlara en iyi gelen iletişim ve görüntülü konuşmak, işitme engelli arkadaşları ile bir arada olmak olduğunu açıklamışlardır. Katılımcıların büyük çoğunluğu “korku, üzülme” duygusunu belirtmiştir. Erkek öğrencilerin çoğunluğu futbol ve internette oyun oynamanın kendilerine çok iyi geldiğini ifade etmişlerdir. Kendilerinin dijital otoportelerinde öğrencilerin çoğu yüzlerini kapadıkları ve sakladıkları fotoğraflar göndermişlerdir.

Film izlerken filmde çok etkilendikleri gözlemlenmiştir. Filmin başkahramanının yaşamına şaşırarak görülmüştür. Hem kör hem işitme engelli olduğu halde üniversiteye nasıl gittiğine inanmakta zorluk çekmişlerdir. Film sıklıkla durdurulup katılımcıların sordukları soruları cevaplanmak zorunda kalınmıştır. Soruların büyük çoğunluğu “nasıl öğrenmiş, nasıl okumuş, kim yardım etmiş, nasıl hayatta kalmış” biçiminde olmuştur. Acıma duygusunun dışında başkahramanın çok çalışkan ve başarılı olmasından etkilenmişlerdir. Öğretmenine “maşallah” (işitme engellilerde takdir etmeye ve imrenme karşılığı olarak da kullanılmaktadır.) diye defalarca söylemişlerdir. Çok güçlü kız, ifadelerini kullanmışlardır. Film analizlerini daha gerçekçi paylaşmışlardır. Grupların paylaşımlarındaki ifadelerde benzerlikler olduğu görülmüştür.

Sürecin paylaşımında, katılımcılar kendileri ile benzerlik kurmuşlardır. Diğer insanların onlar için bir yabancı olduğunu söylemişlerdir. Okul dışında işitme engelli olmayanlarla arkadaşlık yapmanın zorluğunu anlatmışlardır. “Konuşmak var, anlamak zor” (Başka insanlar bizimle konuştuğunda onları anlamak çok zor.). Birbirlerine filmde etkilenerek “acıma, vicdan ve merhamet” duygusunu anlatmışlardır. Önceden izledikleri işaret dili ile yapılmış bir filmle (film yaşlılıkla ilgilidir) benzerlik kurmuşlardır. Bazı katılımcılar annelerine neden duymadıklarını sorduklarını anlatmışlardır. Anne ve babası

işitme engelli olan katılımcılar aileleri ile iyi anlaştıklarını söylemişlerdir. Çocukken bütün anne babaların onların anne babası gibi işitme engelli olduğunu sandıklarını paylaşmışlardır. Katılımcılar bu açıklamaya “şaşkınlık yaşayarak” gülüşmüşlerdir.

Heykel çalışmasında yardıma ihtiyacı olan bir grup üyesini ortalarına alarak ona doğru uzanıp elleri ile kaldırmaya çalıştıkları bir heykel yapmışlardır. Özenli ve şefkatli davranmanın onlar için “vicdan, merhamet ve sevmek” olduğunu söylemişlerdir.

Bir film bizi başkalarını ve kendimizi düşünmek için veya iyi hale getirmek için harekete geçirir mi, sorusuna evet demişlerdir. Grup lideri bir filmin veya bizi duygulandıran bir şeyin bizi nasıl harekete geçirdiğini sormuştur. Filmden etkilenerek “motive, başarı, kendine iyi, güzel davranma” olduğunu açıklamışlardır. Bazı grup üyeleri üniversiteye gitmek istediklerini ifade etmiş ve “Bizde yaparız.” biçiminde açıklamada bulunmuşlardır.

4. Haftaya İlişkin Öznel Değerlendirmeler

Kendi biyografilerinin çekileceği film etkinlik formunda, kimlerin olacağını, konusunu, mesajını, etkilerini sembolik, bir kelime, şekil vb. ile grafiksel gösteriminin paylaşımında formu doldurmada zorluk yaşadıklarını ve yardım aldıklarını açıklamışlardır. Paylaşımlar daha çok kelime semboller üzerine yapılmıştır. Bu semboller çoğunlukla “kahraman emojiler” ve “işaret dilindeki başarı” işareti olmuştur. “Benim Biyografik Film Tasarım Planım” formunu dolduran katılımcılar çoğunluğu “kahramanlık” ile ilgi kişisel film tasarımlarını yapmışlardır. Biyografik film tasarımlarının kahramanları ve yan karakterler genelde arkadaşlarından oluştuğu, birinci derece aile üyelerinin yer almadığı görülmüştür.

Giacomo Balla'nın “Plastic Construction Of Noise And Speed” adlı sanat yapıtı incelemesinde “uçan birilerine, kuşlara” benzetmişlerdir. Hareketin sürekliliği ve devamında çizgileri göstermişlerdir. Yürüyüşlerde bedenlerinin belirli bölümlerini kullanmamaları onları zorlamış, yürüyüş biçimlerini değiştirerek çözüm ürettikleri gözlemlenmiştir. Eller en çok ne işe yarar sorusuna en önemli diyerek “konuşma, anlatma” demişlerdir.

Nazım Hikmet Ran'nın “Makinalaşmak” şiirini anlamaya çalışırken bazı kelimelerin ne anlama geldiği açıklanmıştır. Türk İşaret Diline çevirip arkadaşlarına okumak onları çok heyecanlandırmıştır. Türk İşaret Dili heykel yaptıkları çalışmalarında “lokomotifi” canlandırmışlardır. Çünkü şiiri ve sesleri trene benzetmişlerdir. Çok eğlendiklerini, ses tekrarlarının çok değişik ve güzel olduğunu belirtmişlerdir. Yaptıkları

çalışmada, işaret dilinden hareketle bu hareketlerin tekrarlarından oluşmuştur. Sert ve güçlüklü hareketler yapmışlardır.

İmplantlı resimle birleştirip hayal etmenin zorluğunda şikayet etmişlerdir. Nasıl hayal edeceklerini sormuşlardır. Örneklerle açıklanmıştır. Şiir ve resimdeki duyguyu “güç, kendini sevmek” olarak belirlemişlerdir. “Biyonik, metal, güç, sevmek, yaşam zor” sözcüklerini belirlemişlerdir. Okulda böyle “implantlı” arkadaşlarının olduğunu ve bundan utandıklarını, istemediklerini anlatmışlardır.

Grup Çalışmasında Öğrencilerin Yazdıkları Şiir:

Biyonik metal yaşam zor

Güç güç sevmek güzel

Güç güç

Süreç paylaşımında yaşamın zorluğunu ve “sakat” dediklerini anlatmışlardır. Aileleri ile konuşamamanın zorluğunu çünkü onların “işaret dili” bilmediklerini ve insanların kendi aralarındaki konuşmalarını merak ettiklerini açıklamışlardır.

5. Haftaya İlişkin Öznel Değerlendirmeler

Ayna oyununda başlangıçta katılımcıların ayna olan eşinin ayna olan elini kaybetmemeleri için birlikte, kontrollü davrandıkları birbirlerine yardımcı oldukları gözlemlenmiştir. Kısa bir süre sonra alışmışlar ve hareket alanlarını genişleterek çok eğlendikleri görülmüştür.

Birinci etkinlikte, birinci grup Salvador Dali'nin yapıtı olan “Coşkunun Fenomeni” önünde toplanmışlardır. Grup hemen yüz ve baş hareketleri ile taklit etmeye başlamıştır. Eşleştirmeye çalıştıkları duygu sözcüklerinde zorlanmamışlardır. Ancak soyut olan davranış ifadesi, “incinmek, kırılmak, karamsar olmak” gibi karmaşık bazı duygular araştırmacı tarafından açıklanmıştır. Yeterliliğe dayalı duygular için “üstesinden gelmek, başa çıkmak, kendine güvenli” olmak duygu ifadeleri örneklendirilmiştir. Çalışmada temel olumlu ve olumsuz duyguları “korku, korkusuz, cesur, öfke, sinir, başarılı, kendine güvenen, neşeli, mutlu” bulmada ve eşleştirmede zorlanmadıkları gözlemlenmiştir.

Katılımcıların, sanat yapıtında ister olsun ister olmasın duygu ifadelerini öğrendikten sonra eşleştirmeye çalışırken beden ve yüz ifadeleri ile taklit etikleri görülmüştür. Canlandırmalarda “korkusuz, cesur, öfke” duygu sözcüklerini daha çok erkek katılımcıların seçtiği, davranış göstergelerini canlandırırken büyük hareketlerle yaptıkları; “güven, neşe, mutlu” duygularını daha çok kız katılımcıların seçtiği

görülmüştür. Duyguyu hareketle gösterirken diğer katılımcılardan onay beklemişlerdir. Yoğun bir heyecanla birbirlerini alkışladıkları ve grup olarak yapmaktan keyif aldıkları gözlemlenmiştir.

İkinci grup, Hugh Kretschmer'in "Too Much Ego Will Kill Your Blue Face" sanat yapıtından yola çıkmışlardır. Sanat yapıtının anlamına "ego ve kıskançlık" demişlerdir. Bu anlamlardan yola çıkarak çalışmalarını gerçekleştirmişlerdir. Egoya karşı erkek öğrenciler "diğer insanlar" demiştir. Donuk imge tekniği kullanılarak yumruk atan bir çalışma yapmışlardır. Çalışmanın sonunda fotoğrafları çekildikten sonra yukarı doğru kollarını sallayıp sahnede zıplamışlardır.

Üçüncü etkinlikteki tartışmada tüm katılımcılar "ego" sözcüğüne ve anlamına odaklanmışlardır. Buna daha çok diğer insanlardan gördükleri örnekleri aktarmışlardır. Çalışmada renklerden çok hareketlere odaklandıkları görülmüştür. Renklerdeki gölgelendirmelerde bile hareket vurgusu yapmışlardır. Aynaya sen olsan ne derdin sorusunda hemen hemen katılımcıların tümü engele sahip olmaya dönük "öfke, merak, korku hissi, anlamak zor yaşam" cümle ve duyguları söylemişlerdir. Kendilerini suçlayıcı ve sert davrandıklarını, bunun için öfke duyduklarını söyleyen pek çok katılımcı olmuştur.

Etkinlik sonunda "beni tanımla formunu" doldururken harekete odaklanmış olmalarına rağmen çok hızlı yaparak bitirmişlerdir. Paylaşımlarda iki grubun birbirine, neden öyle yazdınız gibi açıklama yaptırımları ilk defa gerçekleşmiştir. Grup lideri olarak beni sevindirmiş ve şaşırtmıştır.

Dördüncü etkinlikte katılımcılar aynaya bakarak kendileri için seçtikleri "sevgi davranışı ve sözcüğü"nü söylemelerinin istendiği etkinlikte zorlanmışlardır. Kendilerine karşı hem davranış hem de şefkat ve sevgi içeren sözcüğü söylerken birbirlerinden yardım istedikleri gözlemlenmiştir. "Neşeli olmak, kendine sarılmak, kendine güvenmek" sözcüklerini ve davranışlarını tercih etmişlerdir. Çalışmadan coşkulu ve birbirlerini kucaklayarak ayrıldıkları gözlemlenmiştir. Kız ve erkekler cinsiyet ayırmadan salondan çıktıklarında grup olarak ve kendi aralarında kucaklaştıkları, birbirlerinin omzuna yaslananlar olduğu görülmüştür.

Çalışmadan ayrıldıktan sonra bazı katılımcılar "moda giyinmek, kendine bakmak, işitme cihazını sevmek, kendine iyi olmak, sinir olmamak" kavramlarının kendine şefkat göstermek, kendini sevmek olup olmadığını sormuşlardır.

6. Haftaya İlişkin Öznel Değerlendirmeler

İsınma çalışmasında nesnelere dokunarak bulma ve tanıma, dokunma duyusunu kullanma çalışmasında hemen hemen hiç yanılmadan nesnelere ve özellikleri tanımlamışlardır. Tanımlamalarını yaparken “betimlemek, tasvir yerine benzeştim” ifadelerine başvurmuşlardır.

Birinci etkinlikte Jean Dubuffet’in “Don Coucou Bazar” adlı sanat yapıtının çalışma videosunu izlerken sanatçı ile ilgili “zihinsel engelli olup olmadığını, sormuşlardır, “çocuk gibi benzetmesini” yapmışlardır. Çalışma onlarda çok merak uyandırmıştır. Diğer sanat yapıtları ile çokça kıyaslayan sorular sormuşlardır. Sanatçının çalışma biçimi onların ilgi odağı olmuştur. Böyle başka sanatçılar var mı diye merak etmişlerdir. Katılımcılara “Art Brut” sanat yapıtlarından örnekler gösterilmiştir.

İkinci etkinlikte, malzemeler verilir görev dağılımı yapmaları istendiğinde görev dağılımında karar verirken tartışmalar yaşanmıştır. Kız öğrenciler ve iki erkek öğrenci tasarımla ilgilenirken, diğer erkek guruba, kullanacakları malzemeleri kesme görevini vermişlerdir.

Heykel tasarlarırken iki erkek, üç kız katılımcının yönlendirmesi ile Amerikan işaret dilinde “seni seviyorum” işaretinden yola çıkarak kollar kesmişlerdir. Bunu bir kutuya herkesin katılımı ile yapıştırmışlardır. Heykeli hangi meydana koyalım sorusuna “hava alanına” yanıtını vermişler, çünkü oraya yabancılarda gidiyor, demişlerdir. Sizin için bu heykelin mesajı ne olurdu sorusuna “kucaklaşma ve sarılmak” demişlerdir. Herkes içine girip kucaklaşsın ifadesini kullanmışlardır.

Çalışmada bütün katılımcılar yaptıkları heykelin içine girip fotoğraf çekirmişler ve birbirleri ile yarışmışlardır. Giyip okulda dolaşarak diğer arkadaşlarına götürmek istemişlerdir.

7. Haftaya İlişkin Öznel Değerlendirmeler

Gelecek haftaya kadar kendi “işitme cihazlarına arkadaşlarıymış, insanmış gibi” bir mektup, şiir yazmaları veya resim, grafiti, avatar yapmaları istenmiştir. Mektup, grafiti örneği gösterilip açıklanmıştır. Katılımcıların hepsi emoji ve Amerika’da toplu yaşam alanlarında işitme engelliler için kullanılan işaret dili sembollerini getirmişlerdir. Bu emojiler “neşeli, eğlence, sorun yok, her şey yolunda, iyi şans” sembolleri olmuştur. Bir katılımcı işaret dili ile çizilmiş “biri ile konuşmaya çalışan ama kafasında soru işareti olan iki kişinin” karikatürünü katılımcılarla paylaşmıştır. Emojileri çok sevdiğini whatsapp’tan mesajlaşırken kolay olduğunu anlatmışlardır.

Luka Sulic'in, "Thunderstruck ve Highway To Hell" müzik parçasını omuriliklerine dayayarak dinleme çalışmasında müziği hissetmeleri onları çok coşkulanmıştır. Bazılarının korktuğu gözlemlenmiştir. Müziği, "soğuk ve yağmura, rüzgara, sert, çok süratli bir arabaya" benzetmişlerdir. Enstrümanları merak etmişlerdir. Katılımcılardan iki kişi metal müzik işareti yapmıştır. Müziğe uygun yürüme çalışması bu bağlamda gerçekleşmiştir.

Araştırma yapmalarına yönelik birinci etkinlikte, araştırma yaparken grafik bölümü öğretmenlerinden yardım istedikleri gözlemlenmiştir. Andy Warhol "Yeşil Coca Cola Şişeleri" eserini "Shot Marilyns" eserine benzettikleri için getirmişlerdir. "Shot Marilyns" sanat yapıtını çok gördüklerini söylemişlerdir. Nerde gördükleri sorulduğunda kafelerde olduğunu açıklamışlardır. Andy Warhol "reklamcı" demişlerdir. Sanatçının eserlerini çok eğlenceli bulmuşlardır. Tüketim nesnelere konusundaki tartışma başlatıldığında "internet, sevgili ve kavga, alışveriş" çünkü sosyal medyayı çok kullanmalarından dolayı oradaki paylaşımlarından çok yanlış anlamlar olduğunu kavga ve küsmeleri üzerinden arkadaşlık ilişkilerini paylaşmışlardır.

İkinci etkinlikte teneke kutulara ilgi duymamışlardır. Yapmayı istedikleri çalışmada bu sefer ne yapacaklarından önce şişelerin olmasından ve emojilerden esinlenerek yapacakları çalışmaya ad koyarak başlamışlardır. Katılımcıların çok rahatlıkla ortak karar verdikleri gözlemlenmiştir. Yapacakları çalışmaya "uzay gemisi, mesaj gemisi" demişlerdir. Pet şişelerle getirmiş oldukları emojileri kullanmışlar, ayrıca "beni duy, buradayız, mesaj at" ifadelerini yazmışlardır. Şişelerin içine görsel mesajları koyarak uzay gemisi biçimi vermişlerdir. Çalışmadan sonra kendileri ile çok gururlandıkları gözlemlenmiştir.

Üçüncü etkinlik çalışmasında, renkler ve şekiller nasıl anlatır, neyi anlatır, sorularına değinilmiştir. Bir önceki çalışmalar ve tartışmalar anımsatılmıştır. Açıklamalarını yapılandırmakta katılımcılar zorlanmışlardır. İkinci haftada yapılan paylaşımlar, seçimler hatırlatılmıştır. Katılımcılar genelde "renklerle duyguları eşleştirmişlerdir" örneğin; "sarı neşe, kırmızı sinir, yeşil rahat" vb. paylaşımlarda bulunmuşlardır. Nasıl anlatır sorusuna etkinlikte kullanılan sanat yapıtlarını örneklendirmişlerdir. İşitme engelli Amerikalı sanatçı Ann Silver sanat ürünü olan "Deaf Identity Crayons" u incelemeye başladıklarında sanatçının işitme engelli olduğu lider tarafından açıklanmıştır. Sanatçının işitme engelli olması katılımcıların daha fazla dikkatlerini çekmiştir. Sanat yapıtına daha fazla odaklandıkları önceki sanat yapıtlarını

inceleme çalışmalarına göre daha çok konuştukları görülmüştür. Birkaç katılımcı sanatçının adını yazarak ceplerine koydukları gözlemlenmiştir.

Sanatçı ile kendileri arasında yakınlık kurdukları görülmüştür. “Privy Deaf Identity Colors” adlı kişisel çalışmalarını yaparken iki katılımcı dışında katılımcıların çoğu canlı renkleri seçerek “başarı, neşe, güven, sevmek, gülmek, güç, cesur” duygu sözcüklerini yazarak çalışmalarını bitirmişlerdir. Diğer iki katılımcı “siyah, kahverengi ve kırmızı” renkleri kullanarak duygularını yazmışlardır. Yazdıkları duygu sözcüklerinin üzerini karalayarak çalışmalarını bitirmişlerdir. Bu durum diğer katılımcıların onlara sorular sormasına sebep olmuştur. Bunun üzerine karalamalarını durdurup neşeli renkler dedikleri “sarı, beyaz, turuncu” renkleri ekledikleri gözlemlenmiştir. Yaptıkları çalışmalar duvara asılmıştır. Salondan ayrılırken, yaptıkları çalışmaların önünden geçerken ellerini yukarı kaldırıp ve açıp sallayarak (işitme engelli alkışı) yaparak ayrılmışlardır.

8. Haftaya İlişkin Öznel Değerlendirmeler

Gelecek haftaya kadar kendi kişisel eşyalarını fotoğraflamaları, cep telefonlarında ki “foto boomerang” uygulamasını kullanarak çektikleri fotoğrafları bir görüntü dizisine veya videoya dönüştürerek yapmaları istenmiştir. Yaptıkları çalışmalarını paylaşan katılımcılar “işaret dili ile her şey yolunda, tamam, gülümseme ve dil çıkarma” görüntülerini yaparak paylaşmışlardır.

Katılımcılar, şans yolu ile belirledikleri “duygu” sözcüklerine göre yürüyüşlerinde, beşinci haftaya benzer bir çalışma gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada beşinci oturum kadar açıklamaya ihtiyaç duymadıkları görülmüştür. Katılımcılar kolaylıkla role girmişlerdir ve çok eğlenceli, öğretici olduğu gözlemlenmiştir.

Birinci etkinlik çalışmasında katılımcılar çember ortasına konan kişisel eşyalardan tanıdıkları “masa tenisinde ve güreşte Avrupa şampiyonu” olan arkadaşlarının eşyasına (madalya, takım tişörtü, gazete haberi, kupa vb.) daha çok ilgilenmiş ve onu seçmişlerdir. Bu başarı öyküsü onların kişisel eşyaları çok dikkatle, iyice dokunarak incelemelerini doğurmuştur. Bazı katılımcılar o kişi ile ilgili anılarını anlatmıştır.

Bir kişinin eşyalarından kim olduğuna dair bilgi toplama, bir kişinin eşyalarından onu görmesek bile bilgi öğrenebilir miyiz, sorusu yöneltilecek kişisel eşyalara sahip kişinin özellikleri üzerine lider katılımcıların biraz önce paylaştıkları anıları hatırlatmıştır. Konuşmalarda daha çok o kişinin başarı öyküsü öne çıkmıştır. Katılımcıların ifadelerinde kişisel eşyadan yolla çıkarak yaptıkları betimlemelerin gerçekçi olduğu gözlemlenmiştir.

Bir sonraki çalışmada birinci gruba Marcel Duchamp'ın "Bicycle Wheel" sanat yapıtının, ikinci gruba Joseph Kosuth'un "Bir ve Üç Sandalye" sanat yapıtının çıktıları verilerek tartışma başlatılmıştır. Sanatçıları sanat yapıtlarını ifade ederken "hayal kurarak" konuşmaya başlamışlardır. Oysaki daha önceki çalışmalarda en çok yakındıkları "hayal kurmanın zorluğu" olmuştu. Sanat yapıtları hakkındaki tartışmalarında öne çıkan ifadeler "fakirlik, yaşlı, fakirliği anlatmış, engelli, yalnız, hiçbir, saçma, farklı" olmuştur. Hazırladıkları oda için "salondaki masanın üzerine kırık bir sandalye koydular, üzerine bir tişört koydular ve etrafına boş kağıtlar koydular" çalışmayı sonlandırdılar. Yaşamı için "zavallı" demişlerdir. Duygularını rahatlıkla ifade ettikleri gözlemlenmiştir. Katılımcılar bir insana yaşamına göre davranmanın "kötü, zavallı, acıklı" olduğunu ifade etmişlerdir. "Bicycle Wheel"i yapan sanatçının ortopedik engelli olup olmadığını sormuşlardır. Engelini "başkalarına duyurmak için" mi bu eseri yapıp, yapmadığını tartışmışlardır.

Ahmet Öktem'in "Koridor 1-2-3-4" sanat yapıtını internetten izledikten sonra tartışmada, sanat yapıtının adı nedir, sorusuna çoğunluk kararı ile "ev, salon, koridor, sokak, labirent" demişlerdir. Bu sanat yapıtının duygusunu "dostluk konuşma, dost, güven" olarak belirtmişlerdir. Bu sanat yapıtı bize ne anlatır, sorusuna "konuşmak dostluk, anlamak kimseyi" (dostlarla konuşmak, paylaşmak, insanları diğerlerini anlamak) olarak cevaplamışlardır.

Katılımcılar birlikte "dostluk konuşma, dost, güven, dedikodu yapmamak" (dedikodu ve başkası hakkında konuşmak aralarındaki ilişkide en çok sorun olarak gördükleri durum) konulu koridorlar oluşturmuşlardır. Koridorların başına ne olduğunu yazmışlardır. İki katılımcının koridor girişinde "samimi olarak sohbet ettiği, iki kişinin birbirlerine sarılarak gezdiği", diğer bir grup katılımcının neşe içinde sohbet ederek koridorları gezip birbirlerine anlatıp çalışmalarını inceledikleri gözlemlenmiştir. "Dedikodu" (dedikodu işitme engellilerin sosyal ilişkilerindeki iletişimlerinde en çok çatışma konularından biridir) olarak adlandırdıkları koridoru kimsenin dolaşmadığı gözlemlenmiştir. Çalışmadan katılımcıların çok keyif aldıkları görülmüştür.

Üçüncü etkinlikte bütün katılımcıların birbirlerine olumlu duygular söylemeleri istendiğinde coşkulu katılımları olduğu gözlemlenmiştir. Katılımcıların, paylaşımda buldukları duygular "dost, yardım sever, eğlenceli, vicdanlı, şefkatli, başarılı, akıllı, güler yüzlü, hep mutlu" pozitif duygular açığa çıkmıştır.

Katılımcılarla son grup fotoğrafında üst sınıflar, diğer alt sınıflardaki katılımcıları ve özellikle kızları grubun ortasına aldıkları “onlara kol kanat verdikleri” bir poz vermişlerdir. Çalışmayı büyük coşku ve biraz hüznle “ne zaman bir daha çalışırız” diyerek, birbirleriyle ve araştırmacı ile kucaklaşarak çalışmayı bitirmişlerdir.

BÖLÜM 5

TARTIŞMA VE YORUM

Bu araştırmada, işitme engelli öğrencilerde sanat yapıtlarına dayalı etkinlik eğitim paketinin öz duyarlıklarının geliştirilmesi üzerindeki etkisi incelenmiştir. Araştırmanın bu bölümünde deney ve kontrol gruplarında yer alan deneklerin öz duyarlılık; öntest, son-test ve izleme testi puanlarına uygulanan istatistiksel analizlerden elde edilen bulgular, araştırmanın temeli ve amaçları doğrultusunda tartışılmıştır. Bu bulgulara ilişkin yorumlar sunulmuştur. Aşağıda araştırmanın bağımlı değişkeni olan öz duyarlılığa yönelik bulguların tartışma ve yorumları amaçları doğrultusunda alt başlıklar şeklinde verilmiştir.

Araştırmanın birinci amacı; öz duyarlılık düzeyleri, deney ve kontrol grupları öntest puan ortalamaları arasındaki farklılığın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı araştırılmıştır. Deney ve kontrol gruplarına göre öz duyarlılık, öntest puan ortalamaları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Bu sonuca göre araştırmanın birinci amacı doğrulanmıştır.

Araştırmanın ikinci amacı grup içi öz duyarlılık düzeyleri, öntest, son-test ve izleme puan ortalamaları arasında deney grubu lehine anlamlı bir fark vardır araştırma sorusu araştırılmıştır. Buna göre, deney grubundaki bireylerin farklı zamanlarda alınan öz duyarlılık toplam puan ortalamaları arasındaki farklılık anlamlı bulunmuştur. Bu farklılığın öz duyarlılık öntest-son-test ve öz duyarlılık son-test-izleme testi ikili gruplarından kaynaklandığı görülmüştür. Deney grubundaki bireylerin izleme ve son-testten alınan puan ortalamalarının öntest öz duyarlılık puanına göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu ayrıca izleme testi öz duyarlılık puan ortalamalarının ise son-test puanına göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Kontrol grubunda ise ortalamalar arasındaki farklılıklar istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır.

Gruplar arası istatistiksel analizler sonucunda, deney ve kontrol grupları ayrı ayrı olmak üzere, puan ortalamaları arasındaki farklılığın anlamlı olup olmadığı araştırılmıştır. Buna göre deney grubundaki bireylerin öz duyarlılık öntest-son-test, öz duyarlılık öntest-izleme ve öz duyarlılık son-test ve izleme testi ikili karşılaştırmaları

sonucunda, ortalamalar arasındaki farklılık anlamlı bulunmuştur. Öz duyarlık son test ve izleme test puanlarının önteste göre daha yüksek olduğu, izleme testi öz duyarlık puan ortalamalarının ise son test puanına göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Alan yazın incelendiğinde, bir sanat yapıtı hakkında konuşmak ve kendini ifade etmek iyileştirici sürecin doğasında olan yaklaşımı yansıtır (Elinor, 1992). Duygusal derinlikten gelen tüm sanatlar, kendi kendine keşif ve iç görü süreci sağlamaktadır (Rogers, 2001). Sanat yapma, gizlenmiş bakış açılarını birleşik bir bütün haline getirerek, benliğin gizli yönlerini ortaya çıkarabilir (Kahn, 1999). Sanat bireylerin kendileriyle tamamen temas geçmelerine yardımcı olmak için birincil araçlardır (Gladding, 1998). Alan yazında sanat çalışmalarına katılmanın ve sanat yapıtı üzerine konuşmanın ifade edilemeyen duygu ve düşüncelerin ifade edilmesine bireyin içgörü kazanmasını desteklediğini göstermektedir.

İnsanlık tarihinin başından beri, çeşitli şekillerde kendini ifade etmenin bir yolu olarak sanat kullanılmıştır. Birçok araştırmacı ve eğitimci, duyguların öğrenmedeki önemini benimsemektedir (Goleman, 1995; Pessoa, 2008; Rettig ve Rettig, 1999). İşitme engelli bireyleri konu alan araştırmalarda, işiten bireylere benzer şekilde genelde öfke, inkar, izolasyon, sosyal çekilme, yorgunluk ve depresyon bildirilmektedir (Hearingview, 2017).

İnsanlar sanat formlarını psikolojik ve fiziksel acıların iyileştirilmesinde bir araç olarak kullanmışlardır. Bir duyu kaybı travmatik bir süreçtir. Sanat etkinlik çalışmaları duyu ve sezgilerle algılandıklarından bilinçaltına inerek bireye duygusal sağlık sağlar. İşitme engelli bireylerin zor yaşam zorlukları düşünüldüğünde öz duyarlı davranışlar geliştirmeleri ile kişisel bütünlüklerini korurlar. Sanat etkinlik çalışmalarında kullanılan teknikler ve etkinlikler, boyama, çizim, drama, dans işitme engelli bireylerin öz acıma ve bireysel bütünlüklerine bir yol gösterir. Tüm sanat tür ve etkinlikleri iç derinliklerden geldiği için iç görü sağlayarak başkaları ile bağlantılarını güçlendirir. Sanatsal deneyimler öz duyarlık gelişmesinde duygusal destek sağlar. Sanat etkinliklerinin doğasında olan eğlenceli yanı yaşamın zorluklarına olumlu bakış geliştirerek acı ve hayal kırıklıklarını azaltır. Kendine duyarlılık ve sevgi duymak, kişinin kendisine karşı olumsuz davranışlardan kaçınmayı sağlar. Bu yüzden işitme engelli bireye daha geniş bir zihinsel alan tanımlayarak ve kendisine karşı nazik davranışları genişletir.

Dünyada ve ülkemizde alan yazında özel gereksinimli bireylerin sanat eğitimi ve sanat atölye çalışmalarına katılımlarında, fiziksel, sosyal ve psikolojik yararlar sağladıkları

araştırma sonuçları ile desteklenmektedir. Görsel sanatlar uygulamalarının özel gereksinimli bireylerin eğitimsel, psikolojik, sosyal gelişimlerine katkılarının araştırıldığı çalışmalarda: ince kasları geliştirdiği, bireyi rehabilite ettiği, arkadaş çevresinde olumlu kabul sağladığı; iletişim, kişisel ve sosyal alanlarda yaşam becerilerinin edinimine katkıları olduğu tespit edilmiştir (Engin, 2005; Geçen, 2015; Salderay, 2008). Görsel sanatlarla müdahalenin farklı ve karmaşık ihtiyaçlara sahip gençlerde psikolojik esnekliği artırdığı, aidiyet duygusunu ve zor duygularla baş etme becerilerinde gelişim gösterdiği sonuçlarına ulaşılmıştır (Macpherson ve diğerleri, 2015). Sanat yapıtlarının engelli öğrencilerin eğitimi üzerindeki etkisinin araştırıldığı başka bir çalışmada, sanat etkinliğine fiziksel katılım ile sosyal, bilişsel ve sanatsal gelişme arasındaki ilişkinin olumlu olduğu, olumlu kişisel gelişim sağlandığı ifade edilmektedir (Mason ve diğerleri, 2008).

Sanat ve sanat yapıtları üzerine konuşmak ve tartışmak duyguları ifade etmek, bireyin kendine bakışı için ön koşul ifadeler geliştirmesine yardımcı olmaktadır. Sanat yapıtları üzerine konuşmak başkaları ile ilişki geliştirir, kişisel farkındalık süreçlerini işletir. Sanat çalışmalarında şekil ve formların kullanılması bireyin kendini ifade etme biçimini görünür kılar. Sanat etkinlikleri ile kişisel yaşam deneyimlerini birleştirerek öz duyarlılığını geliştirir. Sanat çalışmalarında ki süreç içsel eyleme geçmeyi tetikler çünkü, bireye deneme alanı sunarak kendini onayı kolaylaştırır.

Sanat etkinliği içinde birey iyileştirici ve kendini onarıcı kaynakları deneyimleyerek güç kazanır. Sosyal dışlanmışlık ve yalnızlığa karşı mücadele için motive olur. İşitme engelli birey sessel uyarıcı eksikliği nedeni ile kendine dönük yaşar. Bu içe dönme davranışı kendine ve başkalarına yabancılaşma duygusunu pekiştirir, bireyler arası etkileşimden uzaklaşmaya neden olur. Zorluklarla karşılaştığında kendisini “öteki” olarak görmesinden dolayı öz değersizlik duygusu yaşar. Sanat çalışmalarına katılmak bu olumsuz duygularla baş etme becerilerini geliştirir. Baş etme becerileri gelişen işitme engelli birey mutlu ve eğlenceli bir yaşam alanını açarak öz duyarlığın motivasyonel etkisini kullanır. Böylece kendisine olumlu dokunur. Bir sanat yapıtındaki bir başkasının acısı (Örneğin, Van Gogh’un Kulağı Sarılı Otoportre’sinde deney grubunda ki katılımcıların yaptıkları paylaşım ve çalışmalarda olduğu gibi) kişiyi ona yardım etmeye zorlar. Başkasına yardım etme sürecinde içsel çatışmalarını azaltarak, zor yaşam deneyimleri karşısında dengeli ve dikkatli yanıt vermeyi öğrenir. Kendi içine yönelik öz duyarlığı gelişir.

Sanat atölye çalışmalarının etkilerinin araştırıldığı çalışmada, sanat çalışmalarının bireylerin zihinleri ve bedenleri arasındaki bağlılığı teşvik ederek, süreçte yeni bir benlik hissi kurmalarına yardımcı olduğu, somutluk kazandırdığı, çalışmaya katılan bireylerde iç görüye neden olduğu açıklanmaktadır (Resnick, Warmoth ve Serlin, 2001).

Araştırmaya katılan katılımcıların haftalık etkinlik çalışması sonunda yazmış oldukları öznel değerlendirmelerde, yaptıkları çalışmalarında, öz duyarlık farkındalıkları görülmektedir. Öğrencilerin etkinlik sonundaki öznel değerlendirmesi, katılımcıların kendi ifadeleri ve Türkçeyi kullanma becerileri değiştirilmeden verilmiştir. Parantez içinde ise araştırmacı tarafından katılımcıların söylemek istedikleri paylaşımları Türkçeye uygun olarak düzeltilerek verilmiştir.

Öznel değerlendirmeler incelendiğinde deney grubunda ki öğrencilerin paylaşımlarından öz duyarlıklarının ve farkındalıklarının arttığı paylaşımlarında ortaya çıkmaktadır. Ayrıca bu paylaşımlar öz duyarlık bileşenlerini de içermektedir. Örneğin: *Arkadaşlar tanıdım. İnsan var benim gibi herkes. Tartışma var biz. Merhamet öğrendi. Katılımcının Duygusu ise; mutlu, heyecan, gülmek ve neşe, vicdan öğrendim. Bir günüm güzel geçti.* (Arkadaşlarım benim gibi, benimle aynı fiziksel, duygusal durumda insanlar olduğunu öğrendim ve tanıdım. Benim gibi olan başka bireylerde var, ben herkes gibiyim. Biz tartışma ve konuşmalar yaptık. Merhamet ne olduğunu öğrendim. Katılımcının Duygusu ise; mutluyum, heyecanlıyım, eğlenceli ve neşeliyim.) olarak ifade etmiştir. Bir erkek öğrenci; “.”(Vicdanın ne olduğunu öğrendim.) demiştir.

Öz duyarlık, insanın, kendi deneyimlerini evrensel insani deneyimler ışığında görmesine; yetersizliklerin ve acının insani bir durum olduğunu kabullenmesine; kendisine karşı daha az yargılayıcı ve başkalarıyla eşit ve bağlantılı olduğunu fark ettiğinde gelişim gösterebilmektedir (Brown, 1999).

Yedinci hafta bir kız öğrenci; *“Farklı renkler kullanmak güzel, kötü kendi duygum öğrenmek, iyi duygu öğrendim. Duygusunu, heyecanlı, başarılı.”*(Farklı renklerin nasıl kullanıldığını, ne anlattığını bilmek kullanmak güzel bir duygu, kendimle ilgili duygularımda olumsuz yanlarını öğrendim. Olumsuz duygumun yerine olumlu duyguyu kullanmayı öğrendim. Duygusunu, heyecanlı, başarılı.) olarak belirtmiştir. Sekizinci hafta, bir kız öğrencinin paylaşımı; *“Duygular öğrendim. İyi kemeler söyledi. Dokunmak iyi. Arkadaşlarla mutlu olmayı sevdi.”* (Duyguları öğrendim. Olumlu ifadeleri kendime söyledim ve kullandım. Birbirimize sarılmak, dokunmak bana iyi duygular yaşattı. Arkadaşlarımla birlikte olmak beni mutlu etti. Mutlu olabildim ve mutlu olmayı sevdim.). Bir erkek öğrenci, *“Duyu öğrettim, duygusal güzel kelime söyledi kendim. Duygular çok*

güzel oldu. Grup arkadaşlarım dostlu oldu. Sevindim. Yalnız olmadım.” (Duyuları öğrendim, farkına vardım, kendime olumlu duygu kelimeleri söyledim, bu kelimeleri kullandım. Duygularımı öğrenmek çok güzel oldu. Grup arkadaşlarımla dostluk kurdum. Sevindim. Yalnız olmadığımı fark ettim.) görüşlerini yazmışlardır.

Benzer bir şekilde, kendine duyarlılık ve sevgi duymak, kişiye yapışmış kötü davranışlardan kaçınmayı, ister acı ister zorlayıcı bir durum olsun duyarlık gereken adımları atmasında motive edici olmaktadır (Goldstein ve Kornfield, 1987). Özetle, kişisel başarısızlık ve acı deneyimleriyle karşılaşıldığında, deney grubunda ki katılımcıların kendine karşı merhamet; kendini anlaması ve tanınması; yalnız olmadığı benzer acıların ortak insanlığın bir deneyimi olduğunu; bireyin acı veren duygu ve düşünceleriyle dengeli bir bilinçte ifade ettikleri deney grubunda ki paylaşımlarda görülmektedir. Bu açıdan yapılan uygulamanın sanat yapıtlarına dayalı etkinlik paketinin işitme engelli bireylerde öz duyarlılığı gelişiminde anlamlı bir artışa yol açtığı görülmüştür.

Çalışmaya katılan katılımcılar, sanat yapıtlarını kullanarak duyu ve duyguların yeni seslerini ve dokunuşlarını araştırmışlardır. İşaret dili ile denkleştirip somutlayıp sanat yapıtlarını kavramsallaştırmışlardır. Etkinliklerle yapılan sanat çalışmaları ile tecrübelerini birbirleri ile paylaştıkları, seçilen sanat yapıtı ile duyguları ile kucaklaştıkları katılımcıların paylaşımlarında görülmektedir. Sanat yapıtlarını kullanarak kendilerini araştırmışlardır.

Etkinlik kazanımları doğrultusunda seçilmiş olan sanat yapıtları üzerine tartışmak, sanat yapma çalışmalarında bulunmak, işitme engelli öğrencilerin duygulara ilişkin farkındalık sağlama, aidiyet, engelini kabul etme, yalnız olmadığı duygusu, olumsuz kişisel duygular yerine daha sağlıklı ve işlevsel düşünce, duyguları geliştirmeleri ile deney grubundaki deneklerin “öz duyarlılık” düzeylerini artırdığı görülmektedir.

Alan yazın incelendiğinde sanat yapıtları ve sanat etkinlikleri kullanılarak bu sanat çalışmalarının öz duyarlılık üzerindeki etkisinin incelendiği bir çalışmaya erişim sağlanamamıştır. Bununla birlikte araştırmaya katılan deney grubundaki deneklerin çalışma sonunda öz duyarlılık düzeylerinin gelişmesi, sanatın bireylerin duygu ve düşüncelerini ifade etmede etkili bir yol olmasıyla ve sanatın kapsayıcı olan felsefesi ile açıklanabilir.

İyilik halinin boyutlarının, benlik saygısının, fiziksel belirtilerin, sanat benlik kavramı ve cinsiyet ile ilişkisinin saptamak için yapılan çalışmada sanat etkinlikleri kullanılmıştır. Deney grubundaki katılımcıların iyilik hali toplam puanlarının sontest ve

birinci izleme ölçümlerinde kontrol grubu üyelerine nazaran anlamlı bir şekilde arttırdığı sonuçlarına ulaşmıştır (Oğuz, 2006).

Sanat etkinliklerine katılmak bireyin duygu, düşüncelerinin farkına varmasını ve kendini kabul, aidiyet, yalnız olmadığı hissi, sanat yapıtı üzerinden kendisini araştırmasını kolaylaştırdığı katılımcıların öznel değerlendirmelerine ifadesini bulmaktadır. Örneğin, işitme engelli birey kendine karşı negatif davranışlarında sanat etkinlikleri ve sanat yapıtı yolu ile yüzleştiğinde kendine, “*Ben kendime karşı nasıl davranıyorum? Kendimde nelere kızıyor? Neleri kabul, rettediyorum? Pozitif duygu olarak kendime neler söylerim? Benim yaşadığım acı başkalarında da var?*” sorularını sorabilmektedir. Eğer bu sorulara verdiği yanıtlar öz duyarlılığı olumsuz yönde etkiliyorsa kendine şefkatle, negatif olmayan davranışlarla yaklaşmayı öğrenebilmektedir.

Öz duyarlık ilkesel olarak kendine acıma, aşırı eleştirme, kendine zarar veren ve kınamasına yol açan düşünce ve davranışlardan uzaklaşmasının pozitif etkilerine odaklanmaktadır. Sanat ve sanat etkinlikleri yaratma süreci ve yapıp etmelerle, deneyimlerle bireyin kendini keşfine odaklanmaktadır. Öz duyarlık felsefesi de bireyin duygusal sağlığını geliştirmesini, kendini kabulle duyguların değişmesini sağlayacağına vurgu yapmaktadır. Bu bağlamda deney grubundaki katılımcıların etkinlik sonundaki değerlendirmelerinde de kendisine yönelik öz duyarlı davranış ifadeleri ortaya çıkmaktadır. Yedinci hafta yapılan “*Problemleri Çözmede Duyguların Reklamı*” başlıklı çalışmada katılımcılarda R. “*Ne öğrendin sorusuna; kötü kendi duygu öğrenmek, iyi duygu öğren olarak belirtirken; duygusuna ise, merak, stres, heyecan olarak yazmıştır.*”(Ne öğendin sorusuna; kendime karşı duygumun ne olduğunu öğrenmek beni kötü hissettirdi. Kendime karşı olumlu, iyi duyguyu kullanmak kendimi iyi hissettirdi cümleleri ile ifade etmiştir. Duygusunu ise, merak, stresliyim, heyecanlıyım olarak belirtmiştir.) Ayrıca yaptığı “*Priviy Deaf Identity Colors*” çalışmasında “*çalışmasını önce çok renkli çizmiş ardından renklerin üstünü siyah pastel boya ile karaladığı*” bir çalışma yapmıştır.

Sanatçı iç dünyasını, düşünce ve çatışmalarını kendine özgü bir dil ile anlatabilmek için sanat yapıtlarını nasıl kullanabiliyorsa alılmayıcı da sanatçı ve sanat yapıtı ile aynı yolda yürüyebilmektedir. Sanatla birey duygularını dışavurum yoluyla somutlaştırırken iletişim için bir araç olarak kullanılabilir. Sanat etkinliklerinde bulunan birey yalnız olmadığını, “o” duyguları ve “*acımasız soruları*” sadece kendinin

sormadığını öğrendiğinde kendine ve yaşama karşı güvenle ve umutla bakabileceğini ayırt etmesi ile öz duyarlılığını geliştirebilmektedir.

Yapılan bir araştırmada nesnelleştirilmiş vücut bilinci konusunda da öz nesneleştirme ve kendini incitici organ ile konuşmanın, öz duyarlılığın gelişimine katkı sağladığı sonucuna ulaşmıştır (Webb ve diğerleri, 2016). Sekizinci hafta katılımcılardan “kendi kişisel eşyalarını fotoğraflamaları” ve bir görüntü dizisine dönüştürmeleri istenmiştir. Katılımcıların büyük çoğunluğu “işaret dili ile her şey yolunda” vb. cümleleri ve görüntüleri paylaşmışlardır. Deney grubuna katılan katılımcıların paylaşımı da bu araştırma sonucunu destekler niteliktedir.

Öz duyarlık bireyin kendine yönelik olumlu ve sevecen tutumlar geliştirmesini, acı dolu yaşantıların tüm insanlık için genel geçer durumlar olduğunun farkına varmasını önemsemektedir. Sanat ifade aracı olarak temelde bu öğretilerle bütünleşmektedir. Yukarıda ki açıklamalar dikkate alındığında, kendinin farkında olma, kendine karşı eleştirel bakış açısı yerine çözüm üretme ve olumlu duyguları ayırt etme işitme engelli öğrencilerde, deney grubunda bulunan katılımcıları öz duyarlık düzeylerindeki artışı ve sürekliliği, doğal olarak karşılanabilir. Georges Braque “*Sanat, yaranın ışığa dönüşmüş halidir.*” derken, sanatın iyileştirici yönüne dikkat çekmektedir.

Deney grubundaki katılımcıların öz duyarlık düzeylerini artırdığı, bu artışın kalıcı olduğu, bu sonucun deneysel uygulamanın etkisinden kaynaklandığı ve öz duyarlıkla ilişkili ikinci araştırma amacının doğrulandığı görülmektedir. Sanat yapıtlarına dayalı etkinlik eğitim paketi deney grubundaki işitme engelli katılımcıların öz duyarlık düzeylerini artırdığı, bu artışın kalıcı olduğu, bu sonucun deneysel uygulamanın etkisinden kaynaklandığı, öz duyarlıkları ile ilişkili araştırmanın amaçlarının doğrulandığı tespit edilmiştir. Bir başka deyişle sanat yapıtlarına dayalı etkinliklerle çalışmanın, deney grubundaki işitme engelli öğrencilerin öz duyarlık düzeyini artırdığı, araştırmada çeşitli sanat etkinliklerine katılımının ve tartışmanın öğrencilerde iç görü kazandırdığı bunun öz duyarlılığı geliştirmde etkili bir yaklaşım olduğu görülmüştür.

Araştırmanın üçüncü amacı, ailede işitme engelli başka bireylerin olması, ailede işitme engelli olamayan deneklere göre öz duyarlık gelişimi arasında anlamlı bir fark vardır olarak belirlenmiştir. Bu amaç doğrultusunda aşağıda ulaşılan sonuçlar yorumlanmıştır.

Deney ve kontrol grupları ayrı ayrı değerlendirilmek üzere, aile engel durumu bakımından öz duyarlık öntest, sontest ve izleme test puan ortalamaları karşılaştırılmış, yalnızca deney grubundaki bireylerin öz duyarlık öntest puan ortalamaları arasındaki

farklılık anlamlı bulunmuştur. Ailesinde engel bulunan bireylerin sontest öz duyarlık toplam puan ortalaması, ailesinde engel olmayanlara göre anlamlı düzeyde daha yüksek çıkmıştır. Normal etkileşimler, işitme kaybı olan bireyler için çok dikkat gerektirir. Etkili bir şekilde iletişim kurabilmek için büyük miktarda enerji gerekir. Davranışsal problemlerin görülme sıklığı, işitme engelli veya işitme zorluğu çeken bireylerle ilgili alan yazında sıklıkla belirtilmiştir.

İşitme engellilerin sosyal etkileşimleri incelendiğinde, sosyal beceri düzeylerinin düşük olduğu ve çevreleriyle yeterince iletişim kuramadıkları ve bu nedenle uyum ve davranış sorunları gösterdikleri belirtilmektedir (Antia ve diğerleri, 1993). Ülkemizde işitme kaybı ve derecesi pek dikkate alınmadan işitme engellilerin eğitiminde 2006 yılına kadar işaret dili kullanılmamakta “*doğal, işitsel, sözel yöntem*” uygulamalarına ağırlık verilmiştir. Ailede işitme engelli yoksa bu durum ailelerin çocuklarının işaret dilini kullanmamaları konusunda çocuklar üzerinde baskıya neden olabilmektedir. Son yıllarda hem okullarda hem de kitle iletişim araçlarında “Türk İşaret Dili” kullanılmasının yaygınlaştığı görülmektedir.

İletişim ailede başlayıp devam etmektedir. Çocuğun alıcı ve ifade edici dil becerilerinin gelişimi annesinin ona ilgisine ve emzirmesine karşılık vermesi ile gelişmeye başlamaktadır. Bireysel varlığının bilincine başkalarıyla kurduğu iletişimle varmaktadır (Zıllıoğlu, 1993). Bu toplumsal ve kişisel etkileşimde ailede işitme engelli bireylerin olması, bireyin gelişiminde iletişim kanallarını açmakta ve geliştirmektedir. Böylelikle işitme engelli birey ilk toplumsallaşma sürecinde yalnız olmadığını bilmekte, onu anlayan ve psikolojik ihtiyaçlarını karşılayan bir topluluk içinde büyüüp gelişmektedir. Duyu, duyum ve duygularını paylaşma fırsatını bulmaktadır. En önemlisi yalnız değildir. Çoğu ergenin karşılaştığı yoğun baskılara dili kullanama ve kendini ifade etmede artan zorluk da eklenince doğru akran grubuna uyum sağlama, beden imajı, göz önüne alındığında bu değerlendirmeler çoğunlukla olumsuzdur (Harter, 1990; Rosenberg, 1979).

Hem bu güçlükler hem de bir engele türüne sahip olmak, travmatik yaşantılara neden olmaktadır. Travmatik yaşantı ve deneyimlerin çoğunluğu birey üzerinde bilişsel bir izden daha çok, duyuşsal bir iz bırakmaktadır (Malchiodi, 2001). Elde edilen veriler sonucunda, ailede işitme engelli olması deney grubundaki öğrencilerin kendilerini iletişim olanaklarından yoksun olmamaları ve yalnız olmadıkları, buldukları sosyal grup (işitme engelli alt kültüründe) kabul görmelerinden kaynaklanmaktadır.

Bu durum katılımcıların çalışmalarında da görülmektedir. Ailesinde anne babası işitme engelli olan katılımcılardan M. adlı kız öğrenci birinci hafta *“Açık Pencerem”* (ekte görülebilir.) *“Dış dünyayı ve evin içini cesurca renklerle boyayarak yapmıştır. Çalışmasının adına “ev üstü-güzel”* adını vermiştir. Çalışmada duygusunu *“neşe”* olarak belirtmiştir. Ailesinde anne babası ve üç kardeşi de işitme engelli olan D.adlı katılımcı çalışmasında evin içini *“Renkli, detayları ile çizmiş, çalışmasına huzur ve rahat”* adını vermiştir. Ailesinde tek işitme engelli birey olan ve işaret dili yasaklanmış olan S.K. adlı katılımcı çalışmasında, *“üç pencere çizmiş, bu pencerelerin içini düz ve sert çizgilerle ayırmış ve iki renk kullanmıştır. Bu renkler siyah ve buz mavisidir. Evde aile üyelerini siyah renkle küçük daire olarak çizmiş, çalışmasının adına evin içi boş* adını vermiştir. Aile içi iletişim ve kendini ifade etmenin sanat etkinlikleri ile ifadesini bulduğu söylenebilir. Aynı sosyal durumu paylaşan başka bir katılımcı S.Ç. kolaj çalışmasında *“rastgele gazeteden kestiği yazıları üst üste yapıştırmış, bunun üstüne beyaz bir kağıt yapıştırdıktan sonra parça parça uzunlamasına ince şeritlerle yırtmıştır.”* Çalışmasını *“içeri”* olarak adlandırmıştır. Bu çalışmaların deney grubundaki katılımcıların aile içi iletişim ve kabulleri ile ilgili bilgiler sunulmaktadır. Bu durum araştırmanın üçüncü amacını desteklemektedir.

Duyguları ve ortak değerleri paylaştıkları arkadaşları ile öz değerlerinde ve duyarlıklarında gelişme göstermeye başladıkları ve sanat etkinliği çalışmalarında ifadelerini buldukları görülmektedir. Altıncı hafta grup çalışmasında Jean Dubuffet’in Don Coucou Bazar sanat yapıtından yola çıkarak ortak yaptıkları heykel çalışmasında *“İşaret dili ile kolların olduğu ve giyilebilir bir heykel”* yapmışlardır. Bu kollar içine giren insanı kucaklamakta ve üzerinde neşe, mutlu, sevgi dostluk vb. pozitif duygu sözcüklerini yazmışlar, yapıtlarını herkes görüp içine girsin diye hava limanına koyulmasını istemişler. Çalışmalarının adına kucaklaşma demişlerdir.

Ailede işitme engelli olmayan deneklerin aleyhine olan çalışma sonuçları, bütün insanların acı ve hayal kırıklığı yaşadığı, farkındalığın belirsizleştiği durumlarda aşırı tanımlama, ayrılık ve yalnızlık duygusunu abartır (Blatt ve diğerleri, 1982). Aile içinde iletişim kurmakta ve anlaşılmakta güçlük çeken, üstelik ergen olan birey, duyan aile üyelerinden kendini farklı ve eksik görebilmektedir. Kendini çaresiz, eksik bulup suçlayabilmektedir.

“Kişi kendini affettiğinde diğerlerinin de içeri girmesine izin verir.” (Enright ve diğerleri, 1998). Ayrıca diğerlerini de saygı duymaya değer görür. Benzer bir şekilde, kendine duyarlılık ve sevgi duymak kişiye yapışmış kötü davranışlardan kaçınmayı

gerektirir. Öz duyarlılık kişinin daha iyi bir duruma gelmesi için zor yaşam olaylarına karşı gereken adımları atmasında motive edici olur. Grup çalışmasında kendine benzer ve ortak niteliği olan akranları ile bir arada olmak, kontrol grubuna göre öz duyarlıklarının gelişimini sağladığı çalışma sonuçları ile görülmektedir.

İşitme engelli çocuklarla yapılan sosyal beceri eğitim programları uygulamalarının, sosyal olarak kabul edilebilir davranışları artırdığı, özsaygının, yaşa uygun rol alma becerilerinin gelişmesine ve olumsuz arkadaş etkileşiminin azalmasına yol açtığı ifade edilmektedir (Clark ve Fullwood, 1994). Sanat yolu ile ifade, öz duyarlılık, kişinin kendisine “*koşulsuz olumlu saygı*” olarak adlandırdığı şeyle kıyaslanabilmektedir (Rogers, 1961). Yapılan çalışmada sanat etkinliklerinde katılımcıların işbirliği yaparak, ortak değerleri bulması, benzetişimler yapması, duyguları renkler ve şekiller aracılığı ile keşfetmeleri, örtülü olarak katılımcıların birbirlerine sosyal destek olmaları öz duyarlılıkla yakından ilgili olan öz saygı gelişimini desteklediği çalışma sonuçları ile desteklenmektedir.

Sanatın birincil kullanımı, bireylerin ortamlarını değiştirerek korumak, ruh sağlığını geliştirmek ve yaşam becerileri öğretimine yöneliktir. Örneğin, resim yapmak, müzik veya dansla uğraşmak bireylerin acılarını yumuşatarak; duygularını daha somut ve anlaşılır kılmaktadır. Katılımcılar sanat yapıtlarına dayalı etkinlik eğitim paketi ile bu paylaşımları yapmıştır.

Öz duyarlılık izleme testi puan ortalamaları sontest puanına göre anlamlı düzeyde daha yüksek çıkmıştır. Sanat yapıtlarına dayalı etkinlik eğitim paketi ile işitme engelli öğrencilerde öz duyarlılık geliştirilmesi deney grubuna katılan katılımcıların kişisel deneyimlerinin ve öz duyarlılık farkındalıklarının artması ile açıklanabilir.

Sanat yapıtlarına dayalı etkinlik eğitim paketinin öz duyarlılık geliştirilmesi çalışmasında ifade edici bir araç olan sanatın öz duyarlılığı geliştirdiği görülmektedir. Öğrencilerin homojen akranları ile birlikte olması öz duyarlılık gelişimlerine katma değer kattığı söylenebilmektedir. Sanat bu nedenle ortaya çıkan duygu durumlarının dışa vurumunu kolaylaştırmaktadır. Yukarıda açıklaması yapılmış olan araştırma sonuçlarına göre çalışmada, öz duyarlılıkla ilgili olarak çalışma kapsamında belirlenmiş olan amaçların doğrulandığı, sanat yapıtlarına dayalı eğitim paketinin öz duyarlılığı geliştirmede etkili olduğu ifade edilebilir.

BÖLÜM 6

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmanın bu bölümünde, araştırmadan elde edilen bulgulara dayalı olarak ulaşılan genel sonuçlara ve bu sonuçlara bağlı olarak önerilere yer verilmiştir.

6.1. Sonuç

Araştırmanın birinci, ikinci ve üçüncü amacına yönelik aşağıda sıralanan bulgular elde edilmiştir:

1. Araştırmaya katılan bireylerin deney ve kontrol gruplarına göre öz duyarlık öntest toplam puan ortalamaları arasındaki anlamlı fark var mıdır? Sorusunun istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı araştırılmıştır. Deney ve kontrol grubu katılımcıların öz duyarlık toplam puanlarının benzer dağılım gösterdikleri, deney ve kontrol grupları arasında anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir.

2. Deney grubu öntest, sontest ve izleme testleri ölçümleri arasında, ayrı ayrı öz duyarlık testinden elde ettikleri puanların ortalamaları arasında anlamlı düzeyde bir fark bulunmuştur. Deney grubundaki bireylerin izleme ve sontestte alınan puan ortalamalarının öntest öz duyarlık puanına göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu gözlenmiştir. Kontrol grubundaki ikili karşılaştırmalara bakıldığında, ortalamalar arasındaki farklılıklar istatistiksel olarak anlamlı bulunamamıştır.

3. Ailede işitme engelli başka bireylerin olması deney ve kontrol grupları öz duyarlık düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Ailesinde engel bulunan bireylerin öntest öz duyarlık toplam puan ortalaması, ailesinde engel olmayanlara göre anlamlı düzeyde daha yüksek çıkmıştır. Diğer karşılaştırmalar incelendiğinde ise ortalamalar arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunamamıştır.

Elde edilen bu sonuçlara göre araştırmada öz duyarlılıkla ilgili öne sürülen amaçların doğrulandığı, sanat yapıtlarına dayalı etkinlik eğitim paketi ile işitme engelli öğrencilerde öz duyarlık geliştirilmesi çalışmasının etkili olduğu söylenebilmektedir.

6.2. Öneriler

Bu çalışmadan elde edilen bulgular doğrultusunda, çalışmanın disiplinler arası olması nedeni ile ileride yapılacak çalışmalara ve araştırmacılara ışık tutabileceği düşünülmektedir. Ayrıca bu araştırmanın deneysel aşaması sanat yapıtlarına dayalı etkinlik eğitim paketi ile işitme engelli öğrencilerde öz duyarlık geliştirilmesinin etkili olduğunu göstermiştir. Alanda çalışan sanat eğitimcilere, özel eğitimcilere, psikolojik danışmanlara ve diğer uzmanlara yardımcı olabilecek öneriler şu şekilde sıralanabilir:

1- Bu çalışma kapsamında geliştirilmiş olan “İşitme Engelliler İçin Öz Duyarlık Ölçeği” işitme engelliler ile araştırma yapacak olan araştırmacılar ve alan uzmanları tarafından kullanılabilir.

2- Geliştirilmiş olan “İşitme Engelliler İçin Öz Duyarlık Ölçeği” işitme engelli bireylerle yapılacak ilişkiyel öz duyarlık çalışmalarına kaynaklık edebilir.

3- Bu araştırmada geliştirilen sanat yapıtlarına dayalı etkinlik eğitim paketi ile işitme engelli öğrencilerde öz duyarlık geliştirilmesi, özel eğitim, psikolojik danışma ve rehberlik, psikoloji alanında çalışan uzman ve akademisyenler tarafından kolaylıkla kullanılabilir biçimde yapılandırılmış ve düzenlenmiştir. Geliştirilen etkinlik çalışmaları ve yöntemlerin farklı deneysel çalışmalarda kullanılabilir.

4- Yapılmış olan bu çalışma sanatın ve sanat etkinliklerinin özel gereksinimli bireylerde birincil kullanımına katkı sağlayabilir. Açık stüdyo sanat programı uygulamaları ile kullanılması yapılacak çalışmalara farklı katkılar sağlayabilir.

5- Öz duyarlığın temel felsefesi dikkate alındığında sanatın ve sanat eğitiminin özel gereksinimli diğer bireyler ve aileleri ile çalışmalar yapılabilir.

6- Çalışmada yer alan öğrenci değerlendirmeleri ve araştırmanın sonucu dikkate alındığında, sanat uygulamalarının özel gereksinimli bireyler için okullara konması olumlu kişilik gelişimlerine katkı sağlayabilir.

7- İşitme engelli bireye sahip ailelerin çocukları ile iletişim kurabilmeleri için işaret dilini öğrenmesi işitme engelli bireylerin öz duyarlıklarının gelişimine olumlu katkılar sağlayabilir.

8- Öz duyarlık ile kendini ifade etme ve dildeki beceriler arasındaki ilişkilerin incelenmesi öz duyarlık alan yazınına katkı sağlayabilir.

9- Deney grubu ile yapılan sanat etkinlikleri çalışmalarında öznel değerlendirmeden ve paylaşımlardan anlaşılacağı üzere özel gereksinimli bireylerle çalışma yapılırken haftalık çalışma saatinin daha uzun planlaması çalışmalara olumlu katkı sağlayabilir.

KAYNAKLAR

- Açak, M. (2011). *İşitme engelli ve işitme engelli olmayan futbolcuların benlik saygıları ve saldırganlık düzeylerinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Fırat Üniversitesi, Elazığ.
- Adan, A. (2009). *Görsel sanatlar eğitiminin down sendromlu çocuklar üzerindeki etkileri* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Adelman , P. B., ve Vogel, S. A. (1998). Adults with learning disabilities. B. Wong (Ed), *Learning about learning disabilities* (s. 657-701). San Diego, CA: Academic Press.
- Akçamete, G. (2003). *İşitme engellilerin eğitiminde öğretmen el kitabı*. Ankara: MEB Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Akın, Ü., Akın, A. ve Abacı, R. (2007). Öz-duyarlık ölçeği: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (33), 01-10.
- Akın, A. (2009). *Akılcı duygusal davranışçı terapi (sddt) odaklı grupla psikolojik danışmanın psikolojik iyi olma ve öz-duyarlık üzerindeki etkisi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Akın ve Akın, (2015). Examining the predictive role of self-compassion on sense of community in turkish adolescents. *Social*, 123 (1), 29-38.
- Akkaya, Ç. (2011). *Ortaöğretim öğrencilerinde algılanan sosyal destek ve öz-duyarlık düzeyleri* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Akkök, F. (1991). Özürlü çocukların eğitiminde aile rehberi. *Ankara Üniversitesi Özel Eğitim Dergisi*, 1 (1), 5-8.
- Akyol, Ü. (2011). *Ergenlerde iletişim becerilerinin yordayıcıları olarak öz-duyarlık ve mizah tarzları* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Muğla.
- Albertson, E. R., Neff, K. D., ve Dill-Shackleford, K. E. (2014). Self-compassion ve body dissatisfaction in women: A rveomized controlled trial of a brief meditation intervention. *Mindfulness*, 6 (3), 444-454.
- Alpar, R. (2013). *Çok Değişkenli İstatistiksel Yöntemler*. Detay Yayıncılık: Ankara.

- Antia, S., Kreimeyer, ve K. H., Eldredge, N. (1993). Promoting social interaction between young children with hearing impairments ve their peers. *Exceptional Children*, 60 (30), 262-275.
- Appalachian Expressive Arts Collective, (2002). *Expressive arts therapy: Creative process in art ve life*. North Carolina: Parkway Publishers Inc.
- Arnos, O. M. (2017). Perceived stress, self-compassion, emotional variance in parents of children with communication disorders: *A Family Approach To Service Delivery In Speech-Language Pathology*. Illinois, USA.
- Arrington, D. (2001). Why do we make art? *Art Therapy Journal of the American Art Therapy Association*, 18 (2). 108.
- Aspinwall, L. G. (1998). Rethinking the role of positive affect in self-regulation. *Motivation ve Emotion*, 22 (1) 1-32.
- Aydın, Y. (2016). *Üniversiteye yeni başlayan öğrencilerin üniversite yaşamına uyumlarının psikolojik katılık, ruminatif düşünme, endişe ve öz-duyarlılık değişkenleri ile olan ilişkisini yapısal eşitlik modellemesi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Aytaç, K. (1980). Avrupa Eğitim Tarihi. Ankara Üniversitesi. *Ankara: D.T.C.F. Yay.* 242-249.
- Başak, E. B. (2012). *Düşük gelirli ailelerden gelen üniversite öğrencilerinin öz duyarlılık, sosyal bağlılık ve iyimserlik ile psikolojik dayanıklılık düzeyleri arasındaki ilişkiler* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Baumeister, R. (1997). The self ve society: Changes, problems, ve opportunities. D. Ashmore ve L. Jussim (Ed.). *Self ve identity*. (s. 191-217). New York: Oxford University Press.
- Bayramoğlu, A. (2011). *Psikopatoloji ile ilişkili olarak öz-şefkat* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Blatt, S. J., Quinlan, D. M., Chevron, E. S., McDonald, C., ve Zuroff, D. (1982). Dependency ve self-criticism: Psychological dimensions of depression. *Journal of Consulting ve Clinical Psychology*, 50 (1). 113-124.
- Blom, L. A., ve Chaplin, L. T. (1989). *The moment of movement, dance improvisation*. USA: University of Pittsburgh Press.
- Bolu, H. (2010). *Zihinsel engelli çocukların gelişiminde sanat eğitimi derslerinin katkısı* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.

- Bora, M. (2000). *Eğitim fakültelerinde uygulanan plastik sanatlar eğitimi programlarının sorunlarını belirleme ve bir program önerisi* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Bowman, R. P. (1987). Approaches for counseling children through music. *Elementary school guidance and counseling*, 21 (4), 284-291.
- Braun, T. D., Park, C. L., ve Gorin, A. (2016). Selfcompassion, body image, ve disordered eating: A review of the literature. *Body Image*, 17: 117-131.
- Breines, J. G., ve Chen, S. (2012). Self-compassion increases self-improvement motivation. *Personality ve Social Psychology Bulletin*, 38 (9), 1133- 1143.
- Brenner, E., ve Salovey, P. (1997). Emotion regulation during childhood: Developmental, interpersonal, ve individual considerations. P. Salovey ve D. J. Sluyter (Ed.), *Emotional development and emotional intelligence: Educatinal impliactions*. (s. 168-195). Newyork: Harper Collins.
- Britannica. (2017). *İngilizce sözlük*. <https://www.britannica.com/>
- Brommer, G. S. ve G. S. Horn (1985). *Art in your world*. Massachusetts U.S.A: Davis Publications. Inc. Worcester. Second Edition.
- Brown, B., ve Lohr, M. J. (1987). Peer group affiliation ve adolescent self-esteem: An integration of ego-identity ve symbolic interaction theories. *Journal of Personality ve Social Psychology*, 52 (1), 47-55.
- Brown, P. M., ve Foster, S. B. (1991). Integrating hearing ve deaf students on a college campus succes ve barriers as percieved by hearing students. *American Annals of the Deaf*, 136 (1), 21-27.
- Brown, B. (1999). *Soul without shame: A guide to liberating yourself from the judge within*. Boston: Shambala.
- Brown, K. W., ve Ryan, R. M. (2003). The benefits of being present: *Mindfulness* ve its role in psychological well-being. *Journal of Personality ve Social Psychology*, 84 (4), 822-848.
- Büyüköztürk, Ş. (2003). *Deneyisel desenler*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Canadian Art Therapy, CATA. (2001). Canadian Art Therapy. <https://www.canadianarttherapy.org/cata-journal-subscriptions>.
- Cho, M. M. (1996). Using visual art to motivate at-risk children. *Teaching PreK-8*, 26 (6), 54-56.

- Clark, P., ve Fullwood, L. (1994). Social skills activities to use with hearing impaired children. *Journal British Assn. Teachers of The Deaf*, 18 (3), 86- 94.
- Coughlin, E. K. (1990). Renewed appreciation of connections between body ve mind stimulate researchers to harness healing power of the arts. *Chronicle of Higher Education*, 36, A6, A9.
- Cross, S. E., ve Madson, L. (1997). Models of the self: Self-construals ve gender. *Psychological Bulletin*, 122 (1), 5-37.
- Cuğ, D. F. (2015). *Öznel iyi oluşun yordayıcıları olarak kendini affetme, öz-duyarlılık, öznel yaşam enerjisi ve mutluluğa yönelim* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Cüceloğlu, D. (2002). *Yeniden insan insana*. İstanbul: Remzi Kitapevi 27. Basım.
- Çağlar, S. (2009). *Uluslararası hukuk ve türk hukuk sisteminde engellilerin eğitim hakkı ve devlet yükümlülükleri* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çaplı, O. (1993). *Çocukların, gençlerin eğitimi, geri zekalı çocukların eğitimi*. Ankara: Bilgi yayınları.
- Çetin, S. (2017). *Ergenlerin mizah tarzları ve öz-anlayış düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Arel Üniversitesi, İstanbul.
- Çetişli, İ. (2013). İslam Sanatlarının Estetik Temelleri ve Nitelikleri. *Bizim Külliye, Üç Aylık Kültür ve Sanat Dergisi*, 54, 45-51.
- Damasio, A. (1994). *Descartes' error: Emotion, reason, ve the human brain*. New York, NY: Gosset/Putnam
- Danto, A. (1991). *Narratives of the End of Art, Art in the Historical Present*. New York: Noonday.
- DeAngelis, T. (1992). Healing power of art helps Kansas woman. *APA monitor*, 23, 44-45.
- Deci, E. L., ve Ryan, R. M. (1995). Efficacy, agency, ve self-esteem In M. H. Kernis (Ed.), *Human autonomy: The basis for true self-esteem*. (s. 31-49). New York: Plenum.
- Deleuze, G. ve Guattari, F. (2001). *Felsefe nedir?* (T. Ilgaz, Çev.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları. (1991).

- Dewey, J. (1916-1966). *Democracy ve education: An introduction to the philosophy of education*. New York, NY: Free Press.
- Diedrich, A., Grant, M., Hofmann, S. G., Hiller, W., ve Berking, M. (2014). Self-compassion as an emotion regulation strategy in major depressive disorder. *Behaviour Research ve Therapy*, 58, 43-51.
- Duman, S. (2014). *Öğretmen adaylarında özgünlük ve öz-duyarlılığın mutluluk ile ilişkisinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- Eco, U. (2001). *Açık yapıt* (P. Savaş, Çev.). İstanbul: Can Yayınları. (1989).
- Edward A., Johnson K., A. O'Brien. (2013). Self-compassion soothes the savage ego-threat system: Effects on negative affect, shame, rumination, ve depressive symptoms. *Journal of Scial ve Clinical Psychology*, 32 (9), 939-963.
- Eisenberg, N., ve Lennon, R. (1983). Sex differences in empathy ve related capacities. *Psychological Bulletin*, 94 (1), 100-131.
- Engelli Nüfus İstatistiği, ENİ. (2017). *Engelli Nüfus İstatistiği*. Ankara: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü.
- Ekim, A. ve Ocakçı, A. F. (2012). 8-12 Yaş arası işitme engelli çocukların yaşam kalitesi. *Ankara Sağlık Hizmetleri Dergisi*. 11 (1), 17-23.
- Elinor, U. (1992). Art therapy: Problems of definition. *American Journal of Art Therapy*, 30 (3), 70-75.
- Elkind, D. (1969). Piagetian ve psychometric conceptions of intelligence. *Harvard Educational Review*, 39, (2), 319-337.
- Ellis, A. (1973). *Humanistic psychotherapy: The rational-emotive approach*. New York: Julian Press.
- Engin, N. (2005). *İşitme engelli çocuklarda görsel sanatlar eğitimi uygulamalarının değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Ergün, M. (2018). Estetik (sanat felsefesi). Ders notları. <http://mustafaergun.com.tr/wordpress/wpcontent/uploads/2015/11/sanاتفelsefesi>.
- Enright, R. D., Freedman, S., ve Rique, J. (1998). Exploring forgiveness. *Madison*. R. D. Enright ve J. North (Ed.). *The psychology of interpersonal forgiveness* (s. 46-62). WI: University of Wisconsin Press.

- Epstein, M. D. (1995). *Thoughts without a thinker*. New York: Basic Books.
- Ergüven, M. (1985). Sanat Eğitimi Üstüne. *Hürriyet Gösteri Dergisi*, 59, 72-74.
- Erkoç, R. (2017). *Öz-eleştirisinin öznel iyi oluş üzerindeki etkisinin aracı değişkenleri olarak farkındalık ve öz-duyarlılık* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ege Üniversitesi, İzmir.
- Erkuş, A. (2011). *Davranış bilimleri için bilimsel araştırma süreci*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Feder, B., ve Feder, E. (1998). *The art ve science of evaluation in the arts therapies: How do you know what's working?* Springfield, IL: Thomas.
- Finn, C. E. (1990). Narcissus goes to school. *Commentary*, 89, 40-45.
- Fischer, E. (1969). *The necessity of art a marxist approach*. Harmond Worth: Penguin Books.
- Fleshman, B., ve Fryrear, J. (1981). *The arts in therapy*. Chicago: Nelson-Hall.
- Franklin, M. (2000). Art practice/psychotherapy practice/contemplative practice: sitting on the dove's tail. *Guidance ve Counseling*, 15(3), 18-23.
- Fromm, E. (1963). *The art of loving*. New York: Bantam Books.
- Geçen, F. (2015). *Görsel sanatlar uygulamaları ile özel eğitim kapsamında yer alan bireylerin eğitsel gelişimleri* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.
- Germer, C. ve Neff, K. (2013). Compassion: Bridging theory ve practice T. Singer ve M. Bolz (Ed.) *The Mindful Self-Compassion training program*. (s.365-396). Leipzig, Germany: Max-Planck Institute.
- Gilbert, P., ve Irons, C. (2008). *Adolescent emotional development ve the emergence of depressive disorders*. Publisher: Cambridge University Press.
- Girgin, Ü. (2003). Okuduğunu anlamada işitme engelli çocukların soru yanıt stratejilerini etkin kullanımı. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 302, 29-36.
- Gladding, S. T. (1992). *Counseling as an art: The creative arts in counseling*. Alexveria, VA: American Counseling Association.
- Gladding, S. T. (1998). *Counseling as an art: The creative arts in counseling*. Second Edition, Alexveria, VA: American Counseling Association.

- Gladding, S. T., ve Newsome, D. W. (2003). Art in counseling. C. A. Malchiodi (Ed.), *Handbook of art therapy* (s.243-253). New York: Guilford Press.
- Goetz, J. L., Keltner, D., ve Simon-Thomas, E. (2010). Compassion: An evolutionary analysis ve empirical review. *Psychological Bulletin*, 136 (3), 351-374.
- Goldstein, A. P., ve Michaels, G. Y. (1985). *Empathy: Development, training and consequences*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Goldstein, J., ve Kornfield, J. (1987). *Seeking the heart of wisdom: The path of insight meditation*. Boston: Shambhala.
- Goleman, D. (1995). *Emotional intelligence: Why it can matter more than I.Q.* New York, NY: Basic Books.
- Goleman, T. B. (2001). *Emotional Alchemy: How the mind can heal the heart*. New York: Three Rivers Press.
- Grotevant, H. D. (1997). Adolescent identity formation G.R. Adams, T. P. Gullota ve R. Montemayor (Ed.). *Assigned ve chosen identity components: A process perspective on their integration*. (73-90). Newbury Park, CA: Sage Publications.
- Leary, M. R., Tate, E. B., Adams, C. E., Allen, A. B, Hancock, J. (2007). Self-compassion ve reactions to unpleasant self-relevant events: the implications of treating oneself kindly. *Journal of Personality and Social Psychology*. 92 (5), s. 887-904.
- Harrison, C. ve Wood, P. J. (2003). *Wood art in theory*. Oxford UK: Blackwell Publishing.
- Harter, S. (1990). Identity ve self-development. S. Feldman ve G. Elliot (Ed.), *At the threshold: The developing adolescent Cambridge* (s. 352-387). MA: Harvard University Press.
- Harter, S. ve Marold, D. (1994). Psychosocial risk factors contributing to adolescent suicidal ideation. In G. G. Noam ve S. Borst (Eds.), *Children, youth ve suicide: Developmental perspectives*. (s. 71-91) San Francisco: Jossey-Bass.
- Hauskeler, M. (2013). *Was ist kunst? Positionen der ästhetik von platon bis Danto*. Verlag: C. H. Beck; Auflage:
- Hayes, S. C., Wilson, K. G., Gifford, E. V., Follette, V. M., ve Strosahl, K. (1996). Experiential avoidance ve behavioral disorders: A functional dimensional approach to diagnosis ve treatment. *Journal of Consulting ve Clinical Psychology*, 64 (6), 1152-1168.

- Hearingview, (2017). Digital-Edition-Archive. <http://www.hearingreview.com/digital-edition-archive>.
- Higgins, P. C. ve Nash, J. E. (1996). *Understveing deafness socially: Continuities in research ve theory*. Springfield, IL: Charles C. Thomas.
- Hoge, E. A., Hölzel, B. K., , Marques, L., Metcalf, C. A, Brach, N., Lazar, W. S. , Brach, N., ve Simon, N. M. (2013). Mindfulness and self-compassion in generalized anxiety disorder: examining predictors of disability. *Evidence-Based Complementary and Alternative Medicine*.
- Horney, K. (1950). *Neurosis ve human growth: The struggle toward self-realization*. New York: Norton.
- Huss, E. (2015). *A Therory-based Approach to Art Therapy: Implications for teaching, research ve practice*. Routledge. New York:
- Irwin, E. C. (1987). Drama: The play's the thing. *Elementary School Guidance and Counseling*, 21 (4), 276-283.
- Irwin, E. C. (1988). Arts therapy ve healing. *The Arts in Psychotherapy*. 15, 293-295.
- İlhan, Ç. A. (2008). *Okul öncesinde sanat eğitimi ve drama okulöncesinde yaratıcılık ve drama eğitimi*. Eskişehir: Açıköğretim Fakültesi Yayını.
- İlhan, Ç. A., Artar, M. Okvuran ve A. Karadeniz, C. (2011). *Müze eğitimi akran kitabı*. Unicef: Ankara.
- İnan, E. (2016). *Ebeveyn tutumları, suçluluk, utanç ve öz-duyarlılık arasındaki ilişki ve suçluluğa ve utanca yatkın bireylerin tepkileri ve beklentileri açısından farklılaşması: karma bir çalışma* (Yayımlanmamış Doktora tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Jackson, P. W. (2002). Dewey's 1906 definition of art. *Teachers College Record*, 104, 167-177.
- James, R. K., ve Myer, R. (1987). Puppets: The elementary school counselor's right or left arm. *Elementary School Guidance ve Counseling*, 21 (4), 292-299.
- Jordan, J. V., Kaplan, A. G., Miller, J. B., Stiver, I. P., ve Surrey, J. L. (1991). *Women's growth in connection: Writings from the Stone Center*. New York: Guilford.
- Kabat, Z. J. (1994). *Wherever you go there you are*. New York: Hyperion.
- Kahn, B. B. (1999). Art therapy with adolescents: Making it work for school counselors. *Professional School Counseling*, 2 (4), 291-299.

- Karakoç, Ö. (2010). *İşitme engelli milli sporcular ile spor yapmayan işitme engellilerin benlik saygısı düzeylerinin araştırılması*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.
- Karayağmurlar, B. (1990). *Sanatta yaratıcılık ve eğitim* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Kıcalı, Ü. Ö. (2015). *Öz-şefkat ve tekrarlayıcı düşünmenin olumsuz duygulanım ve depresyon ile ilişkilerinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi, İstanbul.
- Kınay, C. (1993). *Sanat tarihi*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Kırıçoğlu, O. T. (2005). *Sanatta eğitim, görmek öğrenmek yaratmak*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Kısa, G. (2015). *Öz-duyarlılık ve dehşet yönetimi: öz-duyarlılığın ölümlülüğün hatırlatılmasına karşı tepkileri azaltmadaki rolü* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Kline, P. (1994). *Tan easy guide to factor analysis*. (Elektronik Sürüm). London: Rutledge.
- Konrot, A. (2003). İletişim yetersizliği olan çocuklar. A. Ataman (Ed). *Özel gereksinimi olan çocuklar ve özel eğitime giriş*. (s. 260-287). Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Kuzu, S. (2011). *Öğretmen adaylarının kaynaştırma eğitime yönelik tutumları ve öz duyarlılık düzeylerinin karşılaştırılması* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Kütükçüler, L. (1990). *Tarihsel süreç içerisinde resim eğitimi ve izmir ilinde resim eğitimine eleştirel yaklaşım*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Langer, E. J. (1989). *Mindfulness*. Reading, MA: Addison-Wesley.
- Lazarus, R. S. (1993). From psychological stress to the emotions: A history of a changing outlook. *Annual Review of Psychology*, 44 (1). 1-21.
- Leigh, I. W., ve Lewis, J. W. (1999). Psychotherapy with deaf clients from diverse groups I. W. Leigh (Ed.). *Deaf therapists ve the deaf community: How the twain meet*. (s. 45-65). Washington, Dc: Gallaudet University Press.
- Linesch, D. G. (1999). *Adolescent art therapy*. New York: Brunner/ Mazel.

- Luzzatto, P. (2010). *Art Therapy*, in *Psycho-Oncology*. J. C. Hollve (Ed.).New York: Oxford University Press.
- Macpherson, H., Hart, A., Heaver, B. (2015). Building resilience through group visual arts activities: Findings from a scoping with young people who experience mental health complexities ve/or learning difficulties. *Journal of Work*, 16 (5), 541-560.
- Mahlert, U. (2004). *Über ästhetische bildung und ihre funktionen*. Regensburg: Con Brio.
- Malchiodi, C. A. (1998). *The art therapy sourcebook*. Los Angeles: Lowell House.
- Malchiodi, C. A. (2001). Using drawing as intervention with traumatized children traume ve loss. *Research In Intervention* , 1(1), 21-28.
- Malkoç, T., Ceylan, F. (2013). Okul öncesi dönem işitme engellilerde müzik eğitimi ile çocukların gelişim özellikleri üzerine terapötik bir çalışma. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*. 2 (1), 117-126.
- Markus, H. R., ve Kitayama, S. (2000). Culture ve the self: Implications for cognition, emotion and motivation. *Psychological Review*, 98 (2), 224-253.
- Marshall, S., Parker, P. D., Ciarrochi, J., Sahdra, B. K., Jackson, C. J., ve Heaven, P. C. (2015). Self-compassion protects against the negative effects of low self-esteem: A longitudinal study in a large adolescent sample. *Personality ve Individual Differences*. 74, 116-121.
- Maslow, A. H. (1954). *Motivation ve personality*. New York: Harper.
- Mason, C. Y., Steedly, K. M., Thormann, M. S. (2008). Impact of arts integration on voice, choice, ve access. *Teacher Education ve Special Education*, 31 (1), 36-46.
- McMillan, J. H., Singh, J., ve Simonetta, L. G. (1994). The tyranny of self-oriented self-esteem. *Educational Horizons*, Sp,141-145.
- Meyer, M. A. (1999). 'In exile from the body: creating a "play room" in the "waiting room".' E.G. ve S. K. Levine (Ed.). *Foundations of expressive arts therapy: theoretical ve cilinical perspectives* (s. 146-169). London: Jessica Kingsley Publishers.
- Miller, D. T. (1999). The norm of self-interest. *American Psychologist*, 54, (12) 1053-1060.
- Naumburg, M. (2001). Spontaneous art in education ve psychotherapy. *American Journal of Art Therapy*, 40 (1), 46-65.

- Milli Eğitim Bakanlığı, MEB, (2006). *İşaret dili tercümanlığı hizmeti verecek personelin yetiştirilmesi ile çalışma esasları hakkında yönetmelik*. <http://mevzuat.meb.gov.tr>.
- Neff, K. D. (2003). Self-compassion: an alternative conceptualization of a healthy attitude toward oneself. *Self Identity*, 2 (2), 85-102.
- Neff, K. D. (2003a). The development ve validation of a scale to measure selfcompassion. *Self Identity*, 2 (3), 223-250.
- Neff, K. D., Kirkpatrick, K. L., ve Rude, S. S. (2007). Self-compassion ve its to adaptive psychological functioning. *Journal of Research in Personality*, 41, 139-154.
- Neff, K. D. (2016). The self-compassion scale is a valid ve theoretically coherent measure of self-compassion. *Mindfulness*, 7 (1), 264-274.
- Neff, K. D. ve Germer, C. (2017). Self-compassion an psychological wellbeing. J. Doty (Ed.) *Oxford Handbook of Compassion Science*, Chap. 27. Oxford University Press.
- Nisker, W. (1998). *Buddha's nature*. New York: Bantam.
- Nolen, H. S. (1991). Responses to depression ve their effects on the duration of depressive episodes. *Journal of Abnormal Psychology*, 100 (4), 569-582.
- Oğuz, D. N. (2006). *Üniversite öğrencilerinin iyilik-hali: kavramın incelenmesi ve sanat etkinlikleriyle zenginleştirilmiş iyilik-hali programının etkinliğinin test edilmesi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Öktem, A. (2017). *Koridor 1-2-3-4*. Sanat Tasarım. <http://www.no5sanattasarim.com>.
- Omizo, M. M. , Omizo, S. A., ve Kitaoka, S. K. (1998). Guided affective ve cognitive imagery to enhance self-esteem among Hawaiian children. *Journal of Multicultural Counseling ve Development*, 26 (1), 52-63.
- Öveç, Ü. (2007). *Öz-duyarlık ile öz-bilinç, depresyon, anksiyete ve stres arasındaki ilişkilerin yapısal eşitlik modeliyle incelenmesi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Özdamar, K. (2004). *Paket programlar ile istatistiksel veri analizi* (Çok Değişkenli Analizler). Eskişehir: Kaan.
- Özsezgin, K. (1993). Yapıt yoluyla sanat eğitimi. *Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Sempozyumu* İçinde (s. 68-71). Anadolu Üniversitesi.
- Pessoa, L. (2008). Cognition ve emotion are not separate. *Nature Reviews Neuroscience*, 9 (2), 148-158.

- Resnick, S., Warmoth, A., ve Serlin, I. A. (2001). The humanistic psychology ve positive psychology connection: implications for psychotherapy. *Journal of Humanistic Psychology*, 41 (1), 73-102.
- Rettig, P. R., ve Rettig, J. L. (1999). Linking brain research to art education. *Art Education*, 52 (6), 19-24.
- Reynolds, F. C. (1990). Mentoring artistic adolescents through expressive therapy. *Clearing House*, 64 (2), 83-86.
- Rogers, C. R. (1961). *On becoming a person*. Boston: Houghton Mifflin.
- Rogers, N. (2001). Person-centered expressive art therapy. Rubin, J. A. (Ed). *Approaches to art therapy: Theory ve technique* (s. 163-177). Philadelphia: Brunner-Routledge.
- Rosenberg, M. (1979). *Conceiving the self*. New York: Basic Books.
- Rosenberg, L. (1999). *Breath by breath: The liberating practice of insight meditation*. Boston: Shambala.
- Ross, C. (1997). *Something to draw on. activities ve interventions using an art therapy approach*. London, Bristol, Pennsylvania: Jessica Kinsley Publishers.
- Salderay, B. (2008). *Türkiye'deki zihin engelliler iş okullarında görsel sanatlar dersinin öğrencilerin beceri, davranış ve meslek edinimindeki katkısına yönelik öğretmen görüşleri* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Salovey, P., ve Mayer, J. D. (1990). Emotional intelligence. *Imagination, Cognition ve Personality*, 9 (3), 185-211.
- Salzberg, S. (1997). *Lovingkindness: The revolutionary art of happiness*. Boston: Shambala.
- San, İ. (2002). "Yaratıcı Drama-Eğitsel Boyutları" Yaratıcı Drama 1985-1995 Yazılar H. Ö. Adıgüzel (Ed.). Ankara: Naturel Yayınları.
- Sarp, T. F. (2014). *İşitme engelli bireylerde görsel algı* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Arel Üniversitesi, İstanbul.
- Schafer, R. (1964). The clinical analysis of affects. *Journal of the American Psychoanalytic Association*, 12, 275-299.
- Scheff, T. J. (1981). The distancing of emotion in psychotherapy. *Psychotherapy: Theory, Research ve Practice*, 18 (1), 46-53.

- Smeets, E., Neff, K., Alberts, H., ve Peters, M. (2014). Meeting suffering with kindness: Effects of a brief self-compassion intervention for female college students. *Journal of Clinical Psychology*, 70 (9), 794-807.
- Sözen, M. ve Tanyeli, U. (2005). *Sanat ve terimleri sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Sümer, N. (2000). Yapısal eşitlik modelleri: temel kavramlar ve örnek uygulamalar. *Türk Psikoloji Yazıları*, 3 (6), 49-74.
- Sünbül, C. E. (2016). *Üniversite öğrencilerinin öz-duyarlık ve yaşam doyumu düzeylerinin olumlu sosyal davranış eğilimlerini yordayıcı rolünün incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Eskişehir.
- Swann, W. B. (1992). Seeking “truth,” finding despair: Some unhappy consequences of a negative self-concept. *Current Directions in Psychological Science*, 1 (1), 15-18.
- Şimşek, A. (2013). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Tel, D. F. (2011). *Üniversite öğrencilerinin yaşam doyum düzeyi ve öz duyarlık düzeyinin bazı demografik değişkenler açısından incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Tezcan, H. (2015). *Rehberlik ve psikolojik danışma öğrencilerinin özduyarlık ve mükemmeliyetçilikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Thompson, R. A. (1994). Emotion regulation: A theme in search of definition. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 59 (2-3), 25-52.
- Tüfekçioğlu, U. (2003). *İşitme, konuşma ve görme sorunları olan çocukların eğitimi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Tüfekçioğlu, U. (2005). *İşitme, konuşma ve görme sorunu olan çocukların eğitimi* (3. Baskı). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Türkdoğan, G. (1981). *Sanat eğitimi yöntemleri*. Ankara: Ayyıldız Matbaası.
- Upitis, R. (1990). *This too is music*. Portsmouth, NH: Heinemann.
- Upitis, R. (2010). *Raising a school: Foundations for school architecture*. South Frontenac, ON: Wintergreen Studios Press.
- Vick, R. M. (2003). A brief history of art therapy. C. A. Malchiodi (Ed.). *Handbook of art therapy*. New York: Guilford Press.

- Warren, R., Smeets, E. ve Neff, K. D. (2016). Self-criticism ve self-compassion: Risk ve resilience for psychopathology. *Current Psychiatry*, 15 (12), 18-32
- Waterman, A. S. (1992). Identity as an aspect of optimal psychological functioning. G.R. Adams, T.P. Gullotta ve R. Montemayor (Ed.). *Adolescent identity formation* (s. 50-72). Newbury Park, CA: Sage Publications.
- Webb, J. B., Fiery, M. F., ve Jafari, N. (2016). You better not leave me shaming!: Conditional indirect effect analyses of anti-fat attitudes, body shame, ve fat talk as a self-compassion 7 function of self-compassion in college women. *Body Image*, 18, 5-13.
- Wispe, L. (1991). *The psychology of sympathy*. New York: Plenum.
- Wispe, L. (2003). Self-compassion: An alternative conceptualization of a healthy attitude toward oneself. *Psychology Press*, 2, (2), 85-101.
- Woodward, K. (1997). Concepts of identity ve difference. K. Woodward (Ed.). *Identity ve difference* (s. 7-50). Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Yakın, D. (2015). *Erken dönem uyumsuz şemalar ve iyi-oluş arasındaki ilişkiye yönelik bütüncü bir bakış: Erken dönem anılar, öz-şefkat ve duygu düzenleme* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Yavuzer, H. (2002). *Bedensel, zihinsel ve sosyal gelişimiyle çocuğunun ilk 6 yılı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Zahn-Waxler, C., Cole, P. M., ve Barrett, K. C. (1991). Guilt ve empathy: Sex differences ve implications for the development of depression. J. Garber ve K. A. Dodge (Ed.), *The development of emotion regulation ve dysregulation* (s. 243-272). New York: Cambridge University Press.
- Zıllıoğlu, M. (1993). *İletişim nedir?* (Birinci basım). İstanbul: Cem Yayınevi.

EK A

İşitme Engelli Öğrenciler İçin Sanat Yapıtlarına Dayalı Etkinlik Eğitim Paketi

Sanat yapıtlarına dayalı öz duyarlık geliştirme etkinlik eğitim paketi, işitme engelli öğrencilerde öz duyarlık geliştirilmesini amaçlamaktadır. Eğitim paketinin hazırlanması sırasında işitme engelli öğrencilerin gelişim özellikleri, iletişim ve sorun çözme becerileri, ifade araçları dikkate alınmıştır. Ayrıca, öz duyarlık kavramı, ilgili alan yazın ve çalışma amacına uygun sanat yapıtları kullanılmıştır.

Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki konular göz önüne alınarak, işitme engelli öğrencilerde sanat yapıtlarına dayalı etkinliklerle öz duyarlık geliştirilmesi eğitim paketi hazırlanmıştır.

1. İşitme engelli öğrencilerin öz duyarlıklarının geliştirilmesi için bireysel ve grup etkileşimlerine, öz duyarlık temel kavramlarından bireyin kendisine anlayış ve özen içeren davranışları kavrayabilecekleri konulara yer verilmiştir.
2. Bireyin yaşadığı yetersizlik ve başarısızlıklarına karşı anlayışlı ve yargısız olmasını, yaşadığı olumsuz deneyimlerin, insan yaşamının bir parçası olduğunu kabul etmesini sağlayacak farkındalık çalışmalarına,
3. Bireyin benliğine yönelik tutum ve yaklaşımlarının farkında olacağı kişisel sınırlıklara ve kendini kabul becerilerinin geliştirmesine, kişinin kendine karşı sert, öz eleştiri, yargılama yerine sevecen ve anlayışlı bir tutum içinde olmasını sağlayacak ifade araçlarına,
4. Bireyin kendisine acı ve sıkıntı veren duygularına açık olmasını, kendine özenli ve sevecen tutumlarla yaklaşmasını, ihtiyaç duyduğu duygusal güvenli davranışları kavramasını, bilinçlilik geliştirme çalışmalarına, sanat etkinliklerine ve 20. Yüzyıl modern sanat yapıtlarına yer verilmiştir.

Sanat Yapıtlarına Dayalı Etkinlik Eğitim Paketi ile İşitme Engelli Öğrencilerde Öz Duyarlık Geliştirilmesi Beceriler

1. Kendini tanıtır ve iletişimi başlatır ve devam ettirir.
2. Farklı fikirlere saygı duyar.
3. Kendi düşüncelerini savunur ve açıklar.
4. Grup çalışmalarına katılır ve haz alır.
5. Sanat yapıtının kültürel değerini fark eder.
6. Akranlarda grup çalışmasına katılma ve grupla işbirliği yapma becerisi gelişir.
7. Kişilik özelliklerini araştırma yollarını öğrenir.
8. Etkinlikler yoluyla kendilerini ve başkalarına anlayış ve özen içeren davranışları öğrenir.
9. Kendine anlayış ve özen içeren şefkatli davranış sergiler.
10. Paylaşımlar yolu ile kendinlik değerini pozitif olarak yükseltir.
11. İyi hal etkisini yaygınlaştırır.
12. Sanatın iyileştirici yönünü ve değerini kavrar.
13. Farklı kültürlerde sanat yapıtları ile insanlığın ortak duygularını öğrenir.
14. Sanat etkinliklerinden zevk alır.
15. Sanat yapıtlarında inceleme ve görsel düşünme deneyimleri gelişir.

16. Sanatın evrensel değerini bilir.
17. Olumlu kişisel duygularının üzerindeki etkilerini araştırır.
18. Sanata ilgi duyar ve keşfetme güdüsünü kullanır.
19. Etkinlikler yoluyla yaratıcı düşünce ve hayal gücü gelişir.
20. Öğrenmenin farklı yollarını, işbirliğini kullanır.
21. Merak duygusu uyarılarak öğrenme sağlanır.
22. Araştırma yapma, sorun çözme becerisi kazanır.
23. Çağdaş sanat bilinci gelişir.
24. Estetik algı ve estetik seçicilik, sanatsal becerileri gelişir.
25. Yaratıcı düşünme becerileri gelişir.
26. Kelime dağarcığı ve yazma becerileri zenginleşir.
27. Sabırlı davranmayı öğrenir.

Sanat Yapıtlarına Dayalı Etkinlik Eğitim Paketi ile İşitme Engelli Öğrencilerde Öz Duyarlık Geliştirilmesi Yöntem ve Yaklaşımlar

1. *Akran Eğitimi*: Sosyal etkileşimi olan, birbirleri ile eşit statüde yer alan, benzer dil, tutum ve davranışa sahip gruplarda bilgi, davranış ve tutum değiştirmek amacıyla yapılan planlı bir eğitimidir (Müze Eğitimi Akran Kitabı, 2011).
2. *Yaratıcı Yazma*: Kişin bir konudaki duygu ve düşüncelerini hayal gücünü de kullanarak özgürce kağıda dökmesidir (Müze Eğitimi Akran Kitabı, 2011).
3. *Tasarım Yapma*: Bir eylemin ya da nesnenin boyutunda gerçekleştirilmesinden önce yapılan hazırlıkların tamamıdır (Müze Eğitimi Akran Kitabı, 2011).
4. *Sergileme*: Katılımcılar tarafından üretilen, toplanan, yazılan, çizilen boyanan ya da şekillendirilen ürünlerin düzenlenerek izlenmeye hazır hale getirilmesidir (Müze Eğitimi Akran Kitabı, 2011).
5. *Yaratıcı Düşünme*: Var olana farklı bakmak ya da alanı yeniden yorumlamaktır (Müze Eğitimi Akran Kitabı, 2011).
6. *Soru-Cevap Yöntemi*: Eğiticinin düzenlediği soruların katılımcılara sorulmasıdır (Müze Eğitimi Akran Kitabı, 2011).
7. *Tartışma Yöntemi*: Bilişsel ve duyuşsal hedefleri gerçekleştirmeye yönelik deneyimleri göz önüne alarak görüş ve olguları özetlemektir (Müze Eğitimi Akran Kitabı, 2011).
8. *Konuşma Halkası Yöntemi*: Konuşmacıların halka şeklinde oturarak herkesin konu ile ilgili görüşlerini ifade etmesidir (Müze Eğitimi Akran Kitabı, 2011).
9. *Gösteri Yöntemi*: Katılımcılara uygulama yapmadan önceki kısmı göstermektir. Eğiticinin katılımcılara model oluşturmasıdır (Müze Eğitimi Akran Kitabı, 2011).
10. *İmgelem Tekniği*: Ses, müzik, fotoğraf veya herhangi bir imgeden yola çıkarak ve hayal gücünü kullanarak imgelem bütünü oluşturma, nesnelere akıldan canlandırma tekniğidir (Müze Eğitimi Akran Kitabı, 2011).
11. *Rol Oynama*: Katılımcı grubun uygun bir ortamda role bürünmeleridir. Belirli bir durumu orataya koymaktır (Müze Eğitimi Akran Kitabı, 2011).
12. *Donuk İmge*: Bir fikri, kavramı, durumu veya olayı netleştirmek için görüntü

oluşturulmasıdır (Müze Eğitimi Akran Kitabı, 2011).

13. *Fotoğraf Anı*: Katılımcıların olay, durum veya belirlenmiş konu ile ilgili bir fotoğraf görüntüsü oluşturması, diğerlerinin bu fotoğrafa katılımıdır (Müze Eğitimi Akran Kitabı, 2011).
14. *Yaratıcı Drama*: Doğaçlama, rol oynama vb. tiyatro ya da drama tekniklerinden yararlanılarak bir grup çalışması içinde bireylerin, bir yaşantıyı, bir olayı, bir fikri, soyut kavramı ya da bir davranışı, eski bilişsel örüntülerinin yeniden gözden geçirildiği “oyunsu” süreçlerde anlamlıleştirilmesi, canlandırılmasıdır (San, 2002). Araştırmada yaratıcı drama çalışmalarından yürüme, dikkat, oyun, rol oynama, doğaçlama, heykel olma, donuk imge, fotoğraf anı yöntem ve tekniklerine yer verilmiştir.
15. *Kolaj Tekniği*: Kolaj elde mevcut her türlü basılı, çizili ya da fotografik malzeme ile bir yüzey üzerine yeni bir kompozisyon oluşturacak düzende yapıştırılması ile elde yeni bir ürün elde edilmesidir (Sözen ve Tanyeli, 2005).
16. *Hareketli Boyama (Damlatma Tekniği)*: Doğrudan, içgüdüsel ve son derece dinamik bir sanat türü, canlı, etkili fırça darbelerinin ve tuval üzerine damlayan ve dökülen boyaların şans yolu ile boya efektlerinin kendiliğinden uygulanmasını içerir (Britannica, 2017).
17. *Heykel Tekniği*: Sanatsal bakış açısıyla meydana getirilmiş üç boyutlu formlara denir (Britannica, 2017).

Sanat yapıtlarına dayalı etkinlik eğitim paketi ile işitme engelli öğrencilerde öz duyarlık geliştirilmesi etkinlik planları hazırlanırken yaratıcı dramadan yararlanılmıştır. Öz duyarlık temel kavramları dikkate alınarak kazanımlar belirlenmiştir. Öz duyarlık temel kavramları doğrultusunda 20. yüzyıl modern sanat yapıtları seçilmiştir. Seçilen sanat yapıtlarına ve amaçlara uygun olarak görsel sanat teknikleri kullanılmıştır.

Uygulama yapılan ortam halı kaplı salonda gerçekleştirilmiştir. Öğrencileri paylaşımları ve haftalık etkinlik çalışmaları sonunda şans yolu ile seçilmiş öğrenci görüşmeleri dikkate alınarak haftalık öznel değerlendirme yazılmıştır. İşitme engelli öğrencilerde sanat yapıtlarına dayalı etkinlikler ile öz duyarlık geliştirilmesi eğitim paketi haftada bir gün 90 dakika ve sekiz hafta olarak gerçekleştirilmiştir.

Yukarıdaki açıklamalar doğrultusunda gerçekleştirilen sanat yapıtlarına dayalı etkinlik eğitim paketi ile işitme engelli öğrencilerde öz duyarlık geliştirilmesi eğitim paketinin sekiz haftalık etkinlik çalışma planlarına aşağıda yer verilmiştir.

Sanat Yapıtlarına Dayalı Etkinlik Eğitim Paketi ile İşitme Engelli Öğrencilerde Öz Duyarlılık Geliştirilmesi Kazanımları, Seçilen Sanat Yapıtı, Yöntem ve Teknikler, Araç Gereçler, Beceriler sunulmuştur.

Etkinlik Adı	Kazanımlar	Seçilen Sanat Yapıtı	Yöntem ve Teknikler	Araç Gereçler	Beceriler
1. Hafta Açık Pencereden Görünen Orkestra	1. Katılımcılar ile etkileşimde bulunabilme, 2. Çalışmada uyulması gereken kuralları kavrayabilme, 3. Anlayış ve özen içeren bir tutumun etkisini ayırt edebilme, 4. Bir sanat yapıtında ki hareketliliği fark edebilme, yapıttaki dış görünüşlerin betimlenmesini ifade edebilme, 5. Kendi penceresinden görünenleri benzer ve farklı yönleri tanımlayabilme.	“Açık Pencere”, Henri Matisse. “Orkestra”, Fikret Muallâ.	Yaratıcı drama teknikleri konuşma halkası, imgelem soru- cevap, kolaj, fotoğraf.	Seçilen sanat yapıtlarının renkli çıktıları (Görsel 1 ve Görsel 2), boya kalemleri, resim kâğıtları, makas, yapıştırıcı, karton, eski gazete ve dergiler, lazer işaretleyici. “Benim Özelliklerim Formu” (Ek: 1).	1. Kendini tanıtır, iletişimi başlatır ve devam ettirir. Farklı fikirlere saygı duyar. 2. Kendi düşüncelerini savunur ve açıklar. 3. Grup çalışmalarına katılır ve haz alır. 4. Etkinlikler yoluyla yaratıcı düşünce ve hayal gücü gelişir.
2. Hafta Sanat Yapıtlarında ki Duyular	1. Sahip olduğu özellikler içinde neleri yapabildiklerini sıralayabilme, 2. Sanat yapıtında ki sanatçının gözlemlerini ifade edebilme, 3. Sanat yapıtında ki çizgi ve şekiller, abartı renkleri ile duygusal izleri ayırt edebilme, 4. Kendisinin iç dünyasına ait duygularının farkında oluş, 5. Sanat yapıtıyla ve kendisinin duygularını, hoşlanmadığı yönlerini, ilişkilendirebilme.	“Çılgılık”, Edvard Munch. “Kulağı Sargılı Otoportre” . Vincent van Gogh. “Echo”, Jackson Pollock.	Yaratıcı drama teknikleri, fotoğraf anı, konuşma halkası, imgelem, liderin role girmesi, soru- cevap, resim ve baskı teknikleri.	Seçilen sanat yapıtlarının renkli çıktıları (Görsel 3-4-5), fırçalar, renkli mürekkepler, boya kalemleri, ipler, renkli krapon kâğıtları, resim kâğıtları, makas, yapıştırıcı, eski gazete ve dergiler, lazer işaretleyici.	1. Farklı kültürlerde sanat yapıtları ile insanlığın ortak duygularını öğrenir. 2. Olumlu kişisel duygularının üzerindeki etkilerini araştırır. 3. Sanat yapıtlarında inceleme ve görsel düşünme deneyimleri gelişir. 4. Sanat yapıtlarındaki görsel bağları öğrenir.

Etkinlik Adı	Kazanımlar	Seçilen Sanat Yapıtı	Yöntem ve Teknikler	Araç Gereçler	Beceriler
3. Hafta Bazı İyi Sorular	1. Süreçte kendine ilişkin öz duyarlık farkındalıklarını kavram bilgisi, 2. Sanat yapıtındaki güçlüklerle kendi yaşamındaki güçlükleri ilişkilendirebilme, 3. Kendi kendine özen ve şefkatin zor durumlarda ki olumlu etkisini fark eder.	Sinema filmi, “Benim Dünyam”.	Yaratıcı drama teknikleri, konuşma halkası, imgelem, görsel ve grafiksel düşünme, soru-cevap.	Kâğıt, kalem, dizi üstü bilgisayar. İki adet “Sinema Filmi Analiz Formu” (Ek: 2) çalışma kâğıdı. Katılımcı sayısı kadar “Benim Biyografik Film Tasarım Planım” (Ek: 3) etkinlik çalışma kağıdı.	1. Kişilik özelliklerini araştırma yollarını öğrenir. 2. Etkinlikler yoluyla kendilerini ve başkalarına anlayış ve özen içeren davranışları öğrenir. 3. Kendilerine anlayış ve özen içeren şefkatli davranış sergiler. 4. Paylaşımlar yolu ile kendinlik değerini pozitif olarak yükseltir. 5. Sabırlı davranmayı öğrenir.
4. Hafta Uzayda Bir Duygu Takası	1. Sanat yapıtındaki dinamizmi ayırt edebilme, 2. Yaşamındaki dinamizmi, heyecanı fark edebilme, 3. Yargılayıcı duyguların yerine olumlu dinamik duyguları uygulayabilme.	“Makinalaşmak İstiyorum”, Nazım Hikmet Ran.. “Plastic Construction Of NoiseVe Speed”, Giacomo Balla.	Yaratıcı drama teknikleri, konuşma halkası, imgelem, heykel, soru- cevap, yaratıcı yazma.	Seçilen sanat yapıtlarının renkli çıktıları (Görsel 6), lazer işaretleyici. İşitme cihazı bir implant resmi.	1. Sanat yapıtının kültürel değerini fark eder. 2. Akranlarda grup çalışmasına katılma ve grupla işbirliği yapma becerisi gelişir. 3. Sanat yapıtlarında inceleme ve görsel düşünme deneyimleri gelişir. 4. Sanat etkinlilerinden zevk alır 5. Yaratıcı düşünme becerileri gelişir. 6. Kelime dağarcığı ve yazma becerileri zenginleşir.

Etkinlik Adı	Kazanımlar	Seçilen Sanat Yapıtı	Yöntem ve Teknikler	Araç Gereçler	Beceriler
5. Hafta Bunun Anlamı Ne? Tuvaldeki Şiir	1. Kişiliğinde tekrar eden davranışları sanat yapıtı ile ilişkilendirebilir, 2. Benlik algısında ki olumsuz duyguları ayırt edebilme, 3. Kendisini sevgiyle karşılama hoşgörüsü, şefkati kullanmanın önemini fark eder, 4. İyimserlik eğilimlerin etkisini günlük yaşamında ayırt edebilme.	“Coşkunun Fenomeni”, Salvador Dali. “Too Much Ego Will Kill Your Blue Face” Hugh Kretschmer.	Yaratıcı drama teknikleri, konuşma halkası, imgelem, donuk imge, canlandırma, ayna soru- cevap, görsel düşünme.	Seçilen sanat yapıtlarının renkli çıktıları (Görsel 7 ve 8). Olumlu duygu sözcükleri, davranışlar listesi (Ek: 4), kutu, ayna. Seçilen sanat yapıtlarının renkli çıktıları. Lazer işaretleyici. “Beni Tanımla” (Ek: 5) etkinlik formu iki adet çoğaltılır.	1. İyi hal etkisini yaygınlaştırır. 2. Sanatın evrensel değerini bilir. 3. Olumlu kişisel duygularının üzerindeki etkilerini araştırır. 4. Farklı kültürlerde sanat yapıtları ile insanlığın ortak duygularını öğrenir. 5. Estetik algı ve estetik seçicilik, sanatsal becerileri gelişir.
6. Hafta Biçimsel Uzlaşmalara Saygı	1- Sanat yapıtındaki kendini ifade etme biçimlerini ayırt edebilme, 2- Sanat yapıtındaki farklılıkların ifadelerin gücünün farkında oluş. 3- Sanat yapıtından ki düzgün olmayan, asimetrik biçimleri ve dokuları ayırt edebilme.	“Don Coucou Bazar”, Jean Dubuffet.	Yaratıcı drama teknikleri, konuşma halkası, imgelem, görsel düşünme, heykel çalışması.	Seçilen sanat yapıtlarının renkli çıktısı (Görsel 9), Jean Dubuffet’in çalışma videosu, boya kalemleri (pastel, kuru boya, keçeli kalem), resim kâğıtları, makas, yapıştırıcı, karton, eski gazete ve dergiler, mukavvalar. Doğadan bulunmuş, düzgün olmayan, asimetrik parçalar.	1. Sanat yapıtlarında inceleme ve görsel düşünme deneyimleri gelişir. 2. Sanata ilgi duyar ve keşfetme becerisini kullanır. 3. Etkinlikler yoluyla yaratıcı düşünce ve hayal gücü gelişir. 4. Öğrenmenin farklı yollarını, iş birliğini kullanır.

Etkinlik Adı	Kazanımlar	Seçilen Sanat Yapıtı	Yöntem ve Teknikler	Araç Gereçler	Beceriler
7. Hafta Problemleri Çözmede Duyguların Reklamı	1- Sanat yapıtındaki tüketim nesnelerini ve biçimlerini kavrayabilme, 2- Kişisel başarısızlıklarda olumsuz duyguların farkında oluş, 3- Duygusal tüketimin insan yaşamına etkisini ayırt edebilme.	“Yeşil Coca Cola Şişeleri” Vey Warhol. (İşitme Engelli Sanatçı) “Deaf Identity Crayons” Ann Silver.	Yaratıcı drama teknikleri, konuşma halkası, benzetişim, imgelem, heykel, araştırma.	Seçilen sanat yapıtlarının renkli çıktıları (Görsel 10 ve 11). Müzik çalar, yüksek hertz hoparlör, Hırvat çello ikilisi Luka Sulic, “Thunderstruck ve Highway To Hell” parçası,), teneke içecek şişeleri, su damacaneleri, boya kalemleri (pastel, kuru boya, keçeli kalem), resim kâğıtları, makas, yapıştırıcı, karton.	1. Merak duygusu uyarılarak öğrenme sağlanır. 2. Araştırma yapma, sorun çözme becerisi kazanır. 3. Çağdaş sanat bilinci gelişir.

Etkinlik Adı	Kazanımlar	Seçilen Sanat Yapıtı	Yöntem ve Teknikler	Araç Gereçler	Beceriler
8. Hafta Düşünmenin Kendisi Sanattır Olumlu Duyguların Satılmaz	Sanat yapıtında duyumları ve zihni uyarmanın ilişkisini ayıt edebilme, 2- Öz yargılamaya karşı öz sevecenlik duygularının farkında oluş, 3- Geleceğe yönelik olumlu duyguların pozitif etkisini sıralayabilme.	“Bicycle Wheel” Marcel Ducham. “Bir ve Üç Svealye” Joseph Kosuth. “Koridor 1-2-3-4 (Video)” Ahmet Öktem.	Yaratıcı drama teknikleri, konuşma halkası, imgelem, benzetişim, soru-cevap, kolaj, görsel düşünme.	Seçilen sanat yapıtlarının renkli çıktıları (Görsel 12 ve 13). Olumlu duygu sözcükleri ve davranış biçimleri listesi (Ek: 4). Kişisel (öğrenci için özel olan) eşya. Ünlü işitme engelli birinin eşyası ve fotoğrafı. Toplu iğne, boya kalemleri, resim kâğıtları, makas, yapıştırıcı, karton, eski gazete ve dergiler.	1. Olumlu duygularının üzerindeki etkilerini araştırır. 2. Sanatın iyileştirici yönünü ve değerini kavrar. 3. Etkinlikler yoluyla kendilerini ve başkalarına anlayış ve özen içeren davranışları öğrenir. 4. Kendilerine anlayış ve özen içeren şefkatli davranış gösterir.

Sanat Yapıtlarına Dayalı Etkinlik Eğitim Paketi ile İşitme Engelli Öğrencilerde Öz Duyarlık Geliştirilmesi Çalışma Planları

1.Hafta:

Çalışmalarda “söyler” şeklindeki ifade kullanımı “işaret dili ile söyler, açıklar” demektir.
“Açık Pencerede Görünen Orkestra”

Süre: 90 dakika

Dil: Türk İşaret Dili

Seçilen Sanat Yapıtları:

1. Sanat Yapıtı: “Açık Pencere”, Henri Matisse (Görsel1).

2. Sanat Yapıtı: “Orkestra”, Fikret Muallâ (Görsel 2).

Kazanımlar:

1. Katılımcılar ile etkileşimde bulunabilme,

2. Çalışmada uyulması gereken kuralları kavrayabilme,

3. Anlayış ve özen içeren bir tutumun etkisini ayırt edebilme,

4. Bir sanat yapıtında ki hareketliliği fark edebilme, yapıttaki dış görünüşlerin betimlenmesini ifade edebilme,

5. Kendi penceresinden görünenleri benzer ve farklı yönleri ile ayırt edebilme

Yöntem ve Teknikler:

Yaratıcı drama teknikleri (konuşma halkası), soru- cevap, kolaj.

Materyaller:

Seçilen sanat yapıtlarının renkli çıktıları (Görsel1ve Görsel 2) , boya kalemleri (pastel, kuru boya, keçeli kalem), resim kâğıtları, makas, yapıştırıcı, karton, eski gazete ve dergiler, lazer işaretleyici. Katılımcı sayısı kadar “Benim Özelliklerim Formu (Ek: 1)” ve sanat yapıtının künyesinin yazılı olduğu doküman çoğaltılır.

Pusulamız Kurallar:

Grup lideri katılımcılardan çember olmalarını ister. Grup üyelerine çalışmanın ne, nasıl olduğu, yöntemler ve içerik kısaca anlatılır. Çalışma yürütülürken uyulması gereken kuralları paylaşır.

Pusulamız:

a- Haftada bir kez olmak üzere grup sekiz hafta boyunca, Salı günleri saat 13.00’da çalışma için düzenlenen toplantı salonunda toplanılacaktır. Her oturum 90 dakika olacaktır.

b- Çalışma sürecine göre mola verilecektir. Mola süresi grupla ihtiyaca göre belirlenecektir. Mola biter bitmez herkes çalışma yerine dönmelidir.

c- Katılımcılar her oturuma katılacaktır. Önemli bir neden olmadıkça çalışmaya devam etmek zorunludur. Acil durumlarda çalışmaya katılmayacak olanlar, grup liderine önceden haber vermelidir.

ç- Katılımcılar dışarıda arkadaşları vb. ile çalışma hakkında konuşulmamalıdır.

d- Katılımcılar herkesin paylaşımlarının gizli kalacağını bilmelidir.

e- Hiç kimse başka bir arkadaşının yaptığı ile alay etmemelidir.

f- Yapılan sanat çalışmaları “iyi-kötü-başarılı-başarısız-çirkin-fena” vb. olarak değerlendirilmeyecektir.

g- Çalışmalarda söz alınarak konuşulmalıdır.

h- Katılımcılar birbirine karşı saygılı olacaktır.

ı- Anlaşılmayan bir konu, söz, açıklama olduğunda konuyu açıklaması sadece grup liderinden (öğretmenden) istenmelidir.

i- Katılımcıların her biri özel gereksinimi olmadığı sürece (yaralanma, hastalık vb.) etkinliklere katılacaktır. Uyulması gereken kurallar yazılı olarak öğrencilere verilir.

Çalışma Akışı:

1. Katılımcılara Berfin URAL tarafından (2017) geliştirdiği İşitme Engelliler İçin Öz Duyarlık Ölçeği uygulaması birinci hafta yapıldı. Yapılacak olan çalışmaların etkililiğini anlamak için bu uygulamanın öntest sontest şeklinde uygulanacağı ile ilgili katılımcılara bilgi verildi. Ölçek formuna isim yazmak zorunda olmadıkları kendilerine bir takma isim, numara bulmaları ancak son haftada da aynı takma ismi ya da numarayı kullanmak üzere bir bilgi yazmaları gerektiği söylenir.

Grup lideri katılımcılara yürüme tempolarını lazer işaretleyiciye göre ayarlamalarının nasıl olacağını açıklar:

1. Lazer işaretleyici kesik kesip yanıp sönüyorsa hızlı,
2. Lazer işaretleyici uzun uzun yanıyorsa yavaş,
3. Lazer işaretleyici daireler çiziyorsa büyük adımlarla yavaş vb. yürüme biçimi ve hızı ile kodlanıp katılımcılara açıklanır.

Isınma Çalışmaları:

I. Çalışma (5 dk):

Katılımcılara serbest olarak çalışma odasında yürümeleri söylenir. Katılımcılar yürürken grup lideri lazer işaretleyici ile işaret verdiğinde en yakın arkadaşlarına selam vermelerini ister. Bütün katılımcıların görecebileceği şekilde lazer işaretleyici ile arka arkaya verilen kesik işaretler gördüklerinde hızlanırlar. Sırasıyla yavaş, hızlı ve daha hızlı yürümeleri, koşmaları v.b. istenir. Katılımcılar birbirine selam verdikten sonra çalışma sonlandırılır.

II. Çalışma (15 dk):

Grup lideri katılımcılardan çember oluşturmalarını ister. Herkesin tek tek ortaya gelerek adını, sınıfını, bölümünü ve kendisine bir renk, bir işareti bulup söylemesini ifade eder. Ortaya gelen grup üyesi kendini tanıtmayı bitirdikten sonra dairenin ortasında bekler. Bütün katılımcılar grup liderinin işareti ile kendisini tanıtan grup üyesinin işaretini ve rengini toplu işaret dili ile söylerler. Herkes katıldıktan sonra çalışma bitirilir.

Etkinlik Çalışmaları:

1. Etkinlik (20 dk):

Grup lideri katılımcılardan çember oluşturmalarını ister. Çemberin ortasına “Henri Matisse, Açık Pencere” (Görsel 1), “Fikret Muallâ, Orkestra” (Görsel 2) sanat yapıtlarını koyar. Katılımcıların tek tek bakmalarını ve sanat yapıtlarını incelemelerini ister. Sanat yapıtları üzerine aşağıdaki soruları sorularak tartışırlar.

Sence eserin adı nedir?

Sence sanatçı yaşlı mı, Genç mi? Nasıl bir hayat yaşamış?

Sence eserlerin duygusu ne?

Sence bu eserler bize ne anlatır?

Eserler hakkında grup tartışması bitince katılımcıların soruları varsa cevaplanır.

2. Etkinlik (25 dk):

Grup lideri çember olan katılımcıların ortasına “Henri Matisse, Açık Pencere” (Görsel, 1) adlı sanat yapıtlarını koyar. Bir önceki çalışmada bu sanat yapıtları üzerine yapılan konuşmaların özeti yapılır. Herkesin kendi odasının, evinin penceresinden ne gördüğünü, nasıl gördüğünü hayal etmesini ister. Malzemeleri çemberin ortasına koyar. Herkesin istediği şekilde bir çalışma yapabileceğini açıklar. Yapılacak çalışmaların resim, kolaj vb. olabileceği açıklanır. Yaptıkları çalışmaya işaret dili ile bir kelime bulmaları da istenir. Süre bitince çalışma sonlandırılır.

3. Etkinlik (15 dk):

Grup lideri çember olan katılımcıların ortasına “Fikret Muallâ, Orkestra” (Görsel 2) adlı yapıtı koyar. Bir önceki çalışmada bu sanat yapıtları üzerine yapılan konuşmaların özeti yapılır. Esredeki duygular konuşulur. Kendi pencereleri çalışmasındaki duygulardan yola çıkarak yeni bir fikir, duygu söylemleri istenir. Katılımcıların açıklamaları yazılır. Benzer fikir ve duygular, bir araya getirilerek gruplar oluşturulur. Gruplardan bazılarının bedenlerini kullanarak heykel yapmaları istenir. Bedenlerini kullanarak diğer gruptan belirlenen ortak olumlu duygularına

“orkestra” gibi sesler gruptan üretmeleri istenir. Gruplar gösterilerini yaptıktan sonra çalışma sonlandırılır.

Sürecin Değerlendirilmesi (10 dk):

Katılımcılardan yaptıkları eserleri duvara asması istenir. Her grup üyesi kendi yaptığı eserin önüne gelerek bir duygusunu söyler. Herkes birbirini alkışlar ve çalışma bitirilir. Katılımcılar arasından tesadüfi seçilen iki kişiden bu çalışmalardan ne öğrendikleri, duygularının ne olduğu soruları sorularak yazmaları veya anlatmaları istenir.

Grup ve Kendime Karşı Sorumluluğum:

Bir sonra ki hafta gelirken grup lideri katılımcılardan;

1. En beğendikleri özellikleri, neleri yapabildikleri, yetenekleri, hoşveıkları şeyler, kızdıkları şeyler hakkında birer cümle, kelime, şekil ya da sembol ile “Benim Özelliklerim Formu”nu (Ek: 1) doldurarak getirmeleri istenir.

2. Her bir grup üyesinin kendi evinin, odasının penceresinden “içinden ve/veya dışarıdan” nasıl isterse, cep telefonu ile bir fotoğraf çekmesini, çektiği bu fotoğrafta cep telefonun özelliklerini kullanarak eklemeler, değişiklikler yapabileceği ve fotoğrafı hafta içi ileti olarak grup liderine göndermesi istenir. Lider bu fotoğrafın katılımcılarla grup çalışmasında paylaşılacağını açıklar (paylaşılmasını istemeyen varsa bunu belirler).

2. Hafta:

“Çılgınlıkla, Özel Kolaj” ve ”Sanat Yapıtlarındaki Duyular”

Süre: 90 dakika

Dil: Türk İşaret Dili

Seçilen Sanat Yapıtları:

1. Seçilen sanat yapıtı: “Çılgınlık”, Edvard Munch (Görsel 3).

2. Seçilen sanat yapıtı: “Kulağı Sargılı Otoportre”, Vincent van Gogh (Görsel 4).

3. Seçilen sanat yapıtı: “Echo”, Jackson Pollock (Görsel 5).

Kazanımlar:

1. Sahip olduğu kişilik özelliklerinin içinden seçerek neleri yapabildiğini sıralayabilme,
2. Sanat yapıtında sanatçının gözlemlerini ifade edebilme,
3. Sanat yapıtındaki düz olmayan (bozulmuş) çizgi ve şekiller, abartılı renkler ile duygusal izleri ayırt edebilme.

4. Kendisinin iç dünyasına ait duygularının farkında oluş,

5. Sanat yapıtı ile kişisel duygularını, kendinde beğenmediği yanlarını ilişkilendirebilme.

Yöntem ve Teknikler:

Yaratıcı drama teknikleri, (fotoğraf anı, konuşma halkası, liderin role girmesi), soru-cevap, resim teknikleri.

Materyaller:

Seçilen sanat yapıtlarının renkli çıktıları (Görseller 3-4-5), farklı ölçülerde fırçalar, renkli mürekkepler, boya kalemleri (kömür kalemler, pastel, kuru boya, keçeli kalem), sulu boya, kalın ve renkli ipler, renkli krapon kağıtları, resim kağıtları, makas, yapıştırıcı, karton, eski gazete ve dergiler, lazer işaretleyici. Her bir katılımcıya seçilmiş olan sanat yapıtlarının künyesinin yazılı olduğu özet (katılımcı grubun akademik özelliğine uygun olarak) doküman.

Çalışma Akışı:

Grup lideri katılımcıların paylaşımlarını çektikleri fotoğrafları grupla paylaşır.

Grup lideri katılımcılara yürüme tempolarını lazer işaretleyiciye göre ayarlamalarının nasıl olacağını açıklar.

1. Lazer işaretleyici kesik kesip yanıp sönüyorsa hızlı,

2. Lazer işaretleyici uzun uzun yanıyorsa yavaş,

3. Lazer işaretleyici daireler çiziyorsa büyük adımlarla yavaş vb. yürüme biçimi ve hızı ile kodlanıp katılımcılara açıklanır.

Isınma Çalışmaları (10 dk):

Grup lideri katılımcıların çember olmalarını ister. Bugün hissettiklerine göre uygun bir renk seçmelerini açıklar. Seçtikleri renklere göre renk ona ne anlatıyorsa serbest dolaşarak dans etmeleri söylenir. Grup lideri de katılımcıların aralarında dolaşarak hayali bir fırça ve renkle onları boyar. Katılımcıların yürüme tempolarını lazer işaretleyici ile yönlendirir. Grup lideri de boyadığı renge göre dans eder. Herkesin iç temposunu ve katılımı gözlemlendikten sonra çalışma bitirilir.

Katılımcı grupla seçilen renkler, duygular ve hareketler üzerine konuşulur. Katılımcıların paylaşımlar alınır.

Etkinlik Çalışmaları:

1. Etkinlik (25 dk):

Grup lideri seçilen sanat yapıtlarını (Görseller 3-4-5) çalışma odasında farklı duvarlara asar. Katılımcılara seçtikleri renkleri düşünerek duvarlardaki eserlere bakarak iki hareket seçmelerini söyler. Hangi sanat yapıtına göre hareket seçtilerse o sanat yapıtının yanında durmalarını açıklar. Aynı yapıtların yanında duran katılımcılardan grup olarak kendi hareketlerine ve renklerine uygun bir fotoğraf anını canlandırılmaları istenir. Canlandırmalar bitince çalışma sonlandırılır. Grup lideri sanat yapıtlarının yanına öğrencileri toplar. Gördüklerini açıklamalarını, hangi şekiller var, neler olmuş, sizce nelerden esinlenilmiş (sanatçı neleri düşünmüş) sorularını yönelterek onların düşüncelerini paylaşmalarını ister.

Geçen hafta katılımcılardan istenen “en beğendikleri özellikleri, neleri yapabildikleri, yetenekleri, hoşlandıkları, kızdıkları şeyleri” paylaşımları sağlanır.

2. Etkinlik (40 dk):

Grup lideri katılımcılara duyu hakkında özet bilgi verdikten sonra katılımcıları üç farklı gruba ayırır. Her bir grubun birlikte karar verip bir sanat yapıtını seçmesini, yapıttaki duyuyu ve kendi yazdıkları arasından, en beğendikleri özelliklerinden (lider çalışmada yardımcı olur) ortak bir şeyler seçmelerini ister. Gruplar kararlarını verdikten sonra istedikleri malzemeleri, gereçleri kullanarak grup olarak seçtikleri sanat yapıtı ile kendi düşünceler ve duygularını bütünleştirerek bir çalışma ortaya koyar;

Birinci gruptan damlatma ve serbest teknik,

İkinci gruptan, atık kağıtlardan heykel,

Üçüncü gruptan kolaj tekniği ile kendi eserlerini yapmaları istenir. Katılımcılar çalışmalarını bitirdikten sonra etkinlik sonlandırılır.

Sürecin Değerlendirilmesi (25 dk):

Grup Lideri;

1. Sanatçıların hangi yollarla iletişim kurdukları,

2. Sanatçıların hangi yollarla duygularını anlattıkları, sanat yapıtında ki çizgiler ve duygular üzerine katılımcılarla kısa bir tartışma başlatılır.

Katılımcılar arasından tesadüfi seçilen iki kişiden bu çalışmalardan ne öğrendikleri, duygularının ne olduğu soruları sorularak yazmaları veya anlatmaları istenir.

Grup ve Kendime Karşı Sorumluluğum:

1. Gelecek haftaya kadar kendileri için düşündüklerinde iyi gelen bir kelime, duygu, nesne vb. bulmaları istenir.

2. İstedikleri şekilde, teknikte kendilerinin dijital bir otoportellerini hazırlamaları kişisel portrelerini yvean, cepheden istedikleri gibi yan yana getirip kolaj (kolaj örneği öğrencilere gösterilir) yapıp grup liderine göndermeleri istenir.

3. Hafta:

“Bazı İyi Sorular”

Süre: 180 dakika

Dil: Türk İşaret Dili

Seçilen Sanat Yapıtları:

Sanat Yapıtı: Sinema filmi, “Benim Dünyam”

Kazanımlar:

1. Süreçte kendine ilişkin öz duyarlık farkındalıklarının kavram bilgisi,
2. Kendisine karşı özen ve şefkatinin değerini fark eder,
3. Sanat yapıtındaki güçlüklerle kendi yaşamındaki güçleri şefkatle nasıl karşılayabileceğini değerlendirir.

Yöntem ve Teknikler:

Yaratıcı drama teknikleri (konuşma halkası), soru- cevap.

Materyaller:

Kâğıt, kalem, dizi üstü bilgisayar. İki adet “Sinema Filmi Analiz Formu” (Ek: 2) çalışma kâğıdı. Renkli mürekkepli kalemler. Katılımcı birey sayısı kadar “Benim Biyografik Film Tasarım Planım” (Ek: 3) etkinlik çalışma kâğıdı.

Çalışma Akışı:

Geçen hafta katılımcılardan gelen fotoğraflar önceden grup lideri tarafından yan yana getirilip toplu bir foto albüm oluşturulur. Duvara asılıp grupla paylaşılır. Kendileri için düşündüklerinde iyi gelen şeyin ne olduğunu grupla paylaşmaları sağlanır.

Etkinlik Çalışmaları:

1. Etkinlik (120 dk):

Bugün bir sinema filmi izleyeceklerini bu film üzerine konuşacaklarını lider katılımcılara açıklar. Grup lideri film izleme kriterlerini ifade eder. Katılımcılara bir sinemada izler gibi olacağını söyler. Gerekli düzenlemeleri yapar. Katılımcılar filmi izlerler. Grup lideri katılımcıları eşit iki gruba tesadüfi olarak ayırır. Grup lideri iki gruba “Sinema Filmi Analiz Formu” (Ek: 2) çalışma kâğıdını dağıtır. Doldurmalarını ister.

2. Etkinlik (25 dk):

Her iki grubun “Sinema Filmi Analiz Formu”nu doldurduktan sonra karşılıklı paylaşımlar yapılır. Benzer ve farklılıklar üzerine konuşulur. Tek grup olarak bir araya gelmeleri sağlanır. Lider “bir inansın kendine karşı özenli ve şefkatli davranışlarından” neler olabileceğini filmde yola çıkarak belirlemelerini ister. Bu belirlenen özenli ve şefkatli davranışın heykelini tek bir parçaymış gibi yapmaları ister. Heykel çalışması bitince etkinlik sonlandırılır.

Sürecin Değerlendirilmesi (25 dk):

Geçen hafta kendileri için düşündüklerinde kendisine iyi gelen bir şeylerin, filmde olup olmadığı, benzerlikler üzerine karşılaştırma yapmaları ister.

Bir sanat yapıtı bizi başkalarını ve kendimizi düşünmek için veya iyi hale getirmek için harekete geçirir mi? Bunu nasıl başarır? İsteyenlerin paylaşımları alındıktan sonra çalışma sonlandırılır.

Katılımcılar arasından tesadüfi seçilen iki kişiden bu çalışmalardan ne öğrendikleri, duygularının ne olduğu soruları sorularak yazmaları veya anlatmaları ister.

Grup ve Kendime Karşı Sorumluluğum:

Gelecek haftaya kadar kendi biyografilerini içeren bir film planı yapmaları gerektiği açıklanır. Filmin konusunu, kimlerin olacağını, mesajını, etkilerini yazmaları ya da sembolik olarak bir kelime, şekil vb. ile grafiksel gösterimini hazırlamaları ister. Birlikte katılımcılara örnek çalışma gösterilir. “Benim Biyografik Film Tasarım Planım” (Ek: 3) dağıtılır. Gelecek hafta getirmeleri ister.

4. Hafta:

“Uzayda Bir Duygu Takası”

Süre: 90 dakika

Dil: Türk İşaret Dili

Seçilen Sanat Yapıtları:

1. Sanat Yapıtı: “Makinalaşmak İstiyorum” şiiri, Nazım Hikmet Ran (Şiir).

2. Sanat Yapıtı: “Plastic Construction Of Noise Ve Speed”, Giacomo Balla (Görsel 6).

Kazanımlar:

1. Sanat yapıtındaki dinamizmi ayırt edebilme,
2. Yaşamındaki dinamizm fırsatlarını sanat yapıtı ile ilişkili kullanır,
3. Duygusal acıları, kınayıcı, yargılayıcı duyguların yerine olumlu dinamik duygularla, takas eder ve değerlendirir.

Yöntem ve Teknikler:

Yaratıcı drama teknikleri (konuşma halkası, heykel), soru- cevap, yaratıcı yazma.

Materyaller:

Seçilen sanat yapıtlarının renkli çıktıları (Görsel 6 ve Şiir), lazer işaretleyici. İşitme cihazlı bir implant resmi. Her bir katılımcıya seçilmiş olan sanat yapıtlarının künyesinin yazılı olduğu özet (katılımcı grubun akademik özelliğine uygun olarak) doküman.

Çalışma Akışı:

Grup lideri katılımcılara yürüme tempolarını lazer işaretleyiciye göre ayarlamalarının nasıl olacağını açıklar.

1. Lazer işaretleyici kesik kesip yanıp sönüyorsa hızlı ve elleri kullanma,
2. Lazer işaretleyici uzun uzun yanıyorsa yavaş ve kolları kullanma,
3. Lazer işaretleyici daireler çiziyorsa büyük adımlarla yavaş ve üst gövdeyi kullanma vb. yürüme biçimi, hızı ile beden kullanımını kodlanıp katılımcılara açıklanır.

Isınma Çalışmaları (30 dk):

Kendi biyografilerinin konuları, kimlerin olacağını, konusunu, mesajını, etkilerini sembolik, bir kelime, şekil vb. ile grafiksel gösteriminin olduğu çalışma paylaşılır.

Giacomo Balla “Plastic Construction Of Noise Ve Speed” (Görsel 6), eseri gösterilir. Bu eserde hareketi, hareketin sürekliliğini, nereye gittiğini incelemeleri istenir. Grup lideri bu eserdeki hareket ve süreklilik üzerine grupta kısa bir tartışma başlatır. Seçilen sanat yapıtındaki biçimsel hareketlerden ve kendilerini iyi hissettiren ifadelerden birini seçmeleri istenir. Seçtikleri ifade ve iyi ifadeyi lidere açıklarlar. Grup lideri katılımcılar yürürken bazı beden parçalarını kullanmamaları konusundaki yönergeleri anlatır. Dolaşırken insan vücudu üzerine bir gözlem yapacakları, bir hareketin devamlılığını incelemeleri, nasıl olduğunu düşünerek yapmaları gerektiği söylenir. İyi hissettikleri duygu, nesne vb. şeyi de düşünerek, belirledikleri hareketi de kullanarak yürümeleri ifade edilir.

İnsan vücudunki hareketlerin ne işe yaradığı tartışılır. Katılımcılarla eller, kollar neyi engeller, ne yapar üzerine bir tartışma başlatılır.

Etkinlik Çalışmaları:

1. Etkinlik (30 dk):

Grup lideri katılımcılara tesadüfi olarak 1 ve 2 diye rakamlar verir. Sonra birler bir araya, ikiler bir araya getirilerek iki grup oluşturulur. Grup lideri Nazım Hikmet Ran’ın “Makinalaşmak İstiyorum” (Şiir), adlı şiirini “Türk İşaret Dili” ile okur. İki gruba da bu şiiri yazılı olarak verir.

Kendi aralarında işbölümü yaparak birinci gruptan; şiiri işaret dili ile toplu olarak okumaları ve işaret dili ile heykelini yapmaları istenir.

İkinci gruba işitme implantlı resimle şiir birlikte verilir. İmplant üzerine kısa bir tartışma yapılır. Bu şiir ve resimdeki duygu belirlenir. Belirlenen duygu ve seçilen kelimelerle iki dize yazmaları açıklanır.

Sürecin Değerlendirilmesi (30 dk):

Ortak çalışmalarda herkesin katkılarının neler olduğu konuşulur. Toplu olarak uğraştığınız şeyler ne, kim neler yaptı, kendisinin hayal etmenin çalışmayı nasıl etkilediği üzerine düşünceler konuşulur.

Katılımcılar arasından tesadüfi seçilen iki kişiden bu çalışmalardan ne öğrendikleri, duygularının ne, olduğu soruları sorularak yazmaları veya anlatmaları istenir.

5. Hafta:

“Bunun Anlamı Ne? Tuvaldeki Şiir”

Süre: 90 dakika

Dil: Türk İşaret Dili

Seçilen Sanat Yapıtları:

1. Sanat Yapıtı: “Coşkunun Fenomeni”, Salvador Dali (Görsel 7).

2. Sanat Yapıtı: “Too Much Ego Will Kill Your Blue Face” Hugh Kretschmer (Görsel 8).

Kazanımlar:

1. Kişiliğinde tekrar eden sıkın şeylerle (davranış ve düşünceler) sanat yapıtını ilişkilendirebilme,

2. Benlik algısındaki olumsuz, yargılayıcı duyguları ayırt edebilme,

3. Kendisini sevgiyle karşılamada hoşgörü, şefkati kullanmanın önemini fark edebilme,

4. İyimserlik eğilimlerini ayırt edebilme.

Yöntem ve Teknikler:

Yaratıcı drama teknikleri (konuşma halkası, donuk imge, canlandırma) soru- cevap.

Materyaller:

Küçük kâğıtlara yazılı “Olumlu Duygu Sözcükleri, Davranışlar Listesi” (Ek: 4), kutu, ayna. Seçilensanat yapıtlarının renkli çıktıları. Lazer işaretleyici. “Beni Tanımla” (Ek: 5) etkinlik formu iki adet çoğaltılır.

Her bir katılımcıya seçilmiş olan sanat yapıtlarının künyesinin yazılı olduğu özet (katılımcı grubun akademik özelliğine uygun olarak) doküman.

Çalışma Akışı:

Grup lideri katılımcıların yüreme tempolarını lazer işaretleyiciye göre ayarlamalarının nasıl olacağını açıklar:

1. Lazer işaretleyici kesik kesip yanıp sönüyorsa hızlı,

2. Lazer işaretleyici uzun uzun yanıyorsa yavaş,

3. Lazer işaretleyici daireler çiziyorsa büyük adımlarla yavaş vb. yürüme biçimi ve hızı ile kodlanıp gruba açıklanır.

Isınma Çalışmaları (10 dk):

Grup lideri katılımcıları iki gruba ayırır. İkili olan gruplardan biri ayna olur, diğeri ise onun karşısına geçer. Ayna olan kişiye arkadaşının yaptıklarını taklit etmesi söylenir. Sonra roller değiştirilir. Yürüme hızı yönergelerine uymaları açıklanır.

Etkinlik Çalışmaları:

1. Etkinlik (20 dk):

Lider katılımcıları iki eşit gruba ayırır.

Birinci grup; Salvador Dali'nin “Coşkunun Fenomeni” (Görsel 7) eseri, çalışma odasında duvara asılır. Her üde elindeki kâğıtta yazan duygu sözcüklerine bakarak (diğer katılımcılar görmeden anlamı bilinmeyen sözcüklerin anlamları açıklanır), sanat yapıtındaki, olumlu duyguların ve davranışların benzerlerini bulmaları istenir. Herkes bulduktan sonra lider aynı sanat yapıtında olduğu gibi bir araya gelerek ellerinde olan sözcüklerin davranış ifadelerini donuk imge ile yapmalarını ister. Çalışma tamamlanınca, tek tek grup üyeleri çıkararak sanat yapıtını izler. Fotoğrafi çekilir. Bütün katılımcıların yapıtları çalışmayı izlemelerinden sonra çalışma bitirilir.

İkinci grup; Hugh Kretschmer'in "Too Much Ego Will Kill Your Blue Face" (Görsel 8) adlı eseri çalışma odası duvarına asılır. Sanat yapıtını donuk imge olarak canlandırılmaları istenir. Canlandırma bitince çalışma sonlandırılır.

2. Etkinlik (25 dk):

Konuşma halkası oluşturulur. Hugh Kretschmer'in "Too Much Ego Will Kill Your Blue Face" sanat yapıtını incelemeleri istenir.

Bu sanat yapıtında sizce;

1. Renkler, şekiller, biçimler, çizgiler, dokular vb. nelerdir?
2. Dikkatini en çok çeken şey ne?
3. Temel fikir ne?
4. Sen olsan aynaya ne derdin? Konulu tartışma başlatılır.

Katılımcılar iki gruba ayrılır. "Beni Tanımla" (Ek: 5) etkinlik formu dağıtılır. Grupları ile birlikte çalışıp işbirliği yaparak formu doldurmaları istenir. Gruplar yazdıklarını paylaşırlar.

4- Etkinlik (20 dk):

Duvara ayna konur. Katılımcılara tek sıra olmaları açıklanır. Tek tek aynanın karşısına geçip kendileri için seçtikleri bir sevgi davranışı veya sözcüğü söylemeleri istenir. Bütün grup üyeleri söyledikten sonra çalışma sonlandırılır.

Sürecin Değerlendirilmesi (15 dk):

Katılımcılar arasından tesadüfi seçilen iki kişiden bu çalışmalardan ne öğrendikleri duygularının ne olduğu soruları sorularak yazmaları veya anlatmaları istenir.

6. Hafta:

"Biçimsel Uzlaşmalara Saygı"

Süre: 90 dakika

Dil: Türk İşaret Dili

Seçilen Sanat Yapıtları:

Sanat Yapıtı: "Don Coucou Bazar", Jean Dubuffet (Görsel 9).

Kazanımlar:

1. Sanat yapıtındaki kendini ifade etme biçimlerini ayırt edebilme,
2. Sanat yapıtındaki farklılıkların ifadelerin gücünün farkında oluş,
3. Sanat yapıtındaki düzgün olmayan, asimetrik biçimleri ve dokuları ayırt edebilme.

Yöntem ve Teknikler:

Yaratıcı drama teknikleri (konuşma halkası, atık malzemelerden heykel çalışması).

Materyaller:

Seçilen sanat yapıtının renkli çıktısı (Görsel 9), Jean Dubuffet'in çalışma videosu, boya kalemleri (pastel, kuru boya, keçeli kalem), resim kâğıtları, makas, yapıştırıcı, karton, eski gazete ve dergiler, mukavvalar. Doğadan bulunmuş, düzgün olmayan, asimetrik parçalar.

Çalışma Akışı:

Isınma Çalışmaları (10 dk):

Katılımcılar çember olup oturur. Ellerini arkalarına, avuçlarını açarak uzatırlar. Avuçlarına konan nesnelere bakamayacakları, kimseye gösteremeyecekleri açıklanır. Grup lideri her bir grup üyesinin avucunun içine doğadan bulunmuş, düzgün olmayan, asimetrik parçaları yerleştirir. Nesnenin şekli, dokusu, hareket çizgileri, soğuk sıcak olması, sert ya da yumuşak vb. olmasını tanımaya çalışmalarını lider ister. Her üye objeyi tanımladıktan tahmin etikten sonra önüne koyar ve çalışma bitirilir. Grup üyeleri birbirinin nesnelere bakarlar.

Etkinlik Çalışmaları:

1. Etkinlik (50 dk):

Jean Dubuffet'in çalışma videosu izletilir. Grup lideri, Jean Dubuffet'in "Don Coucou Bazar" (Görsel 9) eserini katılımcılara verir. Malzemeleri kullanarak grup arkadaşları ile işbirliği içinde, görev dağılımı yaparak hareketli, giyilebilen veya hareketli bir heykel yapmaları istenir.

2. Etkinlik (20 dk):

Yapılan heykel bitince çemberin ortasına konur. Grup üyelerine lider bu heykeli hangi meydana koyalım? “Sizin için topluma bir mesajı olsa ne olurdu?” Sorusu sorulup bir tartışma başlatılır. Mesaj belirlendikten sonra yaptıkları heykelin fotoğrafını çekip bu mesajı yazıp cep telefonu ile birbirlerine göndermeleri sağlanır.

Sürecin Değerlendirilmesi (10 dk):

Katılımcılar arasından tesadüfi seçilen iki kişiden bu çalışmalardan ne öğrendikleri, duygularının ne olduğu soruları sorularak yazmaları veya anlatmaları istenir.

Grup ve Kendime Karşı Sorumluluğum:

Gelecek haftaya kadar kendi “işitme cihazlarına arkadaşlarıymış, insanmış gibi” bir mektup, şiir yazmaları veya resim, grafiti, avatar yapmaları istenir. Mektup, grafiti örneği gösterilip açıklanır. Gelecek hafta getirmeleri istenir.

7. Hafta:

“Problemleri Çözmede Duyguların Reklamı”

Süre:90 dakika

Dil: Türk İşaret Dili

Seçilen Sanat Yapıtları:

1. Sanat Yapıtı: “Yeşil Coca Cola Şişeleri” Vey Warhol (Görsel 10).

2. Sanat Yapıtı: “ Deaf IdentityCrayons” Ann Silver (İşitme Engelli Sanatçı), (Görsel

11).

Kazanımlar:

1. Sanat yapıtındaki tüketim nesnelere ve biçimlerini kavrayabilme,
2. Kişisel başarısızlıklarda olumsuz duyguların farkında oluş,
3. Tüketim ve insan yaşamı arasındaki önemi kavrayabilme.

Yöntem ve Teknikler:

Yaratıcı drama teknikleri (konuşma halkası, benzetişim, heykel), araştırma.

Materyaller:

Müzik çalar, yüksek hertz hoparlör, Hırvat çello ikilisi Luka Sulic, “Thunderstruck ve Highway To Hell” parçaları, seçilen sanat yapıtlarının renkli çıktıları (Görseller 10 ve 11), teneke gazlı içecek kutuları, su damacaneleri, boya kalemleri (pastel, kuru boya, keçeli kalem), renkli likit boyalar, resim kağıtları, makas, yapıştırıcı, karton. Her bir katılımcıya seçilmiş olan sanat yapıtlarının künyesinin yazılı olduğu özet(katılımcı grubun akademik özelliğine uygun olarak) doküman.

Çalışma Akışı:

Isınma Çalışmaları (15 dk) :

Grup lideri tek tek her katılımcının omuriliğine hoparlörün ses çıkış yönünde ki kısmını dayar. Luka Sulic, “Thunderstruck ve Highway To Hell” parçalarını dinletir. Müziği başka duyularını kullanarak hissetmelerini ister. Farklı duyuları ile algıladıkları müziğe göre hareket etmeleri istenir. Grup ortak bir ritim yakalayınca çalışma bitirilir.

Etkinlik Çalışmaları:

1. Etkinlik (15 dk) :

Grup ikiye ayrılır, bir gruba“Yeşil Coca Cola Şişeleri” (Görsel 10), diğer gruba Vey Warhol yazılı bir kağıt verilir. Birlikte bilgisayar odasına gidip araştırma yapmaları ifade edilir:

Birinci gruptan: Sanatçının, nasıl bir sanatçı olduğunu,

İkinci gruptan: Yazılı sanat eserinin ne olduğunu araştırmaları istenir. On beş dakika süre verilir. Grup lideri araştırmada yardımcı olur.

2. Etkinlik (45 dk):

Teneke gazlı içecek kutularını, damacaneleri lider katılımcılara dağıtır. Odada ki her türlü malzemeyi kullanarak birlikte işbölümü yaparak ortak bir heykel, bir oyuncak, yapımlarını ister. Bu yapılan eserin bir mesajı olması gerektiği açıklanır. Çalışma bitince sanat eserleri sergilenir.

3. Etkinlik (20 dk):

Ann Silver “Identity Craynos” (Görsel 11). Sanat yapıtındaki kelimeler Türkçe olarak açıklanır. Renkler ve şekiller nasıl anlatır? Neyi Anlatır? Bir önceki çalışmalar ve tartışmalar anımsatılarak paylaşımlar yapılır. İkinci oturumda ki paylaşımlar, katılımcıların yaptıkları seçimler hatırlatılır.

Sanat yapıtı duvara asılır. Malzemeleri kullanarak kişisel “Privy Deaf Identity Colors” çalışmalarını yapmaları istenir. Yapılan çalışmalar duvara asılır.

Sürecin Değerlendirilmesi (10 dk):

Katılımcılar arasından tesadüfi seçilen iki kişiden bu çalışmalardan ne öğrendikleri, duygularının ne olduğu soruları sorularak yazmaları veya anlatmaları istenir.

Grup ve Kendime Karşı Sorumluluğum:

Gelecek haftaya kadar kendi kişisel eşyalarını kullanarak cep telefonları ile “foto boomerang” uygulamasını kullanarak bir görüntü dizisine dönüştürerek yapmaları istenir. Hafta içi grup liderine ileti olarak göndermeleri ifade edilir.

8. Hafta:

“Düşünmenin Kendisi Sanattır. Olumlu Duygularım Satılamaz.”

Süre: 90 dakika

Dil: Türk İşaret Dili

Seçilen Sanat Yapıtları:

1. Sanat Yapıtı: “Bicycle Wheel” Marcel Duchamp (Görsel12).
2. Sanat Yapıtı: Joseph Kosuth “Bir ve Üç Svealye” (Görsel13).
3. Sanat Yapıtı: Ahmet Öktem “Koridor 1-2-3-4” (Video).

Kazanımlar:

1. Sanat yapıtındaki duyular ve zihni uyarmanın ilişkisini ayıt edebilme,
2. Öz yargılamaya karşı öz sevecenlik duygularının farkında oluş,
3. Geleceğe yönelik olumlu duyguların pozitif etkisini sıralayabilme.

Yöntem ve Teknikler:

Yaratıcı drama teknikleri (konuşma halkası, benzetişim), soru- cevap, kolaj.

Materyaller:

Kişisel (öğrenci için özel olan) birkaç parça eşyası istenir. Ünlü veya başarılı işitme engelli birinin eşyasının fotoğrafı vb. Olumlu duygu sözcükleri ve davranış biçimleri (Ek: 4). Toplu iğne, seçilen sanat yapıtlarının renkli çıktıları (Görseller 12 ve 13), boya kalemleri (pastel, kuru boya, keçeli kalem), resim kâğıtları, makas, yapıştırıcı, karton, eski gazete ve dergiler, atık metal veya plastik malzemeler, lazer işaretleyici. Her bir katılımcıya seçilmiş olan sanat yapıtlarının künyesinin yazılı olduğu özet (katılımcı grubun akademik özelliğine uygun olarak) doküman.

Çalışma Akışı:

Grup lideri katılımcılara yürüme tempolarını lazer işaretleyiciye göre ayarlamalarının nasıl olacağını açıklar.

Isınma Çalışmaları:

I. Çalışma (5 dk):

Yürüme kodlarına göre lider katılımcılardan mekvea dokunmadıkları bir yer kalmayınca kadar yürümeleri istenir. Katılımcıların aktif katılımından sonra çalışma sonlandırılır.

II. Çalışma (15 dk):

Küçük kâğıtlara yazılı olan olumlu duygu sözcükleri ve davranış biçimleri (Ek: 4), kesilerek kutuya atılır. Her bir grup üyesi olumlu duygu sözcüklerinin ve davranış biçimlerinin yazılı olduğu bir tane kâğıt çeker. Çektiği kâğıdı kimsenin birbirine gösteremeyeceği açıklanır. Kendisine çıkan ifadeyi anlamakta zorluk çeken üyeye lider tarafından gerekli açıklama yapılır. Kâğıtlar yakalarına iğne ile tutturulur. Grup üyelerinden odada dolaşmaları istenir. Karşılaştıkları kişinin yakasında ne yazıyorsa ona göre davranmaları, konuşmaları açıklanır. Bütün katılımcıların birbiri ile iletişim kurdukları görülünce çalışma bitirilir.

Lider katılımcıların çember oluşturmalarını ister. Yakalarında yazılan duygu ve davranışa göre kendilerine davranılması üzerine oluşan duygular, düşünceler hakkında kısa bir tartışma başlatılır.

Etkinlik Çalışmaları:

1. Etkinlik (25 dk):

Katılımcıların çember olması istenir. Kişisel eşyası alınmış grup üyesinin ve ünlü kişinin eşyaları çemberin ortasına konur. Bir kişinin eşyalarından kim olduğuna dair bilgi toplama, bir kişinin eşyalarından onu görmesek bile bilgi öğrenebilir miyiz, sorusu ile kişisel eşyaların sahibinin özellikleri üzerine lider konuşma başlatır. Lider katılımcıları iki gruba ayırır.

Birinci gruba Marcel Duchamp'ın "Bicycle Wheel" i (Görsel 12), ikinci gruba Joseph Kosuth'un "Bir ve Üç Svealye"(Görsel 13) adlı eserlerin çıktısı verilir. Gruplardan bu eserleri incelemeleri istenir. Lider grupları gezerek bu sanat yapıtındaki sanatçının ne düşündüğünü, hangi duyular, duyguları olabileceğini grupla konuşup fikirlerini alır. Ellerindeki kişisel eşyaları ve odadaki materyalleri kullanarak, ifade etmek istedikleri üç şeyi (hoşlanılmayan, ilgi alanları vb.) bulmaları ve bununla ilgili bir oda hazırlamaları istenir. Nesnelere yapılmış bu odanın o kişinin portesi olduğu, onun görmesek bile onun hakkında bize bilgiler verebileceği ve bir önceki grup çalışması hatırlatılarak çalışma başlatılır.

Gruplar çalışmalarını bitirince bir sergi gezer gibi gezilir. Belirlenen üç şeyin ne olduğu konuşulur.

2. Etkinlik (20 dk):

Ahmet Öktem'in "Koridor 1-2-3-4" sanat yapıtı internetten izletilir. Bu eser üzerine tartışma başlatılır. Sizce;

Eserin adı nedir?

Bu eserlerin duygusu ne?

Bu eserler bize ne anlatır?

Lider, katılımcıların söyledikleri "amaç, duygu, ne anlatır" ifadelerini yazar ve tüm gruptan birlikte iş bölümü yaparak istedikleri malzemeleri, kendi bedenlerini de kullanabilecekleri açıklanır. Bu esere benzer üç koridor yapmaları istenir. Çalışma bitince herkes sırayla koridordan geçer. Her bir ilgili koridora katılımcılar tarafından belirlenmiş olan "amaç, duygu, ne anlatır" ifadeleri yazılır. Bir üye koridordan geçerken yazılı ifadeleri okumaları ve ona göre davranmaları (hareketleri ile) açıklanır. Bütün üyeler tarafından üç koridorda gezildikten sonra ve bütün üyelerin katılımı sağlandıktan sonra çalışma bitirilir.

3. Etkinlik (5 dk):

Yarım ay şeklinde sıra olunur. Gönüllülerden başlayarak her bir üye sırayla sıradaki arkadaşlarının karşısına geçer. Diğer üyeler ona, onun en beğendikleri özelliklerinden birini veya olumlu bir duygu sözcüğü yüzüne bakarak söyler. Herkesin katılımı sağlandıktan sonra çalışma bitirilir.

Sürecin Değerlendirilmesi (15 dk):

Grup fotoğrafı çekilir. Fotoğraf çekiminde istedikleri gibi durabilecekleri açıklanır. Katılımcılar arasında tesadüfi seçilen iki kişiden bu çalışmalardan ne öğrendikleri, duygularının ne olduğu soruları sorularak yazmaları veya anlatmaları istenir. Katılımcı gruba lider son test uygulamasını yaptıktan sonra çalışma iyi ve olumlu duygularla sonlandırılır.

Uygulamalarda Kullanılan Ekler

Ek 1. Benim Özelliklerim Formu

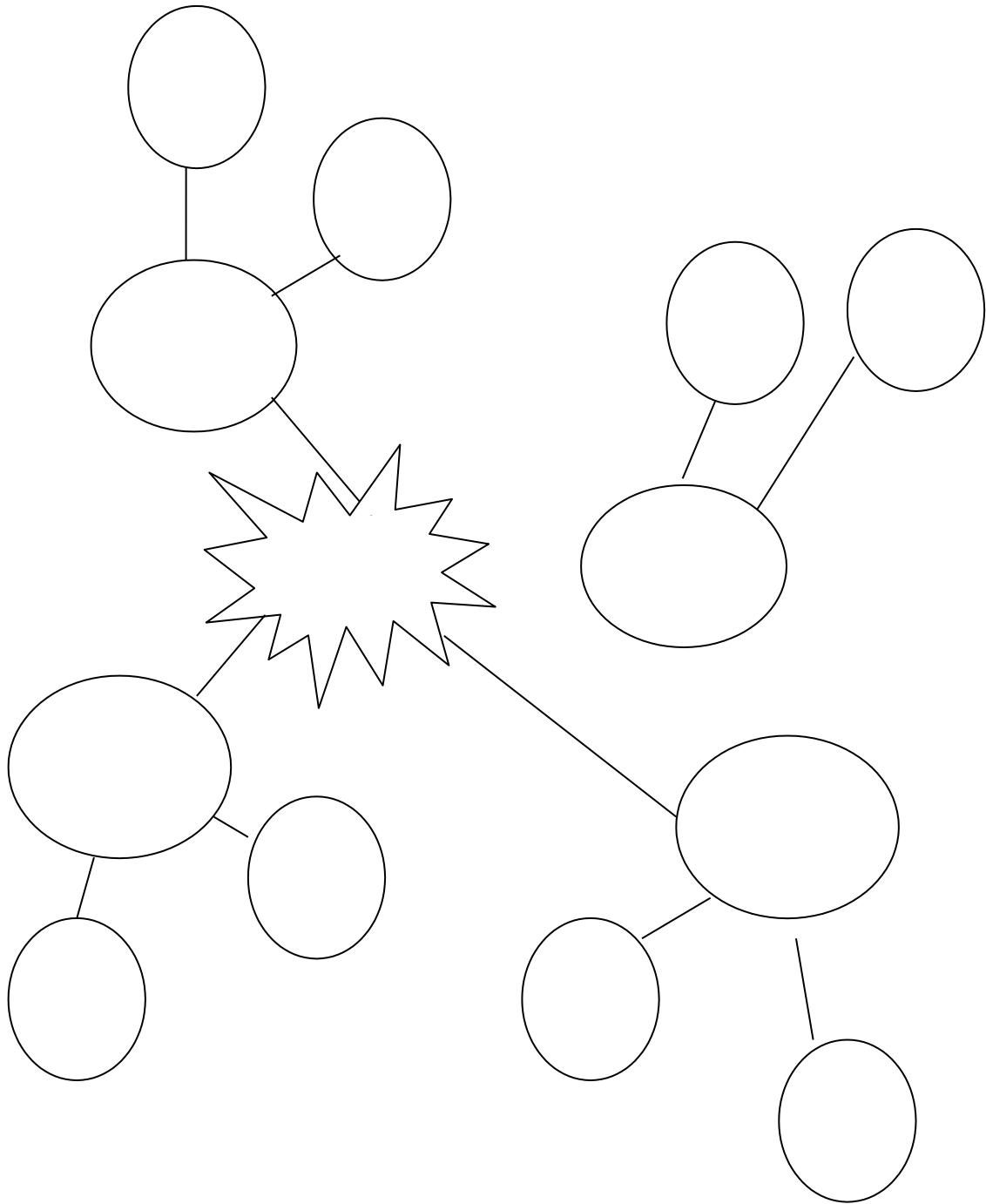
Takma Ad (Rumuz):

En beğendiğim (sevdiğim) fiziksel özelliğim	
Yapmaktan zevk aldığım şeyler	
En çok hoşleveklerim	
En sevdiğim renk	
Beni en çok kızdıran şey	

Ek 2. Sinema Filmi Analiz Formu

	1. ADIM	
A	FİLM BAŞLIĞI:	
	Bu filmde ne göreceğini düşünüyorsunuz? Filmin adına göre üç tane düşüncenizi yazınız? Ne tür insanlar olabilir?	
B	Fikirler Ne? 1- 2- 3-	İnsanlar Kim: 1- 2- 3-
	2. ADIM İZLEME	
A	SİZCE FİLM TÜRÜ NEDİR: Animasyon Tiyatro: Belgesel: Drama: Diğer:	
B	İzlediğiniz Filmin Özellikleri Ne:	
C	Anlatım Nasıl? Filmin Duygusu Ne?	
D	Filmi Sen Yapsaydın Ne Derdin?	
E	Filmi Sen Yapsaydın Nasıl Yapardın?	
F	Bu Filmin Mesajı Ne?	
G	Bu Filmde Güçlü Olan Özellik Ne? Bu Filmde Zayıf Olan Özellik Ne?	
H	Bu Film Sana ve Duygularına Hitap Ediyor mu? Bu Seni Nasıl Hissettirdi?	
I	Yaşamı Anlatan İki Özellik Sence Nedir?	
İ	Filmde Cevap Bulamadığın Neler Var?	
J	Anlatılan Olaydan Ne Öğrendin?	

Ek 3. Benim Biyografik Film Tasarım Planım

Ek 4. Olumlu Duygu Sözcükleri ve Davranış Listesi

Güçlü
 Cesur
 Becerikli/usta
 Huzurlu
 Neşeli
 Keyifli
 Sevinçli
 Güçlü
 Cesur
 Merhametli
 Kendine güvenen
 Başarılı
 Mutlu
 Yardımsever
 Şefkatli
 Güler yüzlü
 Heyecanlı
 Stresli

Ek 5. Beni Tanımla

Hangi Renkler Var?	En Koyu En Açık Renk Ne?	Sana En Sıcak En Soğuk Gelen Renk Ne?	Sana En Parlak Gelen Renk Ne?
Sence Renklerin Hangi Duyguları Var?	Resim Hangi Mevsim Olabilir?	Resim nasıl Bir Tadı ve Kokusu Var?	Resimde Ki Ritim-Hareket Ne?

Makinalaşmak İstiyorum

trrrrum,

trrrrum,

trrrrum!

trak tiki tak!

makinalaşmak istiyorum!

beynimden, etimden, iskeletimden geliyor bu!

her dinamoyu

altıma almak için çıldırıyorum!

tükrüklü dilim bakır telleri yalıyor,

damarlarımda kovalıyor

oto-direzinler lokomotifleri!

trrrrum,

trrrrum,

trak tiki tak

makinalaşmak istiyorum!

mutlak buna bir çare bulacağım

ve ben ancak bahtiyar olacağım

karnıma bir türbin oturtup

kuyruğuma çift uskuru taktığım gün!

trrrrum

trrrrum

trak tiki tak!

makinalaşmak istiyorum! (Nazım Hikmet – 1923)

EK B.1*Kişisel Bilgi Formu*

Sayın Katılımcı,

Güzel sanatlar eğitimi programında sanat yapıtları ile oluşturulmuş etkinliklerin özduyarlık gelişimine etkisi konusunda bilimsel bir çalışma yürütmekteyim. Aşağıda doldurmuş olduğunuz bilgiler ve ölçek formları bu kapsamda-kimlik bilgileriniz olmaksızın, kullanılacaktır. Ölçeğin başındaki yönergeleri dikkatle okuyarak durumunuzu yansıtacak cevapları işaretlemeye özen göstermeniz beklenmektedir. İşbirliği ve katkılarınız için teşekkür ederim. Saygılarımla.

Doktora tez danışmanı
Prof. Dr. Ayşe ÇAKIR İLHAN
Prof. Dr. Tevhide KARGIN

Doktora tez öğrencisi
Berfin URAL
Ankara Üniversitesi,
Eğitim Bilimleri Enstitüsü,
Güzel Sanatlar Eğitimi Programı

Bu koşullarda söz konusu araştırmaya kendi isteğimle, hiçbir baskı ve telkin olmaksızın katılmayı
( ) Kabul Ediyorum ( ) Kabul Etmiyorum İmza:

Rumuz:

Cinsiyetiniz : ( ) Kadın ( ) Erkek
Sınıf düzeyiniz: ( ) 9. Sınıf ( ) 10. Sınıf ( ) 11.Sınıf 12. Sınıf ( )

Ailenizde işitme engelli birey var mı?

Evet ( ) Hayır ( )

Ailenizde işitme engelliler kimler, sizele akrabalığını aşağıya yazınız:

.....
.....
.....
.....

EK B.2*İşitme Engelliler İçin Öz Duyarlık Ölçeği*

Sizden istenilen bu ifadeleri okuduktan sonra kendinizi değerlendiriniz ve sizin için en uygun seçeneğin karşısına çarpı (X) işareti koymanızdır. Her sorunun karşısında bulunan; (1) Hiçbir zaman (2) Nadiren (3) Sık sık (4) Genellikle ve (5) Her zaman anlamına gelmektedir. Lütfen her ifadeye mutlaka TEK yanıt veriniz ve kesinlikle BOŞ bırakmayınız. En uygun yanıtları vereceğinizi ümit eder, katkılarınız için teşekkür ederim.

- Hiçbir zaman (1)
Nadiren (2)
Sık sık (3)
Genellikle (4)
Her zaman (5)

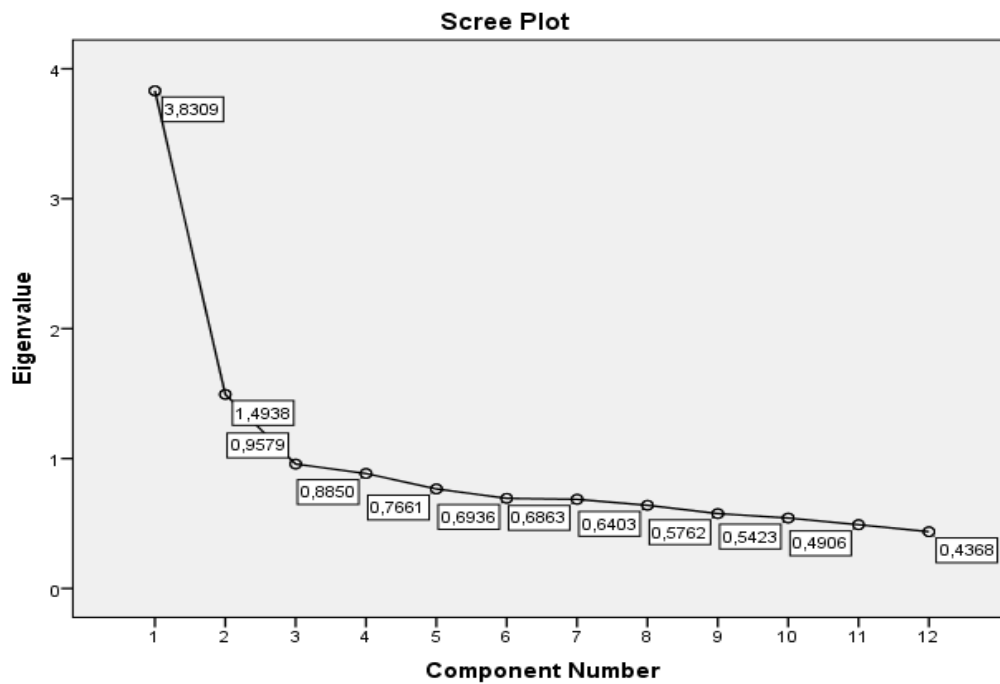
NO	İFADELER	Hiçbir zaman	Nadiren	Sık sık	Genellikle	Her zaman
1	Sıkıntılı olduğumda kendime sevgi ve merhamet gösteririm	1	2	3	4	5
2	Başarısızlığın insanın bir özelliği olduğunu bilirim	1	2	3	4	5
3	Kendimi kötü hissettiğimde duygularımı anlarım	1	2	3	4	5
4	Hata ve yetersizliklerimi (eksikliklerimi) kabul ederim	1	2	3	4	5
5	Kendimi kötü hissettiğimde başkalarının da benim gibi benzer duyguları yaşadığını hatırlarım	1	2	3	4	5
6	Bana acı veren olaylarda iyi ve kötü düşüncelerimi dengede tutmaya (yapmaya) çabalarım	1	2	3	4	5
7	Yaşamım kötüye gittiğinde hayatın normal bir parçası olduğunu bilirim	1	2	3	4	5
8	Başarısızlık yaşadığımda kendime adaletli davranırım	1	2	3	4	5

EK C

İşitme Engelliler Öz Duyarlık Ölçeği İlk Analiz Sonuçları

Faktörlere İlişkin Öz Değerler ve Açıklanan Varyans Yüzdeleri

Bileşen	Olası Tüm Faktörlere İlişkin Değerler			Belirlenen Sayıda Faktöre İlişkin Değerler			Belirlenen Sayıda Faktöre İlişkin Döndürülmüş Değerler		
	Öz Değer	Açıklanan Varyans Yüzdesi	Toplamalı Açıklanan Varyans Yüzdesi	Öz Değer	Açıklanan Varyans Yüzdesi	Toplamalı Açıklanan Varyans Yüzdesi	Öz Değer	Açıklanan Varyans Yüzdesi	Toplamalı Açıklanan Varyans Yüzdesi
1	3.83	31.92	31.92	3.83	31.92	31.92	3.34	27.83	27.83
2	1.49	12.45	44.37	1.49	12.45	44.37	1.99	16.55	44.37
3	.96	7.98	52.36						
4	.89	7.38	59.73						
5	.77	6.38	66.12						
6	.70	5.78	71.90						
7	.69	5.72	77.61						
8	.64	5.34	82.95						
9	.58	4.80	87.76						
10	.54	4.52	92.27						
11	.49	4.09	96.36						
12	.44	3.64	100.00						

Yamaç Birikinti Grafiği

İşitme Engelliler İçin Öz Duyarlık Ölçeği'nin Faktör Deseni

	1	2
16. Bana acı veren olaylarda iyi ve kötü düşüncelerimi dengede tutmaya (yapmaya) çabalarım	.71	
9. Kendimi kötü hissettiğimde başkalarının da benim gibi benzer duyguları yaşadığını hatırlarım.	.69	
18. Yaşamım kötüye gittiğinde hayatın normal bir parçası olduğunu bilirim.	.67	
7. Başarısızlığın insanın bir özelliği olduğunu bilirim.	.66	
5. Sıkıntılı olduğumda kendime sevgi ve merhamet gösteririm.	.66	
17. Başarısızlık yaşadığımda kendime adaletli davranırım.	.65	
12. Hata ve yetersizliklerimi (eksikliklerimi) kabul ederim.	.55	
10. Kendimi kötü hissettiğimde duygularımı anlarım.	.52	
15. Kendim zorlukların içinde olduğum zaman diğer insanların rahat olduğunu düşünürüm.		.80
13. Ben üzgün olduğumda diğer insanların mutlu olduğunu düşünürüm.		.77
11. Sıkıntılı zamanlarımda, kendime (kötü) acımasız davranırım		.65
12. Üzüldüğümde duygularımı çok yoğun yaşarım.		.40

EK D.1

Çalışma Grup Uygulaması İçin Bilgilendirilmiş Gönüllü Onam Formu

T.C. Ankara Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eğitimin Kültürel Temelleri
Güzel Sanatlar Eğitimi Programı

BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ ONAM FORMU

Velisi olduğunuz öğrencinizi Prof. Dr. Ayşe ÇAKIR İLHAN danışmanlığında Berfin URAL tarafından yürütülen “İşitme Engelli Öğrencilerin Öz Duyarlıklarının Sanat Yapıtlarına Dayalı Etkinliklerle Geliştirilmesi” başlıklı doktora tezi araştırmasına davet ediyoruz. Bu araştırmanın amacı sanat yapıtlarına dayalı etkinlikleri kullanarak işitme engelli öğrencilerin öz-duyarlıklarının geliştirilmesini incelemektir. Araştırmada velisi olduğunuz öğrenciniz haftada bir gün 90 dakika sürecek olan sekiz haftalık çalışmaya zaman ayırması istenmektedir. Araştırmaya velisi olduğunuz öğrenciniz dışında tahminen 19 kişi daha katılacaktır. Bu çalışmaya katılmak tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Çalışmanın amacına ulaşması için velisi olduğunuz öğrencinizden beklenen, bütün oturumlara eksiksiz, kimsenin baskısı veya telkini altında olmadan katılmasıdır. Bu formu okuyup onaylamanız, araştırmaya velisi olduğunuz öğrencinizin katılmasını kabul ettiğiniz anlamına gelecektir. Ancak, çalışmaya katılmama veya katıldıktan sonra herhangi bir vea çalışmayı bırakma hakkına da sahiptir. Çalışmaların bazı bölümlerinde görüntü kaydı yapılacaktır. Bu çalışmadan elde edilecek bilgiler tamamen araştırma amacı ile kullanılacak olup velisi olduğunuz öğrencinin kişisel bilgileri gizli tutulacaktır; ancak veriler yayın amacı ile kullanılabilir. İletişim bilgileri ise sadece iznimize bağlı olarak ve farklı araştırmacıların sizinle iletişime geçebilmesi için “ortak katılımcı havuzuna” aktarılabilir. Eğer araştırmanın amacı ile ilgili verilen bu bilgiler dışında şimdi veya sonra daha fazla bilgiye ihtiyaç duyarsanız araştırmacıya şimdi sorabilir veya benlikimgesi@hotmail.com e-posta adresi ve 0505 855 80 57 numaralı telefondan ulaşabilirsiniz. Araştırma tamamlandığında genel/size özel sonuçların sizinle paylaşılmasını istiyorsanız lütfen araştırmacıya iletiniz.

Yukarıda yer alan ve araştırmadan önce katılımcıya verilmesi gereken bilgileri okudum ve velisi olduğum öğrencinin katılması istenen çalışmanın kapsamını ve amacını, gönüllü olarak üzerine düşen sorumlulukları anladım. Çalışma hakkında yazılı ve sözlü açıklama aşağıda adı belirtilen araştırmacı/araştırmacılar tarafından yapıldı. Bana, çalışmanın muhtemel riskleri ve faydaları sözlü olarak da anlatıldı. Velisi olduğum öğrencinin kişisel bilgilerinin özenle korunacağı konusunda yeterli güven verildi.

Bu koşullarda söz konusu araştırmaya velisi olduğum öğrenci, hiçbir baskı ve telkin olmaksızın çalışmaya katılmasına izin vermekteyim.

Katılımcının :

Adı-Soyadı:.....

İmzası:

İletişim Bilgileri: e-posta:

Telefon:

İletişim bilgilerimin diğer araştırmacıların benimle iletişime geçebilmesi için “ortak araştırma havuzuna” aktarılmasını; kabul ediyorum kabul etmiyorum (lütfen uygun seçeneği işaretleyiniz)

Araştırmacının

Adı-Soyadı:.....

İmzası:

EK D.2*Araştırma İzin Yazısı*

T.C.
ALTINDAĞ KAYMAKAMLIĞI
İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 92992404-605.99-E.1783902
Konu : Araştırma İzni (Berfin URAL)

13.02.2017

KEMAL YURTBİLİR ÖZEL EĞİTİM MESLEK LİSESİ MÜDÜRLÜĞÜNE

- İlgi: a) MEB Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü'nün 2012/13 nolu Genelgesi.
b) Ankara Üniversitesi'nin 27/01/2017 tarihli ve 369 sayılı yazısı.
c) Ankara Milli Eğitim Müdürlüğü'nün 10/02/2017 tarihli ve 14588481-605.99-E.1313485 sayılı yazısı.

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitimin Kültürel Temelleri Anabilim Dalı Güzel Sanatlar Eğitimi doktora öğrencisi Berfin URAL'ın "**İşitme Engelli Öğrencilerin Öz-Duyarlıklarının Sanat Yapıtlarına Dayalı Etkinliklerle Geliştirilmesi**" konulu tez kapsamındaki uygulama talebinin uygun görüldüğüne dair Valiliğimizizin ilgi (c) yazı ve ekleri ilişikte gönderilmiş olup yazı gereği işlem yapılması hususunda;

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

İzzet ALAMDAR
Müdür a.
Şube Müdürü

EK : İlgi yazı ve ekleri

GİZLİ
T.C
ANKARA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Etik Kurulu Başkanlığı

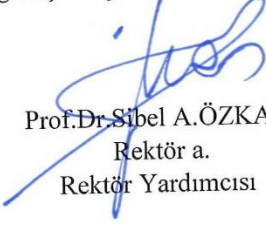
Sayı : 85434274-050.04.04 / 16637
Konu : Etik Kurul Kararı Hakkında

07 Mart 2017

Sayın Berfin URAL
Aydınlıkevler Mah. Çağdaş Sok. No:35/4
Altındağ/ANKARA

İlgi: 10/01/2017 tarihli başvurunuz.

“İşitme Engelli Öğrencilerin Öz-Duyarlılıklarının Sanat Yapıtlarına Dayalı Etkinliklerle Geliştirilmesi” başlıklı doktora tezi ile ilgili olarak Ankara Üniversitesi Etik Kurulunun 06/03/2017 tarihli toplantısında alınan 5/64 sayılı kararın bir örneği ilişikte gönderilmektedir. Bilgilerinizi saygılarımla rica ederim.

Prof. Dr. Sibel A. ÖZKAN
Rektör a.
Rektör Yardımcısı

EKLER:
Karar Örneği (1 sayfa)

GİZLİ

**ANKARA ÜNİVERSİTESİ
ETİK KURULU
KARAR ÖRNEĞİ**

Karar Tarihi : 06/03/2017

Toplantı Sayısı: 5

Karar Sayısı : 64

64-Üniversitemiz Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitimin Kültürel Temelleri Anabilim Dalı doktora öğrencilerinden **Berfin Ural**'ın "İşitme Engelli Öğrencilerin Öz-Duyarlılıklarının Sanat Yapıtlarına Dayalı Etkinliklerle Geliştirilmesi" başlıklı doktora tezi ile ilgili 10/01/2017 tarihli "İnsan Üzerinde Yapılan Klinik Dışı Araştırmalar Başvuru Formu" Etik Kurulumuzca incelenmiştir.

Üniversitemiz Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitimin Kültürel Temelleri Anabilim Dalı doktora öğrencilerinden **Berfin Ural**'ın "İşitme Engelli Öğrencilerin Öz-Duyarlılıklarının Sanat Yapıtlarına Dayalı Etkinliklerle Geliştirilmesi" başlıklı doktora tezi ile ilgili araştırmanın, araştırma protokolüne uyulması ve etik onay tarihinden itibaren geçerli olması koşuluyla uygulanmasının etik açıdan uygun olduğuna oy birliği ile karar verildi.

ASLININ AYNIDIR

06/03/2017

Prof.Dr.Muharrem ÖZEN
Ankara Üniversitesi
Etik Kurulu Başkanı

EK D.3.*Ölçek İzin*

Re: Ynt: ÖZ DUYARLIK ÖLÇEĞİ

Ahmet Akın

Yanıtla

17.8.2016

Siz

Uygundur, iyi çalışmalar

17 Ağu 2016 14:41 tarihinde "benlikimgesi uk" <benlikimgesi@hotmail.com> yazdı:

Merhaba Hocam;

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi'nde doktora öğrencisiyim. Türkçeye uyarlamasını yapmış olduğunuz "Öz-Duyarlık Ölçeği" kullanımı ile ilgili iznimi sizden almıştım. Çalışacağım grup işitme engelli lise öğrencilerinden oluşmaktadır. İşitme engelli bireylerin "bilişsel, alıcı ve ifade edici dil gelişimleri" dikkate alındığında tez izleme komitesinde ölçeğin çalışacağım grupta uygulama güçlükleri yaratabileceği kanısı oluşmuştur.

İzniniz olursa uyarlamasını yapmış olduğunuz "Öz-Duyarlık Ölçeğinden" esinlenerek işitme engelli bireyler için "Öz-Duyarlık Ölçeği" geliştirme çalışması yapmak istemekteyim.

Destekleriniz için teşekkür ederim.

Saygılarımla, iyi çalışmalar dilerim.

Gönderen: Ahmet Akın <aakin@sakarya.edu.tr>

Gönderildi: 12 Haziran 2016 Pazar 18:20

Kime: benlikimgesi uk

Konu: Re: ÖZ-DUYARLIK ÖLÇEĞİ

Ölçek ektedir iyi çalışmalar dilerim

Doç. Dr. Ahmet Akın

E K E

Etkinlik Çalışmalarında Kullanılan Görseller

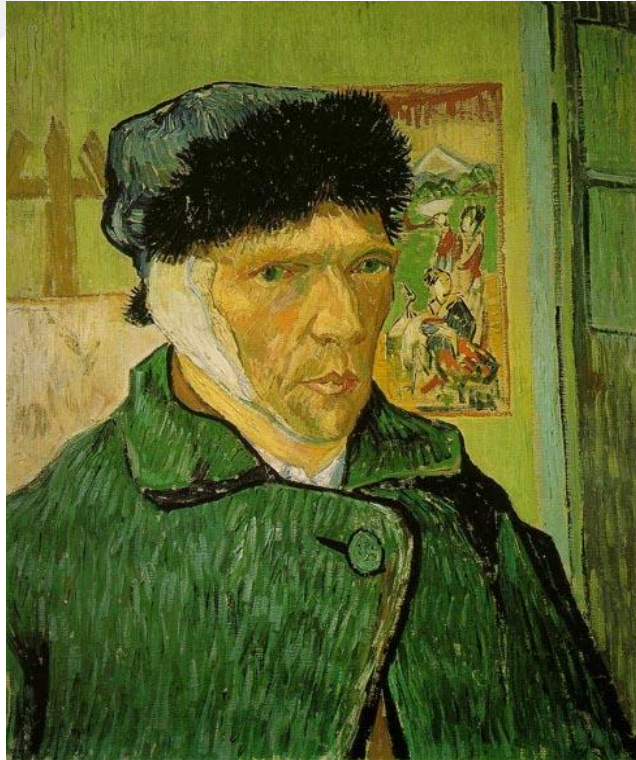
Görsel 1. "Açık Pencere", Henri Matisse

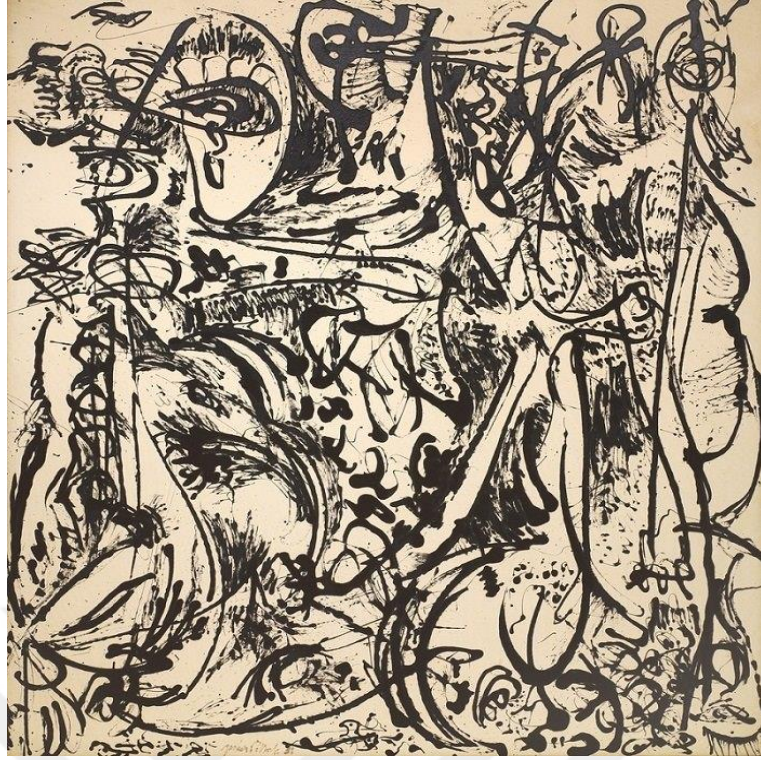
Görsel 2. "Orkestra", Fikret Muallâ

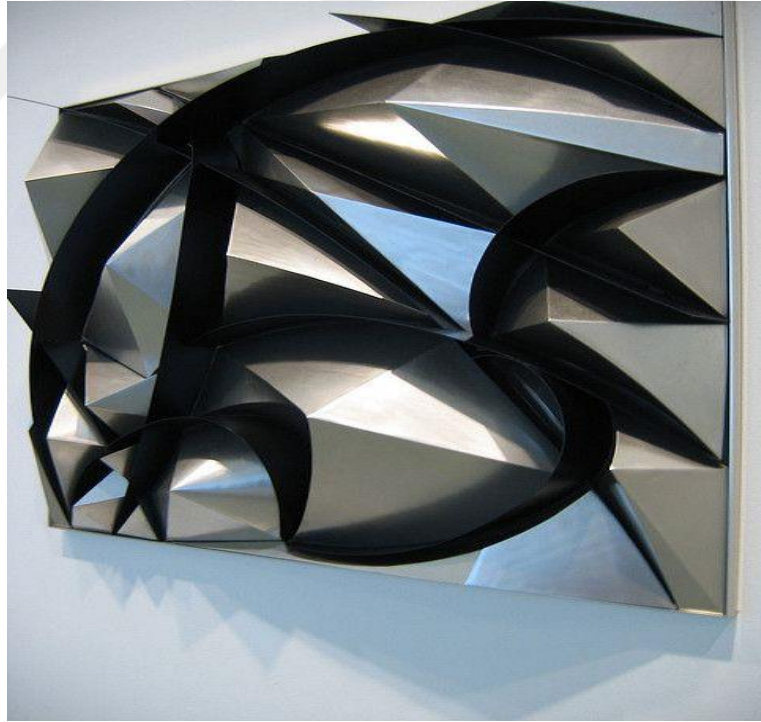
Görsel 3. "Çıglık", Edvard Munch

Görsel 4. "Kulağı Sargılı Otoportre" Vincent van Gogh

Görsel 5. "Echo", Jackson Pollock

Görsel 6. "Plastic Construction Of Noise Ve Speed", Giacomo Balla

Görsel 7. "Coşkunun Fenomeni", Salvador Dali

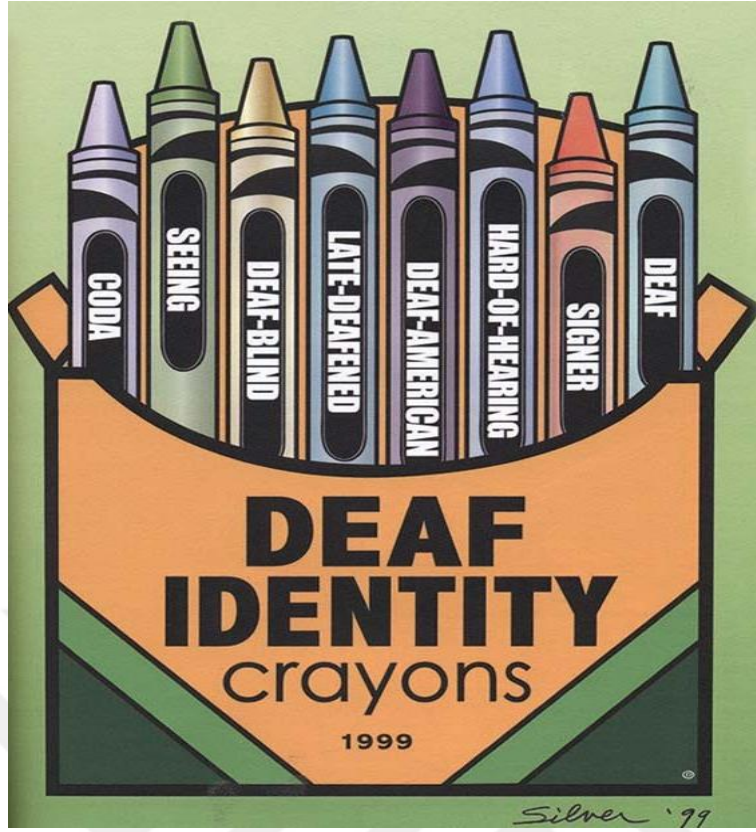
Görsel 8. "Too Much Ego Will Kill Your Blue Face" Hugh Kretschmer

Görsel 9. "Don Coucou Bazar", Jean Dubuffet

Görsel 10. "Yeşil Coca Cola Şişeleri" Vey Warhol

Görsel 11. Ann Silver (İşitme Engelli Sanatçı) "Deaf Identity Crayons"

Görsel 12. "Bicycle Wheel" Marcel Duchamp

Görsel 13. Joseph Kosuth "Bir ve Üç Svealye"

14. Ahmet Öktem "Koridor 1-2-3-4" (Video).

EK F*Etkinlik Uygulamalarından Fotoğraflar, Öğrencilerin Yapmış Olduğu Çalışmalar ve Öğrencilerin Öznel Değerlendirmeleri*

İşitme engelli öğrencilerin öz duyarlıkların sanat yapıtlarına dayalı etkinlik eğitim paketi ile geliştirilmesi konulu tez çalışmasında katılımcıların, yapmış oldukları ürünler, paylaşımlara ait fotoğraflar, öğrencilerin öznel değerlendirmeleri haftalara göre bir seçke olarak sunulmuştur.

*1. Hafta**“Açık Pencereimde Görünen Orkestra”*

Fotoğraf 1. Ölçek Uygulaması

Fotoğraf 2. Grup Başlangıç Fotoğrafi

Fotoğraf 3. Tanışma Kişisel İşaretlerini Söylerken

Fotoğraf 4. Sanat Yapıtını Tartışma ve İnceleme

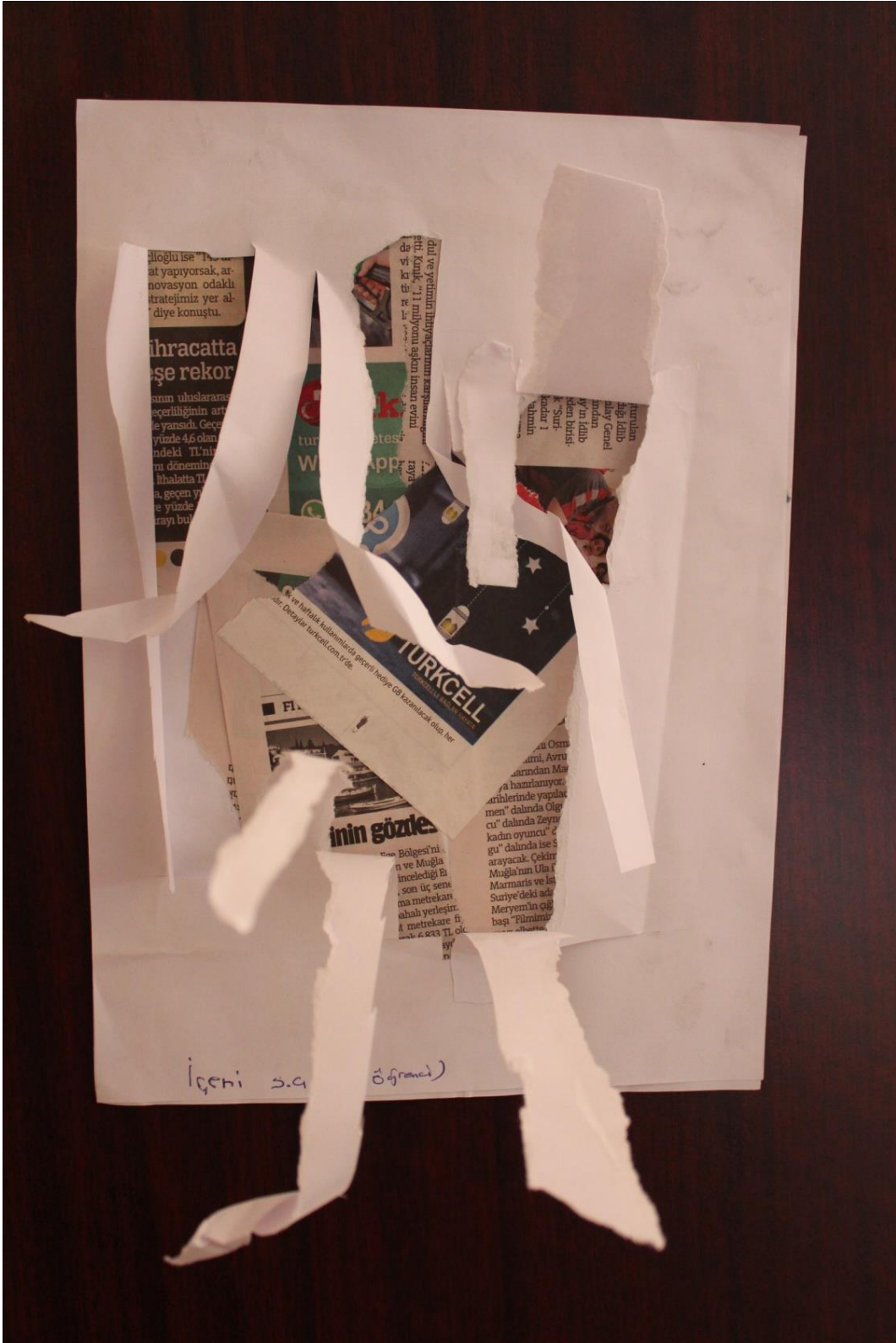
Fotoğraf 5. Ortak Duygulardan Grup Heykeli

Fotoğraf 6. Öğrenci Öznel Değerlendirmesini Yazarken

M. Rumuzlu Kız Öğrenci Çalışması (Tüm Aile Üyeleri İşitme Engelli)
“Evin İçi Açık Pencereden Görünen”

Fotoğraf 7. S. Ç. Rumuzlu Erkek Öğrenci Çalışması (Ailede ki Tek İşitme Engelli)
 “Evin İçi Açık Pencereden Görünen”

BENİM ÖZELLİKLERİM FORMU (EK:4)

Takma Ad:

En beğendiğim (sevdiğim) fiziksel özelliğim	Boy'u uzun, ve büyük
Yapmaktan zevk aldığım şeyler	Spor yapmak, Portakal Suyu İçmek en çok yaptığım şeylerdir.
En çok hoşlandıklarım	Mutlu, Mantık, Akıllı, Asik, Ön
En sevdiğim renk	Mavi
Beni en çok kızdıran şey	Saygısızlık, Merhametsizlik

H.G. Erkek (Tüm Aile Üyeleri İşitme Engelli) Benim Özelliklerim Formu

BENİM ÖZELLİKLERİM FORMU (EK:4)

Takma Ad: R. O

En beğendiğim (sevdiğim) fiziksel özelliğim	Burnu, göz, 2 ayıf
Yapmaktan zevk aldığım şeyler	Film
En çok hoşlandıklarım	Arkadaş, gilemi konuşmak
En sevdiğim renk	Mor,
Beni en çok kızdıran şey	Vicdan yok merhametsiz.

R. O. Kız (Ailede Tek İşitme Engelli) Benim Özelliklerim Formu

<p>I Hafta</p> <p>1-) Sence bugün ne öğrendin?</p> <p>→ Kendim duygular öğrendim.</p> <p>→ Eğlence öğrendim</p> <p>→ Bir gün güzel geçtim.</p> <p>→ Vicdan</p> <p>Erden</p> <p>Duygusuna bilmiyorum şimdi "korkak" demiykti. (B.İlcal)</p>	<p>II Hafta</p> <p>Sarıca</p> <p>1-) Bugün neler öğrendin sence?</p> <p>2-) Duygu ne?</p> <p>1) Kural var öğrendim</p> <p>2-) Arkadaş tanıdım</p> <p>3) İnsan var benim gibi var herkes.</p> <p>4-) tartışma var biz, doğru öğrendim</p> <p>5) Mehmet öğretili</p> <p>2-) Mutlu, heyecan, gülmek, neşe</p>
--	--

Birinci Hafta Çalışma Sonunda Öğrencilerin Öznel Değerlendirmesi

2. Hafta

“Çıglıkla, Özel Kolaj” ve ”Sanat Yapıtlarındaki Duyular”

Fotoğraf 8. Seçtikleri Renge Göre Yürüme, Isınma Çalışması

Fotoğraf 9. Sanat Yapıtı Hakkında Tartışırken ve Paylaşım

Fotoğraf 10. Grubun Seçtiği Sanat Yapıtı Grup Çalışması Öncesi Paylaşım

Fotoğraf 11. "Çılgıya Yardım" Adlı Donuk İmge Çalışması

Fotoğraf 12. “Akan Boyalar” Adlı Donuk İmge Çalışması

Fotoğraf 13. Kolaj Çalışma Hazırlığı

Fotoğraf 14. Damlatma Tekniği, İp Baskı ve Serbest Teknik Çalışması

Fotoğraf 15. "Melekler Duyar" Öğrenci Kolaj Çalışması

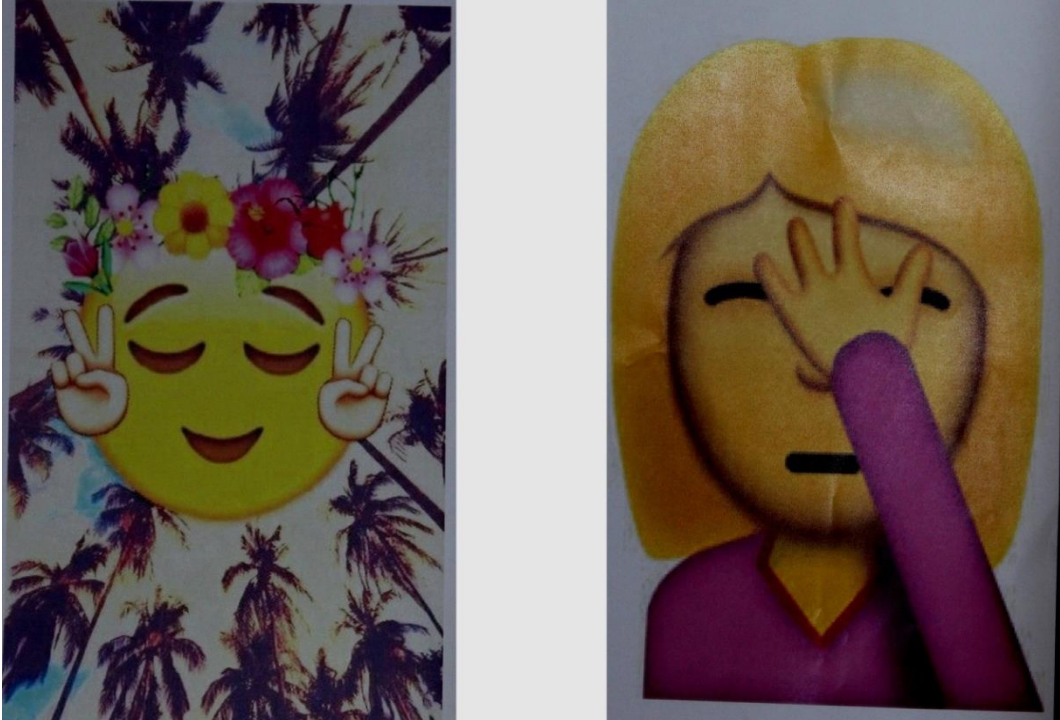
Fotoğraf 16. "Boyalı Eller Heykel" Çalışması

Fotoğraf 17. "Boyalı Eller Heykel" Çalışması II.

Fotoğraf 18. "Damlayan Boyalar" Öğrenci Çalışması

Fotoğraf 19. Öğrencilerden Gelen Otoportreler

Solda ki Resim (Ailede Üç Kişi İşitme Engelli)Sağdaki (Ailede Tek İşitme Engelli)

<p><u>A. Ü II. Hafta</u></p> <p>— Sen bugün neler öğrendin? Duygu na?</p> <p>Ölüm bir ruh, sonra kalp güzel durum bugün, merhanet leke, pank ağrandı bugün, özellikle ben yardımseverdi. Övelliğ, hareket metli iyi kalbim</p> <p>fişbol öğlenece gibi, metli merak, korkun</p> <p>S.D</p>	<p><u>II Hafta</u></p> <p>1-) Sence bugün neler öğrendin? 2-) Duygu na?</p> <p>1-) Özlem yaptım sınıf: zeki öğrendim böcek duygular var benim kibin benim benimle duygu öğrendim</p> <p>2-) Merak, heyecan, mutlu</p> <p>K.G.</p>
--	---

İkinci Hafta, Çalışma Sonunda Öğrencilerin Öznel Değerlendirmesi

3. Hafta

“Bazı İyi Sorular”

Fotoğraf 20. “Benim Dünyam” Adlı Film izlerken

Fotoğraf 21. Film Analizi Çalışması

Fotoğraf 22. "Şefkat-Yardım" Adlı Grup Heykeli

1. ADIM	
A.	FİLM BAŞLIĞI <u>Engel</u>
B.	Bu filmde ne öğrecekini düşünüyorsunuz? Filmin adına göre üç (üç) düşünceyi yazınız? Ne tür insanlar Fikirler İnsanlar 1. Duygu karışık 1. Kar, Engel insan 2. Dalkavak zor 2. Öğretmen 3. Duygu yalancı 3. Anlatıcı, kötü insan, zor insan
2. ADIM İZLEME	
A.	SİZCE FİLM TÜRÜ: Animasyon: Tiyatro: Belgesel: Drama: ☒ Duygu
B.	İzlediğiniz filmin özellikleri: <u>Duygu var, yardım, hayat çok zor, yalancı, kar</u>
C.	Anlatı mı? <u>Hayat</u> Filmin Duygusu Ruh Hali Ne? <u>Acı, yardım, sabır, sükunet</u>
A.	Bu Filmin Mesajı Ne? <u>Hayat güzel, olabilir, zor olabilir gibi</u>
B.	Bu Filimde Güçlü Olan Özellik Ne? <u>Güvenmek, ilişkiler,</u> Bu Filimde Zayıf Olan Özellik Ne? <u>sükunet, kaba yardım yok olul yok, hayat</u>
C.	Film Son Varsaydın Ne Derdin? <u>Dalkavak eller</u>
D.	Bu Filme Sana Duyguların İltip Ediyor mu? <u>evet</u> Bu Sene Nasıl Hissetirdi? <u>güçlü, sükunet, çok duyan</u>
E.	Yaşamı Anlatan İk' Şeyi Sence Nedir? <u>Zor, güvenmek, kendine, rahatlık</u>
F.	Filmde Sence Cevap Bulamadığın Neler Var?
G.	Anlatılan Olaylar Ne Öğrendin? <u>Duygu, hayat öğrenir engelli yapar</u> <u>Zor</u>

Ad Soyad (Takma Ad):

Z. A →
S. D
K. G
A. Ü.

Film Analizi Formu Grup Çalışması Film Değerlendirmesi

BENİM BİYOGRAFİK FİLM TASARIM PLANIM (EK: 12)

Ad Soyad: (Takma Ad): T. A.

T. A. Adlı Öğrencinin Kişisel Film Tasarımı

<p>III hafta</p> <p><u>2. A</u></p> <p>1) Soru: Sence bugün neler öğrendin?</p> <p>2-) Duygun ne?</p> <p>1) Duygu öğrendi:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Dokunmak 2) Tat 3) Görmek 4) Kollanmak <p>Kendin yardım göptü vicdan öğrendin</p> <p>2) İhtiyatlı, kendi güvenmek, s</p>	<p>III Hafta</p> <p><u>#. G</u></p> <p>1-) Sence bugün neler öğrendin?</p> <p>2-) Duygun ne? Neler hissettin?</p> <p>Duygu paylaştım benim</p> <p>Kendim karşılaştırdım herkes var engel</p> <p>seftat öğrendim. Merhamet forim:</p> <p>İyi oldum bena davranma güzel</p> <p>Duygu seftat, vicdan, özenti</p> <p><u>D.E</u></p>
---	---

Üçüncü Hafta, Çalışma Sonunda Öğrencilerin Öznel Değerlendirmesi

4. Hafta

“Uzayda Bir Duygu Takası”

Fotoğraf 23. “Vücut Parçalarını Bazılarını Kullanmadan” Grup Yürüyüşü

Fotoğraf 24. “Plastic Construction Of Noise Ve Speed” Sanat Yapıtında “Dinamizm-Hareket” İncelemesi

Fotoğraf 25. "Makinalaşmak İstiyorum" Şiiri İşaret Dili ile Yapılan Heykel Çalışması

Fotoğraf 26. Yazdıkları Şiiri Türk İşaret Dili ile Okurken

Fotoğraf 27. Öğrenci Haftalık Çalışma Değerlendirmesi

<p>K.G 4.Hafta</p> <p>1-) Bugün yaptığımız çalışmadan ne öğrendin sence?</p> <p>2-) Duygu ne? nasıl hissettin?</p> <p>1-) İyi hareket farkı, şiir</p> <p>2-) engül zar, terku</p>	<p>T.A 4.Hafta</p> <p>1) Sence bugün neler öğrendi</p> <p>2-) Duygu ne?</p> <p>1-) Kır kır her zaman sefbatlı kır; olduğunu öğrendim, imkansız diye birşeyin olmadığını öğrendim.</p> <p>2-) Her zaman kendine güvenmelisin ve cesur.</p>
---	---

Dördüncü Hafta, Çalışma Sonunda Öğrencilerin Öznel Değerlendirmesi

5. Hafta

“Bunun Anlamı Ne? Tuvaldeki Şiir”.

Fotoğraf 28. “Too Much Ego Will Kill Your Blue Face” Sanat Yapıtını İnceleme

Fotoğraf 29. “Too Much Ego Will Kill Your Blue Face” Donuk İmge Çalışması

Fotoğraf 30. Salvador Dali'nin "Coşkunun Fenomeni" Sanat Yapıtını İnceleme ve Seçtikleri Duyguları Eşleştirme

Fotoğraf 31. Seçtikleri Duygulara Göre Yürüyüş

Fotoğraf 32. "Beni Tanımla Formu" Sanat Yapıtlarını Tanımlamalarını Paylaşırken

Fotoğraf 33. Kendilerini Tanımladıkları Duygu Sözcüğünü Beden Dili İle Kendilerine Gösterirken

Fotoğraf 34. Salvador Dali'nin "Coşkun Fenomeni" Sanat Yapıtından Yola Çıkararak Öğrencilerin Yaptıkları Çalışma "Duyguların Fenomeni"

BENİ TANIMLA (EK:20)

Hangi renkler var?	En koyu en açık renk ne	Sana en sıcak en soğuk gelen renk	Sana en parlak
Mavi Yeşil Kahverengi Beyaz Siyah Sarı	Siyah en koyu en açık beyaz	Sarı en sıcak En soğuk beyaz	mavi
Sence renklerin hangi duyguları var	Resim hangi mevsim olabilir	Resim nasıl bir tadı ve kokusu var	Resimde ki ritim-hareket ne
Mutlu Sevina Duyuldu Hüzün	Yaz	Yemek kokusu Gıcık kokusu Şeker Meyve suyu	Rahat Keyif Adamın eli Masa örtüsü

Ad Soyad: (Takma Ad):

S. G
K. G
Z. A
S. K

"Too Much Ego Will Kill Your Blue Face" Sanat Yapıtı Öğrenci Tanımlaması

Fotoğraf 35. Öğrenci Haftalık Çalışma Değerlendirmesi

5. Hafta

Mimo

1) Bugün neler öğrendim önce?
2) Duygum ne?

Raceler, fark. öğrendim, tekrar
şekil, renk var. Bildim
kiyi köfte duygusu var bende bildim
kiana ki davranmak güzel ego
öğrendim. Duygu, hoşgörü, same,
yardım iyilik

R.O 5 hafta

1-) Bugün neler öğrendim önce?
2-) Nasıl hissettin? Duygum ne?

1-) Heykel eğlenceli: hareket
fark sanat engel olmak zor
~~şimdi~~

2-) Heyecanlı fare

Beşinci Hafta, Çalışma Sonunda Öğrencilerin Öznel Değerlendirmesi

5. Hafta

“Biçimsel Uzlaşmalara Saygı”

Fotoğraf 36. Dokunarak Nesnelere Tanımlama Çalışması

Fotoğraf 37. Jean Dubuffet'in “Don Coucou Bazar” Sanat Yapıtını Tartışırken

Fotoğraf 38. Heykel Çalışması Hazırlıkları

Fotoğraf 39. Heykel Çalışması İçin İşaret Dili İle Yaptıkları Kelimeleri Kartona Çizerken

Fotoğraf 40. Giyilebilir Heykel Çalışması "Kucaklaşma"

Fotoğraf 41. Giyilebilir Heykel "Kucaklaşma"

Fotoğraf 42. Giyilebilir Heykel "Kucaklaşma"

6. Hafta

- 1-) Bugün ne öğrendik?
- 2-) Düşünce ne?
- 1-) Farklı, farklı, aynı var, sebille vb'gede var
- 2-) Nece, sevince, mutluluk

S.N.D.

TA

6 Hafta

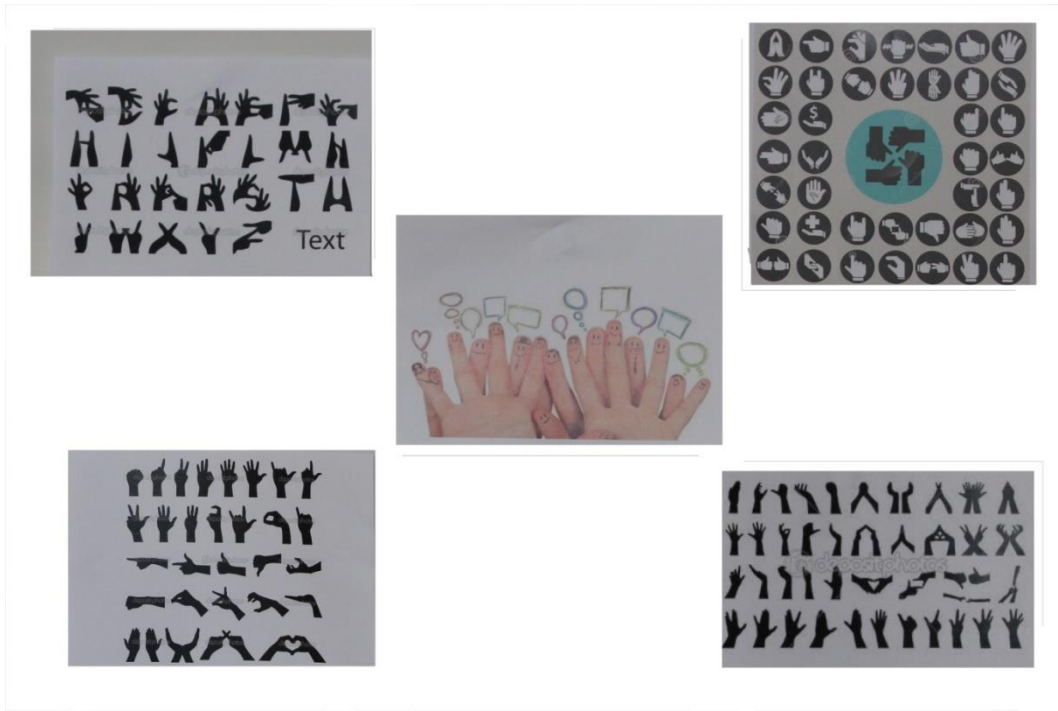
- 1-) Bugün ne öğrendik?
- 2-) Düşüncenin ne?
- 1-) Çizgi, şekil, renk farklı, farklı resim
- Anlatım, Düşünce
- 2-) Düşünce yapma mutluluk merak

S.K

Altıncı Hafta, Çalışma Sonunda Öğrencilerin Öznel Değerlendirmesi

7. Hafta

“Problemleri Çözmede Duyguların Reklamı”

Altıncı Hafta Sonunda Verilen Sorumluklarım Kapsamında Öğrencilerden Gelen Çalışmalar

Fotoğraf 43. Müzik Ritmini Hissetme alışması

Fotoğraf 44. Müzik Ritmini Hissetme alışması

Fotoğraf 45. Sanat Yapıtını İnceleme ve Çalışma Hazırlığı

Fotoğraf 46. Sanat Yapıtını İnceleme ve Çalışma Hazırlığı

Fotoğraf 47. "Mesaj Gemisi Uzayda" Heykeli Biçim Alırken

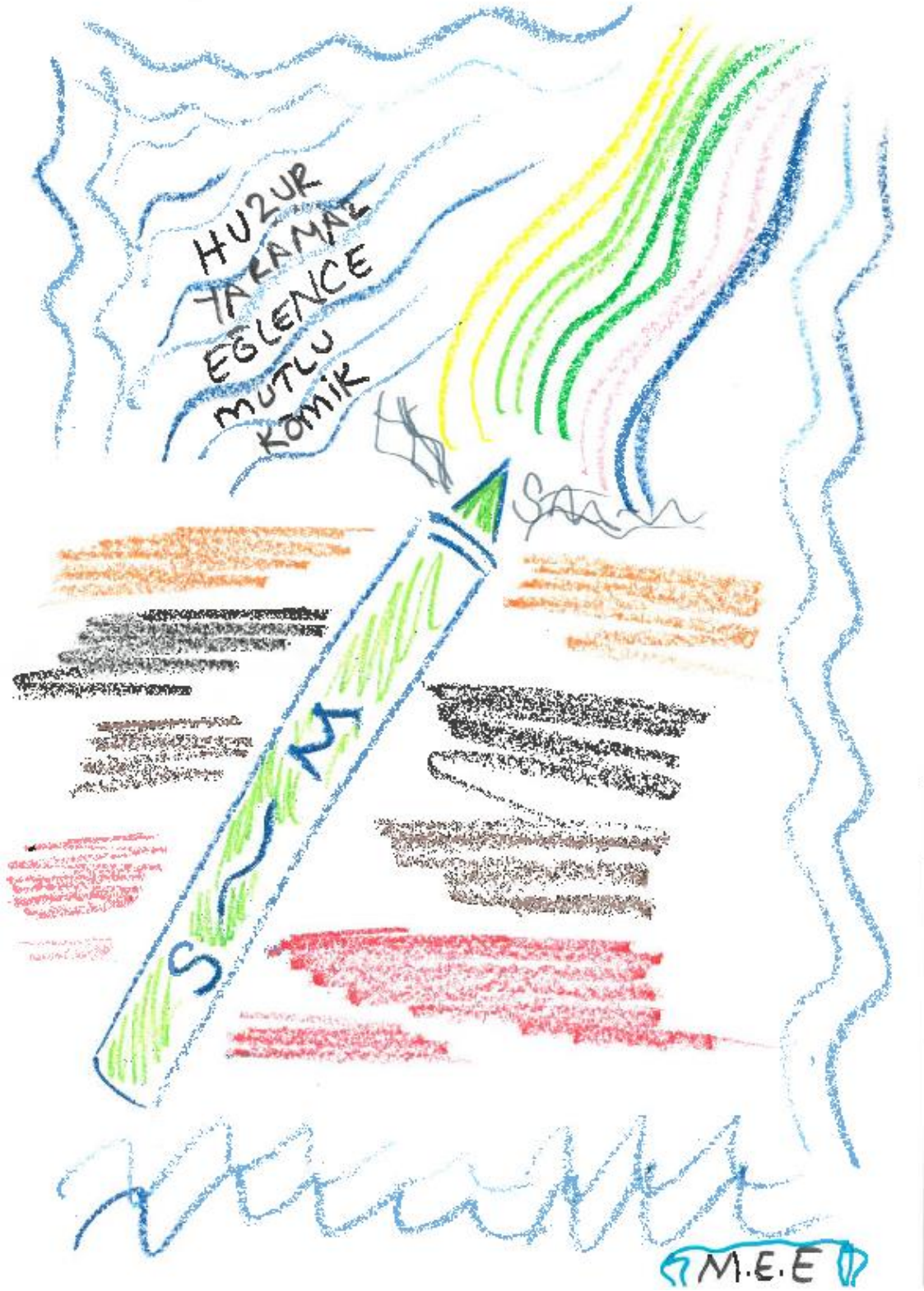
Fotoğraf 48. "Mesaj Gemisi Uzayda" Heykel Çalışması

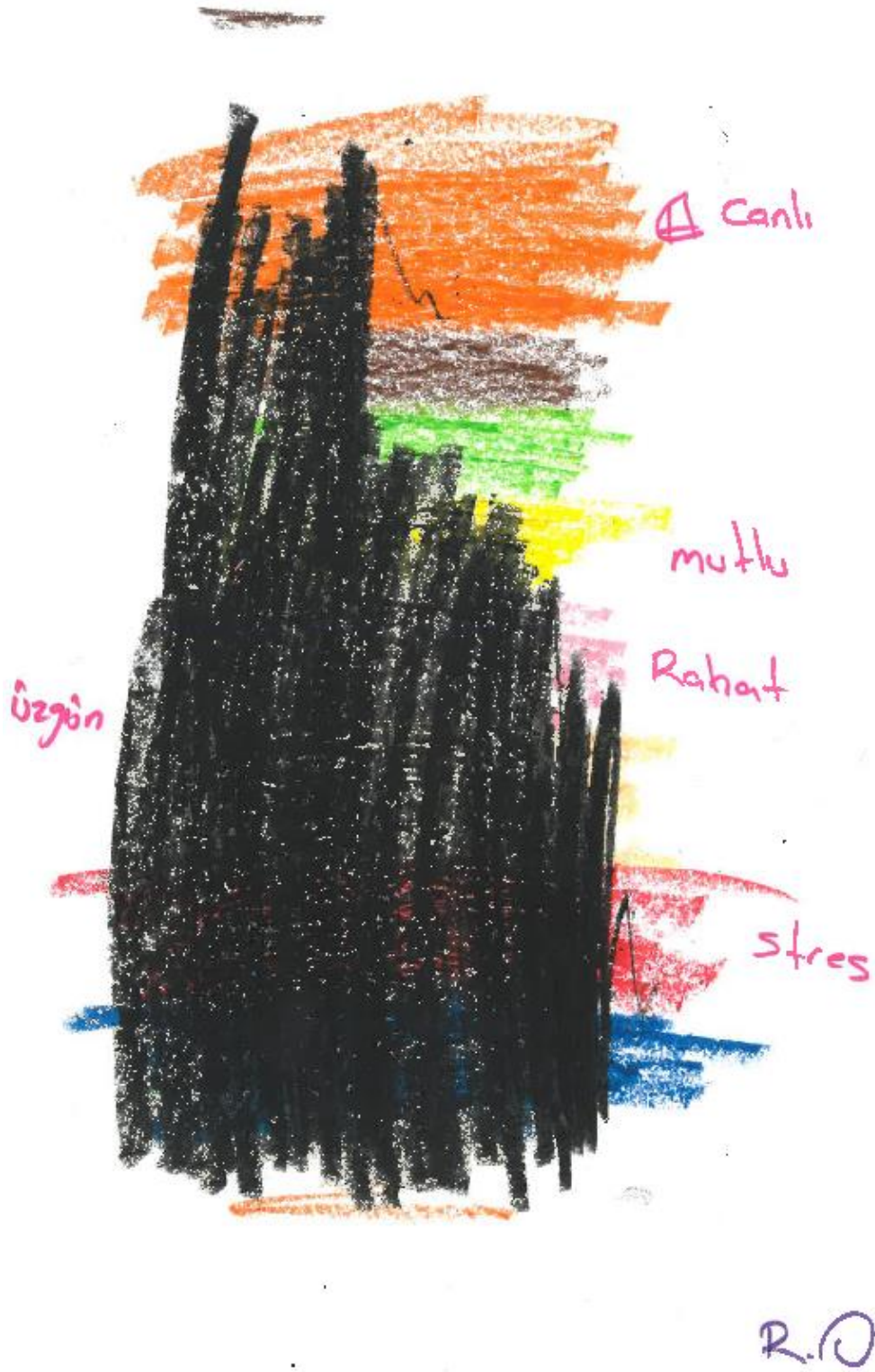
Fotoğraf 49. "Mesaj Gemisi Uzayda" Heykeli

Fotoğraf 50. Kişisel "Privy Deaf Identity Colors" Çalışması Yapılırken

Kişisel "Privy Deaf Identity Colors" Öğrenci Çalışması (Ailedeki Bütün Üyeler İşitme Engelli)

Kişisel "Privy Deaf Identity Colors" Öğrenci Çalışması (Ailedeki Tek İşitme Engelli)

7. Hafta

- 1-) Bugün neler öğrendik?
- 2-) Duyguların ne?
- 1) Heykel birlikte çalış. başkanı resim özellik iyi kötü özelliklerin ne oldu
- 2) Mutlu, başka mak

M.A.Ü

7. hafta

- 1-) Bugün neler öğrendik?
- 2-) Duyguların ne?
- 1) farklı renk kullanmak heykel
- kötü kendine duygu öğrenmek
- iyi duygu ör
- 2-) Bugün Bugün merak stres heyecan başarılı

2.0

Yedinci Hafta, Çalışma Sonunda Öğrencilerin Öznel Değerlendirmesi

8. Hafta

“Düşünmenin Kendisi Sanattır. Olumlu Duygularım Satılamaz”

Fotoğraf 51. Dokunarak Yürüyüş Çalışması

Fotoğraf 52. İşitme Engelli Türkiye Şampiyonu İki Sporçunun Kişisel Eşyaları İncelerken

Fotoğraf 53. Ahmet Öktem'in "Koridor 1-2-3-4" Sanat Yapıtından Yola Çıkararak Kendi Çalışmalarını Planlarken

Fotoğraf 54. "Dostluk Konuşma, Güven, Dedikodu" Yerleştirme Çalışması

Fotoğraf 55. “Dostluk Konuşma, Güven, Dedikodu ” Yerleştirme Çalışmasını Gezerken

Fotoğraf 56. “Dostluk Konuşma, Güven, Dedikodu ” Yerleştirme Çalışmasını Öğrenciler Gezerken

Fotoğraf 57. Grup Üyeleri Birbirlerine Olumlu Duygu Söyleyip Alkışlarken

Fotoğraf 58. Öğrenci Haftalık Çalışma Değerlendirmesi

8 Hafta

- 1-) Sence bugün neler öğrendin?
 2-) Duygun ne?
 1-) Duyuları öğrendim. Dokunmak, iyi kelime-
 ler. Arkadaşlara mutlu olmağı sevdim
 4-) Mutlu, sevgi, merkefkat, nece
 5- 4-

8 Hafta

- 1-) Sence bugün neler öğrendin?
 2-) Duygun ne?
 1-) Duyu öğretim
 Eğlence Dokunma
 Duygusal Güzel kelime söyledi
 Duygular çok güzel oldu
 Grup Arkadaşların dostlu oldu sevindim
 Yalnız olmadım

Z-A

*Sekizinci Hafta, Çalışma Sonunda Öğrencilerin Öznel Değerlendirmesi**Fotoğraf 59. Çalışma Sonu Grup Fotoğrafı*

ÖZ GEÇMİŞ

BERFİN URAL

E-posta: benlikimgesi@hotmail.com

Eğitim	<p>1996-1999 Balıkesir Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü Yüksek Lisans</p> <p>1991-1995 Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı Lisans</p>
Profesyonel Deneyim	<p>15.09.1995-10.10.2000 Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Liselerde Psikolojik Danışman Olarak Çalışma</p> <p>15.10.2000-10.03.2004 Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Altındağ Rehberlik Ve Araştırma Merkezi Müdürlüğünde Uzman Psikolojik Danışman Ve Psikolojik Danışman Hizmetleri Bölüm Başkanı Olarak Görev Yapma</p> <p>17.07.2004-2018 Kemal Yurtbilir İşitme Engelliler Meslek Lisesinde Psikolojik Danışman</p>
Dil	<p>Almanca Test für Deutsch als Fremdsprache (orta üstü)</p> <p>İngilizce (İntermediate)</p> <p>Türk İşaret Dili</p>
Katıldığı Kurslar ve Alınmış Olan Eğitim Programları	<p>Leiter Uluslar Arası Performans Zekâ Testi Uygulayıcılık Kursu</p> <p>Psikodrama Yaşantı Grubu 60 Saat</p> <p>Sınav Kaygısıyla Başedebilme Eğitimi 60 Saat</p> <p>Psikososyal Okul Projesi 90 Saat</p> <p>İletişim Becerileri Eğitimi Kursu Formatörlük</p> <p>Dil Ve Konuşma Bozuklukları Tanılama 30 Saat</p> <p>Sosyal Becerileri Geliştirme Eğitimi Semineri 30 Saat</p> <p>Çağdaş Drama Derneği ve Ankara Üniversitesinde Yaratıcı Ve Eğitici Drama Kursu 315 Saat Drama Liderliği</p> <p>Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde 78 Saat</p> <p>Aile Danışmanlığı Sertifika Programı Tamamlıveı 42 Saatlik Süpervizyon</p> <p>Travma Sonrası Grupla Psikolojik Danışma Grup Uygulaması Eğitimi 30 Saat</p> <p>Bilgisayar ve İnternet Kullanım Kursu 75 Saat</p> <p>Mesleki Rehberlik ve Psikolojik Danışma 30 Saat</p> <p>Bilişsel Terapi Derneği Ankara Şubesinde Bilişsel Terapi Eğitimi</p> <p>Risk Altındaki Çocukların Eğitimi 30 Saat</p> <p>Temel Önleme 30 saat</p> <p>Ergenlerde Sağlık Bilinci Geliştirme UNCEF 30 Saat</p> <p>Öfke Kontrolü ve Davranış Yönetimi Eğitimi 60 saat</p> <p>Dans Tiyatrosu Atölye Çalışmalarına Katılım 80 saat</p> <p>2009 Bochum Ruhr Üniversitesi Arts Bachelor Tanz Theater 40 saat Atölye Çalışması</p>

Eğitim Görevlisi Olarak Yapılan Eğitim alışmaları	2001 Yılından Beri ğretmenlere Yönelik Yaratıcı Drama Seminerleri 2002 Yılından Buyana ğretmenlere Yönelik İletişim Becerileri Seminerleri 2003 Yılından Buyana ğretmenlere Yönelik Sosyal Becerileri Geliştirme Seminerleri Psikososyal Eğitim alışmaları Krizle Müdahale alışmaları Aile İçi Őiddeti nleme Ergenlik ve Cinsel Eğitim Seminerleri İşitime Engelli Generle Dans Tiyatrosu alışmaları
Ödül ve Gösteriler	İşitime Engelli Generle Dans Tiyatrosu alışmaları sahnelenmiş 4 adet gösteri İşitime Engelli Generle Yapılan alışma "2008 TKY" Türkiye Birinciliği 12. Uluslar Arası Ankara Tiyatro Festivali Gösterilmeye Değer Eser Seçilmesi Etkinlik dl
Ulusal Bildiriler	2017 IX. Ulusal ocuk Kültürü Kongresi zel Eğitimde Sanat Eğitimi Bildiri Tam Metin 2006 Mayıs Ankara Üniversitesi HIV/AIDS Konulu Yaratıcı Drama Bildiri Sunumu 2007 Aralık Türk Eğitim Derneği Okulda Zorbalık Konulu Bildiri Sunumu
Ulusal Dergiler Yayınlanmış Makaleler	2014 Trakya Üniversitesi Eğitim Bilim Sempozyumu ocuk, Kedi Ve Şiir: "Mırname: Büyüklere Kedi Őiirleri" Kitabı rneği M.E.B. 2003 Haziran Dergisinde Sosyal Becerileri Geliştirme Uygulamasına rnek Altındağ İlçe Milli Eğitim Dergisinde 2004 Yaratıcı Drama ve Mesleki Rehberlik 2007 Mayıs İlköğretmen Dergisi Okulda Zorbalık 2007 Ağustos Türk Eğitim Derneği Okulda Zorbalık ve nleme Uygulamaları 2014 Patika Kültür Sanat Edebiyat Dergisi Sayı: 86 "Minik Yeşil Kurbağa" Adlı ocuk Kitabındaki Sosyal Beceri Davranışlarının İncelenmesi
Ulusal Hakemli Dergiler	2016 Cilt 5, Sayı 20 Kış 2016 "Gözaltında Yaşamak yks" Tanıklığında Namus ve Kadın Bedenine Yönelik Exocannibalism
Uluslar Arası Hakemli Dergilerde Yayınlanmış Makaleler	2018International Journal of Human Sciences. "İşitime Engelli ğrencilerin z Duyarlıklarının Sanat Yapıtlarına Dayalı Etkinlikler İle Geliştirilmesi" 2017 Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature ve History of Turkish or Turkic. Kedi Ve Şiir: "Mırname: Büyüklere Kedi Őiirleri" Kitabı rneği

Yayımlanmış Kitaplar	Ergenlik& Cinsel Eğitim Sınıf Rehberlik Etkinlikleri 1.Sınıf Sınıf Rehberlik Etkinlikleri 2. Sınıf Sınıf Rehberlik Etkinlikleri 3. Sınıf Sınıf Rehberlik Etkinlikleri 4. Sınıf Sınıf Rehberlik Etkinlikleri 5. Sınıf Okulda Zorbalık Harf Eğitim Yayıncılıkta Danışmanlık Talim Terbiye Kurulundan Geçmiş 6 Ders Kitabı
Proje Uygulamaları	2014-2016 Signart K12 Plus İşitme Engellilerde Sanat Yolu İle Entegrasyon ve Sosyal Beceri 2007-2009 İşitme Engelliler Bireylerin Yaşam ve Öğrenim Güçlükleri “Bir de Bizden Dinleyin”

